

COL·LECCIÓ
ESTUDIS

Una anàlisi en profunditat de la situació i les necessitats de la joventut a Catalunya

ISBN: 978-84-393-9039-8

33

COL·LECCIÓ
ESTUDIS
NÚMERO 33

Aquest estudi analitza la relació de les persones joves amb la democràcia en un moment de canvis profunds que afecten els vincles que la ciutadania estableix amb les institucions democràtiques i, en general, amb l'esfera pública. Per fer-ho, s'analitza l'Enquesta de participació i política 2011, que permet comparar les actituds i els comportaments de la població jove amb la resta de grups d'edat. D'aquesta manera, al llarg de la publicació, s'ofereix una visió precisa de la singularitat de la participació de les persones joves, que no sempre correspon als tòpics o idees preconcebudes sobre la participació i l'afecció política juvenil. D'acord amb això, l'estudi identifica trets i tendències en la relació de la joventut amb la democràcia, tot posant èmfasi en la diversitat del col·lectiu jove i en les desigualtats que apareixen darrere els seus comportaments participatius.

DEMOCRÀCIA, PARTICIPACIÓ I JOVENTUT

DEMOCRÀCIA, PARTICIPACIÓ I JOVENTUT

Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011

Roger Soler i Martí

JOVENTUT JOVE

DEMOCRÀCIA, PARTICIPACIÓ I JOVENTUT

Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011

Col·lecció Estudis, n. 33

DEMOCRÀCIA, PARTICIPACIÓ I JOVENTUT

Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011

Roger Soler i Martí

Suport tècnic en l'explotació de les dades i l'anàlisi:
Saleta Fabra i Anton

Barcelona, juny de 2013

Soler i Martí, Roger

Democràcia, participació i joventut : una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011. – (Col·lecció Estudis ; 33)

Bibliografia

ISBN 9788439390398

I. Fabra i Anton, Saleta II. Catalunya. Generalitat III. Títol IV.

Col·lecció: Estudis (Catalunya. Direcció General de Joventut) ; 33

1. Joves – Activitat política – Catalunya 2. Joves – Catalunya – Actituds
32-053.7(467.1)(049.5)

Roger Soler i Martí és tècnic a l'àrea de recerca de l'Observatori Català de la Joventut i candidat a doctor del Departament de Ciència Política i Dret Públic a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori

També es pot sol·licitar i/o consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Direcció General de Joventut.

Al llarg del procés d'anàlisi i elaboració d'aquest informe, diverses persones han contribuït a millorar-ne el resultat. En especial volem agrair les aportacions de la Marta López Páez i la Núria Rodríguez Rodríguez de l'equip de Foment de la participació de l'Agència Catalana de la Joventut; en Raül Tormos Marín i la Beatriu Elias Valverde del Centre d'Estudis d'Opinió; l'Antoni Salvadó Nayach de l'antiga Direcció General de Participació Ciutadana i la Rosa Maria López Ros del Programa d'Innovació i Qualitat Democràtica.

Aquesta publicació és una coedició del Departament de Benestar Social i Família amb el suport del Programa d'Innovació i Qualitat Democràtica del Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya.

© Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social i Família
Direcció General de Joventut

© Generalitat de Catalunya
Departament de Governació i Relacions Institucionals
Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament

1a edició: juny de 2013

Tiratge: 550 exemplars

Disseny: Unitat d'autoedició i disseny. Direcció General de Joventut

Maquetació: Eloi Andinach - www.andinach.com

Correcció: Laia Galdon Clavell

Impressió: Cevagraf S.C.C.L.

D.L.: B. 16128-2013

ISBN: 978-84-393-9039-8

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	7
1. PLANTEJAMENT I OBJECTIUS DE L'ANÀLISI	9
2. JOVES I PARTICIPACIÓ DEMOCRÀTICA. FONAMENTS TEÒRICS	17
2.1. Les teories de la democràcia davant la participació i la joventut	18
2.2. Factors explicatius de les actituds polítiques i la participació	25
2.3. Processos socials de canvi i impacte en la participació de les persones joves	31
2.4. Les diferències entre persones joves i adultes	40
3. L'ENQUESTA DE PARTICIPACIÓ I POLÍTICA. APUNT METODOLÒGIC	47
3.1. Context i antecedents	47
3.2. Descripció tècnica	48
3.3. Proposta analítica	52
4. ACTITUDS D'IMPLICACIÓ POLÍTICA	55
4.1. Indicadors tradicionals d'implicació política	57
4.2. Formes emergents d'implicació política	68
4.3. Implicació política segons el perfil i la situació social de les persones joves	75
4.4. Factors explicatius de la implicació política de les persones joves	90
4.5. Conclusions	95
5. POSICIONAMENT I IDEOLOGIA	99
5.1. Eixos ideològics	100
5.2. Materialisme i postmaterialisme	107
5.3. Posicionament sobre qüestions socials i polítiques	110
5.4. Partits polítics	115
5.5. Ideologia i posicionament polític segons el perfil i la situació social de les persones joves	122
5.6. Factors explicatius del posicionament polític de les persones joves	131
5.7. Conclusions	135

6. PARTICIPACIÓ EN ENTITATS I COL·LECTIUS	139
6.1. Participació en entitats	141
6.2. Intensitat de la participació en associacions	148
6.3. Tipologies d'associacions i col·lectius	152
6.4. Voluntariat	162
6.5. Participació en entitats segons el perfil i la situació social de les persones joves	163
6.6. Factors explicatius de la participació en entitats de les persones joves	175
6.7. Conclusions	178
7. REPERTORIS INDIVIDUALS DE PARTICIPACIÓ POLÍTICA	181
7.1. Repertoris de participació no electoral	183
7.2. La participació electoral i les consultes	195
7.3. La participació <i>online</i>	201
7.4. Processos de participació ciutadana	206
7.5. Participació individual segons el perfil i la situació social de les persones joves	207
7.6. Factors explicatius de la participació individual de les persones joves	218
7.7. Conclusions	222
8. PERFILS PARTICIPATIUS I INFLUÈNCIA DE LES ACTITUDS POLÍTQUES I LA SOCIALITZACIÓ. UNA ANÀLISI TRANSVERSAL	225
8.1. Tipus de joves en funció de la participació i l'associacionisme	226
8.2. Influència de les actituds polítiques sobre la participació	238
8.3. Influència de la socialització sobre la participació	243
8.4. Conclusions	247
9. CONCLUSIONS	251
9.1. Singularitat en la participació i les actituds polítiques de les persones joves	252
9.2. Trets i tendències de la relació de les persones joves amb l'esfera pública	253
9.3. Desigualtats en les actituds i els comportaments participatius de les persones joves	256
9.4. Canvis en les actituds polítiques i la participació durant les trajectòries juvenils	259
9.5. Reflexions finals: participar des dels marges	261
BIBLIOGRAFIA	267

PRESENTACIÓ

Vivim temps de transformacions ràpides i la manera com la ciutadania intervé en els debats i els conflictes polítics i socials també canvia. Les vies que utilitzen els ciutadans i les ciutadanes per expressar les seves opinions i anhels no es limiten a participar en les eleccions o als mecanismes de consulta i participació que algunes administracions preveuen. El ventall d'accions d'expressió política i de participació s'amplia. En aquest escenari, el repte que tenen les institucions democràtiques d'incorporar la voluntat de la ciutadania en les decisions públiques esdevé més complex però també més necessari.

Aquest és el context en què es desenvolupa el Programa d'Innovació i Qualitat Democràtica de la Generalitat de Catalunya creat a finals de 2011, l'objectiu principal del qual és elaborar una política pública per a la qualitat democràtica, per tal de millorar el nostre sistema polític i dotar-lo de mitjans per afrontar els nous reptes que la societat planteja. Un programa que pivota sobre tres conceptes: participació ciutadana, transparència i rendició de comptes, i que promou la recerca com a estratègia d'innovació.

Pel que fa a l'àmbit de les polítiques de joventut, aquest és un dels camps de les polítiques públiques més sensibles a la participació. El primer Pla Nacional de la Joventut de Catalunya (PNJCat 2000-2010) ja incorporava la participació de les persones joves com un objectiu primordial i com una manera d'abordar el disseny i la implementació de les polítiques que afecten aquest col·lectiu. El nou PNJCat 2011-2020 ha confirmat el paper primordial de la participació, entenent que la millor manera de donar resposta a les necessitats d'una societat complexa i canviant és incorporant-la en les decisions col·lectives.

Per a qualsevol societat democràtica i les seves institucions és fonamental conèixer com es produeix la participació de la seva ciutadania, quines desigualtats hi estan associades, com canvien les formes de mobilització i participació, o quines són les actituds de suport i afeció envers el sistema i les institucions. L'Enquesta de participació i política, justament, pretén ser un instrument per respondre aquestes preguntes. A l'edició anterior, la mostra es limitava a la població de 15 a 29 anys, però en l'edició present, i gràcies a la col·laboració entre la Direcció General de Joventut i la Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament, l'objecte d'estudi s'ha ampliat al conjunt de la població de 15 anys i més. D'aquesta manera, l'enquesta permet comparar els hàbits de participació de les persones joves amb els de les adultes i rebatre alguns dels prejudicis recurrents sobre la participació juvenil.

Aquesta recerca aborda, a partir de les dades de l'Enquesta de participació i política, algunes de les qüestions més rellevants de la relació que estableix la ciutadania amb l'esfera pública, com ara les seves actituds polítiques, l'associacionisme o la participació. També analitza les similituds i les diferències entre les actituds i el comportament participatiu de la població jove i adulta, els canvis que es deixen entreveure i les desigualtats en la participació dins el col·lectiu de joves. Els resultats constitueixen el millor punt de partida per conèixer la diversitat de formes de participació que utilitza la gent jove i adulta i per identificar espais d'intervenció que fomenten la participació de la ciutadania i l'obertura de les institucions democràtiques.

TONI REIG I CASASSAS

Director general de Joventut

ENRIC VENDRELL I AUBACH

Director del Programa d'Innovació
i Qualitat Democràtica

1. PLANTEJAMENT I OBJECTIUS DE L'ANÀLISI

En els discursos polítics i en els debats mediàtics, la implicació de les persones joves i la seva participació en els afers públics apareix sovint com una qüestió a la qual s'hauria de prestar atenció. La implicació de la ciutadania en els debats i les decisions públiques és un aspecte fonamental de les democràcies. Els sistemes democràtics necessiten indefectiblement la participació, d'una banda, per fer efectiu el seu funcionament institucional –a través del vot s'escullen els representants públics i es formen els governs– i, de l'altra, com a mecanisme fonamental de legitimació del sistema. La legitimitat de les democràcies es basa en el fet que la ciutadania, que és sobirana, aconsegueix transmetre la seva voluntat –per mitjà de diversos mecanismes de participació– a les persones encarregades de decidir i gestionar els afers públics. Per tant, és normal –i fins i tot necessari– que els poders polítics i mediàtics es preocupin per la participació i la implicació ciutadana.

Ara bé, per què aquesta atenció a la participació i les actituds envers la política es focalitza gairebé sempre en el col·lectiu de joves? En realitat, la democràcia necessita que les persones de totes les edats tinguin actituds i comportaments d'implicació pública. En canvi, allò que sol centrar els discursos i els debats públics és clarament la participació d'un segment: el de les persones joves. L'argument que acostuma a planar sobre aquesta atenció específica és que el col·lectiu juvenil té un comportament significativament diferent al de les persones adultes. Tanmateix, aquests discursos solen provenir més d'idees preconcebudes i de tòpics que de l'observació neutra de la realitat.

En altres recerques de l'Observatori Català de la Joventut ja s'adverteix del perill del que s'ha anomenat *efecte microscopi* en l'anàlisi del col·lectiu jove (Miret *et al.*, 2008; Serracant, 2012). Es tracta de l'efecte que es deriva d'estudiar la joventut com un grup aïllat de la resta, sense tenir en compte els processos socials que afecten el conjunt de la societat. És probable que en la preocupació específica per la participació i la implicació política de les persones joves hi hagi un cert *efecte microscopi*. Sovint, des de l'àmbit mediàtic, però també en els estudis acadèmics, s'analitzen els comportaments juvenils sense valorar el context social i sense comparar-los amb els comportaments de la resta de grups d'edat. Aquest és un problema de perspectiva que pot conduir a conclusions equivocades i, en conseqüència, a polítiques públiques mal orientades. Aquest estudi pretén, justament, contextualitzar les actituds polítiques i els comportaments participatius de la joventut tot posant-los en relació amb la resta de la població. És per això que l'Enquesta de participació i política 2011 (EPP11) ha estat dissenyada per aportar dades empíriques sobre la singularitat de les actituds polítiques i els comportaments participatius de les persones joves respecte tota la societat. A diferència de l'edició anterior, la de l'any 2005, l'EPP11

s'ha realitzat al conjunt de la població de 15 anys o més, amb una submostra de la població jove de 15 a 29 anys, cosa que permet posar en relació les actituds polítiques i la participació del col·lectiu jove amb altres grups d'edat.

Posar l'èmfasi en la necessitat de contextualitzar els fenòmens juvenils i comparar els seus comportaments amb el conjunt de la població serveix, precisament, per fonamentar-ne la singularitat. Les dades que es presenten en aquesta recerca demostren que sovint s'exageren les diferències en les actituds i els comportaments polítics de la gent jove. Tot i així, la forma en què les persones joves es relacionen amb l'esfera política té algunes particularitats, i justament aquesta és una de les raons de ser de l'estudi. El jove és un col·lectiu especialment sensible al canvi i, per tant, més permeable a les transformacions socials. La societat catalana ha viscut grans transformacions en els últims anys que tenen un impacte en la manera com els ciutadans i les ciutadanes exerceixen la seva ciutadania. Hi ha hagut transformacions, per exemple, en la forma com es produeixen les transicions juvenils, en les oportunitats de la població jove i en les seves expectatives. Paral·lelament, ha seguit augmentant el nivell educatiu de les generacions més joves. També han canviat les formes de comunicar-se i de generar identitats. La crisi econòmica ha tingut un efecte evident sobre les oportunitats laborals, les trajectòries educatives o les opcions d'emancipació de les persones joves. Tots aquests canvis socials tenen un impacte en la forma que té la gent jove de posicionar-se davant l'esfera pública.

Tanmateix, les transformacions no es produeixen només de la banda de la ciutadania, ja que la democràcia i les seves institucions també canvien. Tal com han reivindicat moviments socials com el dels Indignats o, en certa manera, les mobilitzacions sobiranistes, la crisi econòmica ha posat de manifest i ha accentuat algunes deficiències del sistema polític, les institucions i la classe política. Alhora, s'ha fet més evident que l'Estat no ostenta el monopoli del poder, sinó que hi ha interessos –no sempre públics– que determinen bona part de les decisions polítiques.

De manera paral·lela, i molt probablement com a resultat d'aquests processos, allò que conforma l'*esfera política* s'ha anat ampliant. El feminisme ha desemmascarat la naturalesa política de l'àmbit privat, tot posant de manifest les relacions de poder i dominació en els espais que el liberalisme clàssic contraposava a allò públic i que, per tant, és susceptible d'acció política. La delimitació de la política, doncs, és més àmplia però també més difosa que fa unes dècades. L'impacte sobre les actituds i els comportaments polítics d'aquesta obertura de l'esfera política es reflecteix en l'augment i la diversificació dels repertoris d'accions de què disposa la ciutadania per actuar políticament. Els estudis de comportament polític han passat d'analitzar exclusivament la participació electoral a incloure, per exemple, el consum polític o el *hackerisme* com a part del seu objecte d'estudi. D'una banda, això significa que l'objecte polític a què s'adreça la ciutadania ja no són només les institucions de l'Estat, sinó també empreses i organitzacions internacionals que sovint s'escapen del control democràtic que es pot exercir amb els espais de participació que ofereix el sistema institucional. D'altra banda, significa que la ciutadania ha anat diversificant les formes que utilitza per exercir influència sobre aquests objectes polítics. En conseqüència, el repertori de percepcions, de sentiments cap a la política i de formes de participació s'ha anat incrementant.

Tots aquests canvis afecten les orientacions del conjunt de la ciutadania, les seves actituds i la manera com participa. Quant a les persones joves, es troben en un moment d'adopció de noves actituds i d'hàbits de comportament polític, cosa que fa, per un costat, que siguin més permeables, ja que no tenen massa rutines establertes, i, per l'altre, que part de les actituds i comportaments que adopten els acompanyin tota la vida. Aquesta particularitat fa que l'anàlisi de la joventut sigui rellevant tant per al moment present com per anticipar tendències que es poden anar consolidant. En aquest sentit, l'estudi intenta identificar aquestes tendències per caracteritzar la implicació política de la gent jove i les seves formes de participació.

Malgrat tot, l'objectiu de caracteritzar la participació del col·lectiu jove corre el perill de dibuixar una joventut homogènia. De fet, aquest és un dels problemes més recurrents en l'anàlisi de les persones joves, junt amb l'*efecte microscopi*. El col·lectiu juvenil és, com a mínim, tan heterogeni com qualsevol altre grup d'edat. I, pel que fa al comportament polític, hi ha elements com ara la classe social, l'origen, el nivell instructiu, el sexe o el territori que dibuixen diferències en la participació i la implicació política que poden ser més rellevants que no pas el fet de ser o no ser jove. A més, el període de la joventut té un factor de diversitat afegida, perquè durant aquests anys –que en la recerca s'han definit dels 15 als 29 anys– es produeixen canvis molt importants en la situació, els rols, les activitats o les relacions socials dels individus. Una persona canvia molt més dels 15 als 29 anys que en altres períodes del cicle vital, i aquests canvis afecten la manera com es relaciona amb l'esfera pública.

Tot plegat ja indica que les actituds polítiques i la participació de la població jove constitueixen un fenomen social complex, amb una gran diversitat interna i on es produeixen canvis constantment. Això fa que sigui un objecte d'anàlisi que difícilment es pot resoldre amb conclusions simples. De fet, les anàlisis sobre la participació juvenil que apareixen en els mitjans de comunicació –sovint ràpides i simplificadores– solen caure en idees contradictòries. Per exemple, és habitual que es presenti una imatge de la gent jove individualista, apàtica i desafecta, allunyada de la política i les seves institucions, però en els mateixos espais s'observa, amb certa estupefacció, que les persones joves participen en –i sovint lideren– les mobilitzacions de més impacte social. Segurament hi ha una mica de veritat a tot arreu; l'error és intentar definir la implicació de tot el col·lectiu de manera monolítica, simplificada i aïllada de la resta de la població. Les actituds i els comportaments participatius de les persones joves són diversos i complexos i responen a tendències socials més enllà del període de joventut.

Objectius de l'anàlisi

Aquesta recerca, doncs, té l'objectiu d'analitzar la relació de la gent jove amb l'esfera pública, tot tenint en compte la seva complexitat, fonamentant empíricament les diferències i les similituds de les actituds polítiques i la participació respecte la resta de la població, i donant compte de l'heterogeneïtat interna del col·lectiu. En concret, es poden identificar quatre objectius de l'anàlisi:

- *Identificar la singularitat de les actituds i els comportaments participatius de la població jove respecte l'adult.* Malgrat la seva diversitat interna, les persones joves poden tenir, com a col·lectiu, formes pròpies d'aproximar-se i participar a l'esfera pública. L'anàlisi vol determinar empíricament si les persones joves mostren nivells diferents de compromís social i polític en els múltiples indicadors de l'enquesta. Tot i així hi ha altres grups d'edat que també poden tenir actituds i comportaments diferenciats de la resta. Establir una comparació entre el col·lectiu jove i la resta de la població agrupant totes les persones que ja no són joves en un sol grup d'edat pot conduir a equívocs i pot sobredimensionar la singularitat de la joventut. Atès que el col·lectiu de majors de 29 anys és molt divers al llarg de l'estudi s'analitza sistemàticament la singularitat en les actituds i els comportaments de les persones joves comparant-los amb diferents grups d'edat adults (en concret, el de 30 a 44 anys, el de 45 a 64 anys i el de majors de 64 anys). D'aquesta manera, a l'hora de comparar, el tractament dels diferents moments de l'adulthood és el mateix que respecte la joventut, tot evitant l'apriorisme segons el qual el jovent ha de ser més diferent que els altres grups d'edat.
- *Caracteritzar trets i tendències de la relació de les persones joves amb l'esfera pública.* Un dels objectius primordials a l'hora d'analitzar l'enquesta és proporcionar elements que contribueixin a comprendre les actituds polítiques i els comportaments participatius de la gent jove. De fet, l'EPP11 està dissenyada específicament amb aquesta intenció. L'anàlisi comparativa del grup jove amb la resta de grups d'edat constitueix un bon punt de partida, ja que assenyala quines són les orientacions i els comportaments mitjans de la població i situa els de la gent jove en relació amb la resta de la població. Per tal de no caure en l'error d'homogeneïtzar el col·lectiu jove, l'estudi n'analitza sistemàticament les diferències internes. D'aquesta manera s'intenta que la descripció de les actituds polítiques i la participació de les persones joves contingui també diversitat interna. Per tant, més que un retrat estàtic, s'intenten identificar trets que ajudin a comprendre la participació i les orientacions polítiques dels i les joves. Com ja s'ha apuntat, en el context de canvi actual, el col·lectiu jove pot ser més propens a incorporar les noves formes d'implicació i acció ciutadana que puguin comportar els canvis socials. En aquest sentit, la comparació amb l'*Enquesta de participació i política 2005* pot contribuir a identificar algunes tendències que permetin entendre aquestes transformacions.
- *Analitzar les desigualtats en la participació i les actituds polítiques de la població jove.* A l'anàlisi no només es descriuen les diferències en els comportaments participatius i les actituds polítiques, sinó que també s'intenta discernir quins són els factors que les generen. És per això que en els capítols analítics, de manera sistemàtica, s'analitza la relació que s'estableix entre els indicadors d'actituds i comportaments polítics i diverses variables independents de perfil i situació social dels individus estudiats. Els factors que s'analitzen tenen connotacions diferents pel que fa a la naturalesa de les desigualtats que contenen. Es presta molta atenció, per exemple, als factors que estan determinats per l'origen social (com ara el nivell educatiu de la família, la llengua familiar o el lloc de naixement) tenint en compte que les diferències en la participació que estan vinculades a aquests factors tenen un component de reproducció intergeneracional de les desigualtats i constitueixen un escull per als processos de mobilitat social. En canvi, els

factors de desigualtat relacionats amb el nivell d'estudis propi o la situació d'activitat estan vinculats als recursos que la persona jove ha pogut anar adquirint. També es posa èmfasi en les desigualtats de gènere o en l'impacte de l'edat i el territori sobre la relació de l'individu jove amb l'esfera pública.

- *Identificar les transformacions en les actituds polítiques i la participació al llarg de les trajectòries juvenils.* La relació que un individu manté amb el seu entorn social i polític, el seu interès i la seva implicació, experimenta una gran transformació al llarg del període de la joventut. Seria molt estrany trobar un individu que tingués exactament les mateixes orientacions i hàbits participatius als 15 i als 29 anys. Això succeeix per dos motius. En primer lloc, perquè les transicions educatives, laborals, domiciliàries i familiars tenen un impacte sobre els vincles de les persones amb l'esfera pública. I en segon lloc, perquè durant la joventut està en marxa un procés de socialització política en el que l'individu viu va construint la seva identitat social i política. Al llarg de l'informe es presta atenció a les diferències en les actituds i la participació que poden estar associades a aquests processos. Per fer-ho s'analitza tant la influència de la variable edat com la dels canvis vinculats a les altres transicions com són, per exemple, l'emancipació domiciliària o la situació en la transició escola-treball.

A part d'aquests quatre objectius, que són els que guien l'anàlisi, la publicació té un altre propòsit; Aquest és un objectiu que no forma part de les preguntes a partir de les quals s'han analitzat les dades, sinó que és cap a on intenten orientar-se les respostes. Es tracta de *contribuir a l'orientació de les polítiques de foment de la participació*. Aquest no és un estudi aplicat on s'avaluïn les polítiques de foment de la participació, però és un pas previ necessari per fer-ho. Les preguntes d'aquesta anàlisi volen explicar com és la participació i les orientacions polítiques de les persones joves, i és a partir d'aquest coneixement que es poden construir polítiques fonamentades. Cadascun dels objectius explícits de l'anàlisi pot ser una contribució al treball de foment de la participació que desenvolupen les entitats i col·lectius o les administracions públiques, ja que el fet d'identificar quines són les actituds i els comportaments participatius realment singulars de la població jove hauria de permetre fonamentar polítiques dirigides específicament a aquest col·lectiu o, per què no, contribuir a fer entendre que algunes de les polítiques orientades només al col·lectiu jove haurien de dirigir-se al conjunt de la ciutadania. Pel que fa al segon objectiu de l'estudi –*caracteritzar trets i tendències de la relació de les persones joves amb l'esfera pública*–, hauria d'ajudar a determinar, per exemple, si les actuacions públiques estan sabent trobar les formes i els espais on participen les persones joves. Per a les polítiques de foment de la participació és imprescindible identificar l'origen de les desigualtats en les actituds polítiques i la participació. Aquest tipus de polítiques acostumen a trobar-se amb un perfil de jove que és justament el més actiu, però si es coneixen els mecanismes que expliquen aquestes desigualtats es poden dissenyar polítiques per arribar a una població més diversa. Finalment, saber de quina manera canvien les orientacions i els comportaments al llarg de la trajectòria juvenil hauria d'ajudar a afinar millor les intervencions en funció de l'edat.

Estructura de la publicació

Per abordar els objectius esmentats, la publicació s'organitza en nou capítols. El primer n'és aquesta introducció, on s'exposa el plantejament de l'anàlisi. El segon capítol conté el marc teòric de l'estudi, que serveix per recollir algunes de les aportacions més rellevants que la literatura ha fet als objectius i per exposar els fonaments teòrics que sustenten les anàlisis empíriques que es realitzen més endavant. En el marc teòric també es discuteix breument el paper de la participació –i, en especial, de la participació de la gent jove– en les diferents visions normatives de la democràcia, tot posant de manifest que, en funció de la visió de la democràcia de què es parteix, el rol que s'atribueix a la implicació ciutadana pot ser molt diferent. El capítol tercer tanca la primera part introductòria de la publicació amb l'aportació d'uns apunts metodològics breus: en concret, s'hi descriu l'Enquesta de participació i política 2011 –que és la base de tota l'anàlisi– i s'ofereix una idea del patró analític de la resta de capítols.

Amb el capítol quart comença l'anàlisi de les dades. Aquest i el cinquè tracten dos aspectes diferents de les orientacions subjectives respecte l'esfera política. Concretament, en el capítol 4 s'analitza la implicació política a través de conceptes com la desafecció, la satisfacció amb el funcionament de la democràcia o la informació política. També es fa una mirada a alguns indicadors alternatius d'implicació política, que volen copsar un espectre més ampli d'aproximacions a l'esfera pública que els indicadors més clàssics. Mentre que el capítol quart analitza la proximitat o la llunyania respecte la política de la ciutadania, el cinquè s'interessa per quines són les seves posicions polítiques. És el capítol on s'estudia la ideologia en l'àmbit social, així com el nacional o territorial. Alhora, s'estudien indicadors de valors polítics, el posicionament en qüestions concretes i la relació amb els partits polítics a través de l'orientació del vot o la identificació partidista.

En els capítols següents es deixen enrere les actituds per abordar els comportaments participatius. En particular, el sisè tracta la participació en entitats i col·lectius: s'analitza un ventall ampli d'associacions i col·lectius amb la intenció de copsar la col·laboració amb organitzacions de naturaleses ben diferents. L'enquesta permet determinar formes de col·laboració diferents amb cadascuna de les entitats estudiades, cosa que permet fer-se una idea de les diferents intensitats de la participació associativa. El capítol proposa diverses tipologies de participació en entitats en funció de la seva naturalesa, que permeten estudiar fenòmens com ara la influència del gènere en el tipus d'entitats o les noves organitzacions polítiques.

El capítol 7 s'ocupa dels repertoris individuals de participació, és a dir, de les activitats de participació que es poden dur a terme a títol individual. També en aquest cas, l'enquesta ofereix un ventall molt ampli d'accions, cosa que permet estudiar formes de participació de naturalesa ben diferent. Per tal de tractar analíticament aquesta diversitat, es proposa una tipologia de formes de participació que estableix diferències segons els mecanismes d'influència i segons si s'orienten a canals institucionals o extrainstitucionals. El capítol inclou un apartat específic per analitzar la participació a través del vot, atesa la rellevància de la participació electoral. S'hi analitza també la participació mitjançant Internet i les experiències de participació ciutadana.

Tots els capítols analítics (del quart al setè) tracten, primerament, les diferències en funció dels grups d'edat, tot comparant el comportament de la gent jove amb el de la resta de la població en els indicadors més rellevants de l'enquesta. Seguidament, se centren en el col·lectiu jove i en les seves diferències i desigualtats internes.

El darrer capítol en què s'analitzen dades, el vuitè, presenta una estructura diferent. Mentre que la resta de capítols analítics tracten un aspecte concret de la relació de les persones joves amb l'esfera pública (actituds d'implicació, posicionament polític, associacionisme i participació individual), en aquest es duu a terme una anàlisi transversal. D'aquesta manera es disposa d'una perspectiva complementària global que permet l'anàlisi sectorial de cadascun dels aspectes. El capítol comença oferint una tipologia de joves, tenint en compte la seva participació tant en entitats com a títol individual, que permet configurar diferents perfils participatius, els quals a continuació es posen en relació amb les actituds d'implicació i posicionament polític. El capítol acaba amb una anàlisi breu de la influència dels agents de socialització sobre la participació.

Les conclusions, que tanquen la publicació, recullen els resultats principals i algunes reflexions que se'n deriven. La seva funció és destacar les aportacions més rellevants als objectius de l'anàlisi plantejats.

2. JOVES I PARTICIPACIÓ DEMOCRÀTICA. FONAMENTS TEÒRICS

En aquest capítol s'exposen les diverses aportacions teòriques sobre la democràcia, la participació, les actituds polítiques i el paper de la joventut, que serviran de fonament analític per interpretar els resultats de l'Enquesta de participació i política 2011 que es presenten al llarg de tota la publicació. Aquest no és un camp d'estudi nou, ja que des de diferents disciplines hi ha hagut una gran quantitat d'aportacions teòriques i empíriques que ofereixen diferents perspectives per analitzar els fenòmens de la participació i les actituds polítiques de les persones joves. Per això aquest capítol té un doble objectiu: d'una banda, intenta sintetitzar i posar ordre als aspectes que poden contribuir a analitzar i comprendre millor la participació i les actituds polítiques de la població jove de Catalunya; de l'altra, vol explicitar des de quin punt de vista es durà a terme aquesta anàlisi.

El primer apartat és on justament s'exposen les diferents perspectives normatives sobre la participació. En concret, es revisen les teories de la democràcia que atorguen diferents papers a la participació política. Atès que aquesta no és una recerca de filosofia política, només es presenta un apunt breu de les diverses visions del paper de la participació de la ciutadania en les societats democràtiques i, quan és possible, de les implicacions que té per la gent jove. Malgrat que no és l'objecte de la recerca, és important encarar l'anàlisi de la participació juvenil tenint present que, en funció de com s'entén la democràcia, es fan lectures molt diferents dels problemes o les potencialitats de la implicació ciutadana, de la igualtat en la participació o del paper de la població jove en els afers públics.

Un cop descrites les implicacions de diferents teories de la democràcia, s'ofereix un repàs dels factors més importants identificats per la literatura que contribueixen a explicar la participació i les actituds polítiques. Es tracta d'una qüestió fonamental per entendre per què hi ha persones o col·lectius que participen més i d'altres que participen menys, o per què n'hi ha que tenen actituds de més o menys implicació política. En aquest apartat, per tant, es fa un petit inventari dels factors que han contribuït, fins ara, a explicar la propensió dels individus a intervenir en els afers públics. Al llarg de tota la publicació les referències als factors que s'apunten aquí seran constants.

Tanmateix, aquests no són factors estables. Les societats evolucionen i les transformacions socials tenen un impacte en la relació entre la ciutadania i la política. És per això que en el punt 2.3 s'identifiquen alguns dels canvis que poden tenir efectes sobre la participació ciutadana, en especial la de la gent més jove. En particular, s'argumenta quin efecte poden tenir en la implicació política i la participació de les persones joves, els canvis en

les transicions juvenils, l'augment dels nivells educatius i l'accés a la informació, les noves tecnologies, els canvis identitaris o les transformacions en el funcionament de les democràcies occidentals.

Finalment, en l'apartat 2.4 es revisa la teoria sobre un dels aspectes clau d'aquesta publicació: les diferències entre persones joves i adultes en les actituds i la participació política. En aquest punt s'intenten descriure els aspectes relacionats amb el cicle de vida i els canvis generacionals i s'apunta la dificultat de distingir-los empíricament.

2.1. Les teories de la democràcia davant la participació i la joventut

La relació de la ciutadania amb l'esfera pública és un aspecte rellevant per a qualsevol sistema polític, però ho és, per excel·lència, per als sistemes polítics democràtics. La democràcia fonamenta la seva legitimitat en la relació de la ciutadania amb la política, i molt especialment en la seva participació. Tot i així, la democràcia s'ha interpretat, al llarg de la història, de diverses maneres, i el significat, la importància i el sentit que s'ha donat a la participació han estat ben diferents. En funció del concepte de democràcia que s'utilitzi, es deriven preocupacions i objectius de la societat molt diversos, que fins i tot poden ser oposats.

L'interès per conèixer com és la participació política de la gent jove i la seva implicació en l'esfera pública està condicionat pel concepte de democràcia que hi hagi al darrere. Conèixer els comportaments participatius i les actituds envers l'esfera pública de les persones joves ha de contribuir a entendre quin és el seu paper en una societat que es declara democràtica. Ara bé, aquesta declaració no significa el mateix per a tothom i, tal com s'explica en aquest apartat, el fet, per exemple, que el col·lectiu jove es manifesti massivament per protestar contra el funcionament del sistema, per a uns pot ser una amenaça a la democràcia, mentre que per a uns altres representa una oportunitat d'aprofundiment democràtic.

Totes les concepcions de democràcia incorporen sempre una dimensió normativa (Sartori, 1987) que s'expressa en el moment en què volen explicar *com ha de ser* la participació de la seva ciutadania en els afers públics: quines accions d'incidència en l'àmbit públic són legítimes, en quin grau s'han de produir i qui les ha de portar a terme. Tot i que els teòrics de la democràcia no solen reservar un paper diferent a la població jove pel que fa a la participació política, en aquest apartat s'intenta veure, quan és possible, si es reserva un paper singular als grups joves. D'aquesta manera, s'estudia si els debats normatius suggereixen noves mentalitats o postures de la gent jove davant la democràcia i la participació política.

Les teories de la democràcia són tan antigues com la democràcia mateixa. Per tal de simplificar, s'han agrupat les concepcions de democràcia en funció de les que són partidàries d'una participació ciutadana forta i les que són partidàries d'una participació baixa o moderada. Les teories partidàries d'una democràcia de participació moderada compareixen una desconfiança en la participació directa i massiva de la ciutadania i creuen que

ha d'estar continguda i vehiculada per la competència d'unes elits que la representen. En canvi, les teories de participació forta creuen que la democràcia millora quan es maximitza la participació ciutadana.

2.1.1. Les teories de la democràcia de participació moderada

Un dels arguments més utilitzats entre les persones partidàries de la participació moderada té a veure amb l'ordre social. Segons aquest argument, un excés de participació pot comportar situacions d'instabilitat social. Malgrat els 2.500 anys i les diferències històriques que separen el moment actual de la democràcia grega i els seus pensadors, el pensament polític de Plató i la seva crítica als perills de la democràcia constitueixen les bases de les teories elitistes de la democràcia. Plató viu la decadència democràtica d'Atenes i desenvolupa una teoria política crítica amb la democràcia, i en especial amb la participació popular en les decisions de la polis, ja que el govern dels "molts" o govern "popular" representa, segons ell, un perill per a la polis perquè la fa inestable. Ja al segle XX, Eckstein (1966), en examinar les condicions per al manteniment d'una democràcia estable, defensa que una limitació de la participació popular i l'existència de certes relacions d'autoritat política garanteixen l'estabilitat del sistema. Molts dels teòrics que escriuen en les dècades posteriors a la Segona Guerra Mundial veuen una relació causal entre la participació popular massiva i el sorgiment dels totalitarismes. De fet, durant un temps, la participació de masses, encara que estigués basada en la manipulació i la coacció, va estar més vinculada als règims totalitaris que a la democràcia (Pateman, 1970).

Una altra de les constants en el pensament partidari d'una participació ciutadana moderada és l'èmfasi en el paper clau de la classe política. Reprenent Plató, si la democràcia és inestable és perquè el poder està en mans d'un col·lectiu ciutadà que no ha estat preparat per governar i que, per tant, actua segons els interessos particulars de cada individu i no segons els interessos generals de la comunitat. Plató aposta per una classe política "professional" que ha de ser racional, intel·ligent i garant del bé comú. En la concepció de democràcia de Schumpeter, el pare de les teories elitistes de la democràcia, s'observa aquesta mateixa centralitat de la classe política: "La democràcia no significa i no pot significar que el poble governi en un sentit estricte dels termes *poble* i *governar*. La democràcia significa només que el poble té l'oportunitat d'acceptar o de refusar els homes que l'han de governar" (Schumpeter, 1966: 273)¹. La democràcia s'havia definit, fins llavors, d'acord amb un model ideal i sobre un concepte també ideal de la ciutadania. La definició elitista de democràcia és, per a Schumpeter, una definició empírica a partir de la democràcia real. El que és essencial en el "mètode democràtic" no és tant la participació popular com la competència entre les elits pel suport de la majoria.

Ara bé, si la participació és un element definitori de la democràcia, com ha de participar la ciutadania segons els partidaris de la moderació participativa? Sartori (1965) creu que no ha d'actuar de manera proactiva en l'espai públic, sinó que el paper de la participació ha de

¹ La traducció és de l'autor.

ser reactiu davant les accions i les iniciatives –en forma de polítiques públiques– de les elits governants en competència. La participació popular es limita, doncs, a manifestar acord o desacord amb les decisions preses per la classe política, que és qui disposa dels coneixements i les competències per governar. Per això el vot és la forma de participació ideal, que fa funcionar la democràcia i l'equilibra, tot fent adaptar els governs als canvis socials sense els sotrats que podria ocasionar una participació directa (Eckstein, 1966; Dahl, 1961).

Aquestes concepcions més pròpies de la primera meitat del segle XX poden semblar anacròniques en un moment en què el discurs dominant es preocupa més de buscar formes i espais de participació que complementin les eleccions de cada quatre anys. Les teories pluralistes de la democràcia, que es podrien considerar la posada al dia de l'elitisme (Gonzalo i Requejo, 1998), comparteixen la idea que la competència entre elits dóna equilibri polític a la democràcia. Però, a diferència dels elitistes clàssics, per als pluralistes l'elit no té un caràcter permanent i homogeni. La competència democràtica contribueix al pluralisme ja que facilita que els agents que ostenten el poder vagin canviant periòdicament. Això fa que les anàlisis pluralistes incorporin altres actors a part de la classe política electa en sentit estRICTE. Les decisions en democràcia no es prenen només pels mecanismes institucionals formals, sinó que l'Estat es converteix en una arena de discussió i de competència política entre diversos grups de pressió i d'interès (Dahl, 1961). En tot cas, és cert que el pluralisme comparteix amb l'elitisme la visió que la participació ciutadana en els afers públics necessita la mediació d'uns actors intermedis, que poden prendre forma de classe política, de partits polítics, d'associacions patronals, de sindicats, d'entitats i de grups de pressió. En aquest escenari, la participació electoral és un mecanisme més que regula amb quin poder els partits polítics, en aquest cas, arriben a l'espai real de decisió que és la competència política.

Entre els teòrics partidaris d'una participació moderada no es detecta una preocupació especial perquè les persones joves tinguin una participació activa en els afers polítics. Allò que preocupa prioritàriament és l'estabilitat del sistema i, en tot cas, la representació. Per als elitistes, una participació massiva en els afers públics és sinònim d'insatisfacció amb el sistema i, per tant, d'amenaça a la seva estabilitat. La participació baixa, en canvi, s'interpreta com un senyal de satisfacció amb el funcionament de la democràcia. Huntington (1975), per exemple, va veure en l'extensió de les activitats de protesta política als Estats Units, en les dècades dels seixanta i setanta, una canalització defectuosa i perillosa de les demandes ciutadanes, ja que es produïen fora dels mecanismes previstos per la democràcia representativa i això podia saturar el sistema. És més, segons l'autor, esdevé imprescindible un cert grau d'apatia política per part de la ciutadania per al bon funcionament de la democràcia:

"Alguns dels problemes que avui en dia té l'acció de govern als Estats Units provenen d'un excés de democràcia [...]. Cal un nivell més alt de moderació democràtica. A la pràctica, aquesta moderació té dos àrees d'aplicació principal. En primer lloc, la democràcia és només una forma d'autoritat consultada i no és, necessàriament, un principi aplicable de forma universal. [...] En segon lloc, un funcionament efectiu d'un sistema polític democràtic habitualment requereix un cert grau d'apatia i manca de compromís d'una part dels individus i dels grups. En el passat, totes les societats democràtiques tenien una població marginal més o menys gran que no participava activament en política. En si mateixa, aquesta marginalitat de determinats grups socials és inherentment antidemocràtica però també ha estat un dels factors que ha permès el funcionament efectiu de la democràcia. Els grups socials marginals, com és el cas dels negres als Estats Units, estan esdevenint participants de ple dret en el sistema polític. Això fa que hi hagi un perill d'una so-

brecàrrega del sistema polític amb demandes que sobrepassen les seves funcions i que això acabi minant la seva autoritat. La menor marginalitat política d'alguns grups socials ha de ser compensada amb una major autolimitació per part de tota la societat." (Huntington, 1975: 113-114)

El fet que hi hagi sectors socials que participen menys en democràcia no només no es veu amb preocupació, sinó que s'entén com un fenomen inherent al sistema, que, a més, és necessari perquè el fa més estable tot descarregant-lo de demandes ciutadanes. Com es veurà més endavant, la gent jove és un col·lectiu associat especialment a les accions de protesta política, i això encén l'alarma de la inestabilitat política entre els autors elitistes. En la seva polèmica teoria del *xoc de civilitzacions*, Huntington mateix fonamenta el perill que representa el món islàmic per a les democràcies liberals en la seva estructura demogràfica: Les societats islàmiques estan formades per una majoria de població jove, atès que la gent jove té menys reticències al canvi i és més propensa a la revolta i la violència, les societats amb cohorts joves molt nombroses són més inestables (Huntington, 1997).

2.1.2. Les teories de la democràcia de participació forta

Els primers tres quarts del segle XX van estar dominats per les teories de la democràcia partidàries de la moderació participativa. L'experiència de la Primera i, sobretot, de la Segona Guerra Mundial va reforçar el valor de l'estabilitat política i la idea que una democràcia liberal, representativa i moderada era el model a seguir davant la inestabilitat que representava la mobilització de masses dels règims populistes (Pateman, 1970). Fins i tot, en diferents moments, hi ha hagut autors que han plantejat que amb la democràcia liberal s'havia arribat a un consens còmode que podia fer que ja no es produïssin grans canvis socials ni de model polític (Bell, 1964; Fukuyama, 1992).

A partir dels anys setanta del segle passat, tanmateix, comença a aparèixer un grup de teòrics que defensen la necessitat d'aprofundir en els aspectes democràtics de la democràcia liberal. Per a ells, en la dialèctica entre liberalisme i democràcia dels sistemes polítics actuals s'ha sacrificat massa la democràcia en favor del liberalisme (Barber, 1984; Mouffe, 2003). A més, en un context de globalització i de pèrdua de poder dels estats nació en favor de la regionalització i els mercats internacionals, cal repensar el paper de la ciutadania i renovar mecanismes de control democràtic i d'influència en l'espai públic. Cal recuperar el component ideal del concepte de democràcia, que consisteix a entendre que el sistema polític democràtic situa el ciutadà ordinari al centre de decisió; cal recuperar el sentit de la sobirania popular (Pateman, 1970; Crouch, 2004).

Aquesta reflexió, però, no és nova. Al llarg de la història s'ha expressat des de posicions molt diferents i amb arguments diversos. A continuació s'analitza com aquestes teories responen la pregunta següent: per què cal més participació de la ciutadania en democràcia? Les respostes que s'han donat des del pensament polític a aquesta pregunta es poden agrupar entorn de tres grans arguments. El primer apel·la a la virtut cívica o la naturalesa social i política de l'home. El segon defensa una participació major a través de l'argument que la participació millora les decisions que es prenen en democràcia. I, finalment, el tercer –i potser el més bàsic– sosté que la participació és l'instrument de què disposa la ciutadania per generar canvis socials i transformar la societat.

La participació activa de la ciutadania en la seva comunitat política fa una millor ciutadania. Aquest és el primer argument clàssic de les persones partidàries de la participació ciutadana. Les teories de la democràcia de participació forta inclouen el concepte de virtut cívica i de la relació entre la ciutadania i la polis d'Aristòtil². Per al filòsof, el ciutadà ho és en la mesura que forma part de la comunitat política i en participa. L'home té un component social i polític inherent a la seva existència, i només si participa en el desenvolupament de la seva comunitat podrà realitzar-se com a home.

Des de finals dels anys noranta, les idees republicanes viuen un ressorgiment de la mà d'autors com Philip Pettit o Michael Sandel³. Des d'aquesta nova perspectiva republicana es posa l'èmfasi en la necessitat que els sistemes i les societats democràtiques recuperin els principis d'autogovern, de govern del poble i de llibertat positiva. Pettit (2004) assenyalava que, en les democràcies liberals actuals, el liberalisme ha eclipsat el significat clàssic de la llibertat en el seu sentit republicà. El republicanisme entén que la llibertat és el resultat de la vinculació de l'individu a l'esfera pública. Una societat és lliure quan està abocada al servei públic; quan, a partir de la seva participació activa en el govern de la comunitat, aconsegueix un autogovern real. Aquest concepte clàssic de la llibertat ha quedat pràcticament en desús, ja que les institucions i les societats han adoptat el principi de la llibertat en el seu significat liberal de protecció de l'esfera privada de l'individu. L'adopció d'un o altre concepte de llibertat té uns efectes molt diferents sobre el govern democràtic, sobre la concepció de com es realitzen els individus i sobre els objectius col·lectius d'una societat.

L'argument de la virtut cívica no és un argument només moral i essencialista. Si s'observen les conseqüències d'aquesta virtut cívica, diversos estudis empírics han demostrat que hi ha certs atributs psicològics i actitudinals de la ciutadania que són necessaris per a l'estabilitat dels sistemes democràtics (Almond i Verba, 1963). Per tant, la "cultura cívica" està relacionada amb el funcionament de la democràcia mateixa i amb l'exercici de la participació democràtica (Pateman, 1970).

El discurs sobre com la participació, l'associacionisme i la implicació social i política genera una millor ciutadania és gairebé omnipresent en la literatura sobre joventut i participació. Quan es parla de joves i de la seva relació amb la política, darrere sol haver-hi aquesta visió de la virtut cívica. Això s'explica per dos motius. En primer lloc, per l'atenció especial que ha donat la sociologia de la joventut als aspectes culturals i actitudinals (París *et al.*, 2006). I en segon lloc, per la singularitat del fet que és durant el període de la joventut que l'individu s'integra en el sistema polític amb plens drets. Per tant, és el moment d'adopció dels hàbits de ciutadania i d'entrada al cercle de la virtut cívica. En aquest sentit, l'obra editada per Benedicto i Moran (2003) té un títol ben suggerent: *Aprendiendo a ser ciudadanos*.

Els aspectes de socialització política són protagonistes en la literatura sobre joventut i participació. En els últims anys hi ha hagut, a més, un interès renovat per aquests temes

2 Per bé que és cert que Aristòtil no era partidari de la democràcia tal com havia estat fins llavors, el tipus de govern mixt pel qual es decantava té força elements en comú –exceptuant els anacronismes– amb les democràcies liberals actuals quant a la separació i l'equilibri de poders.

3 Per obtenir un recull de textos significatius de diversos autors republicans, vegeu Ovejero, F.; Martí, J. L. i Gargadella, R. (2004). *Nuevas ideas republicanas. Autogobierno y libertad*. Barcelona: Paidós.

davant els discursos que alerten del perill d'una generació apàtica políticament i poc participativa que no ha entrat en el cercle de la virtut cívica (Pirie i Worcester, 1998). En aquest sentit, l'allargament de la joventut i la diversificació i la complexitat creixent de les transicions a la vida adulta (Furlong i Carmel, 1997) estan transformant les formes de socialització pròpies de la joventut⁴. Ara més que abans, l'individu pren decisions i entra en processos de socialització durant tota la vida (Gil Calvo, 2005). És per això que estudiar els canvis en les formes de participació política de la població jove pot donar pistes de si la integració en la comunitat política i la realització virtuosa que suposa la implicació en el conjunt de la societat està canviant o, simplement, està desapareixent.

El segon argument utilitzat per les persones partidàries de potenciar la participació en les democràcies modernes té a veure amb l'eficàcia de la democràcia per resoldre problemes socials. Les societats avançades són cada cop més diverses, complexes i dinàmiques. La gestió d'aquestes societats pot recórrer cada vegada menys a fórmules universals i pre-establertes, i no es pot confiar només del coneixement expert d'una classe política i tècnica per prendre les decisions públiques. D'acord amb això, en els últims anys ha fet fortuna el concepte de *governança*⁵, que fa referència a una concepció renovada del poder i el govern que es considera indispensable en aquesta nova era. S'oposa al govern tradicional centralitzat i jerarquitzat, de manera que l'Estat passa a tenir un paper menys central per esdevenir més flexible i horitzontal⁶. El model tradicional d'administració burocràtica es caracteritza per respondre a criteris de racionalitat, per segmentar i especialitzar les seves funcions i per posar dificultats a la intervenció de qualsevol altre agent en els processos dels quals s'ocupa. La complexitat creixent de les societats fa que sigui cada cop més difícil donar resposta als problemes des de criteris professionals exclusivament i sense tenir en compte la participació dels agents afectats. Per això les administracions tendeixen a adoptar models més relacionals, on l'Administració es fa més permeable a la participació d'altres agents per resoldre les problemàtiques de tipus públic, tot facilitant la intervenció de la ciutadania, d'organitzacions i d'empreses en la cerca de solucions i la gestió d'aquestes (Gomà i Brugué, 1994).

Mentre que en l'argument de la virtut cívica l'opció per la participació es defineix com un valor moral i de model de societat, en aquest cas l'aprofundiment en la participació ciutadana es considera una necessitat de gestió per millorar les decisions públiques. En els últims anys s'ha registrat, a diferents parts del món i primordialment a escala local, una proliferació d'experiències, sovint impulsades per l'Administració, per fer participar la ciutadania en les decisions públiques (Font, 2001). Es tracta de processos que tenen com a objectiu facilitar la participació directa de la ciutadania en els afers públics i que poden suposar un element correctiu dels dèficits democràtics dels sistemes representatius. Ara bé, l'objectiu fonamental d'aquests nous processos participatius, a banda de garantir el dret a la participació en els afers públics, és dissenyar polítiques públiques més adequades

4 Per aprofundir en aquest allargament de la socialització juvenil, vegeu el número 71 de la *Revista de Estudios de Juventud* de desembre de 2005, coordinat per Sandra Gaviria Sabbah.

5 Més enllà de l'àmbit acadèmic, el concepte *governança* ha estat adoptat per diverses institucions internacionals com l'ONU o el Banc Mundial. La Unió Europea va aprovar el 2001 el *Llibre blanc de la governança europea* (http://ec.europa.eu/governance/white_paper/index_en.htm).

6 Vegeu Rhodes (1996).

a les necessitats ciutadanes i que s'adaptin millor a la complexitat social, per tal que la ciutadania se senti identificada amb els resultats de les decisions preses.

Una aportació teòrica important, i relativament recent, a la relació entre participació i democràcia prové dels pensadors de la democràcia deliberativa⁷. Malgrat la diversitat interna del col·lectiu, hi ha un denominador comú que és la creença que la deliberació democràtica condueix a decisions millors (Jorba, 2006). En un context de complexitat social elevada, el sistema d'agregació d'interessos amb què funciona la democràcia representativa és insuficient per resoldre satisfactòriament el debat públic. La participació de la ciutadania en espais de deliberació pública pot fer que, mitjançant un procés racional i argumentatiu, s'arribi a decisions més encertades, consensuades i justes.

En els darrers anys, en el camp de les polítiques de joventut, s'ha donat una bona acollida a la pràctica participativa. És habitual que les lleis de joventut i els plans governamentals reservin un espai important –i sovint prioritari– a la participació. En part això es deu al fet que, des de l'aparició de les polítiques de joventut, els organismes públics competents s'han ocupat del foment i el suport a l'associacionisme juvenil. També és cert que s'estan incorporat mecanismes de participació en el disseny, l'execució i l'avaluació de la participació ciutadana (IARD, 2001; Patón, 2005). Per tant, la participació de la gent jove està esdevenint un instrument per elaborar millors polítiques públiques, i no tan sols una finalitat⁸. A Catalunya, a més, les polítiques de joventut s'han caracteritzat per incorporar de forma inequívoca la participació de la gent jove a través, entre altres, del Pla Nacional de la Joventut de Catalunya, el document marc que regeix les polítiques de joventut. Tant el primer Pla Nacional de la Joventut de Catalunya⁹, aprovat l'any 2000, com el vigent (2011-2020), no tracten únicament la participació com un aspecte que cal promoure sinó que la incorporen com una manera de desenvolupar les polítiques de joventut. Això significa, per exemple, que les polítiques d'habitatge, de cultura o d'educació que afecten les persones joves s'han de dissenyar, executar i avaluar incorporant la seva veu. Es considera, doncs, la participació constant de la ciutadania jove com un element de valor afegit a les polítiques públiques.

El darrer argument que s'utilitza per defensar una participació major de la ciutadania en democràcia és potser el més elemental: es tracta del fet que la participació és un instrument de transformació social. Tot fent una mirada històrica als moments en què hi ha hagut una extensió de la participació política, s'observa que els protagonistes de la reivindicació per a una democratització major no han estat les institucions liberals sinó els col·lectius exclosos. El procés de democratització de les institucions liberals no s'ha produït per una preocupació de les institucions mateixes, sinó per la pressió dels que veien que per millorar les seves condicions de vida necessitaven poder polític. Democratització i transformació social han anat de la mà. Des dels *levellers* anglesos del segle XVII fins a la reivindicació

7 Les teories de la democràcia deliberativa prenen importància a partir dels anys noranta de la mà d'autors com Jürgen Habermas o Iris Marion Young.

8 A escala europea, per exemple, el programa *Youth in Action 2007-2013* marca la ruta per a les polítiques de joventut de les institucions europees i els països membres i encoratja a incloure la participació de les persones joves en les decisions dels governs a tots nivells (http://ec.europa.eu/youth/yia/index_en.html).

9 Vegeu el Pla Nacional de la Joventut de Catalunya (PNJCat) vigent i l'anterior a www.gencat.cat/joventut/pla2011-2020.

actual de drets polítics per a les persones immigrants, passant per la lluita per a l'emanipació de la població negra als Estats Units o pel vot de la dona, la demanda de participació política ha anat associada a la voluntat de transformar també les condicions socials d'aquests grups.

Els sistemes polítics actuals de la democràcia representativa són fruit d'una relació dialèctica entre democràcia i liberalisme, que, com a projectes ideològics, tenen horitzons diferents i a vegades contraposats. El projecte democràtic pivota sobre l'ideal de la igualtat, i el liberal, sobre el de la llibertat. El projecte democràtic convida els individus a participar en la comunitat com a iguals i a transformar-la per aconseguir que aquesta igualtat sigui efectivament real, mentre que el liberal recela dels intents igualadors quan penetren en l'esfera privada o vulnereu certs drets considerats fonamentals. Mouffe (2003), en la seva formulació del *pluralisme agonístic*, alerta que aquesta intenció de consens pot ser profundament retrògrada. Cal acceptar la naturalesa contraposada del nostre sistema polític i acceptar que hi ha una tensió constant entre els seus principis fonamentals. Malgrat que, en certa mesura, la democràcia s'hagi liberalitzat i el liberalisme s'hagi democratitzat, no es pot arribar a una síntesi intermèdia de democràcia i liberalisme. Els discursos que defensen que les democràcies actuals han superat aquest dilema són profundament retrògrads perquè no deixen lloc a l'emancipació de col·lectius exclosos, tot donant a entendre que la seva exclusió és natural, és a dir, inevitable. La política, "allò polític", es caracteritza per la contraposició d'interessos i, en aquest joc de contraposicions, aquells que, d'entrada, no disposen de poder d'un altre tipus (econòmic, institucional, cultural, mediàtic, etc.) només poden recórrer a la participació política. La participació política és, en aquest cas, no ja un principi de la realització de l'ésser humà ni un instrument de gestió pública, sinó una eina d'emancipació i de transformació social, en definitiva, una eina de poder polític.

En un context de crisi i de més vulnerabilitat, especialment per a la gent jove, s'evidencia que la participació i la mobilització social són l'únic mitjà de què disposa la majoria de ciutadans i ciutadanes joves per reclamar canvis. Es tracta, doncs, d'una participació orientada a la transformació; d'un recurs a l'hora d'intervenir en un espai públic que els reserva una posició marginal. En els últims anys s'han observat algunes experiències en aquest sentit. Les mobilitzacions amb una presència juvenil forta han estat motivades per qüestions relacionades amb les seves condicions de vida i han reclamat canvis socials i en el sistema polític: les protestes a Grècia arran de la crisi econòmica, la intervenció de la seva economia i les retallades; la primavera àrab de 2011, que, en el seu origen, va tenir un component generacional molt fort; o les mobilitzacions dels Indignats a Catalunya i l'Estat espanyol. En el cas dels Indignats va haver-hi, a més, una vocació clara de canvi i de millora del sistema econòmic i polític.

2.2. Factors explicatius de les actituds polítiques i la participació

Per què hi ha persones que s'interessen més per la política que d'altres? Com és que certs perfils socials voten més? Què fa que alguns grups i col·lectius siguin més actius políticament? Quins factors expliquen que hi hagi moments de més mobilització que d'altres?

Les actituds polítiques i la participació, com qualsevol fenomen social, no s'expliquen per un factor únic, ni tan sols per un conjunt de factors de naturalesa similar. L'origen dels fenòmens socials té sempre una naturalesa complexa, és a dir, és el producte de diverses causes que, d'altra banda, estan interrelacionades. Per això aquestes preguntes han estat presents en l'estudi de les actituds i els comportaments polítics des del principi. Les respostes que se'ls han anat donant provenen de perspectives molt diferents i atenen a factors de naturalesa també diversa.

Una forma d'ordenar la multitud de factors explicatius de les orientacions i la participació política és a través de si es refereixen a l'individu (nivell *micro*), a grups d'individus i organitzacions (nivell *mezzo*) o al context social i polític (nivell *macro*). Anduiza i Bosch (2004) ofereixen una classificació dels factors explicatius de la participació política basada en aquesta categorització *micro*, *mezzo* i *macro* en relació amb la naturalesa social o política dels factors.

FIGURA 2.1. Factors explicatius de les actituds polítiques i la participació

Nivell	Factors socials	Factors polítics
<i>Micro</i>	Estatus socioeconòmic	<i>Actituds polítiques</i>
	Recursos individuals	<i>Comportament polític</i>
<i>Mezzo</i>	Recursos de grup	Mobilització
	Xarxes personals	
<i>Macro</i>	Modernització	Sistema polític
	Context social i econòmic	Estructura institucional
		Context polític

Font: Adaptació d'Anduiza i Bosch (2004: 43)

La frontera entre els factors socials i els polítics no és nítida. Els factors polítics són els que estan relacionats directament amb les institucions públiques o la distribució del poder polític. Els factors socials, en canvi, es refereixen a un espectre més ampli. Al llarg de la història del pensament social s'ha acostumat a veure una relació de causalitat entre els factors socials i els polítics, en el sentit que certs fenòmens de naturalesa social i econòmica generen o afavoreixen certes formes polítiques. La idea d'una causalitat forta de l'esfera socioeconòmica a la política és present en autors com Marx, Weber o, més recentment, Inglehart. Respon a la idea de la modernització en el sentit que els canvis en l'esfera material de les societats, els avenços tecnològics, els canvis en l'estructura productiva i el seu impacte social provoquen l'emergència de noves idees socials que generen noves necessitats que s'acaben traduint en demandes de tipus polític i de canvis en el sistema. Aquesta observació general sobre la relació entre els canvis socials i polítics no fa més que confirmar la complexitat de les causes de la participació i les actituds polítiques, en el sentit que uns factors estan influïts pels altres.

La interrelació entre els diferents factors esdevé encara més evident a la casella dels factors polítics de nivell *micro*, on apareixen les actituds polítiques i el comportament polític,

que són alhora factors explicatius i factors a explicar. Les actituds tenen efectes sobre el comportament en el sentit, per exemple, que un individu tendirà a participar més activament com més implicació política subjectiva tingui. Ara bé, la relació també es produeix en sentit contrari (Gastil i Xenos, 2010): un individu molt actiu en entitats socials té una predisposició major a sentir-se interessat per i implicat en la realitat política. Aquestes interdependències entre allò que es vol explicar i allò que ajuda a explicar-ho plantegen un problema metodològic que és comú a la majoria de fenòmens socials complexos.

Per tal d'aclarir aquest entramat de causalitats, es poden identificar i descriure els factors que intervenen en l'adopció d'actituds polítiques i comportaments participatius i, sobretot, es poden elucidar els fonaments teòrics que hi ha darrere aquesta possible relació.

2.2.1. Els factors *micro*: recursos individuals i actituds

Les enquestes ofereixen dades idònies per analitzar els factors de tipus individual. En el cas de l'EPP11, feta a Catalunya, no hi ha massa variacions de context. És a dir, els elements que se sap que condicionen la participació política –com els canvis de sistema polític, la fortalesa del teixit associatiu en una societat determinada o un context de canvis socials– sempre són els mateixos en les dades que s'han recollit. Sense variació esdevé més difícil analitzar empíricament els efectes que poden tenir els factors més contextuals. És per això que en aquest estudi l'anàlisi dels factors *micro* és la més rellevant.

Si ens centrem en els recursos individuals, la literatura sobre participació coincideix a identificar unes variables socials que afavoreixen la implicació i la participació política: el nivell educatiu, els ingressos o la categoria professional (Verba, Schlozman i Brady, 1995). Aquestes variables estan relacionades amb la posició de l'individu en l'estructura social. Els individus amb més recursos socials solen participar més activament en política; això significa que les desigualtats socials i l'estructura social es reflecteixen en la participació política.

Però quin és el mecanisme pel qual un estatus socioeconòmic més elevat afavoreix la participació política? Els ciutadans i ciutadanes i les ciutadanes més ben situades en l'estructura social tenen, d'entrada, nivells de formació alts. L'educació permet comprendre millor els fenòmens socials que ens envolten i contribueix a entendre millor el sistema polític i les formes de què disposa la ciutadania per intervenir-hi. Un nivell educatiu més alt també ajuda a tenir una informació més rica i precisa del funcionament social i polític. Tot plegat fa que les persones amb nivells educatius més elevats tinguin més recursos cognitius que els permeten assimilar millor la informació sociopolítica, i que els donen una capacitat i unes habilitats majors per interactuar en grup i orientar la seva acció per influir políticament.

Un dels altres elements que fa que l'estatus social es reflecteixi en la participació política és el nivell de renda o la categoria professional. Aquesta relació, que apareix clarament en els estudis empírics, ha estat explicada, en el cas dels ingressos, per tres vies diferents (Anduiza, 1999: 100-102). En primer lloc, el fet de disposar de més diners redueix els costos de la participació, en el sentit que destinar temps a la participació no exigeix deixar de destinar-lo a altres activitats essencials, perquè aquestes estan cobertes en escriure. És a

dir, una persona amb pocs ingressos ha de destinar més esforços a cobrir les seves necessitats primàries i prioritzarà això a la seva participació política. En canvi, una persona que té aquestes necessitats cobertes pot destinar més temps i esforços a informar-se i participar políticament. En segon lloc, les decisions polítiques afecten d'una manera més visible els interessos de les persones amb rendes altes o amb ocupacions de més prestigi. És evident que les polítiques públiques afecten tots els grups socials, però sovint el debat polític i la visibilitat de les decisions se centren en aspectes que interessin més la ciutadania amb poder adquisitiu alt. Això fa que s'estimuli més la seva participació que no pas la de les persones amb rendes més baixes. Finalment, el darrer argument té a veure amb l'entorn de les persones amb més ingressos, i és vàlid també per al nivell educatiu o la categoria professional. Les persones amb un nivell d'ingressos alt acostumen a tenir un entorn professional en què la participació política està vista com una activitat positiva. La pressió social de les persones amb més ingressos o amb ocupacions de més prestigi per participar és major que la de les persones amb ingressos baixos o amb ocupacions poc qualificades.

En les nostres societats, la posició social d'un individu segueix estant molt condicionada per la posició social de la seva família d'origen. A Catalunya, els processos de mobilitat social relativa, per bé que existeixen, són encara força excepcionals en els extrems superior i inferior de l'estructura social (Martínez Celorrio i Marín, 2011). Això significa que l'estatus socioeconòmic d'un individu està condicionat per l'estatus de la seva família d'origen. És important tenir en compte aquest factor en tots els casos, però esdevé encara més determinant quan s'analitza la joventut. Les persones joves han tingut menys temps per desenvolupar la seva trajectòria vital a part de la família i, per tant, menys temps per desfer-se dels condicionants familiars. Això fa que la posició social de la família d'origen sigui un dels factors més importants a l'hora d'explicar la situació de la persona jove, les seves condicions materials i les seves trajectòries (Miret *et al.*, 2008). La posició social de la família d'origen pot tenir influència en la implicació política i la participació dels i les joves per dos motius. En primer lloc, perquè els recursos individuals de què disposen estan vinculats estretament als recursos de què disposa la seva família d'origen. I en segon lloc, per una qüestió d'influència de l'entorn més immediat. Tal com s'ha vist, l'estatus social es relaciona positivament amb la implicació política i la participació. La socialització en un entorn familiar compromès afavoreix que en l'edat adulta es desenvolupin comportaments més participatius.

Un altre factor, que no té a veure amb la posició social però que també es relaciona amb els recursos que afavoreixen la participació, és l'edat. Segons aquesta perspectiva, a mesura que l'individu creix va adquirint una sèrie de competències (integració en l'entorn, coneixement dels actors socials i el procés polític) que afavoreixen el seu compromís social i la seva participació. Aquesta relació entre el cycle vital i la implicació política es tracta de forma més extensa a l'apartat 1.4.1.

Tots aquests factors tenen efectes diferents segons el tipus d'implicació política o les formes de participació. Per posar un exemple, sembla evident que en la participació que comporta una despesa econòmica (pagar quotes en entitats o fer donacions per raons socials), la variable d'ingressos pot tenir més influència. En els capítols empírics s'observarà de quina manera influeixen les diferents variables de recursos en les actituds i els comportaments participatius de gent jove.

Les actituds i els valors són l'altre conjunt de factors individuals identificats per la literatura que contribueixen a explicar la participació. Mentre que els recursos socioeconòmics es refereixen a l'esfera material de l'individu, les actituds i els valors formen part de l'esfera subjectiva. Molt sovint, les actituds i els recursos individuals s'interpreten com a parts d'una mateixa seqüència explicativa dels comportaments polítics. És a dir, les actituds no apareixen del no-res sinó que s'expliquen en gran mesura per variables de tipus socioeconòmic, a saber, pels recursos. Sidney Verba és un dels politòlegs que més ha estudiat aquesta relació (Verba i Nie, 1972; Verba, Nie i Kim, 1978; Verba, Brady i Schlozman, 1995). En els diferents models que proposa, l'estatus socioeconòmic apareix com un element que condiona la participació, però sovint a través de les actituds. Les actituds apareixen com un factor intermedi entre els recursos i la participació. En altres paraules, la distribució desigual dels recursos socioeconòmics fa que hi hagi una part de la ciutadania que mostra nivells d'interès diferents per la política, nivells diferents d'eficàcia, compromís i diferents posicionaments ideològics. Aquestes actituds, al seu torn, expliquen quin és el comportament associatiu, participatiu i polític d'una part de la ciutadania.

En aquest estudi es destinen dos capítols sencers a analitzar en profunditat les actituds polítiques dels i les joves, les seves diferències amb altres grups d'edat i la seva relació amb variables de tipus socioeconòmic. En l'últim capítol analític s'estudia també la seva capacitat explicativa de la participació social i política.

2.2.2. Els factors *mezzo* i *macro*

Els factors individuals que s'han tractat en el punt anterior no actuen en un context neutre. Hi ha aspectes de l'entorn que poden afavorir actituds i comportaments de més o menys compromís. De fet, la participació és per definició una activitat que necessita la interacció de diferents ciutadans i ciutadanes. Per tant, malgrat que hi hagi formes de participar que es duen –o es poden dur– a terme de forma individual, la participació sempre està vinculada d'alguna manera a la col·lectivitat. Nombrosos estudis sobre els determinants de la participació social i política, i en especial els estudis d'enquesta, han donat molta importància als factors individuals que intervenen en la participació, i sovint han deixat de banda el paper clau de les organitzacions i el context social i polític. Aquests elements tenen la funció de facilitar, o fins i tot de fer possible, la participació. Els factors de context personal i social són els que poden explicar per què persones amb característiques individuals similars tenen comportaments diferents en relació amb la participació. Les diferències en la participació poden no provenir ni dels recursos ni de les actituds envers l'esfera pública, sinó de les oportunitats que l'entorn ofereix per a la participació (Rosenstone i Hansen, 1993). En aquest sentit, l'argument de Verba, Brady i Schlozman (1995) és molt clar: hi ha ciutadans que reuneixen les condicions individuals per participar però no ho fan, simplement, perquè ningú no els ho ha demanat.

Seguint l'esquema de la figura 2.1, d'aquests elements de context se'n poden distingir de nivell *mezzo* (les relacions interpersonals i les xarxes d'organitzacions) i de nivell *macro* (el context polític i l'institucional).

Un dels elements que més pot influir en el fet de participar és l'entorn immediat, les xarxes personals. L'exposició de les persones a espais de mobilització o a organitzacions socials i polítiques depèn, en bona mesura, de la presència que tinguin aquestes en l'entorn personal (la família, les amistats, els companys i companyes de feina o d'estudis, etc.). Molt sovint, per exemple, la forma que tenen les entitats de captar nous membres o participants és a través dels contactes dels membres mateixos, que actuen com a intermediaris (Morales, 2009). Indirectament, doncs, les xarxes personals actuen com a elements de mobilització tot exercint pressió o generant incentius per a la participació.

Les organitzacions tenen un paper mobilitzador cabdal. En una comunitat amb una densitat alta d'organitzacions actives, les opcions de les persones per participar es multipliquen. Les organitzacions, en un sentit ampli, són l'instrument de canalització per excel·lència de la voluntat de participar. L'existència de col·lectius i d'associacions estimula la participació i, alhora, la canalitza. És un cercle virtuós, ja que la participació en entitats permet que els individus desenvolupin habilitats socials i ampliin els seus contactes personals (Anduiza i Bosch, 2004). D'aquesta manera, les persones que col·laboren amb organitzacions acumulen recursos de mobilització que incentiven la seva participació. A més, les organitzacions també tenen un paper directe, ja que sovint la seva acció consisteix precisament a mobilitzar la ciutadania per una causa determinada. Aquest paper d'inducció a la participació ha estat especialment important durant el segle XX en els sindicats i els partits socialistes, que han mobilitzat les classes socials amb menys recursos i les han inclòs en el sistema polític. Cal dir també que no totes les associacions i organitzacions socials tenen el mateix efecte facilitador de la participació. Hi ha aspectes com la voluntat d'impacte en la transformació de l'entorn o el funcionament i la democràcia interna de les associacions que influeixen en la seva contribució a la qualitat democràtica.

En la disposició a participar, per tant, a banda de l'existència de recursos individuals i la prevalença d'actituds d'implicació i d'interès, les xarxes personals i socials tenen un paper fonamental. Però hi ha elements de context que influeixen en tots aquests factors i que també serveixen per explicar la participació política. Són elements *macro* en el sentit que no es refereixen ni a persones ni a organitzacions socials, sinó a institucions o a elements de context social, polític i econòmic. Aquests elements poden constrènyer o facilitar la mobilització i la participació. Tarrow (1994) utilitza el concepte *estructures d'oportunitat polítiques* per referir-se a tot aquest entramat contextual que, en funció de les seves característiques, proporciona incentius o desincentius perquè les persones participin en accions col·lectives. Un context social i institucional determinat pot generar expectatives de canvi en la ciutadania, cosa que incentiva a participar políticament, ja que hi ha més possibilitats que l'acció individual tingui un impacte social. Des del punt de vista dels costos, un sistema polític altament repressiu funciona com un desincentiu a la mobilització, ja que el fet de participar pot tenir conseqüències personals negatives.

Aquests elements contextuais condicionen els incentius individuals a la participació a través de diferents mecanismes. Les circumstàncies de certs grups socials poden variar molt per canvis en la situació social i econòmica, i això pot tenir un impacte en la seva motivació per participar políticament. Avui dia es viu un moment històric de canvi on aquest argument és especialment perceptible. La crisi econòmica està generant una incertesa i una sensa-

ció de vulnerabilitat a moltes capes socials. Aquesta vivència ha activat en una part de la ciutadania actituds polítiques de descontentament i d'insatisfacció i ha tingut un efecte mobilitzador, que s'ha deixat veure en particular en moviments com el dels Indignats. Els grans canvis socials també fan que els col·lectius i les organitzacions polítiques incrementin la seva activitat per tal de donar resposta a noves demandes.

La configuració del sistema polític institucional també té un impacte sobre el comportament participatiu. Aquest impacte ha estat analitzat sobretot per al comportament electoral, tot i que també afecta altres formes de participació. Morales (2004 i 2009) ha estudiat l'impacte del sistema institucional sobre la pertinença a entitats i ha identificat els aspectes que defineixen el grau d'obertura d'un sistema polític que estimula la participació de la ciutadania. El primer element és l'accessibilitat de les institucions. Com més descentralitzat sigui un sistema polític, més pròxim pot estar de les demandes de la ciutadania. De la mateixa manera, els sistemes que usen mecanismes de democràcia directa esdevenen més accessibles. L'accessibilitat acostava la ciutadania a les decisions públiques i fa que la seva participació sigui més rellevant, perquè té més efecte sobre la decisió final. El segon element del sistema institucional que pot incentivar la participació és el nivell de fragmentació de les elits polítiques. Els sistemes molt fragmentats poden afavorir la participació política atès que són sistemes polítics més plurals, on la ciutadania pot trobar més opcions polítiques entre les quals sentir-se identificada. A més, les elits tenen més incentius a mobilitzar els seus partidaris, ja que el repartiment del poder és més inestable. Tot plegat pot facilitar sinergies de més tolerància a la pluralitat, la deliberació, la cerca de consensos i el treball a través de la participació. També poden tenir un impacte les estratègies que les elits polítiques adoptin davant la protesta ciutadana. Una estratègia de repressió del conflicte fa més costosa l'acció col·lectiva a curt termini. Les estratègies més inclusives intenten donar resposta a les demandes i integrar la ciutadania que protesta per les decisions públiques.

2.3. Processos socials de canvi i impacte en la participació de les persones joves

Els diversos factors que contribueixen a explicar els comportaments i les actituds polítiques de la ciutadania no són del tot estables, ja que passen per transformacions. Les societats canvien, i en les últimes dècades la societat catalana ha viscut canvis importants que poden tenir efecte sobre els factors explicatius de les actituds i la participació. La gent jove constitueix un grup social que és especialment sensible als canvis. Moltes de les actituds, els valors i les disposicions polítiques i socials es formen durant l'adolescència i l'etapa de la joventut. Són anys d'adopció de predisposicions polítiques que majoritàriament es mantindran estables al llarg del cicle vital (Jennings, 2007; Alwin i Krosnick, 1991). Això fa que les circumstàncies socials que es viuen en un moment determinat tinguin més influència en els i les joves que en les persones adultes, que ja no viuen aquests anys de més permeabilitat.

En conseqüència, per tal d'entendre les actituds i les pràctiques participatives de les persones joves i les seves diferències amb les persones adultes cal tenir presents quines són les transformacions del context. Unes transformacions que canvien la realitat on interacci-

ona la ciutadania i que, a més, deixen una empremta especial en la gent jove. A continuació es destaquen alguns d'aquests processos que canvien la realitat social dels i les joves i que poden tenir efecte sobre la seva relació amb l'esfera social i política.

2.3.1. Condicions materials i trajectòries juvenils

Una manera d'analitzar com es modifiquen les condicions materials d'existència de la gent jove a Catalunya és a través dels canvis en les seves transicions. En els últims anys s'han produït canvis importants en el mercat laboral que tenen un gran impacte, sobretot tenint en compte que en les societats industrials el treball té un caràcter estructurador de la resta d'esferes de la vida. Per a Albaigés (2003), però, les societats postindustrials es caracteritzen justament per un esfondrament del model d'ocupació anterior, cosa que té un impacte sobre les condicions de vida i les expectatives dels i les joves. Un dels resultats d'aquests canvis en l'esfera laboral ha estat la segmentació del mercat de treball, que ha generat una divisió entre feines (i persones treballadores) estables de qualificacions més altes i un gruix de feines (i persones treballadores) menys qualificades, precàries i amb menys protecció social. El col·lectiu jove és un dels que té més presència en el segon tipus de feines.

La precarització del mercat laboral té, doncs, un impacte en les transicions juvenils. Ara bé, també en tenen altres factors com, per exemple, la situació del mercat de l'habitatge o el paper de l'Estat i les polítiques públiques. Tot i que no és l'objecte d'aquesta recerca, la sociologia de la joventut ha identificat l'impacte d'aquests canvis en les transicions juvenils i n'ha caracteritzat la diversitat i la complexitat creixent. En les societats premodernes o preindustrials, el pas de la infància a la vida adulta es resolia més aviat i de manera directa i unívoca. Les societats postindustrials es caracteritzen per una diversitat, una complexitat i un dinamisme creixent. Les trajectòries juvenils han estat especialment sensibles a aquestes transformacions: en concret, s'han allargat, s'han diversificat i han perdut la linealitat. Aquests fenòmens es detecten a la majoria de societats postindustrials (Roberts *et al.*, 1994; Furlong i Cartmel, 1997) i també a Catalunya (Casal *et al.*, 2004; Miret *et al.*, 2008).

Pel que fa a l'allargament, com més complexa esdevé una societat i més complexes són les transicions, més temps es necessita per completar-les. En les últimes dècades, el període de formació de l'individu ha seguit estenent-se amb l'augment de l'oferta formativa i la incorporació de més persones joves a la formació universitària. Això ha fet que la població jove finalitzi més tard la seva trajectòria formativa. Fruit del retard en la sortida del sistema educatiu i les transformacions del món laboral, ara l'entrada –i sobretot l'estabilització– en el mercat laboral arriba més tard que fa uns anys. La transició domiciliar, el fet d'abandonar la llar familiar i formar-ne una de pròpia, també es retarda, molt particularment als països de l'Europa meridional com Catalunya.

A més de ser més llargues, les transicions juvenils d'avui també són reversibles. Sovint, el fet d'haver superat una fase determinada del procés de transició no suposa haver-la superat definitivament. Es produeixen situacions de reversibilitat com ara haver acabat

els estudis i reprendre'ls anys després, les interrupcions en les carreres laborals cada cop més inestables o les ruptures de projectes familiars iniciats. Aquestes anades i vingudes en el procés de transició són cada vegada més comunes i han servit per batejar les noves transicions juvenils com a transicions *io-io* (Bois-Reymond i Blasco, 2003). La reversibilitat fa que les transicions perdin la linealitat. Antigament, es produïen seguint un ordre seqüencial: finalitzar els estudis, trobar feina, emancipar-se i formar una família, però cada vegada més segueixen un esquema menys estandarditzat i lineal.

Aquests processos en les transicions juvenils tenen conseqüències en les formes en què els i les joves viuen la seva integració a la comunitat. Les trajectòries juvenils són viscudes amb molta més incertesa que en el passat, i això succeeix en un moment clau de la socialització política, ja que és durant la joventut que l'individu intensifica les seves relacions socials més enllà de la família i va adquirint competències cíviques per comprendre i participar en la comunitat. Tal com apunten Furlong i Cartmel (1997), aquests canvis en les transicions provoquen una vivència més individualitzada de la història de vida. Aquesta vivència i la incertesa que genera la desestandardització de les trajectòries fa que la gent jove construeixi la seva biografia a través de decisions i constriccions de tipus individual, poc relacionades amb el seu grup social d'origen. La responsabilitat de les trajectòries personals recau en el pla individual i desdibuixa el pes de l'estructura social, tot i que aquesta vivència subjectiva no es correspon amb la importància que la majoria d'estudis segueixen atorgant a l'estructura social i a l'origen de classe per a la resolució de les transicions (Miret *et al.*, 2008). Hi ha, doncs, una disfunció entre la percepció subjectiva de la importància de les opcions individuals i la rellevància objectiva de l'estructura social com a condicionants de les trajectòries juvenils.

A causa d'aquests canvis en les transicions juvenils i de la vivència cada cop més individualitzada, les identitats tradicionals de classe estan perdent capacitat de generar identitat col·lectiva i, per tant, de mobilitzar socialment i políticament. Els canvis en les condicions materials dels i les joves i en les seves transicions aprofundeixen el procés d'individualització subjectiva que, tal com s'explica al final d'aquest apartat, modula les formes d'implicació social i de participació.

2.3.2. La mobilització cognitiva

No tot el que caracteritza les societats postindustrials va en la línia de difuminar els llaços que les persones joves creen amb el seu entorn social. Ben al contrari, una de les revolucions més destacables de la societat postindustrial, com és l'augment qualitatiu i quantitatiu de l'educació, juga a favor d'una implicació social més forta i conscient. Tal com s'ha apuntat, els estudis empírics sobre implicació política i participació han demostrat que el nivell educatiu és un dels millors predictors de la participació política, ja que proporciona a l'individu recursos i consciència cívica per entendre i, per tant, per interessar-se pel món polític, a més de donar-li més capacitat per incidir-hi (Verba *et al.*, 1995). Els nivells d'escolarització i el nivell educatiu de la població de la majoria de països del món no han parat d'augmentar. Fins i tot als països més desenvolupats, l'educació segueix estenent-se. A Catalunya, la taxa d'escolarització als 17 anys, que ofereix un indicador del percentatge

de joves que segueixen estudiant més enllà de l'edat obligatòria (16 anys), ha passat del 62,9% al 78% en deu anys¹⁰.

Actualment, a banda d'haver-hi individus més formats, la ciutadania està més i millor informada. En contra del sentiment generalitzat que els mitjans de comunicació contribueixen a la confusió i l'apatia política, hi ha autors que defensen que desenvolupen una tasca important de vinculació directa de l'individu amb la política, i que ens trobem davant les poblacions més ben informades políticament de la història (Norris, 2000). En aquest mateix sentit, les noves formes de comunicació i informació són un nou vehicle d'informació i mobilització, amb especial acceptació entre els i les joves. L'ús d'Internet està esdevenint un factor amb molt de pes per explicar la informació i la mobilització política dels i les joves (Robles, 2006; López Martín, 2007).

El procés de mobilització cognitiva implica que la ciutadania està sofisticant la seva relació amb els afers socials i la política. Cada cop més gent és capaç d'afrontar la complexitat dels debats socials i la realitat política per si sola, sense l'ajuda dels agents tradicionals com els partits polítics. Una disponibilitat major d'informació permet que cadascú es formi individualment opinions pròpies. Les institucions i els agents polítics tradicionals, com ara partits o sindicats, tenien la funció d'ajudar la ciutadania a interpretar la realitat política. Davant la impossibilitat d'estar informats constantment sobre la realitat política –una realitat que, a més, podia semblar especialment complexa per a moltes persones–, la identificació amb un partit, amb un sindicat o fins i tot amb les institucions polítiques, facilitava la interpretació de la realitat política i actuava com a mediador entre la ciutadania i l'esfera pública. L'augment del nivell educatiu i l'accés directe a la informació fa que cada vegada més ciutadans i ciutadanes deixin de necessitar aquests agents mediadors.

Dalton (2002) apunta que l'increment de la mobilització cognitiva i la consegüent independència major de la ciutadania respecte els agents mediadors de la política és la causa principal del desalineament partidista. A la majoria de democràcies occidentals, el nombre de ciutadans que declaren sentir-se identificats amb un partit polític està decreixent. Part d'aquest procés s'explica perquè la ciutadania ara és més capaç que abans de fer front directament a la realitat política, de formar-se opinions per si mateixa i d'actuar en conseqüència, sense necessitat que un partit polític doni coherència i cobertura a la seva acció política. Si s'analitza quins són els grups socials més afectats per aquest desalineament partidista, destaquen els ciutadans i les ciutadanes amb un nivell educatiu més alt i els i les joves (Wattenberg i Dalton, 2001). Ja s'ha argumentat de quina manera un nivell educatiu major afecta la capacitat per establir una relació amb l'esfera política sense necessitat de dreceres ni mediadors. Les generacions més joves tendeixen d'entrada a tenir millors nivells de formació i, a més, viuen la socialització política en un context de menys fortalesa de les identitats partidistes.

10 Dades extretes del Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya (Sjlove, www.gencat.cat/joventut/sjlove).

2.3.3. Les noves tecnologies

Les noves tecnologies, i molt especialment l'aparició d'Internet, han tingut un fort impacte sobre molts aspectes de la vida de la ciutadania. Internet ofereix un volum inacabable d'informació a un cost gairebé nul. A més, juntament amb altres avenços tecnològics, ha multiplicat les possibilitats de comunicació tot escurçant distàncies entre persones i entre col·lectius i institucions. Sembla evident que el progrés de les tecnologies de la informació i la comunicació ha tingut un impacte en la manera de treballar, en les relacions interpersonals, en la manera d'informar-se i en el consum cultural de la ciutadania. És fàcil pensar que també hi ha d'haver algun impacte sobre la relació que tenen les persones amb l'esfera pública: les noves tecnologies s'han introduït en la manera en què molts individus s'informen dels assumptes polítics, es relacionen amb les institucions públiques i es mobilitzen. El que no està tan clar és quin tipus d'impacte pot tenir la presència de les noves tecnologies. Facilita la mobilització o fa que la ciutadania resolgui de forma més individualista els seus problemes de naturalesa política? Estén l'interès per aspectes socials i polítics a altres perfils socials o accentua les desigualtats de la participació política? La participació *online* substitueix, potencia o complementa la mobilització *offline*? En l'última dècada, diversos estudis han intentat donar resposta a aquestes preguntes però han acabat amb conclusions diferents. Per a alguns autors, Internet facilita i estimula la mobilització social i política, per a d'altres atomitza i desvincula la ciutadania del seu entorn més immediat, i per d'altres no canvia substancialment els comportaments dels individus¹¹.

A l'Estat espanyol, algunes preguntes sobre l'impacte d'Internet en els comportaments polítics i participatius de la ciutadania han estat abordades per l'estudi *Internet y participación política en España*. Anduiza *et al.* (2010) mostren com, malgrat que la majoria de persones que participen a través d'Internet ho fan també *offline*, la mobilització a la xarxa té una certa capacitat d'arribar a ciutadans que no són actius fora d'Internet. L'estudi també posa de manifest que les desigualtats en els perfils dels individus participatius i els que no ho són es mantenen en analitzar la participació a la xarxa i, fins i tot, s'accentuen en alguns casos. També destaca la importància que tenen factors explicatius específics que interveuen en la participació via Internet, com ara les habilitats en la xarxa.

L'aparició d'Internet ofereix un nou context per als individus que comporta certs canvis en la seva implicació i participació social i política. Però l'impacte de les noves tecnologies no s'acaba aquí. Els col·lectius, les organitzacions i les institucions també han canviat en més o menys grau les seves estratègies i el seu funcionament intern. Les últimes grans mobilitzacions, com la del moviment 15M, han tingut el suport de les noves tecnologies, no només com a eina de difusió sinó com a instrument de coordinació interna. Les organitzacions, els col·lectius i els agents de mobilització, sobretot els més nous i flexibles, estan adaptant el seu funcionament a les noves tecnologies (Ward i Gibson, 2008). Ara bé, aquesta adaptació no és tan sols cosa dels moviments socials i les noves organitzacions; les administracions públiques també comencen a integrar les noves tecnologies, ja sigui per facilitar gestions i tràmits de la ciutadania o per estimular la seva participació en la presa de decisions.

11 Per a un repàs de la literatura sobre els efectes d'Internet en la participació política, vegeu Anduiza, E.; Cantijoch, M. i Gallego, A. (2009). "Political Participation and the Internet: A field essay". A: *Information, Communication and Society*, núm. 12, p. 860-878.

Les noves tecnologies tenen grans potencialitats per a la democràcia que no han estat del tot explotades. Les possibilitats d'accés a la informació i d'interacció directa ofereixen instruments molt valuosos de cara a incorporar mecanismes de participació directa que se serveixin de les noves tecnologies. Malgrat això, l'impacte d'Internet, de moment, sembla que encara es restringeix a certs aspectes propis de la democràcia representativa i no ha aconseguit canvis de model en els sistemes polítics (Colombo, 2006).

Pel que fa a les diferències entre joves i adults en l'ús de les noves tecnologies, les generacions més joves tenen, d'entrada, més facilitat per integrar els nous llenguatges de l'era digital. L'*Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars* de l'INE mostra que les persones joves són el grup d'edat que continua tenint un nivell més alt d'ús d'Internet i que, de fet, aquest manté una relació lineal negativa amb l'edat. A Catalunya, el 87% dels i les joves d'entre 16 i 24 anys utilitzen diàriament Internet, mentre que per a la població adulta de 65 a 74 anys la dada és del 69%¹². La introducció de les noves tecnologies a la vida quotidiana és un dels canvis més profunds i ràpids de les societats actuals. Profunds per les implicacions que té, i ràpids perquè el ritme a què la gent incorpora aquestes tecnologies és molt accelerat. Si s'observen dades longitudinals, es posa de manifest que en pocs anys l'ús d'aquestes tecnologies ha esdevingut gairebé universal. I si bé és cert, tal com mostren les dades, que els i les més joves tenen una facilitat especial per integrar els canvis de llenguatges i els hàbits que proposen les noves tecnologies, també ho és que la incorporació de la resta de grups d'edat a l'ús d'Internet està sent notable. Així doncs, la transformació que suposa l'ús d'Internet és conseqüència tant d'un canvi generacional com d'un efecte de període, ja que molts ciutadans de totes les edats estan incorporant aquestes tecnologies a les seves vides. Això hauria de fer suposar que també les incorporen en la relació que mantenen amb l'esfera pública i en la seva forma d'implicar-se i participar políticament. Caldrà veure, però, si tots els grups d'edat utilitzen de la mateixa manera les diverses possibilitats que ofereix Internet per a la mobilització o per relacionar-se amb l'Administració.

2.3.4. Els canvis en l'esfera subjectiva

En parlar dels canvis en les transicions juvenils, s'ha explicat de quina manera alguns elements –com ara el treball– que en les societats industrials desenvolupaven la funció de definir la identitat col·lectiva, han anat perdent aquest rol. Això provoca una dissipació i una diversificació de referents d'identificació de grup i de comunitat que desencadena un procés d'individualització de les subjectivitats. Aquesta és una característica que alguns dels pensadors socials més influents, com Ulrich Beck, Zigmund Bauman o Anthony Giddens, han atribuït a les societats postindustrials. Beck (1998), en concret, afirma que les societats modernes viuen un procés de *desincrustació*¹³ pel qual els individus estan perdent elements subjectius i mecanismes d'identificació amb grups socials reconeixibles. Les institucions tradicionals i els elements vertebradors de les identitats (el treball, la classe social

¹² Dades disponibles a www.idescat.cat

¹³ Traducció que González (2008) proposa del concepte anglès *disembedded individualization* utilitzat per Beck.

o la religió) ja no tenen capacitat cohesionadora. La política institucional, en el paradigma de la democràcia representativa, pressuposa que els individus poden agregar els seus interessos i d'aquesta manera defensar-los. Però l'assumpció que els interessos poden ser agregats pressuposa que les societats s'organitzen segons estructures col·lectives relativament estables.

Aquest fenomen té una incidència especial en el col·lectiu jove per un motiu doble. En primer lloc, perquè els canvis en l'esfera material de les societats postindustrials afecten de manera molt particular els i les joves, que han estat, per exemple, els receptors principals de les receptes de flexibilització i precarització laboral aplicades per la majoria de governs europeus a partir de la dècada dels vuitanta. I en segon lloc, perquè als i les joves, a diferència de les altres generacions, aquest afebliment de les institucions tradicionals generadores d'identitat els agafa en el moment de la seva socialització política.

Les agències tradicionals de mediació política, com ara els partits polítics o els sindicats, estan estructurades en funció d'aquestes identitats i agregacions d'interessos que cada dia tenen menys sentit per a la majoria de la ciutadania. La desincrustació de què parla Beck té una conseqüència evident en els partits polítics, que s'ha anomenat *desalineament*. El desalineament fa referència al procés de pèrdua d'identificació dels votants amb els partits polítics. En els últims temps, nombrosos estudis empírics han parat atenció a aquest procés, i les dades revelen que tant als Estats Units com a l'Europa occidental hi ha una evolució sostinguda d'una identificació cada cop menor entre ciutadania i partits (Wattenberg i Dalton, 2001).

Aquest procés d'individualització ha estat sovint interpretat com un replegament de la ciutadania cap a la seva vida privada i, en conseqüència, com l'adveniment d'una societat menys cohesionada i participativa (Putnam, 2002). Tanmateix, el fet que les actituds i els comportaments envers la política s'estructurin cada vegada menys en funció d'identitats col·lectives tradicionals, no vol dir que no existeixi un altre tipus d'implicació política i social. Per a alguns autors, la relació de la ciutadania amb la política està canviant de formes i referents, especialment entre els i les més joves (Dalton, 2007; Norris, 2002; Bang, 2005).

Un dels canvis que més literatura ha generat, encara en l'àmbit subjectiu, és l'emergència de valors postmaterialistes. Ronald Inglehart (1977), en el llibre *La revolució silenciosa*, formula la hipòtesi que, en les societats postindustrials, les prioritats dels valors de les persones estan canviant. Els valors, dits "materialistes", relacionats amb la seguretat física i també econòmica estan donant pas a valors "postmaterialistes", que posen l'èmfasi en l'autoexpressió, en la llibertat i l'autonomia, i en la qualitat de vida. Des dels anys setanta s'han anat acumulant dades d'enquestes a diferents països que evidencien empíricament aquest canvi¹⁴. Inglehart atribueix la transformació de les prioritats de valors a un canvi generacional. Les generacions més joves són més propenses als valors postmaterialistes i estan substituïnt les més velles, que prioritzen valors materialistes. Aquest canvi intergeneracional s'explica a partir de dues hipòtesis, la de l'escassetat i la de la socialització (Ingle-

¹⁴ Des dels anys vuitanta, el projecte de l'Enquesta mundial de valors (www.worldvaluessurvey.org) agrupa el conjunt d'enquestes sobre el canvi de valors a diferents països.

hart i Welzel, 2006). La hipòtesi de l'escassetat afirma que els valors estan condicionats per l'experiència de les condicions socioeconòmiques. Quan es viu en condicions d'escassetat i inseguretat, les persones donen prioritat a valors subjectius materialistes, mentre que quan les necessitats primàries estan garantides, afloren valors més idealistes de llibertat i autonomia. La hipòtesi de la socialització explica per què aquest canvi de valors no està tan vinculat al període que es considera com a generació. Els valors d'una persona es mantenen força constants al llarg de la vida i s'adquireixen durant el període de formació, quan s'és jove, abans d'accedir a la vida adulta. Això fa que els valors estiguin relacionats amb les condicions socioeconòmiques viscudes durant la infantesa i la joventut.

Des de la Segona Guerra Mundial, les societats avançades han viscut un creixement econòmic i una millora sostinguda de les condicions de vida. En aquest sentit, seguint les hipòtesis d'Inglehart, i tal com han demostrat els estudis empírics, cada generació ha anat donant més importància que l'anterior als valors postmaterialistes.

Però, de quina manera aquests valors nous afecten la posició de les persones joves davant la política? En general, els valors postmaterialistes afavoreixen la democràcia: "Els valors de l'autoexpressió [postmaterialistes] són una força social que opera a favor de la democràcia, pel fet que contribueixen a instaurar la democràcia allà on no existeix i a reforçar-la allà on sí que existeix, tot millorant l'eficàcia de les institucions democràtiques"¹⁵ (Inglehart i Welzel, 2006: 401). Més en concret, respecte als comportaments polítics i de participació, sembla que els valors postmaterialistes també poden tenir efecte. Els individus amb valors postmaterialistes solen participar més en accions polítiques no convencionals i de protesta que els que manifesten valors materialistes (Inglehart i Catterberg, 2002). La preferència per valors de llibertat i autoexpressió s'adiu millor amb una participació més espontània i horitzontal que, per exemple, la que ofereixen les organitzacions tradicionals amb principis més jeràrquics i amb menys marge per a la individualitat. Per tant, l'expansió creixent dels valors postmaterialistes pot interpretar-se com un altre factor de canvi en les formes de participar políticament, en especial per a les generacions joves.

2.3.5. Les transformacions de la democràcia

En la relació de la ciutadania amb la política no només operen els canvis en les característiques socioeconòmiques o psicosocials dels individus, sinó també els canvis que es produeixen en l'esfera de la política. Així, als canvis en l'àmbit material i de la subjectivitat de l'individu se'n sumen altres de naturalesa més contextual. La democràcia està en transformació constant, i en els últims anys s'han produït canvis importants, encara que formalment no hi hagi hagut un canvi de règim polític com va succeir a la Transició.

Les democràcies occidentals estan vivint transformacions que tenen impacte en la distribució del poder entre els estats i, cada cop més també, entre organitzacions internacionals i empreses transnacionals. Els canvis geoestratègics fruit del final de la Guerra Freda, la

15 La traducció és de l'autor.

consolidació de la tercera ona de democratització, la puixança de la globalització econòmica, la proliferació d'entitats supraestats o el poder creixent d'empreses i d'interessos financers internacionals, són processos que estan canviant les normes del poder polític i que, per tant, afecten la capacitat que té la democràcia com a sistema polític per traslladar la sobirania a la seva ciutadania.

Colin Crouch (2004) fa una anàlisi crítica de les transformacions de la democràcia i de les seves conseqüències en termes de control democràtic. Per a l'autor, en el segle XXI la democràcia està perdent els seus valors fonamentals, el de la igualtat i el del control del poder per part del poble. Les democràcies modernes mantenen, en la seva façana, els mecanismes i els principis democràtics (eleccions, governs electes, etc.), però els governs i la política se situen cada vegada més sota la influència d'unes elits que no responen al control democràtic. Aquest procés es va desencadenar durant la dècada dels noranta amb la política de desregulació i de liberalització que va anar permetent la penetració d'interessos privats en àmbits que havien caracteritzat els progressos democràtics, com ara la legislació laboral i les polítiques socials. Ara bé, el que més caracteritza aquesta transformació és el poder creixent de les empreses globals i els interessos financers transnacionals. Els interessos privats han aconseguit penetrar de tal manera en el sector públic que les empreses condicionen les decisions dels governs pressionant-los perquè segueixin prenent decisions que reforcen encara més el seu poder. Les empreses transnacionals juguen en un tauler més ampli del que marquen les fronteres dels estats, i la seva capacitat de moure capitals d'un país a un altre les situa en una posició de força respecte els estats i les institucions regionals. El resultat, per a Crouch, són democràcies on els governs i les institucions esdevenen actors absolutament restringits, amb un marge de maniobra delimitat clarament. Qui els delimita són uns mercats dominats per interessos difícils d'identificar i on, per tant, és difícil d'establir un control.

Crouch formula aquest diagnòstic de la situació de la democràcia en el llibre *Postdemocràcia* l'any 2004, és a dir, abans de l'esclat de la crisi econòmica i financera que ha afectat de forma especial alguns estats europeus. La gestió d'aquesta crisi per part dels governs i les institucions europees ha fet encara més evidents alguns dels funcionaments que descriu l'autor. Els governs dels estats més afectats per la crisi, entre els quals hi ha l'Estat espanyol, estan prenent decisions amb efectes importants sobre l'economia i l'estat del benestar. Aquestes decisions sovint estan dictades des de la Unió Europea i tenen l'objectiu explícit de satisfer els mercats. El marge que tenen els governs escollits democràticament queda restringit per les preferències d'uns actors difícils d'identificar. Tot i que molts d'aquests països han viscut també canvis en el color del govern, no ha variat el criteri de generar reformes que volen acostar als mercats. Per bé que la situació de pèrdua de poder dels estats no és nova, s'ha accentuat i accelerat durant aquest període de crisi.

Quin és l'efecte que poden tenir sobre la ciutadania aquestes transformacions en la distribució del poder? De quina manera la pèrdua de poder de l'Estat afecta la relació de la ciutadania amb la política? Algunes de les protestes ciutadanes que s'han viscut en aquest període de crisi han fet seva la crítica a aquest poder creixent de les empreses i els interessos financers. Durant les protestes dels Indignats, amb una presència forta de joves, un dels arguments més repetits va ser la submissió de la classe política als interessos eco-

nòmics. El tipus de mobilització, així com la crítica al funcionament del sistema i al poder dels bancs i els interessos financers, s'ha estès a diversos països a través del *occupy movement*. Així, malgrat que és d'hora per saber exactament quines conseqüències poden tenir aquests canvis en la distribució del poder polític, sembla que part de la ciutadania comença a ser-ne conscient.

Hi ha un aspecte dels canvis en el comportament polític que sí que es pot vincular a la pèrdua de centralitat de l'Estat com a dipositari del poder polític. És la diversificació de l'objecte polític al qual va dirigida la participació. Quan l'Estat monopolitzava el poder polític, allò que es considerava participació eren les accions destinades a exercir influència en el govern o la classe governant. Si, efectivament, el poder s'està repartint també entre altres actors, els comportaments de participació política, orientats a canviar o a mantenir un estat de coses determinat en la societat, s'han de dirigir a actors diferents a l'Estat. El consum polític (el fet de comprar o de deixar de fer-ho per motius polítics, ètics o mediambientals) és, potser, l'exemple més clar d'aquest fenomen. El fet de decidir consumir o de fer boicot a un tipus de productes envia un missatge directament a les empreses que ofereixen els productes, sense la mediació de cap institució política.

En aquesta mateixa línia, un altre dels aspectes que pot tenir relació amb la pèrdua de centralitat política de l'Estat és el desinterès per la política formal. Els circuits institucionals no són els únics ni, sovint, els més efectius per exercir pressió sobre temes rellevants. La relació ciutadania-Estat tradicional basada exclusivament en sistemes jeràrquics i de control burocràtic ja no és ni l'única manera ni la més eficaç en un context on els fenòmens socials són més imprevisibles. La ciutadania busca una relació més horitzontal amb els individus i els col·lectius que formen la societat. En aquesta línia, Bang (2005) defensa que la "cultura de la governança" és de naturalesa política, però no en el sentit tradicional sinó entenent la política com quelcom més quotidià i proper al dia a dia de la ciutadania. Molts individus participen de l'espai públic d'una forma natural i sense necessitat de codis especialitzats de discussió política.

2.4. Les diferències entre persones joves i adultes

Un dels objectius clau de l'Enquesta de participació i política i d'aquesta publicació és identificar i descriure les singularitats en les actituds polítiques i la participació dels i les joves respecte altres grups d'edat. Molt sovint es posa l'èmfasi en les actituds i els comportaments de la gent jove sense revisar quines són aquestes actituds i comportaments en la població adulta o altres grups d'edat. Aquesta comparació és important per saber quins comportaments són singulars i quins són compartits en totes les edats. La interpretació de les diferències entre grups d'edat té un afegit de complexitat inexistent quan es comparen altres diferències. Aquesta complexitat rau en el fet de distingir si les diferències entre grups d'edat són causades per efectes de generació o de cicle vital.

Aquesta distinció és clau per saber quines són les conseqüències del fenomen analitzat. Si es tracta d'un comportament vinculat al cicle vital, cal preveure que desapareixerà quan l'individu es faci gran. En canvi, els fenòmens o comportaments lligats a la generació s'ar-

rossegueu, en principi, tota la vida dels individus d'aquella cohort generacional (Glenn, 2005). Per tant, les implicacions d'aquests dos tipus d'efectes tenen conseqüències a l'hora d'explicar la naturalesa del canvi social. Una diferència generacional entre població jove i adulta comportarà un canvi en el futur a mesura que una generació vagi substituint-ne una altra.

Els efectes derivats del cicle vital es deuen als comportaments i els rols que l'individu pren en funció de la seva edat. Les actituds i els comportaments dels individus evolucionen al llarg de la vida, a causa tant de l'envelliment biològic com dels canvis en els rols socials segons l'edat. Per exemple, en el cas de la participació política, des dels inicis dels estudis electorals s'ha observat una abstenció major de les persones joves que es redueix quan l'individu es fa adult (Verba i Nie, 1972; Milbrath i Goel, 1977; Rosenstone i Hansen, 1993; Anduiza, 1999).

D'altra banda, els efectes de generació tenen a veure amb actituds i comportaments que una generació (el conjunt d'individus nascuts en un mateix període) ha adquirit. Aquesta adquisició es deu a les experiències que els individus d'una mateixa generació viuen en el moment de la socialització i que condicionen el seu comportament al llarg de la vida. Un exemple de singularitat causada per la generació s'observa en l'emergència de valors postmaterialistes. Com s'ha vist, Inglehart (1977) sosté que s'està produint un canvi cultural com a conseqüència del fet que una generació amb valors materialistes o d'escassetat està essent substituïda per una altra amb valors postmaterialistes o d'emancipació. Detectar un comportament fruit d'un efecte generació pot ajudar, doncs, a explicar un canvi social a llarg termini, ja que el comportament es mantindrà com una característica de la generació durant tota la seva vida. Per exemple, es pot esperar que les generacions socialitzades després de la revolució tecnològica facin un ús més habitual i intens d'Internet en la seva acció política. Si és així, és plausible esperar també que d'aquí a uns anys Internet tingui un paper més important en la vida política de les nostres societats.

A la complexitat de determinar si la singularitat d'una cohort d'edat es deu a l'efecte del cicle de vida o a l'efecte generació, s'afegeix el que s'anomena *efecte període*: el fet que un esdeveniment històric o un canvi social determinat en un moment determinat pot tenir un efecte sobre el comportament de tots els grups d'edat. Els efectes de període es registren a partir de grans esdeveniments, que tant poden afectar puntualment en un moment concret com esdevenir canvis estructurals que afecten tota la societat i generen un canvi estable (Tormos, 2012). En aquest sentit, les democratitzacions afecten d'una manera evident el comportament participatiu de tots els individus d'una societat. Els efectes període, però, no poden estar darrere les diferències entre persones joves i adultes, ja que afecten totes les edats per igual.

A continuació es revisa quins són els elements que la literatura ha destacat per explicar la singularitat de la participació política de la gent jove, tant des del punt de vista de cicle vital com des del punt de vista generacional.

2.4.1. Efectes del cicle vital sobre les actituds polítiques i la participació

Dels dos orígens possibles dels efectes de l'edat sobre la participació política –el cicle vital i el generacional–, el més consolidat és el del cicle vital (Rosenstone i Hansen, 1993). La tesi clàssica dels efectes que té el cicle vital sobre la participació política sosté que els i les joves participen menys que la població adulta perquè encara no han adoptat el conjunt d'habilitats i lligams socials que fan que augmenti el seu interès pels afers públics. Per tant, no és l'edat per si sola la que causa una participació política major o menor, sinó un conjunt de processos i de situacions socials que estan vinculats a les diferents fases del cicle vital (Strate *et al.*, 1989).

De la mateixa manera que durant la joventut es van adquirint competències i habilitats que inclinen a la participació política, durant la vellesa es produeix el procés invers. La gent gran viu una sèrie de situacions vinculades a la seva edat que provoquen un retraïment social. Són situacions socials com la fi de l'activitat laboral, factors físics com la fatiga, la malaltia o la discapacitat, o fins i tot raons psicològiques que fan que al final del cicle vital s'experimenti una certa retirada de l'activitat política. Verba i Nie (1972) han anomenat *start-up* el procés que es viu durant la joventut, i *slow-down* el distanciament vinculat a la vellesa. El resultat és que, com ja ha demostrat un nombre notable d'estudis empírics des de fa dècades, la relació de la participació política amb l'edat, entesa com a cicle vital, té una forma d'U invertida (Milbrath i Goel, 1977).

En el cas dels i les joves, això significa que es produeixen uns processos que fan que, a mesura que avança l'edat, els individus es mostrin més propensos a la participació política. Rosenstone i Hansen (1993: 137-141) defensen que l'experiència és allò que té un paper fonamental en aquest procés d'integració política. A mesura que l'individu acumula experiència, adquireix recursos que augmenten la seva eficàcia política interna, ja que coneix millor l'entorn polític, està més familiaritzat amb les associacions, els partits i les institucions, alhora que més exposat a aquests agents mobilitzadors de la participació, i coneix millor el sistema polític. La hipòtesi de l'experiència, tanmateix, no explica per què durant la vellesa es registra una participació menor. Strate i col·laboradors (1989) van elaborar un model complet dels processos vinculats a l'edat que tenen efecte sobre la participació política i van arribar a la conclusió que el concepte central és el de *competència cívica*. De fet, la competència cívica és un concepte paraigua que es refereix, tal com defineixen els autors, a "l'adquisició de coneixements i hàbits rellevants per a la política"¹⁶ (Strate *et al.*, 1989: 450). La gent jove, doncs, viu un procés d'adquisició de coneixements i hàbits polítics que constitueixen, en definitiva, la seva socialització política. L'emancipació de l'individu, en la dimensió laboral, familiar i domiciliària, fa que s'integri en els espais centrals de la vida social i, per tant, que creixi el seu interès pel funcionament de la societat i la política. Aquesta competència cívica, però, està relacionada, al llarg de la vida, amb factors socioeconòmics, amb la vinculació amb la comunitat, amb l'eficàcia política i la identificació partidista. Els factors d'integració social i comunitària, junt amb altres de caràcter físic, fan que durant la vellesa la participació sigui inferior.

16 La traducció és de l'autor.

La vinculació amb la comunitat és un altre dels factors vinculats a l'edat que s'ha utilitzat per explicar la participació menor de la gent jove i la seva incorporació paulatina a l'activitat política. Els individus creen més lligams amb la seva comunitat quan formen una llar pròpia, quan es compren una casa, quan envien els fills i les filles a l'escola, quan es relacionen amb el veïnat i quan participen de les activitats socials. Són situacions que es viuen a mesura que els i les joves es fan grans. Aquesta vinculació fa que l'individu se senti més implicat en els afers col·lectius i que, per tant, tingui més incentius a participar políticament (Verba i Nie, 1972; Strate *et al.*, 1989).

Aquests processos no tenen el mateix efecte sobre les diferents formes de participació política. La majoria dels estudis clàssics sobre edat i participació, que demostren la relació d'U invertida, fan referència a la participació electoral. Els efectes de l'edat sobre altres formes de participació convencionals, com ara l'activitat partidista, el contacte polític o la participació en associacions polítiques tradicionals –partits i sindicats–, són molt similars. En el cas de les formes de participació menys convencionals o orientades més directament a la causa, hi ha indicis que fan pensar que l'efecte de l'edat pot ser diferent (Milbrath i Goel, 1977: 116), tant per les característiques mateixes d'aquestes formes de participació política com per elements vinculats al cicle vital que no tenen efecte en la participació més convencional. Pel que fa a les característiques d'aquest tipus de participació, la protesta política i les noves formes d'acció política són formes de participació que estan vinculades més directament a causes concretes (Norris, 2004; O'Toole, 2004). Això fa que no sigui necessària una competència cívica gaire desenvolupada per veure la vinculació entre la causa concreta i l'efecte que té sobre l'individu, a diferència d'altres formes de participació més mitjançades on l'objectiu de la participació queda més lluny de l'acció. D'altra banda, hi ha aspectes propis del període de la joventut que poden afavorir una participació major en aquestes accions polítiques. Amb la maduresa es perd certa capacitat de rebel·lió que caracteritza la joventut, i s'està més subjecte a pressions de normes socials de conducta que poden fer que participar en activitats que surten de la normalitat tingui més costos. La disponibilitat major de temps és un altre factor de cicle de vida que pot ajudar a explicar la propensió de la gent jove a accions polítiques orientades a la causa. Els i les joves disposen de més temps lliure, que acostumen a invertir amb altres joves amb qui sovint comparteixen preocupacions i que poden ser l'embrió d'activitats polítiques. El fet d'estar a la universitat, per exemple, augmenta significativament les probabilitats de participar en activitats de protesta, probablement per la disponibilitat major de temps i per un entorn favorable (Martín, 2006).

Tot i aquests factors que afavoreixen, des del punt de vista del cicle vital, una participació major de les persones joves en accions polítiques no convencionals o orientades a la causa, els elements d'experiència, de competència cívica i de llaços comunitaris segueixen tenint un efecte determinant. Tant és així que si s'analitza amb deteniment el col·lectiu jove, en general, en totes les formes de participació (també les de protesta), els individus de menys edat participen menys que els més grans (Jiménez *et al.*, 2008). Així doncs, la forma d'U invertida segueix essent vàlida. La diferència rau en el fet que quan es tracta de participació institucionalitzada, el punt més alt de la U (l'edat de més participació) se situa en edats més avançades, mentre que quan s'analitzen formes de participació com la protesta o les noves accions polítiques, el punt més alt és en edats més joves.

Hi ha un altre fenomen que es troba a cavall entre els efectes de cicle vital i els generacionals. I és que la condició juvenil s'ha allargat i aprofundit en els últims anys a causa de les dificultats d'emancipació. Aquest allargament de la condició juvenil pot estar donant, per un efecte de generació, encara més pes a les diferències de cicle vital, ja que la condició juvenil es viu més intensament i durant més temps.

2.4.2. Efectes generacionals sobre les actituds polítiques i la participació

Ser jove avui no significa el mateix que ser jove fa trenta anys, tant a nivell material o de condicions de vida com a nivell subjectiu. Això fa que els canvis generacionals en els comportaments polítics dels i les joves puguin comportar transformacions més globals en les actituds i els comportaments polítics futurs de les nostres societats. Gran part de la literatura sobre joves i participació ha posat l'èmfasi en com les particularitats de la participació i la implicació política de la gent jove poden afectar el futur de les democràcies (Pirie i Worcestern, 1998; Dalton, 2002; Putnam, 2002; Norris, 2002 i 2004; Benedicto i Morán, 2003; O'Toole, 2004; Megías Valenzuela, 2006).

Alguns autors creuen que la incertesa i la individualització creixent afavoreix una retirada de la generació jove de la política, i que les institucions polítiques de la democràcia, i en general la vida comunitària, estan en crisi. Putnam (2002), per exemple, defensa que, mentre que fins als anys seixanta-setanta hi va haver un creixement constant de l'interès polític i comunitari, des d'aleshores aquest interès ha anat declinant degut, primordialment, al fet que les generacions més joves mostren un desencant per la vida comunitària. Pirie i Worcestern (1998) argumenten que les generacions més joves participen menys perquè són les que han viscut en primera persona el procés de retirada de l'Estat dels afers públics en favor del mercat, i això fa que no vegin la necessitat o la possibilitat de participar en la comunitat.

Aquesta posició ha estat criticada per haver-se fixat tan sols en els indicadors de la participació política i social més tradicionals i haver deixat de banda noves formes d'implicació sociopolítica cada cop més esteses (Norris, 2002; Henn, Weinstein i Wring, 2002; O'Toole, 2004). En aquesta línia es defensa que, més que un procés d'apatia envers la política en general, el que es produeix és un desinterès envers les institucions tradicionals, amb les quals les generacions més joves ja no connecten. Això explicaria que, a la vegada que s'observa un descens en activitats com el vot, en l'afiliació a partits i sindicats, o en el contacte polític, hi ha també un augment d'altres activitats de participació política com les activitats de protesta, les noves formes d'acció política o la implicació en nous moviments socials. Si és així, es poden desgranar diferents transformacions en la forma d'entendre i de comportar-se respecte la participació política de la generació jove actual en relació amb les anteriors.

La participació ja no s'explica principalment per l'adscripció prèvia a un grup social, sinó per l'interès. Com s'ha explicat, les identitats socials tradicionals de classe, nació o religió estaven a l'origen i estructuraven la participació política de les societats industrials, però per a les generacions socialitzades més tard aquestes identitats han perdut força. A més, amb la pèrdua de la centralitat política de l'Estat es multipliquen els actors polítics relle-

vants i això diversifica també les formes d'implicació i participació. Aquests processos no comporten una desaparició de la voluntat de participar políticament, sinó que la participació ja no es basa tant en les identitats prèvies com en l'interès que l'individu té en una problemàtica determinada i els recursos de què disposa per respondre-hi. D'altra banda, els recursos cognitius creixents i l'accés major i millor a la informació permeten a l'individu generar interessos col·lectius més enllà de la seva experiència directa i sense necessitat d'una identificació prèvia (Norris, 2002).

De resultes d'això, les generacions més joves també canvien l'orientació de la seva acció política. La participació està menys orientada a l'Estat o les institucions, i més a la transformació directa i els projectes concrets (Norris, 2004; Bang, 2005). La posició perifèrica de la gent jove fa que la seva participació tingui més sentit per a la transformació de causes i projectes concrets que no per a una activitat de responsabilitat ciutadana. L'allunyament de la centralitat social i política provoca que els canals de participació clàssics de ciutadania no donin resposta a les preocupacions de les generacions joves. Pippa Norris (2004) utilitza el concepte *cause-oriented*¹⁷ respecte de *citizen-oriented* per explicar que l'evolució en els repertoris de participació dels i les joves no denota una apatia política sinó una diversificació de la seva acció política cap a activitats vinculades més directament a les causes que els interessin i no només a l'exercici d'una ciutadania abstracta (O'Toole, 2004).

Així doncs, tot el que allunyi la gent jove del resultat final, de la causa que l'impulsa a actuar, és un desincentivador de la seva participació. Les generacions noves opten per formes de participació més directes, on es minimitza la mediació d'agents intermedis entre la implicació i el resultat final de la participació. Alhora, les generacions més formades i informades tenen més capacitat de pensar i actuar de forma directa, sense la necessitat d'una organització o institució que n'organitzi i en condicioni la participació. La preferència per valors postmaterialistes per part de les generacions més joves opera en la mateixa direcció. Els individus amb valors postmaterialistes o d'autoexpressió mostren una propensió major a participar en accions de protesta, orientades a la causa (Inglehart i Catterberg, 2002).

En definitiva, s'hauria d'observar en les generacions més joves una participació més basada en l'interès que en la identitat, orientada de forma més directa a la causa i no a l'exercici de la ciutadania per mitjà d'institucions i agents mediadors de la participació.

En els últims temps han aparegut algunes recerques que detecten un efecte sobre la participació política vinculat a l'edat que se situa a cavall entre el cicle de vida i la generació (Garcia-Albacete, 2011; Smetts, 2008). Com s'ha vist, les transicions –com ara el pas dels estudis al món laboral i el procés d'emancipació i formació d'una família– s'estan allargant a la majoria de països occidentals, com Catalunya. També s'ha vist que alguns canvis en la implicació i la participació política que es produeixen durant la joventut estan vinculats a les transicions juvenils. Per tant, podria ser que els canvis en la relació amb l'esfera política que es produeixen com a conseqüència d'aquestes transicions s'estiguin produint avui més tard que fa uns anys. Aquesta és la tesi de Garcia-Albacete (2011), per a qui aquest

¹⁷ Bang (2005), en canvi, utilitza el concepte *project oriented participation*.

fenomen estaria darrere dels canvis que altres autors atribueixen a factors generacionals com el declivi en la participació electoral o l'augment de les formes de protesta política.

La revisió teòrica que s'ha fet en aquest capítol dóna, fins i tot abans de l'anàlisi de les dades, una idea de la complexitat de la relació de la ciutadania amb l'esfera pública i de les diferències d'aquesta segons l'edat. S'ha observat que, en funció de la idea de democràcia, la participació adopta diferents significats. Aquests significats conviuen en la nostra

societat en espais tan diversos com el funcionament de les organitzacions, les reivindicacions ciutadanes o el funcionament de les entitats. També s'ha repassat la diversitat de factors que la literatura ha identificat que contribueixen a explicar la decisió de participar o de no fer-ho. Els factors són múltiples, afecten diferents nivells (individual i de context) i són canviants. Justament, els canvis en elements com les transicions juvenils, les identitats o l'impacte de les noves tecnologies i les transformacions del sistema polític són elements que afecten especialment la relació dels ciutadans i les ciutadanes joves. Les persones joves són particularment sensibles als canvis, ja que arrossegueu menys inèrcies d'actituds i comportaments que les persones adultes. Al llarg de la publicació s'analitzen els resultats de l'Enquesta de participació i política amb l'objectiu de comprendre aquesta complexitat i les tendències que hi ha al darrere.

3. L'ENQUESTA DE PARTICIPACIÓ I POLÍTICA. APUNT METODOLÒGIC

Els resultats que es presenten en aquesta publicació són fruit de l'anàlisi de l'Enquesta de participació i política (EPP). Es tracta, doncs, d'una anàlisi estadística d'enquesta. En aquest capítol, en un primer punt, es presenta el projecte de l'EPP i els seus antecedents. En l'apartat següent es fa una descripció tècnica de l'enquesta que inclou una explicació de l'estructura i els continguts del qüestionari i el disseny mostral. Per últim, es presenta l'estratègia d'anàlisi dels capítols analítics de la publicació, així com el tractament de les variables independents comunes a aquests capítols.

3.1. Context i antecedents

L'EPP és un projecte resultant de la col·laboració entre el Departament de Benestar i Família, a través de la Direcció General de Joventut i el Departament de Governació i Relacions Institucionals, a través de la Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament.

L'any 2005, l'Observatori Català de la Joventut va posar en marxa una primera edició de l'Enquesta de participació, política i joves –amb una mostra de 3.300 joves de 15 a 29 anys– amb l'objectiu d'oferir una eina de coneixement aprofundit de la realitat dels i les joves en un dels eixos fonamentals de les polítiques de joventut a Catalunya. L'anàlisi de l'enquesta, elaborada per l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) i coordinada per Isaac González, es va publicar a les col·leccions *Estudis* i *Aportacions* de l'Observatori Català de la Joventut. Els resultats van contribuir a identificar els espais d'intervenció prioritàris en matèria de foment de la participació política de les persones joves, i van posar de manifest la diversitat de formes i intensitats en l'associacionisme i la participació juvenil.

El projecte de l'Enquesta de participació i política va néixer l'any 2005 amb la intenció de realitzar-se periòdicament per tal d'anar veient l'evolució de les actituds polítiques, la participació i l'associacionisme juvenil a Catalunya. El 2010 es va iniciar el procés de disseny de la segona versió de l'enquesta, en què es va constatar la necessitat de disposar de dades per al conjunt de la població major de 15 anys que permetessin comparar el col·lectiu juvenil amb la població general. Si bé és cert que les persones joves tenen certes peculiaritats en les seves formes d'aproximació a la política i la participació, un dels aspectes fonamentals a l'hora d'analitzar la participació juvenil són les similituds i diferències que hi ha entre població jove i adulta. Així doncs, a l'edició del 2011 es planteja com a novetat respecte

al 2005 l'ampliació de la mostra a la població adulta. Amb aquesta mostra ampliada i la possibilitat de comparar actituds polítiques i comportaments participatius de joves i adults, l'EPP11 permet donar resposta a qüestions i preocupacions de rellevància acadèmica però també social, com ara les diferències en l'afecció política de persones joves i adultes o les peculiaritats en els patrons participatius juvenils.

Des del moment en què es va valorar la possibilitat d'ampliar la mostra a la població adulta, es va incorporar al projecte el Departament de Governació i Relacions Institucionals, a través de la Subdirecció General de Foment de la Qualitat Democràtica, que dóna suport tècnic al Programa d'Innovació i Qualitat Democràtica. El projecte també ha tingut la col·laboració del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), que ha participat en l'elaboració del qüestionari i en la gestió de la contractació i el seguiment de l'empresa encarregada del treball de camp.

3.2. Descripció tècnica

L'enquesta de 2011 es desenvolupa a partir d'un qüestionari realitzat telefònicament a 2.100 persones majors de 15 anys i residents a Catalunya.

3.2.1. El qüestionari

Els dos departaments de govern implicats en el projecte i el Centre d'Estudis d'Opinió han participat en el disseny del qüestionari, que s'ha elaborat tenint com a referent el de l'edició de 2005 per tal de poder comparar les dades i analitzar-ne l'evolució. En aquesta edició també s'ha procurat facilitar la comparació amb estudis internacionals de referència (com l'*European Social Survey*, el *World Values Survey* o l'*International Social Survey Programme*). Un dels objectius principals del projecte és identificar i caracteritzar les diferències i similituds en les actituds polítiques i els comportaments participatius entre les persones joves i els altres grups d'edat. Per tant, el qüestionari incorpora preguntes que volen contribuir a donar resposta a diverses teories i hipòtesis sobre aquestes diferències, recollides al capítol 2.

El qüestionari de l'EPP11 inclou preguntes sobre els temes següents:

- *La socialització política*
Activitat participativa dels progenitors, exposició a la participació en l'etapa escolar i pertinença a associacions durant la infantesa i la primera joventut.
- *Actituds i valors respecte la política*
Interès per la política, concepte de ciutadania, eficàcia política, discussió política, ideologia, identificació partidista, interès i posicionament davant de qüestions específiques, valors materialisme-postmaterialisme, satisfacció amb el funcionament de la democràcia, informació política.

– *Associacionisme*

Participació i col·laboració en entitats i col·lectius, participació en entitats en funció de la seva tipologia, intensitat de la participació associativa, voluntariat i participació en associacions durant la infantesa i la primera joventut.

– *Comportaments participatius*

Participació electoral, repertoris de participació convencional i no convencional, participació en l'àmbit laboral, participació *online* i implicació en processos de participació ciutadana.

S'incorporen també preguntes sobre les característiques sociodemogràfiques i situacionals de les persones entrevistades. Aquestes informacions permeten disposar de variables independents que ajudin a explicar els factors principals que hi ha darrere les diferències en les actituds i els comportaments participatius.

3.2.2. Disseny mostral

La mostra i el seguiment i el control del treball de camp han estat a càrrec del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) de la Generalitat de Catalunya. L'organisme ha estat responsable de vetllar per la qualitat tècnica i metodològica del procediment mostral i de camp. Al seu torn, el treball de camp ha estat desenvolupat per l'empresa *MDK Investigación de mercados* entre els mesos de juny i setembre de 2011.

La mostra s'ha elaborat a partir de les dades del padró continu del gener de 2009, amb un marge d'error per al conjunt de la mostra de $\pm 2,41\%$, un nivell de confiança del 95% i sota el supòsit d'indeterminació màxima ($p=q=50\%$). El procediment per elaborar la mostra s'ha dut a terme a partir d'un mostreig bietàpic aleatori estratificat segons la província i la dimensió del municipi, i amb una selecció de les unitats últimes (individus) mitjançant quotes per sexe i edat.

La distribució mostral de les quotes s'ha realitzat segons criteris de categorització:

Sexe:

Home

Dona

Edat:

De 15 a 19 anys

De 20 a 24 anys

De 25 a 29 anys

De 30 a 49 anys

De 50 a 64 anys

65 anys i més

Els estrats corresponents a la grandària del municipi de residència s'han dividit en sis categories:

Municipi de 2.000 habitants o menys

Municipi de 2.001 a 10.000 habitants

Municipi de 10.001 a 50.000 habitants

Municipi de 50.001 a 150.000 habitants

Municipi de 150.001 a 1.000.000 habitants

Municipi de més d'1 milió d'habitants

Així mateix, per garantir una base de resposta mínima a cada estrat, s'ha assignat un nombre mínim d'enquestes a cada demarcació territorial, tot utilitzant la província com a àrea de referència. Es tracta, doncs, d'una mostra no proporcional. La distribució provincial de les enquestes realitzades ha estat la següent:

Barcelona: 1.011 enquestes

Girona: 370 enquestes

Lleida: 342 enquestes

Tarragona: 377 enquestes

Tot plegat dóna com a resultat la distribució d'enquestes segons quotes i estrats que es mostra a continuació.

TAULA 3.1. Distribució de la mostra real segons estrats i quotes

Província	Grandària del municipi	Sexe											
		Home						Dona					
		De 15 a 19	De 20 a 24	De 25 a 29	De 30 a 49	De 50 a 64	65 i més	De 15 a 19	De 20 a 24	De 25 a 29	De 30 a 49	De 50 a 64	65 i més
Barcelona	De 2.000 hab. o menys	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
	De 2.001 a 10.000 hab.	7	8	10	12	6	4	7	7	10	11	6	5
	De 10.001 a 50.000 hab.	18	20	28	30	14	10	16	19	26	28	14	13
	De 50.001 a 150.000 hab.	14	18	24	24	11	8	14	17	22	22	12	11
	De 150.001 a 1.000.000 hab.	12	15	21	20	9	8	11	14	19	18	10	11
	Més d'1 milió d'hab.	18	24	37	34	17	17	18	24	36	33	20	26
Girona	De 2.000 hab. o menys	3	3	4	6	4	3	3	3	4	5	3	4
	De 2.001 a 10.000 hab.	6	7	9	12	6	4	6	6	9	10	5	6
	De 10.001 a 50.000 hab.	13	17	23	24	11	9	12	16	20	21	11	12
	De 50.001 a 150.000 hab.	4	4	6	6	3	2	3	4	6	6	3	3
Lleida	De 2.000 hab. o menys	5	6	8	10	6	7	4	6	7	8	5	8
	De 2.001 a 10.000 hab.	7	9	12	14	6	6	7	8	11	11	6	7
	De 10.001 a 50.000 hab.	4	4	6	6	3	2	3	4	5	6	3	3
	De 50.001 a 150.000 hab.	8	9	13	14	6	5	7	9	12	13	6	7
Tarragona	De 2.000 hab. o menys	2	3	4	5	3	3	2	2	3	4	2	3
	De 2.001 a 10.000 hab.	6	7	10	11	5	5	5	6	8	9	5	5
	De 10.001 a 50.000 hab.	9	12	17	19	9	6	9	12	15	16	9	8
	De 50.001 a 150.000 hab.	8	10	14	15	7	5	8	10	13	14	7	7

Font: Padró continu, gener 2009. Població resident de 15 anys i més (Idescat)

Amb l'objectiu de reequilibrar la mostra, s'ha aplicat un coeficient de ponderació que permet reassignar els pesos de les respostes per tal que es corresponguin amb la mostra teòrica. El coeficient de ponderació per a cada província ha estat el següent:

Barcelona: 1,5325722

Girona: 0,55716779

Lleida: 0,36010047

Tarragona: 0,58690467

A mode de síntesi, la fitxa tècnica de l'EPP11 és la següent:

Fitxa tècnica

Àmbit territorial: Catalunya

Univers: població de 15 anys i més resident a Catalunya

Mètode de recollida de la informació: enquesta telefònica assistida per ordinador (CATI)

Mostra: 2.100 individus

Procediment de mostreig bietàpic estratificat per conglomerats

Estrats: grandària municipal i província

Quotes: sexe i edat

Nivell de confiança: 95% $q=p=50$

Error mostral: $\pm 2,41\%$

Afixació: no proporcional

Data del treball de camp: juny-setembre de 2011

3.3. Proposta analítica

L'EPP11 es planteja com una eina d'anàlisi de les formes de participació política de la població catalana des d'una perspectiva integral i posant èmfasi en el col·lectiu jove. Més enllà del contingut concret de cada capítol, per tal de donar una estructura homogènia a l'informe que en faciliti la lectura i la comprensió, s'ha seguit un mateix esquema en els diferents capítols analítics.

Els capítols inclouen una primera part on s'analitzen els indicadors principals extrets de l'enquesta per al conjunt de la població de 15 anys i més. Aquests indicadors es presenten per al conjunt de la població i de forma creuada segons grans franges d'edat. En aquest cas, les franges d'edat s'han treballat segons la categorització següent:

De 15 a 29 anys

De 30 a 44 anys

De 45 a 64 anys

65 anys i més

La classificació dels individus en grans grups d'edat permet comparar els indicadors principals per a les persones joves amb els dels altres grups d'edat, i així donar una idea de les diferències i similituds en relació amb la participació i els valors i les actituds polítiques.

Un cop analitzades les dinàmiques, els valors i les actituds envers la participació segons les franges d'edat, els capítols desenvolupen un apartat on s'analitza, de manera específica, el col·lectiu juvenil. En aquesta anàlisi s'utilitzen un seguit de variables independents que contribueixen a explicar els factors, les característiques i els elements que condicionen la par-

ticipació política dels i les joves. Aquestes variables independents poden ser classificades en tres tipologies: variables independents sociodemogràfiques, variables independents de transició i variables independents d'extracció familiar.

- **Variables independents sociodemogràfiques.** Són variables de caire estructural que fan referència a característiques objectivables de les persones i que condicionen les seves oportunitats i condicions de vida. Es tracta del sexe, l'edat, la grandària del municipi de residència, el lloc de naixement i el nivell educatiu assolit.

El sexe és una variable explicativa bàsica dels comportaments, les actituds i la configuració dels imaginaris individuals de les persones. La socialització i els rols de gènere poden condicionar la manera d'enfrontar l'esfera pública.

Amb relació a l'edat, tal com en l'anàlisi dels grans grups d'edat per al conjunt de la població, s'ha optat per categoritzar la variable en funció d'etapes dins del cicle de la joventut. Així doncs, s'han utilitzat franges quinquennals (de 15 a 19 anys, de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys).

La *grandària del municipi de residència* (en nombre d'habitants) és una altra variable que s'ha considerat explicativa de les actituds i els comportaments de les persones joves respecte la participació política. En aquest cas, la categorització per descriure les diferents realitats territorials a què s'enfronten els i les joves ha estat la següent: municipi de menys de 10.000 habitants, municipi de 10.001 a 50.000 habitants, municipi de més de 50.000 habitants, i Barcelona.

El *lloc de naixement*, que en aquest cas fa referència al fet d'haver nascut a l'Estat espanyol, és una variable recodificada a partir del qüestionari. Les categories emprades han estat: "haver nascut a l'Estat espanyol" i "haver nascut a l'estranger".

Per a les anàlisis bivariades de la influència del *nivell educatiu* sobre les dinàmiques participatives juvenils, la variable s'ha recodificat en tres grans categories: estudis obligatoris, estudis secundaris i estudis superiors. Per als models multivariades, en canvi, s'ha utilitzat una variable numèrica construïda amb tretze valors que té en compte el nivell educatiu assolit però també el fet d'estar cursant estudis.

- **Variables independents de transició.** Durant la joventut es produeixen un seguit de transicions que porten la persona de la dependència que caracteritza l'etapa de la infantesa a l'autonomia adulta. Les condicions en què es realitzen aquestes transicions i el moment en què es troba la persona quan les desenvolupa són aspectes cabdals per explicar la seva relació amb l'esfera pública.

Des d'un punt de vista analític, copsar la riquesa d'aquests processos és força complicat i requereix d'un enfocament metodològic diferent del plantejat en aquesta recerca. Tot i així, el qüestionari de l'EPP11 inclou dues preguntes que permeten aproximar-se a la transició laboral i domiciliar.

Per una banda, la *situació d'activitat* en què es troba l'individu en el moment de realitzar l'enquesta. Aquesta variable, que es classifica en les categories “treballant”, “estudiant” i “a l'atur”, aporta informació relativa a la transició laboral. El qüestionari incorpora una quarta categoria referida a “altres situacions” que es refereix, sobretot, a persones jubilades i amb un treball domèstic no remunerat. Ara bé, aquesta s'ha eliminat de l'anàlisi específica dels i les joves atès que la base de resposta era molt baixa.

Per altra banda, la *situació d'emancipació*, és a dir, el fet de viure a la casa familiar o d'haver format una llar pròpia, és un altre aspecte cabdal que pot tenir influència sobre les oportunitats i els recursos per a la participació. En aquest cas s'ha emprat una variable desagregada en dues categories: “estar emancipat/ada” o “no estar-ho”. Cal assenyalar que la categoria “estar emancipat/ada” inclou un ventall de situacions convivals diverses (viure sol/a, amb la parella, tenir descendència, compartir pis, etc.).

- **Variables independents d'extracció familiar.** Les persones joves estan molt condicionades pel seu origen social. En els primers trams de la joventut, l'individu segueix determinat per les seves dependències familiars. A més, l'estat del benestar a Catalunya, així com a altres països del sud d'Europa, té un component familiarista alt que fa que la família tingui un rol molt actiu al llarg de tota la trajectòria juvenil i que en condicioni les oportunitats. Això pot facilitar que els recursos que incideixen en la formació d'actituds i hàbits de participació també estiguin influenciats per la posició familiar d'origen.

El *nivell d'estudis del pare i la mare* s'ha revelat com una variable amb una capacitat explicativa forta d'una gran diversitat de situacions i fenòmens de les persones joves. Aporta informació sobre els recursos cognitius de la família i sobre la seva posició social de partida. Per tal de reflectir aquesta realitat s'han utilitzat dues categories: “pare o mare amb estudis secundaris o superiors” i “pare i mare amb estudis primaris o inferiors”.

La *llengua parlada durant la infància* és una altra via d'aproximar-se a la disposició de recursos per a la participació i la configuració d'un imaginari sociopolític. Aquesta variable s'ha classificat en dues categories: “català com a llengua parlada durant la infància” i “qualsevol altra llengua parlada durant la infància”.

Aquests tres grups de variables independents contenen un seguit d'elements que condicionen les percepcions i que structuren els discursos ideològics dels i les joves. El tractament estadístic d'aquestes variables s'ha fet mitjançant dos procediments analítics. En primer lloc, s'han desenvolupat anàlisis bivariants, a partir de taules de contingència, que permeten estudiar la relació o l'associació entre les variables independents i els indicadors de posicionament ideològic, de participació política i d'associacionisme de les persones joves. En segon lloc, s'han realitzat anàlisis multivariants, a partir de models de regressió, que permeten estudiar l'efecte concret de cadascuna d'aquestes variables, tot aïllant l'efecte de la resta, per tal d'explicar la influència de cada variable en la probabilitat que es produeixi una actitud o un comportament participatiu determinat.

4. ACTITUDS D'IMPLICACIÓ POLÍTICA

Abans d'analitzar com es comporta la població jove i adulta pel que fa a la participació, si col·labora amb entitats, si va a votar o si es mobilitza políticament, els dos capítols següents es pregunten sobre quines són les seves orientacions subjectives. Als inicis dels estudis sobre comportament polític, l'anomenada Escola de Michigan ja va identificar la importància de les actituds polítiques a l'hora d'explicar el comportament dels individus (Campbell *et al.*, 1960). És sabut que allò que la ciutadania sent, pensa o creu respecte l'esfera pública ajuda a entendre com es comporta. També és sabut que aquests sentiments, pensaments i creences no es distribueixen de manera homogènia en el conjunt de la societat: hi ha sectors socials que se senten, per exemple, més interessats per la política i d'altres que s'hi senten menys. També és sabut que, en funció de diferents factors i vivències, es pot entendre la relació amb la política de formes ben diferents; o que a la societat catalana conviuen diferents visions de com hauria de ser el futur. Totes aquestes diferències tenen un impacte en la manera com cada individu es comporta políticament i com participa en el seu entorn. De fet, també es poden identificar diferències en la manera com persones joves i adultes senten i pensen la seva relació amb la política i com això pot ajudar a entendre les diferències que s'observen en els seus comportaments.

Ara bé, les actituds i els valors polítics de la ciutadania no només són rellevants per ajudar a explicar el seu comportament. Un dels estudis pioners en l'anàlisi de l'àmbit de la subjectivitat política és el que Almond i Verba (1963) van dur a terme a principis dels anys seixanta a cinc països diferents. En aquest estudi es va adoptar el concepte *cultura política* per referir-se al conjunt d'orientacions, valors i actituds polítics d'una societat. La cultura política, a part de contribuir a explicar el comportament d'una comunitat política determinada, també pot ser molt rellevant a l'hora d'explicar el funcionament del sistema polític, la seva estabilitat o la idoneïtat de les seves institucions. Per exemple, una estructura institucional democràtica en un país on el conjunt de la ciutadania té uns valors i unes actituds polítiques autoritàries, tendirà a ser inestable. I viceversa, si a una societat implicada i participativa se li imposa un govern autoritari, tendirà a mobilitzar-se per canviar-lo.

Les actituds i els valors tenen un paper fonamental a l'hora de determinar de quina manera els individus perceben l'entorn, seleccionen els objectes i fenòmens als quals presten atenció, processen la informació o pensen i jutgen. En aquest capítol s'analitzen les actituds d'implicació política de la joventut catalana tot fent èmfasi en les diferències i similituds que mostren respecte la resta de grups d'edat.

Molt sovint, els mitjans de comunicació transmeten la idea que el col·lectiu jove cada cop se sent més allunyat de la política, que no hi té interès i que es mostra apàtic i desafecte respecte els problemes polítics i socials. De fet, gran part dels arguments que s'expressen socialment a través de mitjans de comunicació sobre les diferències entre persones joves i adultes quant a la política tenen a veure amb els valors i les actituds d'implicació política. Aquesta visió no és exclusiva dels mitjans, ja que alguns acadèmics també han alertat de la desafecció política aparent dels i les joves (Putnam, 2002; Pirie i Worcestern, 1998).

La implicació política evoluciona al llarg del cycle vital. Durant la infantesa, la relació amb l'entorn se centra gairebé exclusivament en la família i, més endavant, l'escola. Per tant, l'individu no té encara una vivència d'implicació social i política en el sentit de sentir-se interpellat i interessat pels afers públics. La implicació arriba durant l'adolescència i la joventut. Diversos estudis han mostrat que durant la joventut es van incorporant competències i hàbits socials que fan augmentar l'interès per l'entorn social i polític (Strate *et al.*, 1989; Jennings, 2007). Tot i que l'interès dels i les joves va en augment, solen mostrar indicadors d'implicació política més baixos que la ciutadania d'edat mitjana, que es troba en el moment del cycle vital de més implicació. Allò que genera preocupació entre els mitjans de comunicació i el món acadèmic és que la implicació política menor del col·lectiu juvenil sigui un tret generacional. Si això fos cert, la implicació social i política menor no constituiria un aspecte transitori d'una fase del cycle vital, sinó que cristal·litzaria en tota una cohort d'edat i, per substitució generacional, la societat del futur seria més desafecta.

Tanmateix, els indicadors de desafecció no són els únics que donen pistes sobre com és la relació subjectiva amb la política de la generació jove actual. Tal com s'explica en els propers capítols, les persones joves catalanes mostren nivells alts d'informació política i són molt actives en moments de mobilització política. Per tant, sembla que la imatge d'una generació apàtica i desinteressada pels problemes socials i polítics s'ha de, com a mínim, matisar. Per fer-ho, cal caracteritzar les actituds dels i les joves i veure si són gaire diferents de les de la resta de la població. En aquest apartat s'analitzen els sentiments que desperta la política i els afers públics entre les persones joves, com això els genera compromís, cap a quins aspectes o qüestions es dirigeix la seva implicació, quina relació tenen amb la política més institucional i quina és la seva visió de la ciutadania.

A la primera part del capítol es repassen els indicadors més consolidats en la literatura sobre actituds polítiques. Amb la comparació dels nivells d'implicació per grans grups d'edat es volen analitzar les particularitats en l'aproximació de la gent jove a la política. Seguidament es presenten els resultats d'indicadors nous que mostren dimensions noves de la implicació política. Tot sabent que el jove és un col·lectiu extraordinàriament heterogeni, en l'apartat següent del capítol s'estudien els diferents indicadors (tant els més tradicionals com els nous) en funció de diferents variables (sexe, edat, nivell educatiu, origen, transicions, etc.). D'aquesta manera es posa de manifest quins són els col·lectius que registren una predisposició major i menor a implicar-se políticament. El capítol es tanca amb unes anàlisis multivariables que pretenen detectar quins són els factors més determinants a l'hora d'explicar les desigualtats en la implicació política de les persones joves.

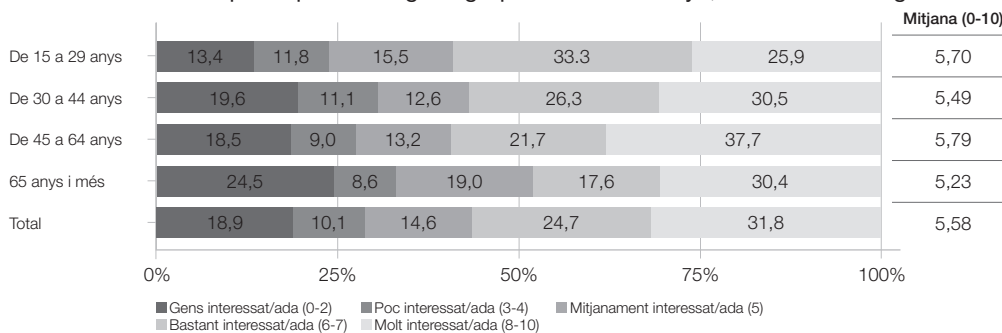
4.1. Indicadors tradicionals d'implicació política

4.1.1. Interès per la política

Un dels indicadors més utilitzats per mesurar la implicació política és l'interès per la política. El fet que una persona declari sentir-se interessada per la política dóna una idea de la rellevància que hi atorga. Un cert grau d'interès és imprescindible per mantenir-se al dia, per poder formar-se opinions i també per participar.

A l'enquesta es demana a les persones entrevistades que situïn el seu grau d'interès per la política en una escala del 0 al 10. En el gràfic següent es mostren els percentatges agrupats en cinc categories i la mitjana d'interès en l'escala de 0 a 10 segons el grup d'edat.

GRÀFIC 4.1. Interès per la política segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

El col·lectiu de 15 a 29 anys és un dels grups d'edat que presenta més interès per la política. Si s'observa la mitjana, només es mostren més interessats els individus del grup d'edat de 45 a 64 anys: 5,70% front al 5,79%, respectivament. Les persones joves són, a més, el grup d'edat que menys se situa en les posicions de poc o gens interès per la política, ja que només el 13,4% de 15 a 29 anys es posiciona entre el 0 i el 2 de l'escala d'interès per la política. El grup de més edat, les persones de 65 anys i més, són les que mostren més clarament un interès baix.

Aquesta dada contradiu els discursos sobre l'apatia i el desinterès polític de les generacions més joves. Aquest resultat fa difícil de preveure un descens de l'interès i la implicació política, perquè les generacions més joves no estan menys interessades. Ben al contrari, de mitjana se situen 0,12 punts per sobre del total.

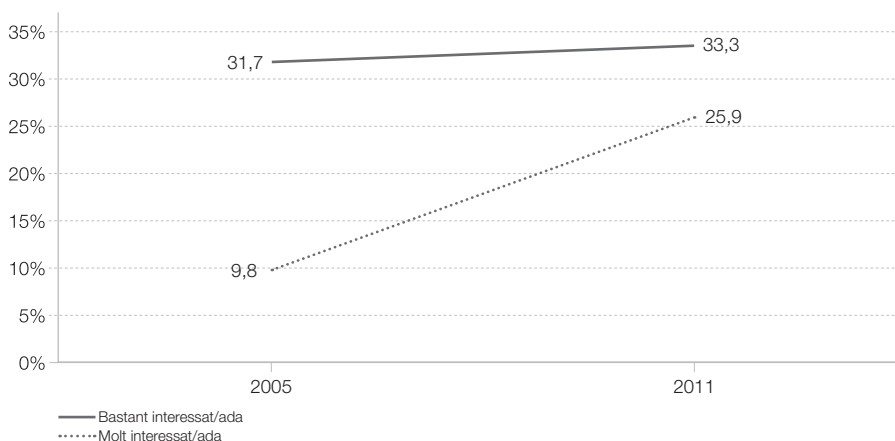
Al mateix temps, els resultats tampoc no semblen respondre a un patró de cicle vital, que està molt consolidat en els estudis d'actituds d'implicació i participació política (Strate *et al.*, 1989; Jennings, 2007). Segons aquest patró, els individus més joves presenten menys

interès per la política perquè tenen menys experiència de vida en societat i encara no han adquirit totes les competències cíviques.

Una explicació possible a aquest fenomen que mostren les dades d'interès per la política té a veure amb el moment de realització del treball de camp. Malgrat que l'interès per la política és un tipus d'actitud que sol mantenir-se força estable al llarg de la vida de l'individu, també és sensible al context social i polític. En aquest sentit, la ciutadania se sent més atreta per la política en els moments en què es produeixen grans mobilitzacions. Per exemple, és natural que l'interès per la política fos major a finals dels anys setanta, quan a Catalunya i Espanya s'estava produint una transició política cap a la democràcia. Hi ha moments històrics que atrauen l'atenció de la ciutadania cap a l'esfera pública. El treball de camp de l'enquesta es va realitzar entre els mesos de juny i setembre de 2011, en un moment en què molts i moltes ciutadanes, especialment joves, es van mobilitzar per exigir més qualitat democràtica i per manifestar-se contra la gestió de la crisi econòmica, en el que es va conèixer com a *Moviment 15M* o *dels Indignats*. Com que aquest moviment va tenir una incidència especial en la gent jove, és probable que fes augmentar el seu nivell d'interès per la política i que això es reflecteixi a les dades.

Una manera de comprovar si els nivells alts d'interès per la política es deuen al moment històric de context és comparar els resultats de l'EPP11 amb els de l'edició de 2005.

GRÀFIC 4.2. Interès per la política entre persones joves (de 15 a 29 anys)¹. Catalunya, 2005 i 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2005 i 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

¹ L'interès per la política a l'enquesta de 2005 i de 2011 s'han mesurat de forma diferent, de manera que els resultats no són comparables directament. L'any 2005 es preguntava sobre l'interès per la política amb quatre opcions de resposta ("gens", "poc", "bastant" i "molt"), mentre que a l'edició 2011 s'ha demanat a les persones enquestades que situïn el seu interès en una escala de 0 a 10. Els resultats atribuïts a "bastant interessat/ada" el 2005 corresponen als valors 6 i 7 de l'escala el 2011, i els atribuïts a "molt interessat/ada", als valors 8, 9 i 10.

Els canvis en la formulació de la pregunta a l'enquesta de 2005 i de 2011² demanen que aquests resultats s'interpretin amb prudència. Malgrat tot, l'increment en el percentatge de persones interessades és prou pronunciat per afirmar que, amb tota probabilitat, l'any 2011 hi havia més interès per la política entre les persones joves que el 2005. La gent jove és, doncs, sensible al seu context polític, i en un moment de mobilitzacions es mostra més atenta a l'esfera pública.

4.1.2. Eficàcia política

L'eficàcia política és un altre dels indicadors clàssics per valorar la implicació política; mesura en quin grau l'individu se sent capaç d'influir en el funcionament de les institucions o en les decisions que pren la classe política. Més genèricament, vol mesurar de quina manera la ciutadania se sent partícip del sistema polític. La democràcia és un sistema polític en el qual les decisions públiques es legitimen per la influència que hi pot exercir la ciutadania (a través del vot i, cada cop més, a través d'altres formes de participació). L'eficàcia política, per tant, dóna una bona idea de quina és la percepció subjectiva de la ciutadania sobre la qualitat de la democràcia. Un sentiment d'eficàcia baix significaria que la ciutadania percep que disposa de poca capacitat per influir en les decisions públiques i el funcionament de la seva societat. Aquesta percepció pot generar sentiments com ara la desafecció política o la insatisfacció amb el funcionament de la democràcia.

L'eficàcia política es pot analitzar des de dues perspectives. Per una banda, des del punt de vista general o social, segons el qual l'eficàcia fa referència al sentiment que la societat pot intervenir en el procés polític i exercir-hi influència. Es tracta, doncs, de la percepció que el sistema està obert a la participació de la ciutadania en general. Aquest punt de vista s'anomena *eficàcia política externa*. Per altra banda, des del punt de vista individual, és a dir, segons la percepció que té l'individu sobre la seva capacitat d'intervenir en les decisions públiques i influir-hi. Aquesta és coneguda com a *eficàcia política interna*. La distinció entre perspectives permet detectar, per exemple, casos d'individus que perceben que en general viuen en una societat democràtica on la ciutadania pot influir en les decisions públiques, però que, per les seves circumstàncies o competències individuals, ells no tenen aquesta capacitat. Així doncs, són persones que tenen un sentiment d'eficàcia política externa alt, però d'eficàcia política interna baix.

Els estudis d'enquesta han elaborat diverses preguntes amb l'objectiu de mesurar l'eficàcia política. En el cas de l'EPP, s'ha optat per utilitzar-ne dues de les més emprades i, d'aquesta manera, facilitar la comparació amb altres estudis. Són les preguntes següents:

- “Vostè està més aviat d'acord o més aviat en desacord amb l'afirmació següent: *De vegades la política sembla tan complicada que se'm fa difícil entendre el que està passant*”.

² Vegeu la nota al peu de la pàgina anterior.

- “Vostè està més aviat d’acord o més aviat en desacord amb l’afirmació següent: *Crec que la classe política té en compte el que pensa la gent com jo*”.

La primera frase és un indicador d’eficàcia política interna, ja que fa referència a la capacitat personal per comprendre la realitat política. La segona, en canvi, es refereix a l’eficàcia política externa, ja que pregunta una opinió respecte si la classe política té en compte la ciutadania.

TAULA 4.1. Eficàcia política interna segons grup d’edat. Catalunya, 2011. Percentatge

“Desacord amb la frase: *De vegades la política sembla tan complicada que se’m fa difícil entendre el que està passant*”.

Grup d’edat				
De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	Total
45,0	44,1	46,4	32,8	42,9

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

TAULA 4.2. Eficàcia política externa segons grup d’edat. Catalunya, 2011. Percentatge

“Acord amb la frase: *Crec que la classe política té en compte el que pensa la gent com jo*”.

Grup d’edat				
De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	Total
11,3	9,0	9,3	11,5	10,1

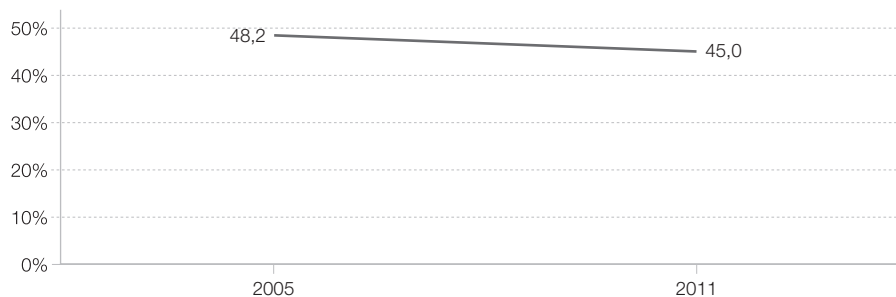
Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades de les taules 4.1 i 4.2 mostren que l’eficàcia política de les persones joves és més aviat alta si es compara amb la d’altres grups d’edat. Al llarg d’aquesta publicació ja s’ha anat exposant de quina manera la literatura sobre actituds i comportament polític ha explicat la influència del cicle vital sobre la implicació política i la participació. És per això que s’hauria d’esperar que el sentiment d’eficàcia política, en especial interna, fos menor entre les persones joves, tot i que, aparentment, no és així.

En relació amb l’edició anterior de l’enquesta, el percentatge de joves que responen que la política no els sembla complicada es manté en nivells força similars. L’any 2005, l’indicador d’eficàcia política interna se situava al 48,2%, mentre que el 2011 és de 45%.

GRÀFIC 4.3. Eficàcia política interna entre les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2005 i 2011. Percentatge

“Desacord amb la frase: *De vegades la política sembla tan complicada que se'm fa difícil entendre el que està passant*”.

Font: Enquesta de participació i política 2005 i 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Tant l'interès per la política com l'eficàcia política són sentiments que denoten afecció política. L'afecció ofereix una idea de la proximitat, l'atracció o la inclinació que senten els individus respecte la política. Tanmateix, el concepte més utilitzat, sobretot quan es parla de les persones joves, n'és la versió negativa: la *desafecció*. En el context de les democràcies occidentals, on la legitimitat que s'atorga a la democràcia com a sistema polític és molt alta, la desafecció política es presenta com un dels problemes principals per al suport polític i com una de les deficiències més importants del sistema. En altres paraules, el problema no és el qüestionament de la democràcia com a sistema polític, sinó el desinterès i l'allunyament de la ciutadania respecte l'esfera política.

4.1.3. Satisfacció amb el funcionament de la democràcia

Els indicadors que es presenten a continuació no són d'afecció o de desafecció política, sinó que recullen altres actituds o orientacions envers la política que també influeixen en la relació subjectiva que estableix la ciutadania amb la política i en la seva implicació. Aquest és el cas de la satisfacció amb el funcionament de la democràcia. Per exemple, pot produir-se la circumstància que un individu mostri uns nivells d'afecció política molt alts però que, en canvi, estigui molt decebut quant al funcionament democràtic. La desafecció indica la proximitat que sent la ciutadania amb la política, mentre que la satisfacció amb el funcionament de la democràcia reflecteix un sentiment o una opinió d'avaluació sobre com està funcionant (Montero, Gunther, Torcal, 1998).

La satisfacció amb el funcionament de la democràcia expressa l'opinió dels i les ciutadanes respecte la capacitat del sistema per resoldre els problemes que consideren rellevants. L'indicador és important des de dues perspectives. Des del punt de vista de la qualitat democràtica, la satisfacció amb el sistema hauria de ser una preocupació constant, ja que si la ciutadania és la dipositària de la legitimitat del sistema democràtic, hi hauria d'haver l'objectiu constant de maximitzar-ne la satisfacció. Des del punt de vista de l'estabilitat del

sistema polític, uns nivells mitjans poden no suposar cap problema, però uns nivells d'insatisfacció molt alts sostinguts en el temps podrien provocar l'aparició de demandes de canvis estructurals en el sistema i, per tant, d'instabilitat.

Habitualment s'ha considerat que la satisfacció amb el funcionament de la democràcia genera una participació política més alta a través de les formes de participació tradicionals, especialment el vot (Kopp, 2001). L'argument de base és que la ciutadania que sent que el funcionament del sistema polític és satisfactori, també opina que la seva participació pot ser més útil. Tanmateix, hi ha un tipus de motivació que pot anar en la direcció inversa: els i les ciutadanes que se senten molt decebudes del funcionament de la política, també poden ser les que tinguin més ganes de manifestar la seva insatisfacció. En aquest cas, és possible que optin per formes de participació menys institucionals i que recorrin a la participació a través de la protesta política.

TAULA 4.3. Satisfacció amb el funcionament de la democràcia segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Satisfacció amb la democràcia	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Funciona bé i no necessita canvis	3,5	3,4	2,4	8,1	3,9
Funciona bé però necessita canvis	53,6	57,5	56,7	45,3	54,2
No funciona bé i necessita molts canvis	28,1	22,4	23,1	32,1	25,6
No funciona bé i necessita un canvi total	14,9	16,7	17,8	14,5	16,3

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Si es comparen els resultats que ofereix la taula 4.3 per a les persones joves de 15 a 29 anys amb els del total de la població, s'observa que són molt similars en totes les categories de nivell de satisfacció. No hi ha, de fet, gaire diferències entre els diferents grups d'edat. El grup que presenta un comportament més diferent és el de les persones de 65 anys i més, en què les que consideren que la democràcia funciona bé i no necessita canvis arriben al 8,1%.

En agrupar els resultats en funció de si es considera que la democràcia funciona bé o no, es constata que els individus es divideixen força equitativament: el 58,1% en fa una valoració positiva, mentre que el 42,9% en fa una de negativa. Per al col·lectiu jove, aquests resultats són del 57% front al 43%. Si s'observa la segona part de l'enunciat de la resposta, sembla que la immensa majoria de persones joves i adultes creuen que la democràcia necessita canvis: només el 3,9% (3,5% en el cas de joves) de la ciutadania es manifesta prou satisfeta per afirmar que la democràcia no necessita cap canvi. El 96,1% restant expressa que calen canvis, tot i que amb intensitats diferents.

A diferència d'altres actituds més estables, com són l'interès per la política o l'eficàcia, la satisfacció amb el funcionament de la democràcia sol variar segons el context social i

polític. Això és així perquè es tracta d'una actitud avaluativa, que expressa l'opinió de la ciutadania sobre la situació política del moment. La situació de crisi econòmica explica per què gairebé la totalitat de les persones enquestades manifesten que la democràcia necessita canvis.

4.1.4. Identificació partidista

Hi ha molt poques persones que militin en un partit polític o que participin en les activitats que organitzen els partits (en el proper capítol s'analitzen aquests aspectes amb deteniment). En canvi, nombrosos ciutadans i ciutadanes són capaços d'identificar amb quin dels partits polítics existents se senten més propers. Molt sovint, aquesta identificació és més fruit del rebuig a la resta d'opcions partidistes que no pas de la proximitat absoluta a un partit determinat. Tot i així, el fet de ser capaç de discernir quin partit expressa millor les opcions polítiques pròpies és un indicador d'una certa integració al sistema polític.

La identificació amb o la proximitat a un partit polític constitueix també una manera de conèixer la distància psicològica dels individus amb el sistema polític –en concret, amb el sistema polític més formal–. En la mesura que una persona té la capacitat de manifestar-se propera a un partit determinat, disposa d'un coneixement més o menys complet de les diferents opcions partidistes. Significa que disposa, per tant, d'un cert coneixement del sistema polític. A més, tot i que la identificació pugui ser lleu, en identificar-se amb un partit manifesta que és capaç de formular preferències polítiques. Així doncs, no només és coneixedora del sistema, sinó que és capaç de situar-s'hi d'acord amb les seves preferències. És en aquest sentit que es pot considerar que la identificació partidista constitueix un indicador d'implicació política. No obstant això, cal dir que la identificació partidista engloba un tipus d'implicació política, de manera que és possible que no abasti totes les formes d'implicació. Es pot donar el cas que una persona estigui molt implicada i compromesa políticament, però que senti que els partits polítics existents no representen els seus interessos i que, per tant, no es manifesti propera a cap partit.

A la taula 4.4 es mostra el percentatge de persones, en funció del grup d'edat, que identifiquen un partit al qual declaren sentir-se més properes que la resta. En aquest punt s'analitza només la proximitat als partits, sense tenir en compte, encara, les diferències segons el partit polític.

TAULA 4.4. Identificació partidista segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Grup d'edat				
De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	Total
40,8	43,5	48,9	57,2	47,3

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades mostren una relació lineal i positiva entre l'edat i la identificació partidista, de manera que com més gran és el grup d'edat, més alts són els nivells d'identificació. El col·lectiu jove, per tant, és el grup d'edat amb menys propensió a declarar-se proper a un partit polític: ho fa tan sols el 40,8%, mentre que la mitjana per a totes les edats és de 47,3%. El grup de més edat, les persones de 65 anys i més, s'identifica amb un partit polític en un 57,2%. Aquest fenomen pot ser degut a un efecte d'edat i/o a un efecte de generació. Pel que fa a l'efecte d'edat, ja s'ha exposat que a mesura que els individus es fan grans integren rols propis de la vida adulta i adquireixen interès per les qüestions polítiques, capacitat per comprendre-les i competències cíviques per participar-hi (Strate *et al.*, 1989; Jennings, 2007).

En el cas que la diferència entre grups d'edat fos causada per un efecte generacional, significaria que les generacions més joves tendeixen a identificar-se menys amb els partits polítics que les generacions anteriors, cosa que hauria de portar a una disminució general dels nivells d'identificació partidista. De fet, alguns estudis longitudinals ja han detectat un cert desalineament partidista a la majoria de democràcies occidentals (Fiorina, 2002; Clarke i Stewart, 1998). Les causes d'aquest debilitament de la identificació partidista poden ser múltiples: l'experiència acumulada i cada cop més pública d'episodis de corrupció, l'ambigüitat ideològica creixent dels grans partits, i l'emergència de nous actors polítics, entre d'altres. Dalton (2002: 188-199) posa l'èmfasi en el fet que la ciutadania, i en especial les generacions més joves, cada vegada té més formació i un accés millor a la informació. Això fa que disposi de més recursos per buscar, seleccionar i processar la informació política per si mateixa sense necessitar la mediació dels partits polítics.

4.1.5. Discussió política

Fins aquí s'han analitzat indicadors que es refereixen purament a l'esfera subjectiva de la implicació política, és a dir, a allò que la ciutadania pensa o sent respecte la política. Ara bé, diversos autors consideren que la implicació política, a banda de la dimensió afectiva o actitudinal, inclou també una dimensió cognitiva i una de comportament (Siegel i Hoskins, 1981). La dimensió de comportament fa referència a la participació social i política, que s'analitza en altres capítols, mentre que la dimensió cognitiva fa referència a tot el que intervé en el coneixement de l'esfera pública.

Els indicadors que es tracten a continuació –la discussió i la informació política– estan relacionats amb la dimensió cognitiva de la implicació. Parlar o discutir de política és una de les formes més rellevants de fer-se una idea de l'entorn social i polític. A través de les converses més o menys informals, les persones es creen idees polítiques, elaboren els seus pensaments i adopten posicions.

TAULA 4.5. Freqüència de discussió sobre política segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Freqüència de discussió política	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Molta freqüència	16,6	20,6	24,5	8,5	18,7
Força freqüència	39,1	36,3	37,5	30,1	36,1
Poca freqüència	31,3	31,5	24,0	31,3	29,0
Mai o gairebé mai	12,9	11,6	14,0	30,1	16,2

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades del grup de joves de 15 a 29 anys no mostren moltes diferències respecte la mitjana de tota la població i la resta de grups d'edat. El grup que presenta un comportament més diferenciat és, altra vegada, el de les persones de 65 anys i més. Les persones més grans semblen menys propenses a discutir sobre qüestions polítiques, ja que és l'únic grup d'edat en què les que responen que discuteixen de política amb molta o força freqüència no arriben al 50% (en concret, es queden al 38,6%). El grup d'edat que presenta uns nivells més alts de discussió política, en canvi, és el grup de 45 a 64 anys, mentre que els dos grups més joves registren nivells molt similars.

4.1.6. Informació política

Els mitjans de comunicació tenen un paper fonamental en la relació que estableix la ciutadania amb la política. La informació que les persones joves i adultes utilitzen per formar-se idees polítiques, prendre posició i decidir participar, sol ser informació que no prové d'una experiència de primera mà sinó de dades rebudes a través de converses informals o dels mitjans de comunicació. La informació política que se situa a l'arrel de la participació i les mobilitzacions, com ara la informació sobre processos electorals, conflictes internacionals, reformes laborals o educatives, ha passat pel filtre dels mitjans de comunicació.

En les últimes dècades s'ha produït una transformació important dels mitjans de comunicació. D'entrada, l'oferta s'ha multiplicat: hi ha molts més canals televisius, més ràdios i més diaris. Alhora, l'aparició d'Internet ha disparat exponencialment les fonts d'informació a l'abast de la ciutadania. En aquest procés han proliferat els mitjans de comunicació privats, i, en conseqüència, els mitjans estatals han perdut impacte en les audiències. Tot plegat ha provocat que la informació, també la informació política, estigui molt més disponible i en formats diferents (Meilán, 2010). En el context d'una oferta més gran i diversificada, la ciutadania cerca la informació que s'ajusta més als seus gustos i necessitats d'informació. Les audiències, doncs, es fragmenten però també esdevenen més selectives.

L'EPP11 planteja una pregunta sobre el temps de consum que les persones enquestades, en un dia feiner normal, dediquen a la informació política o d'actualitat en diferents mitjans (televisió, ràdio i premsa).

TAULA 4.6. Temps de consum diari d'informació política a la televisió, ràdio o premsa segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Mitjà de comunicació	Temps de consum	Grup d'edat				Total
		De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Televisió	Gens	11,3	10,4	9,8	7,9	9,9
	Menys de ½ hora	18,5	16,2	12,7	10,5	14,5
	Entre ½ hora i 1 hora	43,0	49,0	44,5	34,4	43,5
	Entre 1 hora i 1 ½ hores	19,5	17,2	23,1	23,9	20,9
	Entre 1 ½ hores i 2 hores	4,6	3,2	6,8	8,8	5,7
	Més de 2 hores	3,1	4,0	3,1	14,5	5,5
	Mitjana (minuts) ³	46	47	51	66	52
Ràdio	Gens	55,1	38,7	32,3	44,2	41,2
	Menys de ½ hora	20,9	22,2	14,4	10,7	17,2
	Entre ½ hora i 1 hora	14,6	19,5	27,9	15,2	20,3
	Entre 1 hora i 1 ½ hores	3,3	10,2	11,1	9,3	8,8
	Entre 1 ½ hores i 2 hores	2,9	3,9	3,2	6,9	4,0
	Més de 2 hores	3,4	5,5	11,2	13,7	8,5
	Mitjana (minuts)	20	32	43	43	35
Diari (en paper o digital)	Gens	27,8	27,5	28,0	37,9	29,7
	Menys de ½ hora	33,4	34,0	27,4	14,7	28,0
	Entre ½ hora i 1 hora	29,1	32,5	32,0	30,7	31,3
	Entre 1 hora i 1 ½ hores	6,8	4,8	9,8	10,9	8,0
	Entre 1 ½ hores i 2 hores	2,0	0,6	1,5	3,4	1,7
	Més de 2 hores	0,8	0,6	1,3	2,5	1,2
	Mitjana (minuts)	27	25	29	31	28

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

S'observa que, amb molta diferència, el mitjà de comunicació més utilitzat per informar-se sobre qüestions d'actualitat i política és la televisió. Per a tots els grups d'edat es tracta del mitjà al qual es destina més temps: fins al 43,5% de la població afirma consumir diàriament entre mitja hora i una hora d'informació política i d'actualitat a través de la televisió. Si s'analitzen els resultats en funció de l'edat, en destaca que els dos trams d'edat més joves són els que recorren menys a la televisió per consumir informació política, en nivells molt similars. Per tant, el patró de consum televisiu no és singular en el cas de les persones joves, perquè el comparteixen amb el grup d'edat de 30 a 44 anys. Els dos grups d'edat més grans registren percentatges més elevats d'informació política a través de la televisió,

3 L'enquesta pregunta només pels trams de temps que figuren a la taula. Així doncs, la mitjana en minuts és una variable construïda atribuint un nombre de minuts mitjà a cada tram. No és, per tant, una dada exacta però ofereix una idea aproximada del temps destinat a cada mitjà segons el grup d'edat.

en particular el de les persones de 65 anys i més. Probablement, la disponibilitat de temps lliure és proporcional a l'exposició a la televisió.

La ràdio, en canvi, apareix com un mitjà més selectiu. El temps dedicat a la informació política i d'actualitat a través de la ràdio no segueix una distribució normal, ja que hi ha molts ciutadans i ciutadanes que manifesten no escoltar-la mai. De fet, en el cas de les persones joves, això representa més de la meitat de la població (55,1%). El jove és clarament el grup que menys utilitza la ràdio. De tots els mitjans, és aquell en què hi ha una diferència més clara entre població jove i adulta. D'entre les persones joves que sí que afirmen seguir qüestions polítiques i d'actualitat a la ràdio, el grup més nombrós és el que ho fa menys de mitja hora al dia (20,9%), seguit pel que l'escolta entre mitja i una hora (14,6%). A partir d'aquí, els percentatges de joves que escolten més temps la ràdio són molt baixos.

Finalment, el consum d'informació política a través dels diaris, ja siguin digitals o en paper, és força similar en els diferents grups d'edat. Una majoria important de la població manifesta llegir el diari al voltant de mitja hora durant els dies feiners (per al conjunt de la població, el 28% afirma llegir-lo menys de mitja hora al dia, i el 31,3%, entre mitja i una hora). En destaca també el fet que hi ha, en tots els trams d'edat, un percentatge força elevat d'individus que declaren no llegir gens informació política als diaris. De tots els mitjans analitzats, la premsa és la que està més influïda pel nivell educatiu i la posició de classe (Meilán, 2010). Pel que fa a la gent jove, el consum de més d'una hora diària de premsa és molt poc habitual (només el 9,6%). La resta de persones joves es distribueixen força equitativament entre les que no llegeixen gens informació política als diaris (el 27,8%), les que en llegeixen durant menys de mitja hora (el 33,4%) i les que ho fan entre mitja i una hora (el 29,1%).

TAULA 4.7. Freqüència de consum d'informació política a Internet segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Freqüència de consum	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Cada dia	36,5	36,3	28,1	8,9	28,5
Diverses vegades a la setmana	22,1	21,7	20,1	5,0	18,1
Diverses vegades al mes	11,0	5,1	4,4	2,2	5,6
Amb menys freqüència	12,0	9,6	6,1	2,0	7,5
Mai	18,4	27,4	41,3	81,9	40,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En general, les diferències en els patrons d'informació política entre el col·lectiu jove i adult no són molt notables. L'excepció n'és potser el consum de ràdio, que és molt inferior entre els i les joves. Sembla, per tant, que la diferència en l'accés a la informació política no és tant una qüestió de més o menys exposició als mitjans de comunicació, sinó de preferència quant a aquests mitjans. En el cas de la premsa escrita, l'EPP11 pregunta tant per diaris en paper com digitals sense fer cap diferenciació, i els resultats per a persones joves i adultes

són molt similars. Tanmateix, és probable que la penetració dels diaris digitals sigui molt més alta entre els grups d'edat més joves que entre els més grans. Per tal de veure de quina manera Internet és un mitjà d'informació política, l'enquesta pregunta sobre la freqüència en què s'utilitza la xarxa per informar-se sobre qüestions polítiques i d'actualitat (taula 4.7).

Per al cas de la informació política a través d'Internet, s'observa una relació lineal negativa amb l'edat, és a dir, que com més jove és l'individu, més probabilitats hi ha que utilitzi Internet per obtenir informació política. Això es constata especialment en els individus que manifesten que mai no consumeixen informació política a través de la xarxa. Només el 18,4% de les persones joves afirma no utilitzar mai Internet per accedir a informació política, davant el 81,9% de les de 65 anys i més. Per tant, el jove és clarament el grup que millor ha incorporat Internet com a vehicle d'informació política. És interessant assenyalar que per a les freqüències més altes –informar-se sobre qüestions polítiques cada dia o diverses vegades a la setmana–, els dos grups d'edat més joves presenten uns resultats molt similars. La penetració d'Internet ja no és exclusivament un fenomen juvenil, ja que el grup de persones de 45 a 64 anys també registra percentatges alts d'ús de la xarxa per obtenir informació política de forma regular. Sembla, però, que les persones de 65 anys i més són molt menys propenses a fer ús d'Internet.

4.2. Formes emergents d'implicació política

Fins aquí s'ha fet un repàs dels indicadors més clàssics d'implicació política, aquells que els estudis d'enquesta fa dècades que analitzen per explicar la relació de la ciutadania amb la política. Tot i així, ja s'ha anat explicant que aquesta relació sembla estar canviant, especialment entre la població jove. Alguns estudis qualitius sobre joventut i política en diverses democràcies occidentals han apuntat el fet que cada cop hi ha més persones joves que se senten insatisfetes, allunyades de la política de partits i que són crítiques amb aquesta, malgrat que això no significa que siguin apàtiques o que es mostrin indiferents als problemes socials en general o a la política en sentit ampli (Henn, Weinstein i Wring, 2002; O'Toole, 2003; Manning, 2010). A Catalunya, l'estudi de l'edició de l'EPP de 2005, va incloure una part qualitativa on es posava de manifest la visió negativa de moltes persones joves de la política partidista, encara que apareixien altres espais més quotidians amb un contingut polític elevat amb els quals les persones joves se senten identificades (González, 2007).

Els indicadors més tradicionals que inclouen les enquestes per analitzar la implicació política dels individus solen recollir informació sobre actituds dirigides als partits polítics, al funcionament del sistema, a la classe política o a les institucions. Responen, doncs, a una visió de la política restringida a les institucions i els actors de la democràcia representativa o institucional. En canvi, sembla que el col·lectiu jove senti una implicació que s'orienta cap a altres tipus d'objectes polítics.

L'EPP11 inclou algunes preguntes que permeten detectar i mesurar aquestes formes d'implicació o de relació amb la política. Els dos apartats següents responen a l'objectiu d'identificar formes alternatives d'entendre i relacionar-se subjectivament amb l'esfera pública.

4.2.1. De la ciutadania del deure a la ciutadania del compromís

La condició de ciutadà o ciutadana és allò que converteix els individus en subjectes polítics. La ciutadania és un dels conceptes més antics i més tractats des de la ciència política, la sociologia i el dret. Els debats sobre què és i què no és ser un bon ciutadà o una bona ciutadana són consubstancials a la democràcia i poden remuntar a la Grècia clàssica. Allò que s'entén per ciutadà, per tant, no és sempre el mateix, atès que varia en funció de la persona a qui es pregunta, i tampoc no ha estat el mateix al llarg de la història.

Una manera d'aproximar-se al concepte de ciutadania a través d'una enquesta és preguntar sobre els aspectes que les persones enquestades consideren més importants per ser un/a bon/a ciutadà/ana. La bona ciutadania es pot definir de manera molt diferent. Per a certes persones, l'aspecte més fonamental en pot ser el fet d'obeir les lleis i complir les obligacions legals –aquesta seria una forma de ciutadania més vinculada al concepte legal del terme–. Per a d'altres, en canvi, pot ser el fet de participar en associacions o en la vida pública –cosa que lliga amb el concepte més republicà de ciutadania–. En l'imaginari dels i les ciutadanes, tots aquests conceptes conviuen de manera combinada, encara que es poden detectar diferències en l'èmfasi que es dóna a un factor o un altre.

Russel Dalton (2007 i 2008) ha analitzat les diferències en la definició d'un/a bon/a ciutadà/ana que manifesten els individus. En els seus estudis apunta que hi ha certes normes atribuïdes a aquest estatus que s'estan debilitant, mentre que n'hi ha d'altres que estan prenent més importància en la societat nord-americana. En aquest sentit, allò que s'entén per *bon ciutadà o bona ciutadana* ha canviat en els últims anys, gràcies, sobretot, al fet que les persones joves entenen les normes de ciutadania de forma diferent a les adultes. Dalton fonamenta el seu estudi en una pregunta d'enquesta on es llisten diversos factors que poden ser considerats comportaments propis d'un/a bon/a ciutadà/ana: es demana a la persona enquestada que valori, segons la seva opinió, la importància d'aquests elements en una escala de l'1 al 7. Entre els elements proposats n'hi ha que són propis d'una concepció més republicana o participativa de la ciutadania, i d'altres que parteixen d'una concepció basada en els drets i deures legals associats a la ciutadania.

L'EPP11 ha incorporat aquesta mateixa pregunta. A continuació es reproduïx, per al cas de Catalunya, l'anàlisi que proposa Dalton. Es tracta d'una anàlisi factorial basada en una tècnica de reducció de variables que permet simplificar les dades tot reduint el nombre de variables als components que tenen en comú. Permet veure si darrere les puntuacions que les persones enquestades han assignat als elements de bona ciutadania, hi ha factors comuns diferents que n'expliquen la variància. D'aquesta manera es pot identificar si les respostes respecte les normes que regulen què és ser un/a bon/a ciutadà/ana amaguen conceptes diferents de ciutadania.

TAULA 4.8. Anàlisi factorial de les normes de ciutadania. Catalunya, 2011

Normes de ciutadania	Component	
	1	2
Votar sempre a les eleccions	-0,021	0,724
No evadir impostos	0,177	0,563
Obeir sempre les lleis i les normes	0,054	0,635
Mantenir-se informat/ada de les accions del govern	0,304	0,616
Participar en associacions de caràcter social o de voluntariat	0,660	0,173
Intentar entendre les idees de la gent amb opinions diferents a les seves	0,420	0,292
Escollir articles de consum d'acord amb les seves idees polítiques o ètiques	0,425	0,207
Ajudar la gent que, en el seu país, viu pitjor que vostè	0,812	-0,032
Ajudar la gent que, en altres llocs del món, viu pitjor que vostè	0,805	0,028
% de variància explicada (44,6%)	24,7%	19,8%

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els resultats queden agrupats en dos factors, de manera molt similar al que Dalton observa per a la societat nord-americana. En concret, l'autor identifica dos tipus de concepcions de la ciutadania, que anomena *ciutadania del deure* (corresponent al component 2) i *ciutadania del compromís* (corresponent al component 1) (Dalton, 2007):

- La *ciutadania del deure* és una concepció que posa en primer pla les normes relacionades amb l'ordre i els deures que es deriven de la condició de ciutadania. Ser un bon ciutadà o una bona ciutadana, per tant, està relacionat amb el compliment de les obligacions derivades del sistema polític que atorga aquesta condició: complir les normes, respondre a les obligacions legals o, fins i tot, estar en disposició de servir l'exèrcit⁴ si és necessari. Els resultats mostren que, efectivament, les persones enquestades atribueixen a aquest component normes de ciutadania relacionades amb el compliment d'obligacions, com ara obeir sempre les normes o no evadir impostos. També hi ha elements d'identificació amb el sistema polític més formal, com ara votar a les eleccions o mantenir-se al dia de les accions del govern.
- La *ciutadania del compromís* posa l'èmfasi en els aspectes que tradicionalment es relacionen amb el concepte republicà o comunitari de ciutadania. És a dir, considera més important la participació en els afers públics i les actituds de solidaritat i empatia amb la societat i l'entorn. No es tracta, doncs, de complir allò que s'ha establert, sinó de tenir una actitud proactiva envers la societat. A la taula 4.10, les normes més representades en el component vinculat a la ciutadania del compromís tenen a veure amb comportaments solidaris –com ara ajudar les persones que viuen pitjor (al mateix país o a l'estranger)–, amb elements de coherència amb els principis personals –com ara el

4 En l'anàlisi que es presenta a la taula 4.10 no s'ha inclòs l'opció "Servir l'exèrcit en cas de necessitat", perquè té un comportament molt diferent a qualsevol altra norma de ciutadania.

consum per motius polítics o ètics-, o amb una actitud oberta a la discrepància. Les persones enquestades també hi atribueixen la norma de col·laborar en associacions i el voluntariat.

Aquesta anàlisi mostra, en conseqüència, que a Catalunya existeixen dues concepcions de ciutadania. En la taula següent s'analitza si els diferents grups d'edat tendeixen a tenir concepcions de ciutadania diferents. Per fer-ho, s'han creat dues variables que agrupen les puntuacions mitjanes de les diferents normes atribuïdes a cada concepció del que és ser un bon ciutadà o una bona ciutadana. Així doncs, a la variable *ciutadania del deure* s'han inclòs les normes de votar sempre a les eleccions, no evadir impostos, obeir les lleis i mantenir-se al dia de les accions del govern. En canvi, la variable *ciutadania del compromís* resulta de la mitjana dels valors donats a les normes de participar en associacions, intentar entendre idees diferents a les pròpies, consumir d'acord amb les idees polítiques o ètiques personals, i ajudar la gent que viu pitjor al mateix país o en d'altres llocs.

TAULA 4.9. Puntuacions mitjanes de la ciutadania del deure i del compromís segons grup d'edat. Catalunya, 2011

Concepció de ciutadania	Grup d'edat (escala 1-7)				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Ciutadania del deure	5,62	5,76	5,97	6,12	5,86
Ciutadania del compromís	5,60	5,59	5,80	5,78	5,69
Total	5,60	5,66	5,88	5,93	5,76
Diferència 'deure-compromís'	0,02	0,17	0,16	0,34	0,17

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La puntuació total mostra que les normes de bona ciutadania relacionades amb el deure obtenen una puntuació més alta que les de la ciutadania del compromís (5,86 front al 5,69). Això succeeix en tots els grups d'edat, tot i que en el cas de les persones de 15 a 29 anys, la diferència és gairebé inexistent. Una de les tendències que mostren les dades és que, com més gran és el grup d'edat, més alta és la puntuació que s'atorga en conjunt a les normes de ciutadania i en especial a la ciutadania del deure.

A l'última fila de la taula s'indica la diferència entre la puntuació assignada a les normes de ciutadania del deure i a les de ciutadania del compromís. D'aquesta manera es pot copsar quin és el pes relatiu de les diferents concepcions de la ciutadania en funció del grup d'edat. Aquestes dades posen de manifest que les persones joves de 15 a 29 anys són les que, en termes relatius, valoren més els criteris o les normes de ciutadania relacionades amb el compromís, ja que en aquest cas la diferència entre els dos tipus de ciutadania és gairebé inexistent (0,02). Per contra, els altres grups d'edat mostren diferències positives que indiquen una valoració superior de les normes de ciutadania del deure. El grup en què la diferència és major és el de les persones de 65 anys i més, en què arriba fins als 0,34 punts, cosa que revela una valoració molt alta de les normes de ciutadania del deure (6,12 sobre 7).

4.2.2. De la implicació institucional a la implicació directa

En l'última anàlisi de l'*Enquesta de participació, joves i polítiques* (González, 2007) es delectava, especialment a través de l'anàlisi qualitativa, un rebuig de la política institucional i partidista. La imatge que moltes persones joves tenen de la política de partits és negativa. Els partits i la classe política es considera que defensen interessos personals i no es consideren representants de les posicions diferents i legítimes d'una societat diversa. L'activitat política institucional sembla dominada per la hipocresia. Aquest desprestigi de la política institucional és compartit tant per les persones joves poc actives en entitats i poc participatives, com pels i les joves que sí que es mostren molt participatives. Així doncs, sembla que l'actitud crítica i de distanciament envers la política partidista no necessàriament suposa que els i les joves no tinguin altres implicacions de tipus social i polític.

Estudis qualitatius duts a terme en altres democràcies occidentals també posen de manifest aquesta ambivalència de les actituds d'implicació política. A Gran Bretanya, tant la tradició dels estudis de joventut com la preocupació social per una ruptura generacional han estimulat l'anàlisi de la relació de les persones joves amb les institucions i l'esfera pública. Henn, Weinstein i Wring (2002), tot combinant una anàlisi d'enquesta panel amb tècniques qualitatives, determinen que les persones joves es mostren interessades pels problemes polítics i que no són apàtiques envers la política en general, tot i que sí que manifesten un cert escepticisme cap a la "política formal". En aquesta línia, O'Toole i els seus col·legues (O'Toole, 2003; O'Toole *et al.*, 2004) aprofundeixen en el significat que els i les joves atribueixen a la política i identifiquen afeccions cap a aspectes més quotidians i menys institucionalitzats de la política. Manning (2010), amb un treball qualitatiu realitzat a Austràlia, detecta que les persones joves se senten allunyades del que elles mateixes identifiquen com a política formal, i que no la perceben com quelcom relacionat amb els seus compromisos socials i polítics.

Les preguntes sobre actituds polítiques que habitualment inclouen les enquestes no ajuden a detectar diferències en la implicació política. En aquesta línia, els indicadors que s'han analitzat a la primera part del capítol solen referir-se a actituds dirigides a objectes polítics tradicionals de les democràcies representatives, com ara els partits, la classe política o les institucions. Ara bé, tal com mostren els estudis qualitatius, la implicació i el compromís social i polític no es dirigeixen únicament a aquests objectes.

Per tal d'identificar diferents formes d'aproximació i implicació política a través d'una enquesta, al qüestionari de l'EPP11 s'ha inclòs una pregunta sobre l'interès que susciten una bateria de qüestions i institucions de naturalesa política. Les persones enquestades havien de valorar el seu interès per aquestes qüestions en una escala del 0 al 10. D'aquesta manera es vol comprovar si es poden distingir diferents tipus d'implicació política a partir dels interessos i les afeccions envers diferents objectes i qüestions de naturalesa política.

D'acord amb el que apunten els estudis qualitatius, el tret fonamental que hauria de diferenciar els diversos tipus d'implicació està relacionat amb els objectes i qüestions als quals es dirigeix la implicació. Per tant, l'objectiu és observar si existeix un patró diferenciat en els interessos que manifesta la ciutadania, si hi ha una certa correlació entre les puntuacions

que les persones enquestades donen a cada una de les qüestions proposades. I observar si, en aquestes relacions entre els ítems, es detecten factors que denotin diferents implicacions polítiques subjacents. En aquest sentit, tal com s'ha fet per a les normes de ciutadania, s'aplica una anàlisi factorial els resultats de la qual es mostren a la taula 4.10.

TAULA 4.10. Anàlisi factorial dels ítems polítics d'interès. Catalunya, 2011

Ítems d'interès	Components		
	1	2	3
La immigració	0,667	0,221	0,126
Les eleccions	0,155	0,793	0,122
Les desigualtats nord-sud	0,700	0,180	0,200
Els partits polítics	0,140	0,831	-0,034
Els drets de les persones homosexuals	0,693	0,026	0,109
La relació entre Catalunya i Espanya	0,088	0,488	0,382
L'economia	0,165	0,324	0,640
La seguretat	-0,024	0,186	0,777
El medi ambient	0,522	0,109	0,410
Les polítiques socials	0,591	0,452	0,050
La Unió Europea	0,168	0,608	0,285
L'habitatge	0,349	-0,003	0,637
L'accés a l'ocupació	0,396	0,012	0,564
% de variància explicada (53,9%)	34,1%	11,0%	8,8%

Mètode de rotació: Varimax amb Kaiser (6 iteracions)

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En l'anàlisi apareixen tres components que expliquen la major part de la variància observada en les respostes a les diferents qüestions proposades. La distribució dels pesos de cada qüestió en els tres components expressa diferents formes d'implicació.

- **Component 1.** És el que explica una part més important de la variància. Les qüestions amb més pes hi són l'interès per les desigualtats nord-sud, els drets de les persones homosexuals, la immigració, les polítiques socials i el medi ambient. Els agents i institucions mediadores de la democràcia representativa hi tenen un pes molt baix. Les variables que més carreguen el component són fonamentalment els interessos dirigits cap a qüestions emergents a l'agenda política. De les qüestions proposades, són també les menys relacionades amb les tradicionals de conflicte polític (l'economia, la seguretat, els conflictes territorials, etc.). Aquest component, doncs, cospa la implicació política emergent o *implicació política directa*.
- **Component 2.** En destaquen les variables de l'interès envers els partits polítics, les eleccions, la Unió Europea, la relació entre Catalunya i Espanya i, tot i que en menys

mesura que en el component 1, les polítiques socials. En aquest component apareixen els ítems dels agents mediadors de la democràcia representativa, com ara els partits, les eleccions o un ens institucional com la Unió Europea. Amb menys rellevància també hi apareix la relació Catalunya-Espanya i les polítiques socials que responen, respectivament, a les qüestions polítiques tradicionals de territori i socioeconomia. Sembla, per tant, que l'anàlisi factorial copsa en aquest segon component la implicació política més dirigida cap al sistema polític institucional: la *implicació política institucional*.

- **Component 3.** És el que explica una part més petita de la variància i engloba qüestions d'interès molt general, com ara la seguretat, l'economia, l'habitatge o l'accés a l'ocupació. Es tracta de qüestions d'interès molt bàsiques que totes les persones enquestades solen valorar amb puntuacions altes, per això aquests mateixos ítems són els que tenen una mitjana més alta en l'escala de 0-10 d'interès i una desviació típica més baixa. Així doncs, sembla que aquest component, en agrupar qüestions bàsiques i distingir-les de les altres, copsa una aproximació a la política molt vague i poc elaborada: una *implicació elemental*.

A la taula 4.11 es mostren les puntuacions mitjanes de la implicació política directa i institucional en funció dels grups d'edat. Per tal de generar aquestes variables d'implicació s'ha fet una mitjana dels ítems que destaquen de forma unívoca en cadascun dels components de l'anàlisi factorial. En aquest sentit, la implicació directa inclou l'interès per les desigualtats nord-sud, els drets de les persones homosexuals, la immigració i el medi ambient, mentre que l'indicador d'implicació institucional es construeix amb les mitjanes de l'interès per les eleccions, els partits polítics, la Unió Europea i la relació entre Catalunya i Espanya.

TAULA 4.11. Puntuacions mitjanes de la implicació política directa i institucional segons grup d'edat. Catalunya, 2011

Tipus d'implicació	Grup d'edat (escala 0-10)				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Implicació directa	7,35	7,35	7,63	6,71	7,33
Implicació institucional	6,29	6,05	6,46	6,51	6,32
Total	6,82	6,72	7,06	6,65	6,84
Diferència 'directa-institucional'	1,06	1,30	1,17	0,21	1,01

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Pel que fa a la implicació directa, tots els grups d'edat registren una puntuació força semblant, excepte el grup de persones majors de 65 anys i més. Aquest tipus d'implicació, doncs, no és patrimoni exclusiu de la ciutadania més jove, ja que les cohorts de 30 a 64 anys també tenen una aproximació directa a la política, no només a través de la mediació dels actors institucionals. La cohort de persones més grans, en canvi, se situa significativament per sota de la puntuació mitjana d'implicació directa. En la implicació institucional, la

relació amb l'edat és diferent: justament, el grup de més edat és el que mostra uns nivells més alts (6,51), mentre que la resta de grups es mantenen per sota (tot i que sempre amb una puntuació superior a 6).

Tal com s'ha fet per a les normes de ciutadania, l'última fila de la taula presenta les diferències en la puntuació dels dos indicadors d'implicació política, que proporcionen una idea sintètica de les diferències en les formes d'implicació política en funció de l'edat. Com s'ha anat veient, el grup d'edat que registra una implicació política més singular és el de les persones de 65 anys i més, per al qual la implicació de tipus institucional és més rellevant en termes relatius que la implicació directa: la diferència se situa en el 0,21, mentre que per a la resta de grups és sempre superior a un punt.

4.3. Implicació política segons el perfil i la situació social de les persones joves

Fins aquí s'han analitzat diferents indicadors d'implicació política, així com les diferències entre població jove i adulta. Tanmateix, atès que el jove no és un col·lectiu homogeni, cal veure com és la seva implicació política en funció d'algunes de les variables que la literatura ha identificat com a rellevants a l'hora d'explicar les diferències en les actituds polítiques.

Implicació i gènere

Per bé que existeixen altres variables, com ara el nivell educatiu o l'edat, que s'han revelat més influents per explicar la implicació política, els estudis sobre actituds polítiques detecten sistemàticament diferències entre homes i dones. Tradicionalment, les dones mostren menys interès i implicació en la política que els homes. Això s'ha atribuït a diversos factors, que es poden agrupar en tres categories (Baxter i Lansing, 1983; Togeby, 1994; Uriarte i Elizondo, 1997).

El primer factor són les desigualtats en els recursos socials i econòmics d'homes i dones. Durant moltes generacions, les dones han rebut un nivell educatiu inferior, han accedit a feines amb categories més baixes, han tingut menys ingressos, etc. Aquests són elements que, com s'ha vist, contribueixen favorablement a la participació i la implicació política, per això les desigualtats en els recursos entre homes i dones expliquen les desigualtats en la implicació política. Als factors relacionats amb els recursos se sumen els factors de tipus situacional, és a dir, la situació de l'individu a la societat i el rol que aquesta li fa tenir. Les societats patriarcal han reservat els espais privats a les dones, tot atorgant-los rols socials associats a les tasques familiars i reproductives, mentre que dels homes s'espera que es facin càrrec de les tasques socials de caràcter més públic, com ara el treball mercantil o els rols de govern i representació social. Això determina que les situacions socials amb què els individus van topant al llarg de la vida es distribueixin en funció del sexe. Els àmbits i les tasques que es consideren femenins són de caràcter privat, i per tant estan més allunyats de la vida social i política. El darrer factor és de tipus cultural, ja que les diferències entre allò que la societat considera propi de les dones o els homes es reproduceix a través de la socialització. Els valors culturals dominants assignen diferents formes d'entendre i de

relacionar-se amb el món en funció del sexe. Aquesta combinació de factors fa que en les societats patriarcals les dones hagin estat apartades de l'esfera pública i, en conseqüència, registrin nivells d'implicació inferiors que els homes.

Tot i així, en les últimes dècades, les desigualtats entre homes i dones han canviat en algun d'aquests factors, sobretot en les generacions més joves. Aquests canvis són especialment evidents en els factors relacionats amb els recursos. Per exemple, pràcticament la totalitat d'indicadors de nivell i rendiment educatiu de les dones joves és superior al dels homes. També s'observa que l'atur juvenil, per primer cop a la història, afecta més els homes que les dones. Alhora, hi ha canvis, encara que no tan evidents, en els factors situacionals. Les taxes d'activitat de les dones joves són més altes que les dels homes i, per més que encara quedi molt camí per recórrer, les parelles joves mixtes tenen una distribució més equitativa de les feines domèstiques.

Tots aquests canvis poden estar modificant les desigualtats en la implicació política dels homes i les dones més joves. Per comprovar-ho, a la taula següent es presenten els valors dels diferents indicadors d'implicació política subjectiva en funció del sexe.

TAULA 4.12. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons sexe. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Sexe		
	Home	Dona	Total
Interès per la política (escala 0-10)	5,71	5,69	5,70
Eficàcia política interna (%)	52,9	37,0	45,1
Eficàcia política externa (%)	12,9	9,5	11,3
Discussió política (%)	57,1	54,2	55,7
Identificació partidista (%)	42,9	38,5	40,7
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	55,9	58,2	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,38	5,83	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,48	5,76	5,62
Implicació directa (escala 0-10)	7,08	7,64	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,12	6,48	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En l'indicador més consolidat d'implicació política ("interès per la política"), les diferències entre homes i dones són inexistent. En una escala del 0 al 10, les dones joves situen, de mitjana, el seu interès per la política en el 5,69, front al 5,71 dels homes.

Malgrat que no apareix a la taula, és rellevant apuntar que la igualtat que s'observa en la població jove no es repeteix en la resta de grups d'edat. Les dades per a les persones majors de 29 anys mostren el patró clàssic de desigualtat de gènere en l'interès per la política: els homes adults situen de mitjana el seu interès per la política en el 5,86, mentre que les

dones ho fan en el 5,25. Aquesta diferència en la desigualtat de gènere en l'interès per la política entre persones joves i adultes es pot interpretar de dues maneres ben diferents, en funció de si s'atribueix a un efecte de cycle vital o de generació. D'una banda, si s'entén que es deu a un efecte de cycle vital, significaria que, si bé de joves no hi ha diferències en l'interès per la política, les desigualtats apareixen quan s'arriba a l'edat adulta. Podria ser que certes situacions de la vida adulta, com ara la cura de la descendència i de familiars, accentuessin les desigualtats en la implicació política. D'altra banda, si s'entén que les diferències són generacionals, la igualtat es mantindria al llarg de tot el cycle vital i, per tant, els resultats apuntarien una superació de les desigualtats en la implicació política entre homes i dones. Les dades no permeten distingir si la causa n'és un o altre efecte, tot i que el més probable és que es produeixi una combinació d'ambdós. En aquesta línia, si bé és cert que les generacions joves tenen actituds més semblants, també ho és que l'efecte situacional és molt fort, que les dones segueixen fent-se càrrec de manera desigual de les tasques privades i que aquest pot ser un motiu d'allunyament i desinterès per l'esfera pública.

Per a la resta d'actituds d'implicació que apareixen a la taula, les diferències entre homes i dones també són, en general, poc destacables. En els indicadors "discussió política" i "identificació partidista", els homes se situen lleugerament per sobre de les dones, mentre que en l'indicador "satisfacció amb el funcionament de la democràcia" són les dones les que registren una mitjana lleugerament superior. Tanmateix, en cap d'aquests indicadors les diferències no són significatives.

L'excepció més clara en són els indicadors "eficàcia política" i, en particular, "eficàcia política interna", on les dones joves se situen 15 punts per sota dels homes (37% front al 52,9%). És important recordar que aquest indicador es construeix a partir de la pregunta de si es considera que la política és prou complicada perquè a vegades costi entendre el que està passant. Per un costat, es podria interpretar que les dones se senten menys incòmodes en confessar que a vegades no comprenen la política. Les societats patriarcals esperen que els homes siguin capaços d'entendre i de moure's amb comoditat en les discussions sobre política, però no traslladen aquesta responsabilitat de la mateixa manera a les dones. Per altre costat, també es pot argumentar que, malgrat la presència creixent de dones a les institucions i en càrrecs de responsabilitat, el sistema polític més institucional continua sent molt masculinitzat. El seu funcionament, a més, segueix patrons masculins d'oposició i competència que poden generar més rebuig i incomprensió en les dones que en els homes.

Els quatre darrers indicadors d'implicació que apareixen a la taula són, a diferència de la resta, poc habituals en l'anàlisi d'actituds polítiques, ja que, com s'ha vist anteriorment, es generen de forma indirecta. En el cas dels indicadors de ciutadania, es generen a partir de normes que es poden atribuir al fet de ser "bon/a ciutadà/ana", i, en el cas dels d'implicació, a través de l'interès per diferents qüestions i agents de naturalesa política. En els quatre casos, les puntuacions de les dones són superiors a les dels homes. És a dir, que quan s'analitza de manera indirecta la implicació subjectiva, les dones mostren nivells més alts, com si el fet de no referir-se a la política explícitament, sinó a aspectes més concrets dels seus interessos i valors, copsés millor les seves formes d'implicació. Aquests indicadors alternatius també posen de manifest que les dones joves presenten formes d'implicació

alternatives en un grau superior al dels homes joves. Si bé les puntuacions sempre són superiors en el cas de les dones, les diferències entre sexes s'accentuen en el cas de la ciutadania del compromís i de la implicació directa. D'això es podria desprendre que les dones joves tenen una aproximació a la política menys institucionalitzada que els homes.

Implicació i edat

Fins aquí, quan s'han observat les diferències d'edat en la implicació s'ha fet analitzant el col·lectiu jove de 15 a 29 anys com un sol grup homogeni. Tanmateix, en aquest tram d'edat es produeixen canvis importants que tenen efectes sobre les actituds i els valors polítics. El període de la joventut és, per definició, un moment de transició i, per tant, de canvis en les circumstàncies de vida (finalització dels estudis, inici de la vida laboral, emancipació, canvis de domicili, canvis en la família, etc.). La joventut també es caracteritza per ser un període de transformacions a nivell subjectiu, de formació de la personalitat i d'adopció de valors i actituds que es mantindran estables al llarg de la vida. Per això es pot esperar que dins del grup jove hi hagi també diferències en les actituds d'implicació política segons l'edat. A l'estudi de l'edició anterior de l'EPP (González, 2008) ja es detectaven diferències notables entre les persones joves en les actituds i comportaments en funció de l'edat.

La taula següent mostra els indicadors d'implicació que s'han analitzat en funció de tres grups d'edat: joves de 15 a 19 anys, de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys.

TAULA 4.13. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons grup d'edat. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Grup d'edat			Total
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Interès per la política (escala 0-10)	5,56	5,89	5,65	5,70
Eficàcia política interna (%)	36,7	49,2	47,1	45,1
Eficàcia política externa (%)	13,4	13,2	8,6	11,3
Discussió política (%)	42,4	60,8	59,8	55,7
Identificació partidista (%)	36,4	39,9	43,8	40,7
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	67,2	55,0	52,4	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,63	5,65	5,54	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,61	5,66	5,59	5,61
Implicació directa (escala 0-10)	7,18	7,45	7,38	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,53	6,33	6,13	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La relació entre edat i implicació política més habitual i identificada per la literatura explica que, a mesura que l'individu es fa gran, adquireix competències cíviques que li permeten

integrar-se més en societat i, en conseqüència, mostrar més compromís i implicació (Verba i Nie, 1972; Strate *et al.*, 1989; Rosenstone i Hansen, 1993). S'hauria d'esperar, doncs, que el grup d'edat més jove presentés els nivells més baixos d'implicació política i que, amb l'augment de l'edat, n'augmentés també la implicació.

La taula mostra que, efectivament, en diversos indicadors, les persones joves de 15 a 19 anys tenen actituds de menys compromís i proximitat envers l'esfera pública. En l'eficàcia política interna, per exemple, del grup de 15 a 19 anys només el 36,7% declara sentir-se capaç d'entendre sempre el que passa en política. Aquesta dada és del 49,2% i del 47,1% per als grups de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys, respectivament. L'indicador d'eficàcia interna mostra molt directament el sentiment subjectiu de competència cívica, el fet de sentir-se capaç d'assimilar la realitat política i intervenir-hi, per això és un bon indicador per comprovar com es produeix l'adquisició de les competències associades a l'edat. En aquesta línia, la discussió política també és sensiblement inferior en el grup de 15 a 19 anys que en els grups més grans: en concret, el 42,4% de les persones més joves manifesta discutir de qüestions amb contingut polític molt o bastant freqüentment, mentre que el percentatge s'acosta al 60% tant per al grup de 20 a 24 anys com per al de 25 a 29 anys. En els indicadors "interès per la política" i "identificació partidista" es repeteix el mateix patró, però amb diferències més lleus.

No obstant això, hi ha dos dels indicadors tradicionals d'actituds d'implicació política on el grup més jove registra nivells més elevats. En la satisfacció amb el funcionament de la democràcia, el 67,2% de joves de 15 a 19 anys manifesta que la democràcia funciona correctament, davant el 55% del grup de 20 a 24 anys o el 52,4% del de 25 a 29 anys. Els dos grups d'edat més joves també presenten actituds de més eficàcia política externa (13,4% i 13,2%) que no pas el grup de 25 a 29 anys (8,6%). Aquests indicadors, a diferència de la resta de tradicionals, tenen en comú que es refereixen a una opinió externa respecte el funcionament del sistema i el procediment polític: l'eficàcia política externa al·ludeix la creença que la classe política té en compte l'opinió de la gent, i la satisfacció amb el funcionament de la democràcia és una resposta directa sobre el funcionament del sistema. La resta d'indicadors analitzats tenen un component més personal, perquè fan referència a actituds personals envers el sistema polític. Així doncs, d'acord amb la tesi més habitual de la influència de l'edat en les actituds polítiques, les dades confirmen que les persones més joves tenen nivells inferiors d'actituds que denoten integració i implicació personal en el sistema polític (discussió política, interès, eficàcia interna o identificació partidista). En canvi, en els indicadors que es refereixen a opinions sobre el funcionament del sistema, el grup més jove en fa avaluacions més positives, com si la seva experiència menor el fes més optimista respecte el funcionament de les institucions i la classe política.

Els quatre darrers ítems de la taula responen als indicadors construïts de forma indirecta sobre actituds i valors d'implicació política. En aquests casos, les diferències entre grups d'edat semblen quedar més mitigades, ja que el fet de preguntar sobre aspectes concrets facilita que tots els grups d'edat els identifiquin amb més facilitat com a qüestions d'interès. En aquest sentit, el procés de socialització política, que contribueix a integrar conceptes i funcionaments més abstractes, té una influència menor en aquests indicadors.

Per últim, de les dades també en destaca que les diferències més remarcables entre grups d'edat es registren sobretot respecte les persones més joves. El grup de 15 a 19 anys és el que té un comportament més singular en relació amb la resta. Sembla, per tant, que els processos de canvi en les actituds polítiques relacionats amb el cicle vital que s'atribueixen a la joventut tenen lloc durant aquests primers cinc anys. El procés de socialització política, que comporta l'adquisició de competències cíviques i la integració ciutadana plena, es produeix, sobretot, en aquests primers anys de la joventut.

Implicació i nivell educatiu

Com s'ha anat posant de manifest, l'educació és un dels factors que influeixen més directament en el desenvolupament d'actituds d'interès i de compromís social i polític. La ciutadania amb un nivell educatiu més alt té més capacitat per entendre l'entorn social i polític i per conèixer quines són les vies de què disposa per poder influir-hi. Per això, educació i implicació política estan associades positivament.

Els resultats de la taula 4.14 mostren que, efectivament, la relació entre el nivell educatiu i les actituds d'implicació política és la més inequívoca que s'ha observat fins al moment.

TAULA 4.14. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons el nivell educatiu. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Nivell d'estudis finalitzats			
	Estudis obligatoris	Estudis mitjans	Estudis superiors	Total
Interès per la política (escala 0-10)	5,18	5,66	6,62	5,71
Eficàcia política interna (%)	34,8	49,3	51,2	45,1
Eficàcia política externa (%)	13,9	9,6	11,0	11,2
Discussió política (%)	39,5	58,4	74,3	55,8
Identificació partidista (%)	40,2	39,5	44,5	40,8
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	61,4	55,9	52,8	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,50	5,67	5,59	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,49	5,62	5,79	5,61
Implicació directa (escala 0-10)	7,17	7,41	7,51	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,33	6,14	6,59	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Per a la majoria d'actituds, la relació amb el nivell d'estudis és lineal i positiva. És a dir, que com més alts són els nivells d'estudis de les persones joves, més probabilitats tenen de mostrar actituds d'implicació social i política. Aquest és clarament el cas de l'interès per la política, ja que els i les joves que només han completat com a màxim els estudis obli-

gatoris puntuen el seu interès en un 5,18 sobre 10, mentre que els i les joves amb estudis superiors ho fan en un 6,62 de mitjana. L'eficàcia política interna i la discussió política presenten una relació similar amb el nivell educatiu. En el cas de la freqüència en la discussió de qüestions polítiques, els i les joves amb estudis superiors gairebé doblen els i les joves amb estudis obligatoris.

Tal com passava en la relació entre actituds i edat, en els indicadors d'actituds de tipus avaluatiu, com ara l'eficàcia política externa i la satisfacció amb el funcionament de la democràcia, la relació s'inverteix. Entre les persones joves amb estudis primaris o obligatoris n'hi ha més que creuen que la democràcia funciona bé, que no pas entre les que tenen estudis superiors. Succeeix el mateix en l'eficàcia política externa. Així doncs, sembla que en els casos de les actituds avaluatives, un nivell de formació superior fa que la ciutadania jove sigui més crítica amb la classe política i amb el funcionament del sistema polític. La crisi econòmica, la inseguretats respecte el futur i l'ambient de més conflictivitat provoquen un augment de les actituds crítiques amb el funcionament del sistema i els seus representants. Els i les ciutadanes joves amb més formació disposen de més recursos cognitius per identificar quins són els elements del sistema que els desagraden.

El nivell educatiu ofereix eines cognitives que afavoreixen la integració i la implicació social i política. Tenint en compte això, s'hauria d'esperar que un nivell formatiu superior afavorís la identificació amb un partit polític, encara que les dades de la taula 4.16 posen de manifest que la relació no és tan clara. El grup de joves amb estudis superiors registra un percentatge d'identificació partidista lleugerament més elevat, però la diferència amb la resta de joves és molt inferior que en els altres indicadors analitzats. En les democràcies occidentals, la relació entre nivell educatiu i identificació partidista podria estar canviant. Una formació major aporta més recursos cognitius que permeten a la ciutadania sentir-se més capaç de comprendre i d'involucrar-se socialment i políticament, sense necessitat que la seva relació amb l'esfera pública tingui la mediació dels partits polítics. Això podria fer que algunes persones joves amb nivells alts de formació i una implicació política forta no manifestessin cap identitat partidista.

Les diferents concepcions de ciutadania també varien en funció del nivell educatiu. En el cas de la ciutadania del compromís, els ciutadans i ciutadanes que donen menys valor a les normes de ciutadania basades en el compromís són els que tenen uns nivells d'estudis més baixos. Les persones joves amb estudis obligatoris hi posen una nota de 5,50, mentre que la mitjana és de 5,60. En aquest cas, la relació no és del tot lineal perquè són els i les joves amb estudis mitjans els que se situen més clarament per sobre de la mitjana. En canvi, sí que és lineal la relació entre el nivell d'estudis i la concepció de ciutadania basada en el deure.

Pel que fa a les diferents formes d'implicació política identificades a l'apartat 4.3.1 d'aquest capítol, es constata que la relació amb l'educació és pràcticament la mateixa. Entre les persones joves, la implicació institucional obté una puntuació inferior a la implicació directa, tot i que els nivells d'implicació augmenten de forma similar en incrementar el nivell educatiu.

Implicació i transicions juvenils

En analitzar la influència de l'edat en la implicació política s'ha argumentat que durant el pas per la joventut es produeixen uns canvis que fan que es modifiquin alhora algunes actituds. Alguns d'aquests canvis tenen a veure amb l'acumulació d'experiència o els aspectes de maduració psicològica, però també es produeixen canvis de tipus situacional. La joventut és una etapa de transició en què l'individu va canviant de rols personals i socials, cosa que el posiciona en situacions diferents. Aquestes situacions adquirides, fruit de les transicions juvenils, poden tenir efectes sobre la seva relació amb l'esfera pública, ja que generen canvis en les seves xarxes socials, els seus recursos, la seva visió del món, etc. Per exemple, en el cas dels recursos, en el moment en què una persona jove passa de ser estudiant a treballar, sol disposar de més ingressos, però probablement disposa de menys temps que en l'etapa precedent. Tant els ingressos com la disponibilitat de temps poden tenir un impacte sobre la seva implicació política.

La taula 4.15 compara, precisament, els indicadors d'actituds polítiques d'implicació en diferents situacions d'activitat de les persones joves. La transició escola-treball és cada cop menys un pas directe, ràpid i unívoc; la finalització dels estudis i l'entrada al mercat laboral constitueix més aviat un procés discontinu, d'anades i vingudes (Miret *et al.*, 2008). És per això que les diferències entre les persones joves estudiants i treballadores es poden estar difuminant. A la vegada, l'impacte de la crisi econòmica sobre el mercat de treball juvenil ha precaritzat més la situació laboral de les persones joves, cosa que ha fet augmentar les situacions d'atur i ha generat més incerteses, que fan que les identitats subjectives es construeixin cada vegada menys a partir del treball (Albaigés, 2003).

TAULA 4.15. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la situació d'activitat. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Situació d'activitat			
	Treballant	Estudiant	A l'atur	Total
Interès per la política (escala 0-10)	5,76	5,81	5,11	5,71
Eficàcia política interna (%)	47,9	44,0	40,1	45,4
Eficàcia política externa (%)	10,1	12,8	11,5	11,4
Discussió política (%)	62,0	51,1	45,4	55,5
Identificació partidista (%)	42,3	38,3	39,8	40,3
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	52,6	63,8	48,5	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,61	5,60	5,52	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,57	5,67	5,60	5,62
Implicació directa (escala 0-10)	7,42	7,28	7,22	7,34
Implicació institucional (escala 0-10)	6,11	6,56	6,02	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

L'anàlisi de les actituds polítiques en relació amb la situació d'activitat pot ajudar a interpretar com afecten els canvis que es viuen en les situacions d'activitat especialment durant la joventut. D'entrada, les dades revelen que l'activitat no té una influència tan evident com el nivell educatiu o l'edat.

Tanmateix, les persones joves que estan en situació d'atur mostren actituds d'implicació política inferiors. L'atur afecta més les persones joves de menys edat, amb menys nivell educatiu i amb un origen social més desfavorable. Aquestes són variables que, per si mateixes, influeixen negativament en la implicació política. Així doncs, la propensió menor dels i les joves que estan a l'atur a sentir-se implicats socialment i políticament podria ser indirecta, a través d'aquestes altres variables. Això es veurà al final del capítol amb l'anàlisi multivariable. De moment, s'observa que, per exemple, les persones joves a l'atur se situen 0,7 punts per sota de la mitjana en l'escala d'interès per la política. També és destacable que les que manifesten discutir sobre política amb molta o bastant freqüència són el 45,4% (10 punts per sota de la mitjana). La discussió política és un indicador que pot estar afectat especialment per una variable de tipus situacional com és l'atur. Les persones que no treballen ni estudien es troben més aïllades socialment, ja que no tenen el contacte quotidià amb els companys i companyes de feina o d'estudis, amb qui sovint es parla de qüestions socials i polítiques, de manera que acaben tenint menys oportunitats de discutir sobre aquests aspectes. La satisfacció amb el funcionament de la democràcia també és més baixa entre les persones aturades; és possible que la seva condició les faci ser més crítiques amb el conjunt del sistema.

Les diferències entre les persones joves que estudien i les que treballen són menys notables, tot i que s'observa que les treballadores tenen actituds de més integració política. Per exemple, discuteixen més de política (62% front al 51,1% de les estudiants). També és el col·lectiu que sent una identificació partidista major. En canvi, les persones joves estudiants, malgrat presentar nivells d'actituds d'implicació una mica més baixos, donen una puntuació més alta als indicadors que comporten una avaluació de la política: tenen una mica més de sentiment d'eficàcia política externa i, clarament, se senten més satisfetes amb el funcionament de la democràcia. El 63,8% de les persones estudiants creu que la democràcia funciona bé, front al 52,6% de les persones treballadores i el 48,5% de les que estan a l'atur.

Una altre dels canvis propis de les transicions juvenils és el fet de deixar la llar familiar, l'emancipació. Aquest pas també pot tenir algun efecte sobre la manera de relacionar-se amb l'esfera pública.

Una mirada global a la taula 4.16 dona a entendre que la situació d'emancipació no té una influència evident ni unívoca sobre les actituds polítiques, atès que els resultats dels diversos indicadors són bastant similars per a les persones emancipades i no emancipades. Algunes de les diferències més significatives segueixen força el patró que s'ha observat en els diferents grups d'edat. D'entrada, les persones joves emancipades mostren una eficàcia política interna major (el 49,5% de les emancipades front al 43,7% de les no emancipades). Aquest indicador posa de manifest que les persones emancipades se senten més capacitades per comprendre el funcionament del sistema polític. També és superior

el percentatge de persones joves emancipades que afirmen discutir de política sovint (el 62,6% front al 53,4% de les no emancipades). En canvi, les que encara viuen a la llar d'origen es mostren més satisfetes amb el funcionament de la democràcia (en concret, 5 punts per sobre de les que estan emancipades).

TAULA 4.16. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la situació d'emancipació. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Situació d'emancipació		
	No emancipat/ada	Emancipat/ada	Total
Interès per la política (escala 0-10)	5,75	5,56	5,70
Eficàcia política interna (%)	43,7	49,5	45,1
Eficàcia política externa (%)	11,7	10,0	11,3
Discussió política (%)	53,4	62,6	55,7
Identificació partidista (%)	41,1	39,7	40,7
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	58,2	53,5	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,59	5,63	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,61	5,62	5,61
Implicació directa (escala 0-10)	7,31	7,49	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,39	6,01	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

D'altra banda, s'observa, contràriament al que podria semblar, que les persones joves no emancipades tenen actituds de més implicació envers la política més institucional. Tant a l'indicador "interès per la política" com a l'indicador construït "implicació institucional", les persones no emancipades els atribueixen puntuacions més altes. Es podria pensar que l'experiència major que acumulen els i les joves que viuen pel seu compte els fa ser més crítics i això els allunya de la política institucional.

Implicació i origen social

Fins aquí s'ha analitzat la influència que tenen en la implicació política variables relacionades amb les condicions i la situació de les persones joves. En aquest apartat s'estudien tres variables relacionades amb el seu origen, és a dir, la seva procedència social. En particular s'analitza, en primer lloc, el nivell educatiu dels progenitors, en el que vol ser una aproximació a la posició social de la família d'origen. En segon lloc s'estudien les actituds polítiques en funció de la llengua parlada durant la infància, ja que s'ha comprovat que a Catalunya aquest és un factor que explica en certa manera les xarxes socials dels i les joves i que també pot afectar la seva forma de compromís social i polític (González, 2008). Per últim, s'analitza la influència del lloc de naixement per tal d'entendre les diferències en la implicació política dels i les joves nascuts a l'Estat respecte dels nascuts a l'estranger.

TAULA 4.17. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons el nivell educatiu del pare i la mare. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Nivell educatiu del pare i de la mare		
	Pare i mare amb estudis primaris o inferiors	Pare o mare amb estudis secundaris o superiors	Total
Interès per la política (escala 0-10)	4,85	6,00	5,74
Eficàcia política interna (%)	34,8	49,2	46,0
Eficàcia política externa (%)	7,0	12,3	11,1
Discussió política (%)	51,3	58,2	56,7
Identificació partidista (%)	35,4	42,9	41,2
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	52,5	58,0	56,8
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,52	5,62	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,48	5,67	5,63
Implicació directa (escala 0-10)	7,21	7,42	7,37
Implicació institucional (escala 0-10)	5,90	6,43	6,31

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La taula 4.17 posa de manifest la importància del nivell educatiu del pare i de la mare per a la formació d'actituds polítiques d'implicació. En els diferents creuaments vistos fins ara, no s'havia produït que tots els indicadors mostressin una influència en el mateix sentit. En el cas del nivell educatiu dels progenitors, tots els indicadors obtenen una puntuació superior per a les persones joves amb el pare o la mare amb estudis secundaris o superiors. La implicació social i política, per tant, està molt relacionada amb el nivell d'instrucció de la família d'origen. De fet, en algun indicador tradicional aquesta diferència és molt significativa. És el cas, per exemple, de l'interès per la política, on els i les joves que tenen pares amb estudis primaris o inferiors la situen en el 4,85 sobre l'escala de 0 a 10, mentre que els i les joves amb el pare o la mare amb estudis secundaris o superiors la situen en el 6,00. El cas de l'eficàcia política interna és també molt clar: 34,8% front al 49,2% de joves amb pares i mares amb un nivell educatiu elevat.

Alguns indicadors que en ocasions tenen un comportament invers segueixen sent superiors per a les persones joves amb famílies amb un nivell d'instrucció alt. És el cas dels indicadors que impliquen una certa avaluació de la classe política ("eficàcia política externa") o del sistema ("satisfacció amb el funcionament de la democràcia"), en què la instrucció major de les famílies d'origen comporta avaluacions més bones.

És sabut que es produeix una reproducció forta de les desigualtats educatives entre les persones joves i els seus progenitors, és a dir, que els i les joves procedents de famílies amb nivells d'instrucció alts solen assolir nivells de formació superiors als i les joves que provenen de famílies amb un nivell educatiu baix (Miret *et al.*, 2008). Per tant, podria ser que les diferències observades en les actituds polítiques en funció del nivell educatiu familiar representessin, en realitat, les diferències en el nivell educatiu del jove mateix. Tot i

així, algunes dades no mostren el mateix comportament quan es creuen directament les actituds polítiques amb el nivell educatiu de les persones joves (taula 4.14) que quan es fa amb el dels seus pares i mares (taula 4.17). El cas més evident és el de les actituds que tenen un component d'avaluació del sistema. La taula 4.14 mostrava que les persones joves amb un nivell d'estudis inferior valoren millor el funcionament de la democràcia a Catalunya que les que tenen estudis mitjans o superiors. En canvi, si s'observa el mateix indicador segons el nivell d'instrucció familiar, l'efecte es capgira: el 58% dels i les joves amb el pare o la mare amb estudis secundaris o superiors se senten satisfets amb el funcionament de la democràcia, davant el 52,5% de joves de famílies amb estudis primaris. És evident que en aquest cas la instrucció familiar actua de forma independent al nivell educatiu de la descendència. El nivell educatiu dels progenitors dóna una idea de la posició social de la família. Per tant, sembla que, independentment del nivell educatiu, les persones joves procedents de famílies amb una posició social més desfavorida són més crítiques amb el funcionament del sistema que no pas les que provenen de famílies més ben posicionades.

Una altra de les variables referents a l'origen social de les persones joves és la llengua parlada durant la infància. A l'estudi de l'anterior EPP es posava de manifest la importància del binomi entre les variables de la llengua parlada durant la infantesa i el lloc de procedència com un dels elements que estructuraven les xarxes socials i els patrons associatius i participatius de la gent jove a Catalunya (González, 2008: 249-253). S'espera que les persones joves de famílies catalanoparlants, en general, mostrin una integració major en l'espai polític.

TAULA 4.18. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la llengua parlada durant la infància. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Llengua parlada durant la infància		
	Català	Castellà i altres	Total
Interès per la política (escala 0-10)	6,05	5,51	5,70
Eficàcia política interna (%)	48,4	43,4	45,2
Eficàcia política externa (%)	11,8	11,0	11,3
Discussió política (%)	59,8	53,5	55,7
Identificació partidista (%)	46,0	38,0	40,8
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	59,5	55,7	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,54	5,63	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,65	5,60	5,61
Implicació directa (escala 0-10)	7,21	7,43	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,43	6,21	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades mostren que, efectivament, les persones joves que parlaven el català amb la família durant la infància tenen algunes actituds de més integració i implicació política. Per

exemple, se situen mig punt per sobre de la resta en interès per la política: hi atorguen un 6,05 front al 5,51 de les persones joves que de petites parlaven una llengua diferent al català a casa. Una altra de les actituds que més varia entre els i les joves d'origen catalanoparlant i la resta és la de la identificació partidista, amb un 8% més de persones identificades amb un partit polític que la resta. Així doncs, sembla que l'oferta partidista respon millor als interessos d'aquest col·lectiu. D'altra banda, l'eficàcia política interna i la discussió política també són superiors entre els i les joves que tenen el català com a llengua de la infància.

En general, doncs, els indicadors clàssics d'implicació política mostren que les persones joves d'origen catalanoparlant se senten més properes de la política i l'esfera pública. Tot i així, és destacable el fet que en els indicadors que recullen formes d'implicació menys institucionals, els i les joves de famílies castellanoparlants o d'altres llengües atorguen puntuacions una mica més altes. En l'indicador "ciutadania del compromís", que respon a les persones que donen valor a aspectes de la ciutadania relacionats amb la solidaritat i la comunitat, les persones joves de famílies que parlaven una llengua diferent al català registren una puntuació lleugerament per sobre de les catalanoparlants. Succeeix el mateix amb l'indicador "implicació política directa".

Finalment es presenten les actituds d'implicació política de les persones joves en funció del seu lloc de naixement, ja que en els darrers anys s'ha produït una arribada important de població estrangera que ha suposat un canvi demogràfic notable en la població jove de Catalunya. Tant el fet migratori com el perfil social de les persones joves nascudes a d'altres països poden determinar que estableixin una relació singular amb l'esfera pública.

TAULA 4.19. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons el lloc de naixement. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Lloc de naixement		
	A l'Estat espanyol	A l'estranger	Total
Interès per la política (escala 0-10)	5,77	5,07	5,71
Eficàcia política interna (%)	45,1	44,2	45,0
Eficàcia política externa (%)	10,5	17,8	11,2
Discussió política (%)	57,0	43,4	55,8
Identificació partidista (%)	41,9	30,2	40,8
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	54,5	82,2	56,9
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,56	5,92	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,60	5,78	5,61
Implicació directa (escala 0-10)	7,28	8,03	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,27	6,49	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Existeixen dos factors que poden influir en el fet que les persones joves nascudes a l'estranger mostrin menys implicació política subjectiva. D'una banda, el primer factor té a veure amb l'arrelament: els i les joves nascuts a l'estranger han deixat enrere els seus països d'origen i, amb aquests, les xarxes socials o familiars. Com s'ha vist, l'entorn social té un paper molt important en la integració de la ciutadania en els afers públics. En perdre aquestes xarxes, es perden alhora part dels vincles que serveixen de pont entre els individus i els problemes socials i polítics. D'altra banda, l'arribada a un país nou requereix un esforç d'acomodació, i en aquest procés les preocupacions se centren en necessitats primàries com ara la feina, l'habitatge o, en molts casos, la situació legal personal. La immigració que ha arribat a Catalunya en els últims anys és, a més, una immigració econòmica, que ha marxat del seu país fonamentalment per la necessitat de treballar. Les prioritats en les necessitats materials resten temps per dedicar als afers públics. Per això es pot esperar que aquestes persones joves se sentin més allunyades de la política i, en conseqüència, que els indicadors observats fins ara siguin sensiblement més baixos per a la gent jove que ha nascut fora de l'Estat espanyol. Tanmateix, no tots els indicadors presenten el mateix comportament.

La taula 4.19 mostra que, en el cas de l'interès per la política, la discussió política o la identificació partidista, les persones joves nascudes a l'estranger tenen uns nivells d'implicació inferiors. En l'escala de 0 a 10 situen l'interès per la política en el 5,07, mentre que les persones nadiues hi atorguen una mitjana del 5,77. Per la seva banda, la dada de discussió política és molt eloqüent: el 57% dels i les joves que han nascut a l'Estat espanyol manifesta discutir sobre qüestions polítiques amb freqüència, mentre que aquest percentatge és del 43,4% per als que han nascut a l'estranger. La identificació partidista també és força més baixa per a aquest col·lectiu, que declara sentir-se proper a un partit polític un 11,7% menys que les persones joves nascudes a l'Estat.

Ara bé, en les actituds avaluatives succeeix el contrari: les persones joves estrangeres valoren més positivament la voluntat de representació de la classe política ("eficàcia política externa") i, sobretot, el funcionament de la democràcia. En el cas de la satisfacció amb el funcionament de la democràcia, la diferència és molt destacable: el 82,2% de les persones joves que han nascut a l'estranger es manifesten satisfetes amb el funcionament de la democràcia, front al 54,5% de les nadiues. Aquesta avaluació més positiva del sistema es pot deure al fet que molta de la immigració procedeix de països amb situacions econòmiques i polítiques més desfavorides i menys estables. Molt probablement, de manera més o menys conscient, els països d'origen actuen com a referència a l'hora d'avaluar el funcionament de la democràcia a Catalunya.

La teòrica implicació menor de les persones joves nascudes a l'estranger tampoc no queda reflectida en els nous indicadors de valors de ciutadania i implicació, ja que en els darrers quatre indicadors de la taula 4.19 ambdós grups mostren actituds força similars. Fins i tot els i les joves d'origen estranger assignen puntuacions lleugerament superiors als nadius. Quan es pregunta de forma indirecta sobre l'interès o sobre les actituds de la bona ciutadania, les diferències desapareixen.

Implicació i dimensió del municipi

L'últim factor per mitjà del qual s'analitzen les actituds d'implicació és la dimensió del municipi de residència. La grandària del municipi serveix com a variable proxí de l'eix rural-urbà. Tot i que hi poden haver excepcions i hi ha altres variables que defineixen la ruralitat, els municipis petits tendeixen a ser més rurals que els més grans. L'eix rural-urbà és un dels eixos tradicionals d'estructuració del comportament i les actituds polítiques, malgrat que els seus efectes poden ser diferents en funció del context (Tarrow, 1971). La ruralitat s'associa a un cert aïllament dels problemes globals que pot generar una distància respecte els problemes polítics, encara que també està associada a una fortalesa major de la comunitat que podria provocar més implicació social. Sense voler anticipar si la ruralitat contribueix positivament o negativament a la implicació política, en els municipis més grans s'espera que hi hagi una penetració més gran de les noves formes de relacionar-se amb la política, mentre que als pobles petits s'espera que perdurin les actituds més tradicionals d'implicació (González, 2008).

TAULA 4.20. Actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la grandària del municipi. Catalunya, 2011

Indicador d'implicació política	Grandària del municipi				
	Menys de 10.000 hab.	De 10.001 a 50.000 hab.	Més de 50.000 hab.	Barcelona	Total
Interès per la política (escala 0-10)	5,88	5,55	5,87	5,50	5,70
Eficàcia política interna (%)	38,5	43,8	49,3	45,5	45,1
Eficàcia política externa (%)	12,4	11,2	11,0	10,9	11,3
Discussió política (%)	55,4	53,1	58,9	54,1	55,7
Identificació partidista (%)	39,6	43,3	38,3	42,3	40,7
Satisfacció amb el funcionament de la democràcia (%)	58,2	54,7	57,5	58,3	57,0
Ciutadania del compromís (escala 1-7)	5,62	5,59	5,63	5,53	5,60
Ciutadania del deure (escala 1-7)	5,56	5,65	5,65	5,55	5,61
Implicació directa (escala 0-10)	7,33	7,23	7,43	7,42	7,35
Implicació institucional (escala 0-10)	6,47	6,27	6,32	6,14	6,29

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

A la taula 4.20 no apareix un patró clar de diferències en les actituds polítiques segons la mida del municipi. Es fa difícil, amb aquestes dades, confirmar la tendència major de les persones joves que viuen a les grans ciutats a tenir una implicació política diferent a la de les que viuen en un entorn més rural. Malgrat això, si s'observen els indicadors que representen més directament la concepció més tradicional de la implicació política i la més emergent, es pot intuir una certa relació: el darrer indicador de la taula, "implicació institucional", mostra que les persones joves de municipis petits atorguen puntuacions més

altes que les de municipis grans i Barcelona. En canvi, en l'indicador "implicació directa", la relació sembla a la inversa. Tanmateix, la imatge principal que es desprèn d'aquestes dades és que la mida del municipi no sembla una variable tan rellevant com les estudiades fins ara per explicar les diferències en les actituds polítiques de les persones joves.

4.4. Factors explicatius de la implicació política de les persones joves

Fins aquí s'han analitzat les actituds polítiques de les persones joves en funció de diferents variables. En aquest sentit, s'ha comprovat que les persones joves no constitueixen un grup homogeni pel que fa a la implicació política, sinó que les seves actituds polítiques varien substancialment en funció del sexe, l'edat, el nivell educatiu o l'origen. Tot i així, les anàlisi bivariants no permeten distingir quines són les variables més rellevants a l'hora d'explicar aquestes variacions en les actituds polítiques. És per això que a continuació es presenten diversos models de regressió per a alguns indicadors d'actituds d'implicació que inclouen en un mateix model les variables independents analitzades per separat.

Per a aquesta anàlisi s'han seleccionat les actituds següents: l'interès per la política, la implicació política directa, l'eficàcia interna, la discussió política, la identificació partidista i la satisfacció amb el funcionament de la democràcia.

TAULA 4.21. Model de regressió lineal de l'interès per la política i la implicació política directa de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2011

Variable	Actituds d'implicació política	
	Interès per la política	Implicació directa
Sexe (dona)	-0,210	0,522 ***
Edat	-0,021	0,005
Nivell d'estudis	0,258 ***	0,022
Situació ^a	Estudiant	-0,023
	A l'atur	-0,159
Emancipat/ada	-0,099	0,018
Nascut/uda a l'estranger	-0,533 *	0,623 ***
Llengua parlada a la infància (català)	0,156	-0,209 **
Pare o mare amb estudis secundaris	0,895 ***	0,253 **
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	0,011
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,338 *
	Barcelona	-0,615 ***
Constant	3,992 ***	6,760 ***

^a Categoria de referència: Treballant (inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

A la taula 4.21 es presenten els models de l'interès per la política i la implicació directa. Atès que, dels indicadors seleccionats, són les dues úniques variables numèriques, permeten fer una regressió lineal.

Els resultats de l'interès per la política posen de manifest la importància del nivell d'estudis: d'entre els recursos socioeconòmics, l'educació és un dels més influents tant en la participació com en la implicació subjectiva (Verba *et al.*, 1995). Tal com s'anirà veient en altres indicadors, els recursos cognitius són de les variables més rellevants a l'hora d'explicar les actituds d'implicació política de la ciutadania: en aquest cas, a més nivell educatiu, més probabilitats de tenir interès per la política. Ara bé, les dades mostren que la influència del capital instructiu no depèn només del nivell d'estudis assolit per l'individu, sinó que també hi influeixen els estudis de la família. El coeficient de la variable "pare o mare amb estudis secundaris" és positiu i significatiu, cosa que indica que la influència del nivell educatiu del pare i la mare segueix tenint un efecte fins i tot quan es controla l'efecte del nivell educatiu propi. La posició social de la família d'origen, que aquí es mesura a través dels estudis secundaris dels progenitors, influeix en la probabilitat que les persones joves tinguin un nivell educatiu o un altre: a més nivell educatiu del pare i la mare, més nivell educatiu dels fills i filles (Miret *et al.*, 2008). I, com s'ha afirmat, el nivell educatiu propi és un dels factors que més influeix en les actituds polítiques d'implicació, per tant, és fàcil preveure que el nivell educatiu de la família pot influir en l'interès per la política a través del nivell d'estudis propi. Tot i així, el model de regressió revela que, a part d'aquest efecte indirecte, l'educació del pare i la mare influeix de manera directa sobre les probabilitats de tenir interès per la política. Independentment del seu nivell educatiu, les persones joves amb pare o mare que disposen d'estudis secundaris tenen més probabilitats de mostrar interès per la política.

S'observa a la vegada un efecte en funció de la grandària del municipi, atès que les persones joves que viuen a la ciutat de Barcelona mostren menys predisposició a interessar-se per la política que la resta. També es registra un efecte, encara que més feble, en els municipis mitjans, on els i les joves tendeixen a interessar-se menys per la política que els de la categoria de referència (els municipis grans, de més de 50.000 habitants).

Per acabar, el fet d'haver nascut a l'estranger també es presenta com un factor explicatiu d'una propensió menor a interessar-se per la política. Les circumstàncies que acompanyen la migració –analitzades a l'apartat anterior– influeixen negativament en l'interès per la política, fins i tot quan es mantenen controlades la resta de variables del model.

Els resultats de la regressió lineal de l'indicador d'implicació política directa són prou diferents als de l'interès per la política. Aquest fet confirma que, malgrat que ambdues actituds fan referència a la proximitat subjectiva cap a l'esfera pública, expressen dues aproximacions força diferents. La implicació política directa és un indicador construït a partir de l'interès que declaren les persones enquestades per qüestions de naturalesa política, però no per institucions polítiques, partits o eleccions. L'interès per la política, però, sovint s'associa a aquests aspectes més formals i institucionalitzats de la política.

D'entrada, a diferència del que succeeix en l'interès per la política, el sexe es mostra com una variable rellevant per explicar la implicació política directa. Com s'ha anat veient, en

els estudis d'actituds polítiques és habitual detectar una implicació política inferior en les dones, tot i que en les persones més joves aquestes diferències solen desaparèixer com a resultat de diversos factors, com ara la igualació en els nivells educatius o l'activitat laboral i la presència major de la dona en càrrecs de responsabilitat pública (Chela i Soler, 2011). Ara bé, en la implicació política directa s'observa una relació inversa, ja que per a la resta de variables del model el fet ser dona influeix positivament en la implicació política directa. Aquesta dada indica que les dones joves són més propenses a sentir-se implicades en els afers públics de caràcter menys institucional i formal.

Les variables que apareixen com a significatives en el model de regressió de la implicació directa mostren que els factors que afavoreixen aquest tipus d'actitud són inversos en la majoria d'actituds polítiques. Això és així per a la variable sexe, tot i que succeeix el mateix per al lloc de naixement: mentre que en la majoria d'actituds d'implicació política les persones joves nascudes a l'estranger presenten nivells inferiors a les nadius, en la implicació directa passa el contrari. Les persones joves d'origen estranger se senten més allunyades de la política formal, però el fet d'haver nascut fora de l'Estat espanyol n'afavoreix la implicació directa. També sorprèn la direcció de la influència que exerceix la llengua parlada durant la infància, perquè habitualment s'esperaria que les persones joves que tenen com a llengua d'origen el català mostressin una implicació major. En canvi, per a aquest indicador és justament al contrari.

Finalment, i també a diferència de la majoria d'indicadors d'actituds, el nivell d'estudis no apareix com a significatiu. El seu efecte queda incorporat en la variable de nivell d'estudis del pare i mare: les persones joves amb progenitors que tenen estudis secundaris tendeixen a donar més puntuació a la seva implicació política directa.

Atès que la resta d'actituds estan recollides en variables categòriques, la taula 4.22 mostra models de regressió logística per a cadascuna de les actituds seleccionades.

En el cas de l'eficàcia política interna, les variables que apareixen com a significatives fan referència al sexe, el nivell d'estudis (propi i familiar) i la grandària del municipi. L'eficàcia interna es refereix a la percepció de ser capaç de comprendre allò que passa en la política. Les dones joves tendeixen a expressar que tenen més dificultats per sentir que estan comprenent l'esfera política. En l'anàlisi bivariada ja s'ha posat de manifest que en aquesta actitud és on es registrava una diferència major entre homes i dones joves. S'ha vist també que les dones són més propenses a sentir una implicació menys institucionalitzada, i la formulació de la pregunta de l'eficàcia política interna sembla referir-se a la política més formal. A més, en una societat patriarcal s'espera dels homes que sàpiguen desenvolupar-se en l'espai públic, mentre que no es trasllada aquesta responsabilitat de la mateixa manera a les dones. Això pot provocar que els homes tinguin més reticències a acceptar que els costa comprendre alguns aspectes de l'esfera política.

TAULA 4.22. Model de regressió logística d'actituds d'implicació política de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2011

Variable	Actituds d'implicació política			
	Eficàcia política interna	Discussió política	Identificació partidista	Satisfacció amb el funcionament de la democràcia
Sexe (dona)	-0,809 ***	-0,396 ***	-0,199	0,147
Estat	0,009	0,011	0,044 **	-0,023
Nivell d'estudis	0,136 ***	0,242 ***	-0,014	-0,006
Situació ^a	Estudiant	-0,058	-0,232	0,415 **
	A l'atur	-0,131	-0,458 **	-0,222
Emancipat/ada	0,268	0,301 *	-0,190	-0,103
Nascut/uda a l'estranger	-0,026	-0,588 **	-0,477 *	1,595 ***
Llengua parlada a la infància (català)	0,140	0,057	0,303 **	0,251 *
Pare o mare amb estudis secundaris	0,528 ***	0,221	0,373 **	-0,036
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,442 **	-0,123	0,028
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,227	-0,275	0,220
	Barcelona	-0,279	-0,404 **	0,097
Constant	-1,282 **	-1,427 ***	-1,501 ***	0,502

^a Categoria de referència: Treballant (inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En aquest cas, les dues variables referents al nivell instructiu tenen una influència sobre l'eficàcia interna. Les persones joves amb més nivell d'estudis solen presentar una eficàcia més alta, fins i tot quan s'observa per a la resta de variables, entre les quals hi ha el nivell d'estudis de la família d'origen. El nivell d'estudis familiar també manté un efecte positiu si s'observa en relació amb els estudis propis i la resta de variables. El capital instructiu, per tant, té una gran importància per explicar els nivells d'eficàcia política. L'última de les variables que apareix com a significativa en el model és la de municipi petit, ja que les persones joves que viuen en municipis de menys de 10.000 habitants solen manifestar una eficàcia política menor respecte les que viuen en municipis grans.

Els resultats per a la discussió política mantenen alguns aspectes en comú amb els de l'eficàcia. D'entrada, mostren que el fet de ser dona influeix negativament en la freqüència de discussió sobre qüestions socials i polítiques. Les raons d'aquesta propensió menor a la discussió són similars a les exposades per a l'eficàcia política. També hi coincideix l'efecte positiu del nivell d'estudis, tot i que en aquest cas el nivell instructiu propi absorbeix l'efecte del nivell d'estudis del pare i la mare.

La discussió política és l'única de les variables dependents en què els factors situacionals tenen un efecte. El fet de discutir més o menys, per bé que denota una actitud d'implicació major o menor, fa referència a un comportament, i aquest depèn de l'entorn en el qual es trobi l'individu. Hi ha situacions que afavoreixen entorns on el contacte i la discussió amb altres persones són més presents, i d'altres on ho són menys. La taula mostra que trobar-se en situació d'atur disminueix la freqüència en la discussió política respecte quan s'està treballant, perquè la feina és un espai de contacte amb persones amb qui se solen compartir converses i discussions, també de contingut polític, i quan s'està en situació d'atur aquests espais desapareixen. L'altre factor situacional que té influència sobre la discussió política és l'emancipació, ja que les persones joves que viuen fora de la llar de la família d'origen són més propenses a discutir de política amb més freqüència. En aquest indicador d'implicació, el fet d'haver realitzat aquest pas propi de les transicions juvenils sembla que fa que la persona jove estigui més integrada en el tipus de problemes i discussions que caracteritzen la vida adulta.

Finalment, el model mostra que les persones joves nascudes a l'estranger discuteixen amb menys freqüència de política que les nadiues, i que el fet de viure a Barcelona és un factor que provoca una propensió menor a la discussió política. Aquests dos aspectes poden estar relacionats amb l'exposició menor a xarxes socials de joves nascuts a l'estranger i de joves que viuen en una gran ciutat, com Barcelona, respecte als que viuen en municipis més petits.

Els factors que es revelen com a determinants per a la identificació partidista són l'edat i les variables relacionades amb l'origen social (lloc de naixement, llengua parlada durant la infància i estudis del pare i la mare). Pel que fa a l'edat, cal recordar que s'analitzen només les persones joves i que, per tant, la variació de l'edat que es té en compte va dels 15 als 29 anys. Malgrat això, l'edat segueix sent un factor que influeix en la identificació partidista quan s'observa en relació amb la resta de variables del model. Com més gran és la persona jove, més probabilitats té de manifestar proximitat a un partit concret. L'efecte de les variables d'origen social indica que la identificació partidista és una actitud molt condicionada per l'origen, per l'herència familiar, i no tant per les característiques o situacions que l'individu viurà més endavant. En aquest sentit, el nivell d'estudis familiar té un efecte positiu sobre la identificació amb un partit polític, mentre que el nivell d'estudis propi no té efecte en el model. El fet de provenir d'una família catalanoparlant també afecta positivament la identificació partidista. I, en la mateixa línia, haver nascut a l'estranger disminueix les probabilitats de sentir identificació amb un partit polític concret.

El darrer dels indicadors d'actituds és la satisfacció amb el funcionament de la democràcia, que en l'anàlisi bivariada ja s'ha observat que té un comportament diferent a la resta d'indicadors d'actituds d'implicació política. Com s'ha dit, la satisfacció amb el funcionament de la democràcia és una actitud de tipus avaluatiu, mentre que la resta d'actituds expressen la proximitat o l'allunyament de l'esfera pública i dels objectes polítics. Els resultats del model de regressió confirmen aquest comportament singular. D'entrada, les persones joves que estan estudiant tendeixen a valorar més positivament el funcionament de la democràcia. En anàlisis anteriors s'ha posat de manifest que els perfils de joves que han tingut menys contacte amb la vida adulta (els de menys edat, estudiants, no emancipats, etc.) solen fer

una valoració millor del funcionament del sistema. Podria ser, doncs, que en el context actual de crisi econòmica i descontentament institucional, com més contacte es mantingui amb el món laboral i les complicacions de la vida adulta, més exigent se sigui amb el funcionament de la democràcia. En canvi, la gent jove estudiant manté una visió més optimista del funcionament del sistema.

El grau d'exigència amb el funcionament de la democràcia és molt més elevat entre les persones joves nascudes a l'Estat espanyol que entre les nascudes a l'estranger. Probablement, la comparació amb els països d'origen dels i les joves que han nascut fora de l'Estat –que habitualment estan més empobrits–, fa que el seu grau de satisfacció amb el funcionament del sistema a Catalunya sigui més alt. D'altra banda, el coeficient de la llengua parlada a la infància és positiu, la qual cosa significa que les persones joves que parlaven català en la seva família d'origen estan més satisfetes amb el funcionament de la democràcia.

4.5. Conclusions

Un dels objectius d'aquest capítol ha consistit a identificar i caracteritzar les actituds d'implicació política per tal d'aportar informació empírica al debat sobre la desafecció política que sovint s'atribueix a les persones joves. Per aconseguir-ho s'han seguit dues estratègies. En primer lloc s'han comparat sistemàticament tots els indicadors d'implicació amb els diferents grups d'edat, amb la intenció de fer evident si és o no és cert que la persona jove registra nivells d'afecció inferiors als altres grups d'edat. En segon lloc s'han incorporat a l'anàlisi formes alternatives a les usades habitualment per mesurar les actituds polítiques. La idea de fons és que poden existir formes diferents d'implicació subjectiva i, per tant, que les diferències entre les persones joves i els altres grups d'edat no només depenen de la intensitat d'indicadors determinats d'implicació sinó també del tipus d'implicació. És per això que s'han construït indicadors nous, com ara el d'implicació directa o el de ciutadania del compromís.

Els resultats, en funció dels grans grups d'edat, donen una resposta clara respecte la intensitat de la implicació política subjectiva de les persones joves a Catalunya: no tenen nivells d'afecció política més baixos que la mitjana de la població. Les anàlisis de la majoria d'indicadors han mostrat que la població jove se situa en uns nivells molt propers o lleugerament superiors a la mitjana. Si hi ha un grup d'edat que tingui sistemàticament un comportament singular és el de les persones de 65 anys i més. Així doncs, sembla que sí que existeix una desafecció política major entre les persones grans, que es podria atribuir o bé a factors generacionals relacionats amb la seva socialització política en un període de molta repressió, o bé al procés de retraïment social associat a la vellesa.

L'únic indicador que no segueix aquest mateix patró és el de la identificació partidista. En aquest cas, les persones joves són les que mostren uns nivells més baixos de proximitat envers els partits polítics, mentre les de 65 anys i més són les que registren els nivells més alts. Sembla, doncs, que les persones joves se senten més allunyades de la política de partits, però no de l'esfera política en general.

Aquest ha estat el punt de partida per introduir en l'anàlisi indicadors nous d'implicació política, amb l'objectiu de distingir diferents formes de sentir-se proper a i interessat per la política. Una primera conclusió és que sí que es poden distingir formes diferents d'implicació política, que no queden recollides en els indicadors tradicionals (interès per la política, eficàcia política, identificació partidista, etc.). En concret, l'anàlisi factorial de l'interès per qüestions polítiques ha posat de manifest que existeixen dos tipus d'interès: un de vinculat a la política institucional i partidista, i un de més directe, relacionat amb aspectes polítics emergents en l'agenda política i sense la mediació de les institucions i les organitzacions polítiques tradicionals. L'anàlisi per edats no mostra de forma concloent que les persones joves tinguin una implicació política directa major, sinó que aquesta està bastant repartida entre els grups d'edat, exceptuant el de les persones de 65 anys i més.

Una altra manera de considerar les diferents aproximacions dels ciutadans i ciutadanes a l'esfera política ha estat a través del seu concepte de ciutadania. S'ha optat per identificar, tal com fa Dalton (2007), una forma d'entendre la ciutadania basada en els deures polítics i socials i una altra basada en el compromís. En aquest cas sí que sembla que el grup jove és, en termes relatius, qui atorga més rellevància a una concepció de la ciutadania basada en la solidaritat i el compromís amb la comunitat.

L'anàlisi dels diferents perfils i situacions socials de les persones joves ha posat de manifest la seva heterogeneïtat interna pel que fa a la implicació política subjectiva. Entre les persones joves, les diferències entre homes i dones són poc destacables en la majoria d'indicadors, cosa que contrasta amb el fet que entre la població adulta les dones acostumen a presentar nivells inferiors d'implicació política. D'això se'n poden fer dues lectures. Per una banda, si s'atribueix aquest canvi a un factor generacional significaria que les desigualtats entre homes i dones quant a la proximitat amb l'esfera política s'estan atenuant. Per l'altra, també es podria pensar que la desigualtat apareix quan les dones assumeixen rols familiars que els suposen més càrregues. Malauradament, per distingir si es tracta d'un o altre fenomen caldria disposar de dades longitudinals. De moment, només es pot constatar que les diferències entre joves no són significatives.

On sí que apareixen diferències molt rellevants és en els nivells d'implicació en funció de variables relacionades amb l'origen social. El nivell d'estudis del pare i la mare té una influència clara sobre la implicació política de les persones joves, així com el fet d'haver nascut a l'estranger. Les persones joves amb famílies que tenen estudis postobligatoris i les nascudes a l'Estat espanyol tenen més probabilitats de sentir-se implicades políticament. El nivell educatiu propi també és una variable molt associada a una implicació política major.

A l'anàlisi per edat convé dedicar-hi un comentari a part. La literatura sobre actituds polítiques atribueix menys interès i proximitat envers les qüestions polítiques a les persones més joves, tot argumentant que estan en un procés d'integració i generació de xarxes socials que són el que fa que l'individu vagi adquirint més implicació política. Com ja s'ha afirmat, les dades de l'Enquesta de participació i política no mostren que els i les joves, de 15 a 29 anys, tinguin una implicació menor, encara que l'anàlisi per grups d'edat quinquennals sí que mostra un cert procés d'integració política entre els 15 i els 19 anys. En aquesta

primera joventut sembla que és quan es produeix, en termes d'implicació subjectiva, un procés d'adquisició d'interès i competències cíviques.

Els creuaments de les diverses variables independents per als indicadors d'actituds han posat de manifest el comportament diferenciat de l'indicador de satisfacció amb el funcionament de la democràcia i també, tot i que en menys mesura, del d'eficàcia política externa. El grau de satisfacció ofereix una mesura d'avaluació de la democràcia, mentre que l'eficàcia política, tal com està formulada a l'enquesta, mesura la confiança en la classe política. Per tant, sembla que els perfils de persones joves més implicades políticament són justament els que fan una avaluació més negativa del funcionament de la classe política i les institucions. Això revela una actitud crítica que és present especialment entre les persones joves més implicades. La situació de crisi econòmica i política, combinada amb l'aparició de nombrosos casos de corrupció, té un impacte evident sobre l'avaluació que fa la gent jove del funcionament del sistema. L'esperança és que, precisament, les persones joves més crítiques no optin per la desafecció sinó que es mostrin, malgrat tot, interessades per l'esfera pública.

5. POSICIONAMENT I IDEOLOGIA

L'esfera política, en un sentit ampli –que engloba des de la política de partits fins a la tasca quotidiana d'una entitat juvenil–, conté sempre un component normatiu, és a dir, una certa idea, més o menys complexa i més o menys explícita, de com haurien de ser les coses. La política comporta una visió sobre com ha de ser la societat en un futur més o menys llunyà.

Aquest capítol, tal com feia l'anterior, tracta aspectes relacionats amb l'àmbit de la subjectivitat: allò que la ciutadania pensa, creu o sent. Si en el capítol 4 s'analitzava la proximitat o implicació de les persones respecte l'àmbit públic, en aquest s'estudia quins són els seus posicionaments. Dos individus amb una implicació política molt alta poden tenir visions oposades sobre com ha de ser la societat on viuen. En aquest capítol s'aborda la visió normativa de la societat que tenen les persones joves en relació amb els altres grups d'edat i els condicionants socials que n'expliquen les diferències. És cert que existeix un lligam entre implicació i posicionament, en el sentit que és més probable que un individu implicat socialment i políticament tingui un posicionament més definit que un que se sent allunyat dels debats públics, però en la fortalesa i direcció del posicionament polític ideològic poden intervenir altres factors que s'analitzen en les línies següents.

La ideologia i els valors polítics actuen com a drecceres cognitives que ajuden la ciutadania a prendre posició en els debats polítics. En una societat tan complexa com l'actual i amb tanta quantitat d'informació, és impossible que les opinions sobre aspectes concrets de la vida pública es prenguin només a través d'un judici informat i ponderat de cada cas. Fins i tot si existís aquesta possibilitat, hi ha un moment en què intervenen valors polítics que ajuden a discernir les preferències. La ideologia, així com la identificació amb un partit polític, és un instrument mental que facilita a l'individu processar la informació política que li arriba. En lloc d'avaluar des de zero qualsevol informació que arriba a la ciutadania, aquesta la relaciona amb els seus posicionaments ideològics, els seus valors polítics o la posició que hi té el partit amb el qual se sent identificat i, d'aquesta manera, adopta una postura sobre el tema en qüestió (Festinger, 1957). Així, la ideologia, en sentit ampli, forma part del sistema d'idees, creences i emocions que posseeix l'individu de manera estable i que l'ajuden a relacionar-se amb l'esfera política. Com es veurà en el capítol, el nivell de solidesa i sofisticació d'aquest conjunt d'idees i valors varia en cada individu.

Aquest capítol pretén estudiar quin és el posicionament polític i social de les persones joves i de quina manera el defineixen. Per fer-ho, en el primer apartat s'analitza el posicionament polític de la ciutadania en els eixos ideològics dominants a Catalunya, és a dir, l'esquerra-dreta i el nacional. S'aprofundeix en les característiques d'aquests posici-

onaments i en les diferències entre població jove i adulta. Seguidament s'aborda un altre dels sistemes de posicionament, que és menys habitual però que ha suscitat força debat acadèmic, sobretot pel que fa a les diferències entre generacions i el canvi de valors: es tracta de la prioritització de valors materialistes-postmaterialistes. L'apartat següent analitza com es posicionen les persones joves i adultes en qüestions concretes d'interès social i polític i quina relació té aquest posicionament amb la seva autoubicació ideològica. El punt 5.4 s'endinsa en la relació amb els partits polítics a través de la identificació partidista i l'orientació del vot. I els apartats 5.5 i 5.6 posen èmfasi en les diferències en el posicionament polític entre les persones joves en funció de variables sociodemogràfiques, de capital instructiu, d'origen social o de territori.

5.1. Eixos ideològics

L'eix ideològic esquerra-dreta és un dels indicadors més utilitzats per explicar el posicionament polític. Malgrat que és extremament complicat simplificar el conjunt d'idees i valors polítics, l'eix esquerra-dreta té la virtut d'estar molt estès i contenir molta informació. De forma molt simplificada, la ideologia d'esquerres està relacionada amb el valor de la igualtat. En pro d'aquest valor, la ciutadania o les organitzacions que es defineixen d'esquerres solen defensar una intervenció major de l'Estat en els afers públics. Habitualment, l'esquerra té plantejaments més favorables al canvi social. Per contra, les persones o organitzacions polítiques que s'identifiquen amb la dreta acostumen a tenir posicions que defensen una intervenció menor de l'Estat en els afers econòmics i socials a favor de la llibertat individual i el mercat. La dreta també s'associa al conservadorisme que defensa els valors tradicionals i és refractària al canvi social.

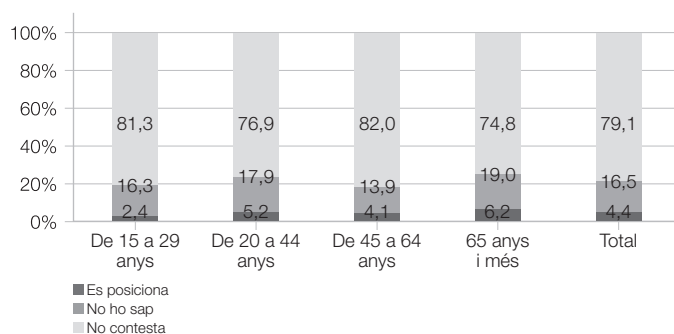
En els sistemes polítics de la majoria de països europeus, i molt especialment a l'Europa occidental, la ciutadania i les organitzacions polítiques es poden situar força bé en aquest continuïm esquerra-dreta. En alguns països, com és el cas de Catalunya, a aquest eix social se suma un eix territorial o nacional. A Catalunya, de la mateixa manera que molts ciutadans i ciutadanes es poden situar ideològicament en l'eix esquerra-dreta, també ho poden fer en un eix que representa la postura respecte el conflicte de sobirania entre Catalunya i l'Estat espanyol. Aquest és també un eix ideològic complex en què no només hi ha dues posicions enfrontades sinó, com es veurà més endavant, molts punts intermedis, amb identitats compartides. En aquest apartat s'analitzen les diferents posicions ideològiques en aquests eixos clàssics de posicionament polític, tot comparant les persones joves amb la resta de grups d'edat.

5.1.1. Eix esquerra-dreta

Abans de conèixer quin és el posicionament dels diferents grups d'edat en l'escala d'autoubicació ideològica, cal analitzar el cas de les persones entrevistades que no responen aquesta pregunta. El fet d'ubicar-se ideològicament suposa una certa capacitat d'entendre l'entorn polític i d'establir una relació entre l'oferta política i els desitjos propis. Indica, per tant, una certa competència per entendre l'esfera política. Per això, en la pregunta d'au-

tubicació ideològica és oportú donar un cop d'ull a les opcions de resposta “no ho sap” i “no contesta”. Aquestes, que normalment desapareixen de les anàlisis, proporcionen informació molt rellevant en aquest cas. El gràfic 5.1 mostra els percentatges d'aquestes respostes a la pregunta de posicionament ideològic segons grups d'edat.

GRÀFIC 5.1. Posicionament a l'eix esquerra-dreta segons grup d'edat. Catalunya, 2011

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

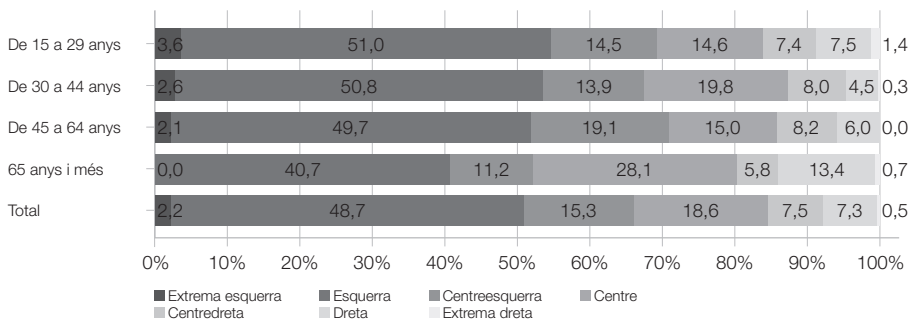
Cal distingir entre les persones entrevistades que manifesten no saber situar-se en l'eix esquerra-dreta i les que responen que no volen contestar aquesta pregunta en concret. En el segon grup hi pot haver ciutadans i ciutadanes capaços d'ubicar-se ideològicament però que consideren que és una opció massa personal per manifestar-la en una enquesta. Per al conjunt de la població catalana, el percentatge de no resposta és del 20,9%, del qual el 16,5% són persones que diuen no saber posicionar-se en l'eix esquerra-dreta i el 4,4% no volen respondre la pregunta.

El grup de joves és el col·lectiu que registra un percentatge inferior de “no contesta” (2,4%). Tot i que els percentatges són baixos, la diferència és significativa i sembla indicar, per tant, que les persones joves són el grup d'edat que mostra menys tabús a l'hora de posicionar-se ideològicament. El 16,3% de joves que afirmen no saber ubicar-se en l'eix esquerra-dreta fa que el percentatge de no resposta s'equilibri respecte la resta de grups d'edat. El grup de persones de 45 a 64 anys és el que presenta el percentatge més alt d'ubicació (82%).

En tot cas, les diferències no són massa destacables en termes generals, ja que tots els grups d'edat es troben entre el 18% i el 25% de no-ubicació. L'únic grup que mostra un comportament sensiblement diferenciat de la resta és el de les persones de 65 anys i més. Aquest destaca per ser el col·lectiu que presenta més dificultats per ubicar-se ideològicament en l'eix esquerra-dreta: és el que registra els percentatges més alts, tant de “no contesta” (6,2%) com de “no ho sap” (19%). El fet que la socialització política de les persones de 65 anys i més es produís en un context de conflicte polític i repressió (durant la Guerra Civil i la postguerra) pot provocar que mantinguin una certa reticència a explicitar la seva posició ideològica.

En el gràfic següent es mostra el sentit del posicionament entre les persones que sí que es posicionen en un eix que va de l'extrema esquerra (1) a l'extrema dreta (7).

GRÀFIC 5.2. Autoubicació ideològica en l'eix esquerra-dreta segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

TAULA 5.1. Autoubicació ideològica en l'eix esquerra-dreta segons grup d'edat. Catalunya, 2011

	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Mitjana (escala 1-7)	2,99	2,95	2,95	3,42	3,05
Desviació típica	1,42	1,26	1,26	1,44	1,34

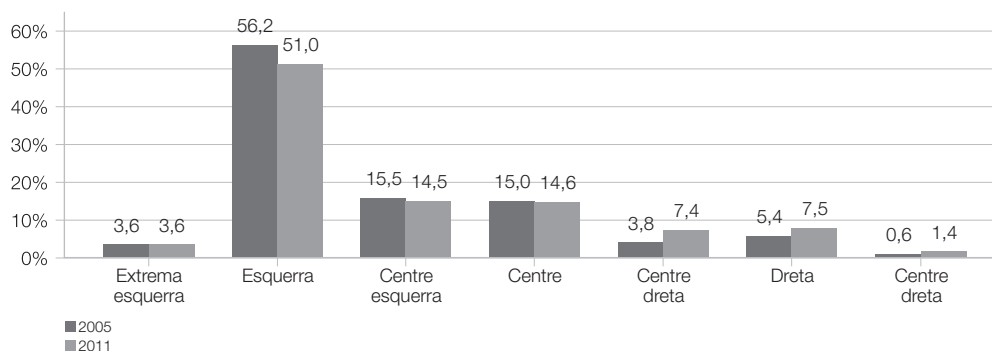
Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En totes les franges d'edat, l'esquerra és la posició que acumula més nombre de respostes. Les persones joves són les que més es posicionen ideològicament en l'extrema esquerra i l'esquerra (3,6% i 54,6%, respectivament), mentre que les de 65 anys i més són les que més ho fan al centre i a la dreta i les que menys esmenten l'esquerra com la seva opció ideològica. En aquest sentit, cal assenyalar que, més enllà d'aquestes tendències, la franja de les persones de 45 a 64 anys és el grup d'edat que més s'ubica en l'esquerra moderada (19,1%) i són, a més a més, les que menys esmenten el centre com a posició ideològica. Si s'observen les posicions extremes, els i les joves són el grup que més tendeix a adoptar-les, malgrat que es tracta de percentatges molt baixos: el 3,6% de joves se situen a l'extrema esquerra i el 1,4% a l'extrema dreta. Tanmateix, les diferències amb els altres grups d'edat són significatives estadísticament.

Les mateixes dades expressades en mitjanes (taula 5.1) confirmen les tendències constatades a les distribucions percentuals. Respecte la mitjana en l'escala d'1 a 7, s'observa clarament que la diferència es produeix en el grup de les persones més grans, que se

situen gairebé mig punt més cap a la dreta. Això fa que la dispersió en les posicions ideològiques sigui major, ja que l'opció majoritària de l'esquerra es redueix notablement respecte altres grups i, per tant, fa que el seu posicionament sigui menys homogeni. L'indicador de desviació de les persones joves mostra que tenen més tendència a situar-se en posicionaments extrems, com ja s'ha observat en el detall dels percentatges.

GRÀFIC 5.3. Autoubicació ideològica en l'eix esquerra-dreta de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2005 i 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2005 i 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Respecte l'any 2005, es detecta un augment lleuger de les posicions de dretes entre les persones joves, ja que el centre-dreta augmenta 3,6 punts percentuals del 2005 al 2011. Aquest increment prové principalment de la davallada en les posicions d'esquerra (-5,2) i, en menys mesura, en l'esquerra moderada (-1). Amb relació als dos extrems de l'eix ideològic, cal assenyalar que són les posicions més estables: l'extrema esquerra es manté estable i l'extrema dreta varia molt lleugerament respecte 2005 (+0,8%).

5.1.2. Eix nacional

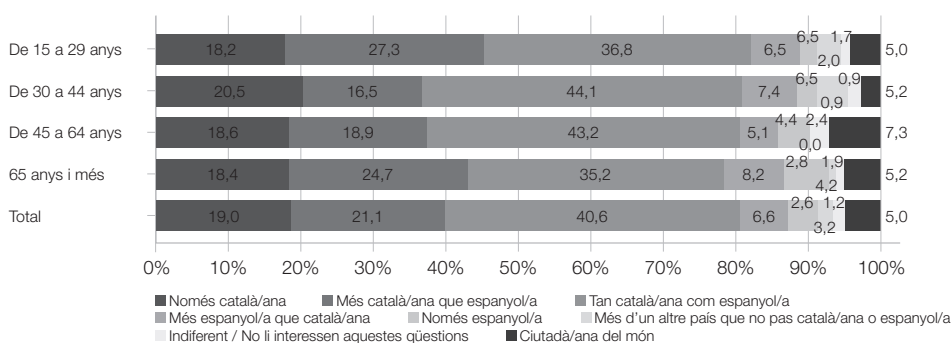
Si en l'eix esquerra-dreta l'indicador de l'EPP fa referència directa a un posicionament ideològic, a l'enquesta l'eix nacional es refereix a un sentiment de pertinença, a una identitat política vinculada a un territori concret i no explícitament a la ideologia que es pot desprendre d'aquesta identitat (el nacionalisme). Tot i així, com es veurà més endavant, el fet de posicionar-se respecte la identitat nacional pròpia té una forta implicació ideològica. I és que la ideologia no apareix espontàniament sinó que està molt relacionada amb la posició social de l'individu. Aquesta posició social determina el que Anduiza i Bosch (2004: 193) anomenen *valors prepolítics*, que no són pròpiament ideologia però que són molt fàcilment polititzables. Els valors prepolítics acaben definint la ideologia de l'individu. En el cas de l'eix social, el valor prepolític seria el sentiment subjectiu de pertànyer a una classe social, encara que s'està vivint un procés de debilitament de la identitat subjectiva de classe. La globalització, els canvis en l'estructura productiva i en el mercat laboral han tingut un cert efecte de dissolució de les identitats de classe (Sennet, 2000; Albaigés, 2003).

Sembla, tanmateix, que hi pot haver un efecte contrari en les identitats nacionals. En un món cada cop més ampli i inabastable, les persones tendeixen a identificar-se amb territoris concrets, de manera que el posicionament nacional esdevé un punt d'ancoratge identitari. *Per se*, la identitat nacional no és un posicionament ideològic perquè no formula cap desig normatiu explícit; no formula una voluntat de com hauria de ser la societat. Però és un valor prepolític que manté una correlació forta amb el nacionalisme: les persones que se senten exclusivament catalanes tindran tendència a ser nacionalistes i a desitjar una quota de sobirania major de Catalunya envers Espanya. En canvi, la ciutadania que viu a Catalunya però se sent exclusivament espanyola tendirà a considerar que Catalunya no necessita instruments d'autogovern diferents als de l'Estat espanyol.

En els darrers anys, a Catalunya s'ha viscut un increment sostingut de les posicions independentistes. La manifestació de l'11 de setembre de 2012 va posar de manifest la magnitud del suport a la creació d'un Estat propi. Tot i així, les dades mostren que l'augment de les persones que prefereixen que Catalunya sigui un Estat independent comença uns anys abans, especialment a mitjan dècada dels 2000¹. Malgrat que gran part de les persones independentistes ho són d'acord amb el seu sentiment de pertinença, també és cert que cada vegada més n'hi ha que són partidàries de la independència per raons econòmiques (Muñoz i Tormos, 2012).

En el gràfic 5.4 es representa el sentiment de pertinença dels diferents grups d'edat. A banda de la identitat catalana i espanyola, s'inclouen també respostes com el sentiment de pertinença a d'altres països, el sentiment cosmopolita (ésser ciutadà/ana del món) o l'expressió de la indiferència respecte a la identitat nacional.

GRÀFIC 5.4. Sentiment nacional de pertinença segons grup d'edat. Catalunya, 2011.
Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

1 Vegeu, per exemple, les dades del baròmetre del Centre d'Estudis d'Opinió.

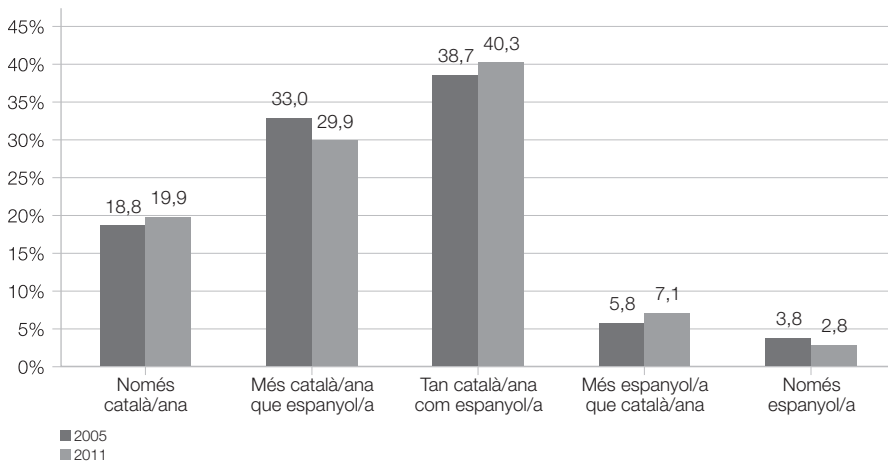
A Catalunya es produeix un fenomen molt important d'identitat compartida, atès que la majoria de la població (2 de cada 3 catalans i catalanes), quan és interpel·lada sobre el seu sentiment de pertinença, respon amb opcions que combinen al mateix temps el fet de sentir-se catalana i espanyola (“més català/ana que espanyol/a”, “tan català/ana com espanyol/a” o “més espanyol/a que català/ana”). L'opció d'un sentiment equivalent cap als dos espais de pertinença és la majoritària, amb el 40,6%, i d'entre les persones que es decanten per un d'ells predomina clarament el sentiment de pertinença a Catalunya: el 21,1% se sent més català/ana que espanyol/a, davant el 6,6% que se sent més espanyol/a que català/ana. Així doncs, en l'eix de la identitat nacional catalana-espanyola, el sentiment nacional mitjà tendeix més a la catalanitat.

Segons els grups d'edat, en termes generals no s'observen grans diferències en els posicionaments dins l'eix nacional, ja que les distribucions percentuals són força semblants. Tot i així, val la pena apuntar algunes variacions. Les persones joves són el grup d'edat que més s'identifica amb Catalunya: el 45,5% declara sentir-se “només català/ana” (18,2%) o “més català/ana que espanyol/a” (27,3%). De fet, les persones joves són les que mostren més propensió a identificar-se amb la darrera categoria, junt amb les majors de 65 anys (24,6%). Respecte aquest darrer grup d'edat, és el que més afirma sentir-se “només espanyol/a” (6,5%) o “més espanyol/a que català/ana” (8,3%), i és, també, el que menys es posiciona al centre (“tan espanyol/a com català/ana”). En canvi, les persones adultes de 30 a 64 anys registren percentatges d'identificació compartida superiors: superen el 40% de les respostes tant en la franja de 30 a 44 anys (44%) com en la de 45 a 64 anys (43,2%).

Més enllà de la dicotomia Catalunya-Espanya, és interessant fer esment de les categories d'identificació nacional que se situen fora de l'eix. Entre les persones que afirmen sentir-se d'un altre país destaquen especialment les franges més joves, de 15 a 29 anys i de 30 a 44 anys –uns resultats que són coherents amb l'estructura d'edats de les persones immigrants residents a Catalunya–. Sentir-se “ciutadà/ana del món” és més habitual entre les persones de 45 a 64 anys (7,3%). Finalment, entre les que declaren no identificar-se amb cap posició o que expressen indiferència cap a la qüestió nacional, tot i que les freqüències són molt baixes, les persones joves són qui menys esmenta aquesta opció de resposta (1,1%), mentre que el grup de 45 a 64 anys és qui més se situa en aquesta opció (2,4%).

A diferència de les dades relatives al posicionament ideològic en l'eix esquerra-dreta, quan s'observa l'evolució del sentiment de pertinença de la població catalana des de l'any 2005 es constata que els percentatges d'identificació nacional presenten menys fluctuacions, és a dir, que el fet de sentir-se més o menys identificat/ada amb Catalunya o Espanya (el posicionament identitari d'una persona) mostra una certa estabilitat al llarg del temps. Amb tot, la categoria d'identificació nacional “més català/ana que espanyol/a” és la que registra una davallada major (-3,1%) respecte l'any 2005, mentre que el fet de sentir-se “tan català/ana com espanyol/a” augmenta lleugerament (+1,6%) entre el 2005 i el 2011. De fet, els sentiments identitaris solen ser molt estables en el temps.

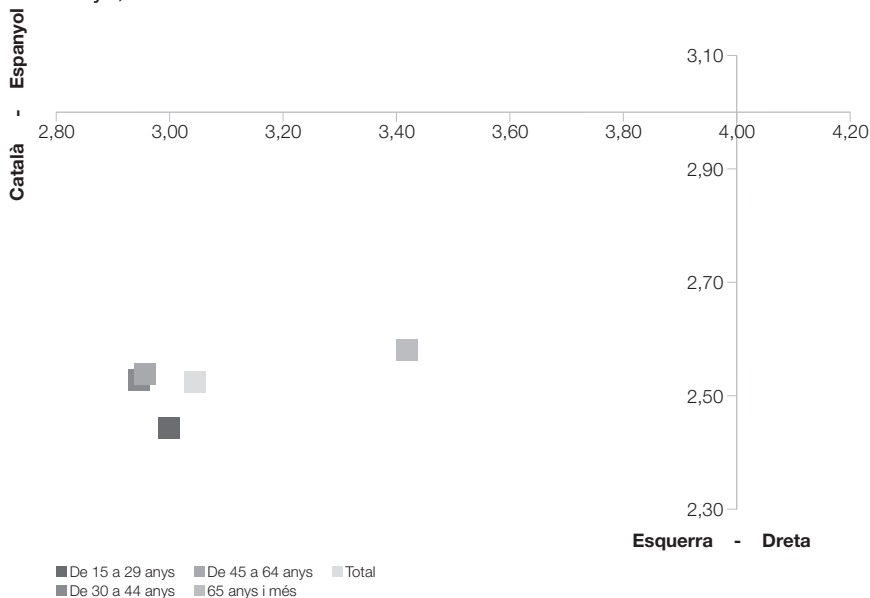
GRÀFIC 5.5. Sentiment nacional de pertinença de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2005 i 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2005 i 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Després d’haver observat la posició dels diferents grups d’edat tant en l’eix nacional com en el social per separat, es pot fer l’exercici de representar en un mateix gràfic els dos eixos principals de posicionament ideològic a Catalunya. És el que s’ha fet en el gràfic 5.6.

GRÀFIC 5.6. Distribució en els eixos ideològics social i nacional segons grup d’edat. Catalunya, 2011

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En l'eix vertical es representa el posicionament nacional tenint en compte tan sols les persones que es posicionen en l'eix Catalunya-Espanya, és a dir, que s'exclouen les opcions d'altres nacionalitats, l'opció de la identitat cosmopolita o les respostes d'indiferència respecte aquest eix. Això fa que els valors de la variable oscil·lin entre l'1 (sentir-se "només català/ana") i el 5 (sentir-se "només espanyol/a"). El valor 3, per on es creua l'eix en el gràfic, indica la posició central (sentir-se "tan català/ana com espanyol/a"). En l'eix horitzontal es representa el posicionament esquerra-dreta: en aquest cas, la variable té valors des de l'1 (extrema esquerra) fins al 7 (extrema dreta), amb el 4 com a valor central (centre), que és per on creua l'eix. El gràfic, per tant, divideix les posicions ideològiques en quatre espais: en el primer quadrant, a dalt a la dreta, se situen les posicions de dretes amb un sentiment d'espanyolitat. En el segon quadrant, a sota a la dreta, hi ha les posicions de dretes però amb un sentiment de catalanitat. En el tercer quadrant, a l'esquerra de l'anterior, se situa la ideologia d'esquerreres amb identitat catalana. I a sobre, en el quart quadrant, les posicions d'esquerreres amb un sentiment de pertinença espanyol.

El primer que es fa evident és que tots els grups d'edat representats en el gràfic se situen en el tercer quadrant, és a dir, que de mitjana tots els grups són més aviat d'esquerreres i tenen una identitat més catalana que espanyola. El gràfic també evidencia que el grup d'edat més singular és el de les persones de 65 anys i més, de manera que són els més grans i no pas els més joves els que tenen un posicionament ideològic més diferenciat de la resta de la població. Aquesta diferència és, fonamentalment, respecte l'eix horitzontal, en relació amb l'escala esquerra-dreta. Ja s'ha vist que les persones més grans se situen més a prop de les posicions de centre, cosa que les allunya de la mitjana global, que es troba al centre esquerra. La variació en l'eix nacional és molt inferior, ja que tots els grups d'edat se situen entorn el 2,5, és a dir, en una posició que denota un sentiment de pertinença una mica més català que espanyol.

5.2. Materialisme i postmaterialisme

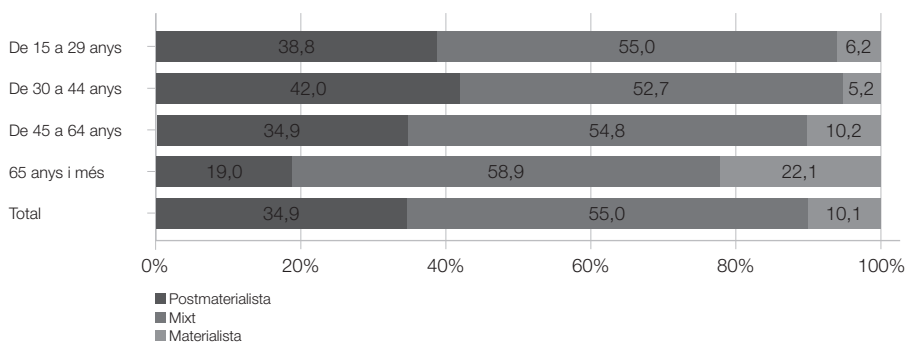
Tal com s'ha explicat en el marc teòric, diversos autors han posat èmfasi en les transformacions en l'esfera subjectiva dels individus, en especial dels més joves. Aquests canvis afecten també els valors polítics, a saber, les idees, creences i disposicions bàsiques que té la ciutadania i que orienta la seva visió sobre cap a on s'ha de dirigir la societat. Ronald Inglehart (1977) ha fet una proposta teòrica sobre quins són aquests canvis. Per a l'autor, el pas de les societats tradicionals a les societats modernes comporta una sèrie de modificacions, associades a la modernització, que tenen un impacte sobre els valors individuals. En concret, la modernització genera un procés de secularització i racionalització en què les normes morals tradicionals, basades en la religió i la tradició, deixen pas, a través del relleu generacional, a valors més fonamentats en l'individu i la racionalitat. Per formular la seva teoria, Inglehart se serveix de dues hipòtesis. En primer lloc, la hipòtesi de la socialització argumenta que el sistema de valors dels individus es construeix durant els primers anys de la seva vida i es manté força estable al llarg del cicle vital. En segon lloc, la hipòtesi de l'escassetat sosté que un individu que hagi estat socialitzat en un context de privació de béns materials i vulnerabilitat tendirà a prioritzar valors de tipus material (com la riquesa o la seguretat), mentre que un individu socialitzat en un context d'abundància de

béns materials tindrà tendència a desenvolupar valors anomenats *postmaterialistes* (que prioritzen la llibertat individual, l'autoexpressió o la solidaritat) (Inglehart, 1977; Inglehart i Welzel, 2006).

Un dels avantatges de la formulació de la teoria d'Inglehart és que permet operacionalitzar els sistemes de valors a través d'indicadors quantificables, que, per tant, es poden recollir i analitzar a partir d'enquestes. De fet, la seva teoria del canvi de valors ha pogut ser testada empíricament a molts països del món gràcies a l'Enquesta Mundial de Valors. L'operacionalització es realitza a través de la puntuació que les persones enquestades atorguen a uns ítems determinats. Per fer aquest exercici s'han proposat diverses preguntes i fórmules, tot i que per a aquesta anàlisi s'ha adoptat la forma més senzilla de quatre ítems, elaborats a partir de les respostes a la pregunta "Quins aspectes creu que la societat com a conjunt ha de prioritzar en els propers deu anys?". La resposta ofereix quatre opcions: "a) Mantenir l'ordre de la nació"; "b) Augmentar la participació de la ciutadania en les decisions importants del govern"; "c) Combatre l'augment de preus", i "d) Protegir la llibertat d'expressió". Es demana a les persones entrevistades que diguin quin és el primer i el segon objectiu que caldria prioritzar. Les que responen a i c en primera i segona opció es considera que tenen valors materialistes; les que responen a o c en primera opció però opten per b o d en segona opció, i viceversa, es considera que tenen valors mixtos, i, finalment a les que prioritzen les opcions b i d en primera i segona opció se'ls atribueixen valors postmaterialistes.

El gràfic 5.7 presenta els resultats d'aquesta operació segons els grups d'edat.

GRÀFIC 5.7. Materialisme-postmaterialisme segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

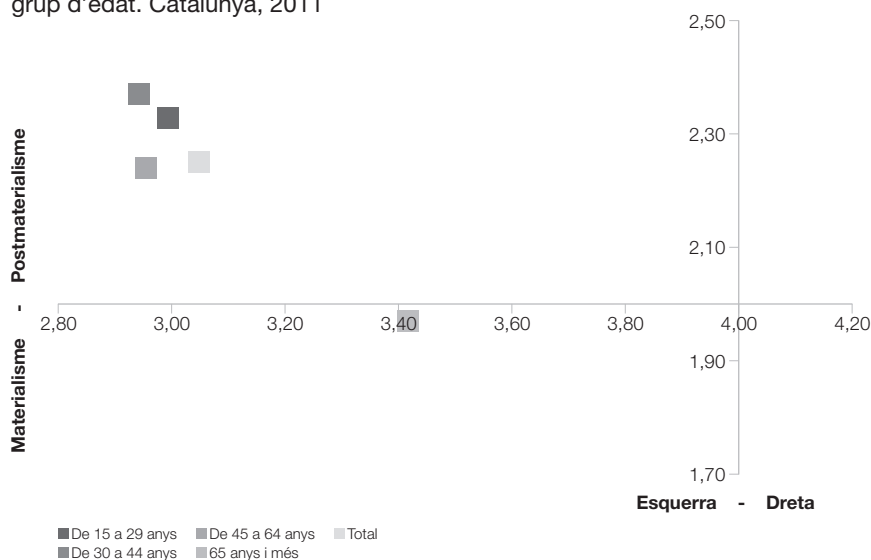
Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En termes generals, es pot afirmar que la població catalana assumeix valors mixtos dins de l'índex materialista/postmaterialista, ja que poc més de la meitat de la població (el 55%), davant la pregunta sobre quins aspectes caldria prioritzar durant els propers deu anys, esmenta una combinació de valors materialistes i postmaterialistes. Amb tot, un terç de la població prioritza només aspectes que es poden vincular a valors postmaterialistes, mentre que tan sols el 10,1% fa referència a valors exclusivament materialistes.

Des del punt de vista dels grups d'edat, l'assumpció de valors postmaterialistes es produeix principalment entre la franja que va dels 30 als 44 anys (42%), seguida de la dels 15 als 29 anys (38,8%). Segons la teoria del canvi de valors d'Inglehart, la generació més jove hauria de ser la més propensa a tenir valors postmaterialistes. Ara bé, el fet que les persones més joves prioritzin menys valors postmaterialistes que les de 30 a 44 anys pot estar relacionat amb la inestabilitat creixent i la percepció de vulnerabilitat entre els i les joves. La hipòtesi de l'escassetat d'Inglehart sosté que les generacions que han gaudit d'una seguretat econòmica major tenen més tendència a assumir valors associats a la llibertat, la participació i l'emancipació. Ja abans de l'esclat de la crisi es detectava una tendència de les trajectòries juvenils a esdevenir més complexes i inestables (Miret *et al.*, 2008). Amb la crisi, l'increment de l'atur juvenil, les retallades en polítiques i serveis socials i la manca d'expectatives de millora, la sensació de vulnerabilitat ha augmentat entre les persones joves. Alguns autors han assenyalat que, d'acord amb la hipòtesi de l'escassetat d'Inglehart, la generació que avui és jove tendirà a tornar a prioritzar valors com la seguretat i l'estabilitat (Diez Nicolàs, 2011). Els resultats semblen confirmar aquesta tendència.

La franja de les persones de 45 a 64 anys mostra una probabilitat major a assumir valors mixtos (54,8%). Finalment, cal assenyalar que el grup d'edat de 65 anys i més sol prioritzar aspectes vinculats a valors materialistes (22,1%). Aquest comportament s'explica en bona mesura pel fet que aquest grup conté les generacions que es van socialitzar durant el període de la Guerra Civil i la postguerra, quan la privació econòmica i la pobresa es van estendre a la gran majoria de la població, cosa que propicia l'aflorament de valors materialistes.

GRÀFIC 5.8. Distribució en els eixos esquerra-dreta i materialisme-postmaterialisme segons grup d'edat. Catalunya, 2011

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Tal com s'ha fet amb les posicions ideològiques d'esquerra-dreta i el sentiment de pertinença (gràfic 5.6), en el gràfic 5.8 es presenta un creuament dels valors de l'indicador de postmaterialisme amb l'eix esquerra-dreta en funció dels grups d'edat.

En aquest cas, tal com passava en el gràfic 5.6, els eixos es creuen en el valor mitjà de cada indicador: en el cas de l'eix esquerra-dreta, en el valor 4 (ideologia de centre), i en el cas de l'índex de postmaterialisme, en el 2 (valors mixtos). El gràfic torna a posar de manifest que el grup que es diferencia més de la resta és el de les persones de 65 anys i més, a més, en ambdós eixos. Mentre que la resta de grups d'edat, incloent-hi el jove, se situen en el quadrant d'ideologia d'esquerres i valors postmaterialistes, el grup de 65 anys i més apareix en el quadrant d'ideologia d'esquerres però valors materialistes. Tanmateix, cal dir que ho fa en una posició molt centrada, en què, com mostra el gràfic anterior, predominen els valors mixtos.

5.3. Posicionament sobre qüestions socials i polítiques

Tant la posició ideològica com el sentiment de pertinença o el materialisme-postmaterialisme són construccions teòriques que intenten sintetitzar el posicionament polític de la ciutadania, és a dir, agrupar informació que contribueix a preveure què pensa o creu la gent sobre diverses qüestions. Això permet entendre, per exemple, que una persona que es defineix a si mateixa de dretes tendeixi a veure amb mals ulls un augment dels impostos o a valorar positivament una reforma que flexibilizzi el mercat laboral, o que una persona que se sent exclusivament catalana prefereixi que la Generalitat de Catalunya assumeixi competències en matèria fiscal més que no pas algú que se senti exclusivament espanyol. Aquestes posicions ajuden, doncs, a atribuir posicionaments sobre qüestions concretes. De fet, una de les característiques que comparteixen la ideologia, el sentiment de pertinença i els valors polítics és que són estables en el temps. Els canvis ideològics són estranys i, en tot cas, graduals. Aquesta característica afavoreix la seva capacitat d'explicar el posicionament polític d'una societat.

En les democràcies modernes es detecta un cert debilitament de les identitats polítiques estables, en especial del sentiment subjectiu de classe i de la ubicació ideològica en l'eix esquerra-dreta. Així doncs, en certa mesura, les ideologies estan perdent força a l'hora d'explicar el posicionament de la ciutadania sobre qüestions concretes. Els estudis sobre comportament electoral, per exemple, han constatat una importància creixent del vot temàtic: cada cop hi ha més persones que decideixen el sentit del seu vot en funció de la posició que tenen els partits en una o diverses qüestions que consideren rellevants. Per tant, la identificació prèvia amb un partit concret o la proximitat ideològica dels partits amb el sistema d'idees de l'entorn perden importància com a predictors del vot. La mobilització cognitiva, el nivell educatiu major de les generacions més joves i la revolució en l'accés a la informació que han provocat les tecnologies de la informació fan que la ciutadania sigui més capaç de jutjar per si mateixa les qüestions polítiques concretes sense les dreceres cognitives dels valors polítics previs.

Per això és interessant veure quines són les posicions que adopten les persones davant qüestions concretes. L'EPP11 conté una bateria de preguntes sobre el grau d'acord amb un seguit d'afirmacions que reflecteixen una posició determinada sobre aspectes i conflictes polítics. A la taula 5.2 es presenten els percentatges d'individus que han declarat estar d'acord o molt d'acord amb aquestes afirmacions, tot comparant els resultats segons grup d'edat.

TAULA 5.2. Posicionament en qüestions socials i polítiques segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Posicionament	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
L'arribada d'immigrants en els últims anys ha tingut un efecte negatiu sobre l'economia del país	41,5	41,5	43,5	53,0	44,3
Les parelles homosexuals han de tenir el mateix dret a adoptar fills/es que les heterosexuales	81,2	81,0	76,0	49,5	73,4
Catalunya hauria de tenir dret a decidir sobre la seva independència	65,6	64,1	68,4	66,1	66,2
L'Estat hauria d'intervenir menys en l'economia i deixar més llibertat a les empreses	46,5	38,4	51,6	67,2	49,7
Cal preservar el medi ambient encara que això impliqui aturar el creixement econòmic	72,5	70,0	76,5	73,9	73,4
S'haurien de millorar els serveis públics i les prestacions socials encara que això suposés pagar més impostos	59,2	65,7	75,0	74,7	69,0

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En el posicionament dels diferents grups d'edat respecte les qüestions socials plantejades s'observen una sèrie d'afirmacions en què el grau d'acord és homogeni entre les diferents franges. És el cas de les afirmacions "Catalunya hauria de tenir dret a decidir sobre la seva independència" i "Cal preservar el medi ambient encara que això impliqui aturar el creixement econòmic", per a les quals tots els grups d'edat registren percentatges d'acord força semblants, cosa que es pot interpretar com que són aspectes en què la societat catalana mostra un grau de consens elevat. Específicament, respecte l'encaix de Catalunya amb Espanya, 2 de cada 3 persones entrevistades consideren que Catalunya hauria de tenir dret a decidir sobre la seva independència².

El fet de prioritzar la preservació del medi ambient al creixement econòmic és una de les qüestions que generen més acord social: el 73,4% de la ciutadania manifesta estar-hi d'acord. És exactament el mateix grau d'acord que suscita el fet que les parelles homose-

2 Cal recordar que el treball de camp es va dur a terme l'any 2011, per tant, abans del debat sobiranista i de la possibilitat d'una consulta que es va obrir arran de la manifestació de l'11 de setembre de 2012.

xuals puguin tenir el mateix dret a adoptar que les heterosexuales. En aquest cas sí que hi ha una diferència notable entre persones joves i adultes, ja que és una de les afirmacions que genera menys consens des del punt de vista dels grups d'edat: el 81,2% de la gent jove es mostra partidària de l'avenç en el reconeixement del dret a l'adopció, però el percentatge es redueix significativament entre les franges d'edat més elevades, fins arribar al 49,5% en el grup d'edat de 65 anys i més –de fet, aquest és l'aspecte en què les persones de 65 anys i més presenten menys acord.

Pel que fa al paper de l'Estat en l'economia, les diferències entre població jove i adulta són ambivalents. Les persones joves són més favorables que les adultes a la intervenció de l'Estat, però, en canvi, són més reticents a millorar serveis públics si això implica un augment dels impostos, mentre que les persones més grans són les que mostren més acord en aquest aspecte, probablement perquè es tracta de col·lectius que fan un ús més intensiu dels serveis públics.

Finalment, la qüestió "L'arribada d'immigrants en els últims anys ha tingut un efecte negatiu sobre l'economia del país" és la que genera menys grau d'acord entre la població (44,3%). En aquest cas són, de nou, les persones de 65 anys i més les que expressen posicions més conservadores: és significatiu que el 53% d'aquesta franja d'edat es mostri d'acord amb l'afirmació plantejada.

Per tal d'analitzar el pes de la ideologia i els valors polítics en la formació d'opinions sobre aspectes concrets, a les taules següents es presenta el posicionament sobre qüestions polítiques en funció de la ideologia, el sentiment de pertinença nacional i els valors materialistes-postmaterialistes de les persones enquestades. Les diverses afirmacions proposades a l'enquesta tenen una correspondència amb un posicionament ideològic determinat, per això els posicionaments es presenten en tres taules diferents, posant-los en relació amb la ideologia esquerra-dreta, el sentiment de pertinença i l'índex de postmaterialisme.

TAULA 5.3. Posicionament en qüestions socials i polítiques segons ideologia i grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Posicionament	Grup d'edat					
	De 15 a 29 anys			30 anys i més		
	Esquerra	Centre	Dreta	Esquerra	Centre	Dreta
L'Estat hauria d'intervenir menys en l'economia i deixar més llibertat a les empreses	37,8	55,4	66,2	37,6	60,3	77,4
S'haurien de millorar els serveis públics i les prestacions socials encara que això suposés pagar més impostos	65,3	57,7	46,4	80,4	64,9	53,6
L'arribada d'immigrants en els últims anys ha tingut un efecte negatiu sobre l'economia del país	33,5	46,8	58,1	36,0	41,7	65,3

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

El primer que s'observa a la taula és que les respostes que les persones entrevistades donen al grau d'acord amb les afirmacions sobre la intervenció de l'Estat, els impostos i la immigració tenen relació amb la seva autoubicació en l'eix esquerra-dreta. En totes tres afirmacions, les diferències entre les que es posicionen a l'esquerra, al centre i a la dreta ideològica són significatives estadísticament. Això succeeix tant per a la població jove com adulta, tot i que és cert que les diferències són més accentuades en el cas de l'adulta. Per exemple, respecte la idea que caldria millorar serveis i prestacions socials encara que això suposés augmentar impostos, les persones adultes que se situen a l'esquerra manifesten estar-hi d'acord en el 80,4% dels casos, mentre que entre les persones joves d'esquerra, només el 65,3% declaren estar-hi d'acord o totalment d'acord. En els altres posicionaments les diferències són menors, però es manté la tònica d'una diferència major entre la població adulta i la jove.

Com s'ha comentat en altres apartats d'aquest capítol, la ideologia sembla estar-se debilitant, especialment entre la gent més jove. S'ha constatat, tanmateix, que les persones joves no mostren menys predisposició a situar-se en l'eix esquerra-dreta. En la taula anterior, en canvi, sí que s'observa que les persones joves, fins i tot quan es defineixen ideològicament, poden tenir posicionaments al marge de la ideologia a la qual s'adscriuen. Això també succeeix entre les persones adultes, però és més accentuat en les joves. D'aquests resultats se'n poden fer dues lectures. D'una banda, es pot pensar que els i les joves mostren més incoherència ideològica, és a dir, que tot i que manifestin una identitat ideològica, aquesta no els serveix després per prendre posició en qüestions concretes. En aquesta interpretació, la ideologia té més aviat un paper expressiu, de cara enfora, que no pas una funció veritable de donar coherència a les opinions i postures polítiques. D'altra banda, es podria interpretar que el que mostren les dades no és una inconsistència en les opinions polítiques sinó una llibertat major a l'hora d'emetre judicis sobre aspectes concrets. El nivell educatiu més elevat de les persones joves i la seva socialització en un context d'una gran quantitat de informació política els fa més competents per jutjar per si mateixes qüestions polítiques concretes.

TAULA 5.4. Posicionament en qüestions socials i polítiques segons sentiment de pertinença i grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

	Grup d'edat					
	De 15 a 29 anys			30 anys i més		
	Més català/ana o només català/ana	Tan català/ana com espanyol/a	Més espanyol/a o només espanyol/a	Més català/ana o només català/ana	Tan català/ana com espanyol/a	Més espanyol/a o només espanyol/a
Catalunya hauria de tenir dret a decidir sobre la seva independència	94,0	40,9	25,8	95,4	51,0	34,2

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La taula 5.4 presenta el percentatge de persones enquestades que responen estar d'acord o totalment d'acord amb l'afirmació "Catalunya hauria de tenir dret a decidir sobre la seva

independència” en funció del sentiment de pertinença i l’edat. El grau d’acord amb el dret a l’autodeterminació té una relació molt forta amb el sentiment de pertinença, ja que pràcticament la totalitat dels individus (joves o adults) que manifesten sentir-se catalans o més catalans que espanyols creuen que Catalunya hauria de poder decidir sobre el seu futur. Per contra, entre els que se senten només espanyols o més espanyols que catalans, el percentatge és baix: 25,8% de joves i 34,2% d’adults.

En relació amb la ubicació ideològica esquerra-dreta i els posicionaments sobre aspectes econòmics i socials, el sentiment de pertinença adquireix molta més capacitat explicativa de l’opinió respecte el dret a l’autodeterminació. Probablement es tracta d’un posicionament menys complex que els que s’analitzen a la taula anterior sobre els impostos, l’intervencionisme de l’Estat o la immigració. Ara bé, queda clar que la identitat nacional condiona de manera directa el posicionament sobre l’autodeterminació.

TAULA 5.5. Posicionament en qüestions socials i polítiques segons postmaterialisme i grup d’edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Posicionaments	Grup d’edat					
	De 15 a 29 anys			30 anys i més		
	Materia- lista	Mixt	Postma- terialista	Materia- lista	Mixt	Postma- terialista
Les parelles homosexuals han de tenir el mateix dret a adoptar fills/es que les heterosexuales	66,6	79,5	86,7	52,7	69,4	80,6
Cal preservar el medi ambient encara que això impliqui aturar el creixement econòmic	58,9	69,6	79,5	64,8	71,3	79,8
L’arribada d’immigrants en els últims anys ha tingut un efecte negatiu sobre l’economia del país	53,7	44,5	34,7	61,2	50,6	28,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La taula 5.5 mostra la relació entre la posició en l’índex de postmaterialisme i l’opinió sobre qüestions com l’homosexualitat, el medi ambient i, altre cop, la immigració. S’inclou el posicionament respecte la immigració, així com a la taula que analitza la relació amb l’eix esquerra-dreta, perquè pot estar vinculat tant a la ideologia com al grau de postmaterialisme. Pel que fa a l’eix esquerra-dreta es pot interpretar que, en pro del valor de la igualtat, que és propi de les esquerres, una persona d’esquerres tendirà a posicionar-se més a favor de la immigració. Per a les persones postmaterialistes, el fet de donar suport a la immigració pot provenir d’una disposició major a plantejaments de solidaritat i cosmopolitisme. Efectivament, els individus (tant joves com adults) amb valors postmaterialistes tendeixen a ser menys de l’opinió que la immigració ha tingut un impacte negatiu sobre l’economia.

En els dos posicionaments restants, els resultats també confirmen la idea que les persones postmaterialistes són més favorables a l’adopció per part de les parelles homosexuals i a la preservació del medi ambient, fins i tot a costa del creixement econòmic.

L'anàlisi dels posicionaments en qüestions concretes proporciona una imatge més complexa del posicionament polític de persones joves i adultes. Malgrat que sembla que aquests posicionaments estan vinculats a les identitats polítiques més generals, s'ha observat que també n'hi ha de més i menys alineats amb la ideologia teòrica de referència.

5.4. Partits polítics

A les democràcies representatives, els partits tenen un rol de mediació dels interessos polítics i socials de la ciutadania. Aquesta funció, però, no sempre és òptima. Això es dedueix, per exemple, del fet que els partits solen ser de les institucions més mal valorades en els estudis d'enquesta i del fet que cada cop més persones se senten allunyades de la política de partits. Tot i així, els partits continuen tenint la funció de traslladar (a través de les eleccions i la representació a les institucions) els interessos de la ciutadania a les institucions que ostenten el poder polític. És per això que la relació que estableix la ciutadania amb els partits també pot ser un indicador de les seves posicions polítiques.

Per tal d'analitzar aquesta relació s'aborden dos aspectes: la identificació partidista i el vot. En el capítol anterior ja s'ha parlat de la identificació partidista, en concret del sentiment de proximitat o llunyania envers un partit polític, del fenomen del desalineament polític. Per aquest motiu no es tornaran a tractar les diferències entre els individus amb i sense identificació partidista, sinó que en aquest capítol s'analitzarà l'orientació d'aquesta identificació entre la ciutadania que sí que ha manifestat sentir-se propera a un partit en particular. Quant al vot, atès que en l'apartat sobre els repertoris de participació individual es tractarà el fet de votar o no, aquest capítol se centrarà en el sentit del vot entre les persones que voten.

5.4.1. Orientació de la identificació partidista

En el capítol anterior s'ha vist que els ciutadans i les ciutadanes que manifesten sentir-se més propers a un partit polític són tan sols el 47,3% del total, és a dir, una mica menys de la meitat. En el cas de les persones joves, el percentatge de les que s'identifiquen amb un partit és un xic inferior: el 40,8%. A la taula 5.6 s'analitza quins són els partits als quals aquesta ciutadania declara sentir-se propera.

Si s'observa el total de la població, el Partit Socialista de Catalunya (PSC) i Convergència i Unió (CiU) són els partits amb un nombre major de persones que declaren sentir-s'hi properes: 30,3% i 30,2%, respectivament. Respecte la identificació partidista dels diferents grups d'edat analitzats, destaca que CiU és l'opció majoritària per a gairebé totes les franges d'edat, especialment entre les persones de 65 anys i més, que presenten un percentatge significativament elevat. L'excepció n'és el grup d'edat de 45 a 64 anys, que és l'únic en què el percentatge major d'identificació partidista correspon al PSC (35,8%).

TAULA 5.6. Orientació de la identificació partidista segons grup d'edat. Catalunya, 2011.
 Percentatge

Partit polític	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
PPC	7,9	2,7	9,5	10,4	7,7
CiU	23,5	29,0	26,4	42,8	30,2
ERC	13,8	14,6	9,5	7,4	11,1
PSC	19,4	28,0	35,8	33,9	30,3
ICV-EUiA	17,2	17,0	16,2	5,2	14,1
Altres partits	18,3	8,7	2,6	0,3	6,6

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Més enllà de les distribucions globals dels diferents grups d'edat, és interessant constatar que el jove és el col·lectiu que registra més diferències en la seva orientació partidista. Les persones joves són les que menys s'identifiquen amb els dos partits majoritaris a Catalunya (CiU i PSC), però mostren una orientació major cap a opcions electorals minoritàries. De fet, el 18,3% de joves escull "altres opcions" en la seva orientació del vot, front al 6,6% del conjunt de la població. A més, la gent jove presenta un percentatge de proximitat comparativament elevat envers Iniciativa per Catalunya-Esquerra Unida i Alternativa (ICV-EUiA), i constitueix el grup amb més preferència per aquest partit polític.

També és destacable el grup de persones de 30 a 44 anys, que registra els percentatges més elevats d'identificació amb forces polítiques vinculades a posicions d'esquerra. És el grup que esmenta menys el PP i, a la vegada, el que orienta més el seu vot cap a Esquerra Republicana de Catalunya (ERC, 14,6%) i ICV-EUiA (17%). Els resultats són coherents amb la mitjana de posicionament ideològic d'aquest grup d'edat, ja que és la franja que presenta un posicionament més a l'esquerra.

Els partits polítics, com a organitzacions de representació política, tenen també una posició ideològica. Segons la teoria de la representació, la ciutadania se sent més identificada amb els partits que expressen una ideologia més semblant a la seva. En les dues taules següents es mostra la identificació amb els diferents partits segons la ideologia de les persones enquestades. La taula 5.7 mostra la relació entre la ideologia esquerra-dreta de la persona enquestada i la seva identificació partidista, mentre que la taula 5.8 fa el mateix amb el sentiment de pertinença.

Pel que fa a l'eix esquerra-dreta, és remarcable que, en la majoria de partits, la ciutadania que s'identifica amb un partit polític se situa a l'esquerra. Aquest és un resultat coherent amb la ubicació ideològica del conjunt de la població que s'ha vist anteriorment. La darrera fila de la taula presenta la posició ideològica del total de la població, segons la qual el 68,9% se situa a l'esquerra.

TAULA 5.7. Orientació de la identificació partidista segons ideologia en l'eix esquerra-dreta i grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Partit polític	Grup d'edat					
	De 15 a 29 anys			30 anys i més		
	Esquerra	Centre	Dreta	Esquerra	Centre	Dreta
Cap partit	67,4	18,7	13,8	68,3	22,0	9,6
PPC	8,3	0,0	91,7	13,9	16,8	69,4
CiU	40,9	28,5	30,6	20,9	44,3	34,8
ERC	94,5	3,1	2,4	96,5	3,5	0,0
PSC	83,0	7,1	9,9	95,2	1,4	3,4
ICV-EUiA	96,1	2,0	1,9	98,9	1,1	0,0
Altres partits	75,4	7,4	17,2	65,1	25,8	9,1
Total	68,9	14,6	16,5	66,1	19,5	14,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els dos únics partits en què el percentatge de persones que s'identifiquen amb l'esquerra no supera la mitjana són el Partit Popular de Catalunya (PPC) i CiU. Els resultats coincideixen amb la posició ideològica que ocupen en el sistema de partits català. En el cas del PPC, que és el partit que es percep més a la dreta, el percentatge de ciutadans i ciutadanes que s'autoubiquen a la dreta sobre el total de persones que s'identifiquen amb aquest partit és del 91,7% en el cas dels i les joves i del 69,4% en el grup de 30 anys i més. Quant a les persones joves que s'identifiquen amb CiU, la majoria (40,9%) s'ubiquen a l'esquerra, tot i que aquest percentatge segueix sent inferior a la mitjana de la població. En el cas de les persones adultes, la majoria de les que s'identifiquen amb CiU se situen al centre ideològic. De fet, és en aquests dos partits on s'observen diferències més significatives entre població jove i adulta.

Pel que fa a la resta de partits, la immensa majoria de les persones que s'hi senten properes se situen a l'esquerra. En el cas d'ERC, el PSC i ICV-EUiA, els individus identificats que se situen a l'esquerra superen el 90%, amb l'única excepció de la gent jove propera al PSC, amb un percentatge del 83%.

D'entre les persones joves que s'identifiquen amb partits més minoritaris predominen les que s'ubiquen a l'esquerra. Segurament això es deu al fet que l'oferta d'aquests partits també se sol situar a l'esquerra.

La categoria "cap partit" inclou les persones que no han manifestat proximitat a cap partit en concret. Tal com s'ha vist en el capítol anterior, aquest grup constitueix la majoria de la ciutadania. Tant en la població jove com en l'adulta, la distribució de la ideologia de les persones no identificades coincideix amb la del conjunt de la població. Això significa que, quant a la identificació partidista, no sembla que hi hagi un sector ideològic (d'esquerres o dretes) que tingui més dificultats per trobar un partit amb què identificar-se. Aquesta dificultat es reparteix força bé entre les persones de dretes, d'esquerres i de centre.

TAULA 5.8. Orientació de la identificació partidista segons sentiment de pertinença i grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Partit polític	Grup d'edat					
	De 15 a 29 anys			30 anys i més		
	Més català/ana o només català/ana	Tan català/ana com espanyol/a	Més espanyol/a o només espanyol/a	Més català/ana o només català/ana	Tan català/ana com espanyol/a	Més espanyol/a o només espanyol/a
Cap partit	43,4	46,2	10,4	41,1	47,8	11,1
PPC	4,2	43,8	52,0	4,8	64,1	31,0
CiU	63,0	33,4	3,6	60,3	34,4	5,3
ERC	86,9	13,1	0,0	86,3	10,4	3,4
PSC	35,5	51,7	12,7	20,5	54,4	25,1
ICV-EUiA	69,9	28,0	2,1	40,5	56,5	3,0
Altres partits	67,6	26,8	5,6	53,6	39,8	6,6
Total	49,7	40,5	9,8	42,4	45,5	12,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En el cas del sentiment de pertinença de les persones identificades amb els diferents partits, convé destacar d'entrada que els percentatges estan força més equilibrats que en la taula anterior. Sembla, per tant, que l'eix esquerra-dreta té un paper encara més poderós que el sentiment de pertinença a l'hora de definir la proximitat a un partit o un altre. O, dit d'una altra manera, que les identitats nacionals estan més ben repartides entre els diferents partits que no pas la ideologia social. L'excepció n'és el cas d'ERC, ja que les persones que s'hi identifiquen se senten manifestament més catalanes que espanyoles: el 86,9% de les joves i el 86,3% de les adultes. ERC és probablement el partit que té un posicionament més clar en el debat nacional, cosa que queda reflectida en la identitat nacional de qui s'hi sent proper. A l'extrem oposat se situa el PPC, en què les persones que se senten només catalanes o més catalanes que espanyoles no superen el 5%, ni en el cas de les joves ni en el de les majors de 29 anys. El sentiment de pertinença a Espanya és més intens, però, entre la gent jove identificada amb el PPC que entre l'adult, la majoria de la qual se sent tan catalana com espanyola.

En la resta de partits, amb identitats que s'acosten més a la mitjana de la població, les persones identificades amb CiU i ICV-EUiA manifesten una identitat més catalana que la mitjana, mentre que les identificades amb el PSC tenen, sobretot, una identitat dual. Pel que fa a les diferències entre població jove i adulta, és remarcable el sentiment de catalanitat major de les persones joves en relació amb les adultes identificades amb ICV-EUiA.

Com en el cas de la ideologia esquerra-dreta, la ciutadania desalineada (a saber, que no manifesta proximitat a cap partit) mostra una identitat nacional força similar a la del conjunt de la població. L'única excepció n'és, potser, el cas del col·lectiu jove. Les persones desalineades menors de 30 anys amb un sentiment de pertinença primordialment català són

menys de la mitjana (és a dir, són el 43,4% front al 49,7%), mentre que les que tenen un sentiment tan català com espanyol són lleugerament més nombroses.

5.4.2. Orientació del vot

La decisió de votar un partit polític o un altre no es pren només en funció del sentiment de proximitat al partit. Hi ha aspectes més circumstancials o contextuals que intervenen en l'orientació del vot, com ara l'avaluació de la tasca dels partits i els líders en el passat, la rellevància d'algunes qüestions en el moment de les eleccions, el vot útil o estratègic, etc. En aquest punt s'analitza quins partits va votar la ciutadania que va exercir el seu dret a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 2010. En concret, la taula 5.9 presenta els resultats segons el grup d'edat.

TAULA 5.9. Orientació del vot segons grup d'edat a les eleccions al Parlament 2010. Catalunya, 2011. Percentatge

Partit polític	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
PPC	3,0	4,6	5,7	10,2	5,9
CiU	28,0	34,6	32,1	48,1	35,3
ERC	12,5	13,6	7,6	9,4	10,4
PSC	15,0	12,3	23,9	24,5	19,4
ICV-EUiA	16,7	11,9	13,3	3,2	11,5
Altres partits	14,5	11,5	7,6	1,1	8,5
Vot en blanc o nul	10,3	11,5	9,7	3,6	9,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

És destacable el fet que, per a tots els grups d'edat, l'opció majoritària en l'orientació del vot és la coalició formada per Convergència Democràtica de Catalunya i Unió Democràtica de Catalunya (CiU). Per al total de la població entrevistada, aquest partit agrupa el 35,3% de les respostes, amb una distància clara respecte la resta de partits, seguit pel Partit Socialista de Catalunya (PSC), que en recull el 19,4%. Al llarg de tota la història electoral del Parlament de Catalunya, CiU ha estat sempre en el primer o el segon lloc dels partits més votats. A més, a les eleccions del novembre de 2010 va obtenir uns resultats especialment bons, després d'haver passat dues legislatures a l'oposició. Aquesta circumstància es veu reflectida en els resultats de la taula 5.9.

Més enllà d'aquesta tendència comuna a tots els grups, s'observen algunes diferències interessants en l'orientació del vot en funció de l'edat. En primer lloc, les persones joves són les que mostren més distància de les tendències globals d'orientació de vot respecte el total de la població. Es tracta del grup d'edat que menys opta per la coalició majoritària:

el 28% de joves que van votar a les darreres eleccions ho van fer a favor de CiU, front al 35,3% de mitjana. En canvi, registren el percentatge més elevat de vot a ICV-EUiA (16,7%). També convé subratllar que el 14,5% de persones enquestades joves afirmen haver votat altres partits, i que, juntament amb la franja de 30 a 44 anys, són les que més declaren haver votat en blanc o nul (10,3%). El col·lectiu jove i el de 30 a 44 anys són els dos grups d'edat que més esmenten Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) com a opció de vot prioritària. Tanmateix, per a les persones joves aquest partit representa la quarta opció de vot, mentre que per a les adultes de 30 a 44 anys el partit independentista es posiciona com la segona opció.

Just a l'altra banda de l'estructura d'edats s'observa que les persones més grans, les de 65 anys i més, són el grup que més tendeix a votar partits o coalicions majoritàries. És el grup que més identifica el seu vot amb el PSC (24,5%), junt amb el de 45 a 64 anys (23,9%), i el que més esmenta CiU com la seva opció electoral (48,1%). També constitueix el grup d'edat en què les opcions polítiques més a la dreta obtenen millors resultats. Per exemple, és la franja que més declara haver votat el Partit Popular de Catalunya (PPC): el 10,2%, una dada que dobla pràcticament la del conjunt de la població (5,9%). En contrapartida, és la franja que atorga menys confiança a les opcions minoritàries, ja que tan sols l'1,1% afirma haver votat altres partits. També és el grup que menys manifesta haver votat ICV-EUiA, amb una diferència força significativa respecte la resta de grups d'edat.

A la taula següent s'analiza la relació que hi va haver en les eleccions al Parlament de 2010 entre la identificació partidista i el vot. Amb això es vol observar si la ciutadania es va mantenir fidel al seu sentiment subjectiu de proximitat a un partit concret a l'hora de votar, o si, per contra, va mostrar comportaments més circumstancials o estratègics. També permet analitzar quins partits van obtenir més rendiment de la ciutadania que s'hi sent propera.

TAULA 5.10. Orientació del vot en funció de la identificació partidista segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Persones joves (de 15 a 29 anys)	Identificació partidista						
	Cap partit	PPC	CiU	ERC	PSC	ICV- EUiA	Altres partits
Abstenció	53,0	51,9	18,2	14,2	39,4	20,2	14,0
PPC	1,3	25,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
CiU	12,1	4,7	79,1	4,7	10,9	2,2	6,6
ERC	6,3	0,0	0,9	48,2	0,0	6,1	9,8
PSC	7,5	0,0	0,5	6,8	41,7	4,4	3,3
ICV-EUiA	5,5	0,0	0,0	4,7	4,0	64,4	12,4
Altres partits	6,3	11,4	0,5	13,8	2,1	0,5	48,5
Vot en blanc o nul	8,0	7,0	0,0	7,6	2,0	2,2	5,3

Persones adultes (30 anys i més)		Identificació partidista						
		Cap partit	PPC	CiU	ERC	PSC	ICV- EUiA	Altres partits
Vot a les eleccions al Parlament 2010	Abstenció	35,8	5,4	10,1	6,4	21,2	12,7	15,9
	PPC	3,8	63,9	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
	CiU	24,8	19,1	82,8	6,3	3,4	2,8	9,4
	ERC	5,7	0,0	1,9	75,4	1,1	2,8	3,4
	PSC	8,8	0,0	1,9	4,8	63,4	2,9	0,0
	ICV-EUiA	5,0	0,0	0,0	0,0	2,4	73,8	6,6
	Altres partits	4,4	9,8	2,0	3,5	3,2	4,5	62,5
	Vot en blanc o nul	11,8	1,8	0,0	3,6	5,2	0,6	2,2

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Per tal de facilitar la interpretació de la taula, s'han ombrejat les caselles que indiquen el percentatge de persones identificades amb un partit que van votar el mateix partit a les eleccions al Parlament. Així, per exemple, es constata que el 79,1% de les persones joves que manifesta sentir-se identificat amb CiU va votar la federació nacionalista. I, en l'altre extrem, que només el 25% dels i les joves properes al PP van votar aquesta opció. De fet, tant en el cas de les persones joves com de les adultes, CiU és, amb diferència, el partit que aconsegueix fidelitzar millor el vot de les identificades amb la seva formació. Cal recordar que aquestes eleccions es van produir després de dues legislatures en què CiU havia estat a l'oposició, de manera que la federació va saber treure rendiment del desgast dels tres partits del govern (PSC, ERC i ICV-EUiA) i mobilitzar els seus votants.

Més enllà de la lectura circumstancial de les dades i de les diferències entre partits, per al propòsit d'aquesta publicació és interessant observar les diferències entre població jove i adulta. Les dades ombrejades són un indicador de la fidelitat de les persones identificades amb el seu partit: en tots els casos, les joves es mostren molt menys fidels al partit al qual manifesten sentir-se més properes. Si es comparen les diferències entre gent jove i adulta en els nivells de fidelitat de vot als partits amb què se sent identificada, les xifres són del 38,9% per al PP, del 27,2% per a ERC, del 21,7% per al PSC, del 9,4% per a ICV-EUiA i del 14% per a altres partits. CiU és clarament el partit que més minimitza aquesta diferència (3,7%), i en aquestes eleccions va aconseguir que la mobilització del seu electorat arribés també als col·lectius més joves. De manera global, malgrat que les persones joves tinguin una certa identificació partidista, la seva orientació del vot està més vinculada a factors alternatius a la identificació partidista. Probablement tenen més en compte factors de context, valoren l'actuació de partits o líders, o adopten posicions estratègiques a l'hora de decidir el seu vot. Això els permet optar per altres opcions polítiques o, fins i tot, abstenir-se en més mesura que la població adulta.

En el capítol anterior s'ha observat que les persones joves tendeixen a identificar-se amb un partit polític una mica per sota del que ho fan les adultes. El que es constata a les dades de la taula 5.10 és que fins i tot les persones joves que sí que manifesten una proximitat

de partit tenen tendència a escollir més lliurement el seu vot. Així doncs, l'orientació de la identificació partidista és menys rellevant en les persones joves que en les adultes a l'hora de decidir l'orientació del seu vot.

5.5. Ideologia i posicionament polític segons el perfil i la situació social de les persones joves

L'anàlisi del posicionament polític segons els grans grups d'edat ha posat de relleu algunes diferències i també algunes similituds entre les persones joves i els altres grups. Ara bé, tal com s'ha anat repetint, el col·lectiu jove no és homogeni, tampoc pel que fa al seu posicionament polític. En aquest apartat s'analitzen les diferències en el posicionament de la gent jove en funció de les variables més rellevants i es posa de manifest la diversitat interna entre el grup jove. Per fer-ho s'han seleccionat alguns dels indicadors més rellevants de posicionament: en concret, el posicionament versus el no-posicionament en l'eix esquerra-dreta, l'orientació del posicionament social en l'escala esquerra-dreta, el sentiment de pertinença, els valors postmaterialistes i el posicionament sobre el medi ambient.

Ideologia, posicionament i gènere

El sexe, és a dir, el fet de néixer home o dona, té una influència important en la configuració de la identitat. La socialització d'homes i dones en uns rols de gènere determinats contribueix a configurar imaginaris col·lectius i comunitaris diferents. Més enllà de la socialització, les societats patriarcals atribueixen rols diferents a homes i dones al llarg de la seva trajectòria vital. Tot plegat fa que homes i dones es posicionin de manera diferent davant d'allò públic. Per exemple, el fet que la cura i el treball reproductiu recaiguin principalment en les dones podria fer que aquestes tinguessin una vinculació major amb posicionaments ideològics de contingut social. Des del feminisme també s'ha posat de manifest que la política tradicional i les diferents tradicions ideològiques han estat pensades i desenvolupades des d'una perspectiva estrictament masculina.

És cert, però, que s'estan produint canvis importants en els rols de gènere. Això fa que les generacions més joves visquin en contextos de socialització de gènere diferents a les generacions precedents. A més a més, com ja s'ha vist al llarg del capítol, les persones joves sovint mostren un comportament diferent de les adultes en el posicionament polític. Així doncs, cal veure de quina manera el fet de ser home o dona fa que els i les joves mantinguin visions, opinions i valors polítics diferenciats.

La taula 5.11 mostra que els homes joves es posicionen més en l'eix ideològic esquerra-dreta que les dones joves, tot i que la diferència és poc significativa. On sí que s'observa una diferència notable és en l'orientació del posicionament: les mitjanes indiquen que les dones registren una tendència major a adoptar posicions d'esquerra (2,81%), mentre que els homes se situen més cap al centre ideològic (3,16%).

TAULA 5.11. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons sexe. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Sexe		
	Home	Dona	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	82,2	80,3	81,3
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	3,16	2,81	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	42,1	49,1	45,5
Postmaterialisme (%)	36,6	41,1	38,8
Posicionament sobre medi ambient (%)	71,7	73,3	72,5

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Ja s'ha vist que el jove és el grup d'edat que mostra una identificació major amb Catalunya. Dins el col·lectiu de joves, les diferències més grans pel que fa al sentiment nacional es troben en el creuament per sexe: el sentiment de pertinença nacional a Catalunya és significativament major entre les dones joves (49,1%) que entre els homes joves (42,1%).

Amb relació a l'assumpció de valors postmaterialistes, les dones són, de nou, les que més prioritzen aspectes vinculats amb el postmaterialisme, amb una diferència de 4,5 punts percentuals respecte els homes. Aquesta diferència no es reflecteix en l'indicador sobre la prioritització del medi ambient, atès que no s'hi observen diferències: les joves mostren un percentatge d'acord lleugerament superior als joves, però la diferència és minsa, de tan sols 1,6 punts percentuals.

Ideologia, posicionament i edat

Si, tal com s'ha observat en el primer apartat d'aquest capítol, l'edat té influència en la manera com les persones es posicionen ideològicament, és plausible pensar que dins del col·lectiu juvenil, conformat per diferents franges d'edat, també es registrin posicions ideològiques diferenciades en funció de l'etapa vital en què es troba la persona.

Al capítol 4, en l'anàlisi de la implicació política, ja s'ha vist que, a mesura que avança l'edat, es produeixen canvis que fan que els indicadors d'implicació política prenguin força. Els valors i principis polítics són actituds i creences que tendeixen a ser força estables al llarg de la vida (Alwin i Krosnick, 1991). Un cop la persona adquireix, per exemple, un autoposicionament en l'escala ideològica, és difícil que el canviï de manera radical. En canvi, els posicionaments sobre qüestions concretes solen ser més volàtils.

En general, s'observen poques diferències en el posicionament ideològic segons l'edat. Tot i així, la franja més jove, de 15 a 19 anys, és la que mostra més singularitat. En primer lloc, són les persones que menys es posicionen en l'eix esquerra-dreta, amb una diferència de 5,6 punts percentuals respecte tot el col·lectiu juvenil. De fet, els dos altres grups d'edat, de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys, pràcticament no presenten diferències en la ubicació ideològica en l'eix esquerra-dreta. Ara bé, entre les persones joves que es

posicionen no es registren diferències, ja que les mitjanes de posicionament ideològic es troben al voltant del 3 per a tots els grups d'edat. Fent una lectura de cicle de vida, els resultats confirmarien l'estabilitat de l'indicador d'autoubicació esquerra-dreta una vegada que l'individu ha definit la seva posició ideològica. És probable que entre el grup més jove hi hagi individus que encara no s'han definit ideològicament, però un cop ho fan no solen canviar la seva ideologia.

TAULA 5.12. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons grup d'edat. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Grup d'edat			
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	75,7	83,1	83,2	81,3
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	3,00	2,98	3,00	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	46,2	51,3	40,9	45,5
Postmaterialisme (%)	40,9	38,9	37,6	38,8
Posicionament sobre medi ambient (%)	66,1	72,4	76,2	72,5

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Quant al sentiment de pertinença, es constata una vinculació amb Catalunya major en la franja de 20 a 24 anys (51,3%). Aquest grup d'edat és, a més a més, l'únic en què més del 50% de les respostes corresponen a "només català/ana" o "més català/ana que espanyol/a", seguit pel grup de joves entre 15 i 19 anys (46,2%). Per contra, les persones joves de 25 a 29 anys són les que s'identifiquen menys amb Catalunya com a territori de pertinença (40,9%) –aquesta és l'única franja d'edat per sota del percentatge del total de persones joves.

En relació amb els valors postmaterialistes, les diferències entre grups d'edat no són significatives. Sembla, doncs, que, tal com succeeix en l'eix esquerra-dreta, es tracta de valors força estables que no varien amb els canvis de cicle vital. En canvi, sí que es produeix una diferència clara quant al posicionament respecte el medi ambient. Les persones més joves són les que mostren menys acord amb la idea que cal preservar el medi ambient fins i tot quan això suposa menys creixement econòmic: el 66,1% front al 72,4% de joves de 20 a 24 anys, i al 76,2% del de 25 a 29 anys.

Ideologia, posicionament i nivell educatiu

El nivell educatiu és un factor determinant en tots els aspectes que s'analitzen en aquesta publicació de la relació entre ciutadania i política. També és clau per entendre les diferències en els posicionaments ideològics de les persones joves. L'educació, els recursos cognitius, tenen una relació directa amb la capacitat de les persones per entendre el món que les envolta i, per tant, també l'entorn polític (Verba *et al.*, 1995). Per si sol, aquest és

un factor amb un gran impacte sobre els valors polítics i el posicionament davant les qüestions i les problemàtiques públiques.

TAULA 5.13. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons nivell educatiu. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Nivell d'estudis finalitzats			Total
	Estudis obligatoris	Estudis mitjans	Estudis superiors	
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	76,4	80,8	90,0	81,3
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	3,27	2,98	2,65	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	42,5	42,0	58,3	45,6
Postmaterialisme (%)	37,8	35,7	47,3	38,8
Posicionament sobre medi ambient (%)	70,1	70,4	80,3	72,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Tal com s'observa a la taula 5.13, en tots els indicadors escollits per representar la ideologia i els valors juvenils es constata una graduació força lineal dels posicionaments en funció del nivell educatiu assolit.

En primer lloc, el posicionament en l'eix esquerra-dreta és més habitual entre les persones joves amb estudis superiors, ja que el 90% de les que posseeixen una titulació universitària s'hi posicionen, mentre que entre les que han assolit els estudis obligatoris, el percentatge d'autoubicació baixa al 76,4%. Un nivell major de recursos cognitius afavoreix la comprensió de l'entorn i capacita les persones joves per situar-se en l'espectre polític.

En segon lloc, entre les persones joves que es posicionen s'observa altra vegada un comportament escalat en funció del nivell educatiu. En aquest sentit, a menys nivell educatiu, les mitjanes d'autoposicionament s'apropen al centre –en aquest cas, entre el centre-esquerra (3) i el centre (4)–, i, a mesura que augmenta la formació, les mitjanes es van movent cap a les posicions d'esquerres fins situar-se en el 2,65 de mitjana –entre l'esquerra (2) i el centre-esquerra (3).

En tercer lloc, el sentiment de pertinença nacional trenca lleugerament la relació lineal entre el nivell educatiu i la ideologia, atès que tant les persones joves amb estudis obligatoris com les que tenen estudis mitjans registren un grau d'identificació amb Catalunya força semblant. És destacable, però, que els i les joves amb estudis superiors augmenten significativament els percentatges de pertinença catalana.

El comportament diferenciat dels i les joves amb estudis superiors respecte els altres dos grups es reproduïx en la prioritització de valors postmaterialistes, que se situen al quart lloc. Les persones joves amb estudis superiors es desmarquen substancialment de les que tenen estudis obligatoris i mitjans, perquè registren percentatges superiors en l'índex de valors postmaterialistes. Per últim, fins i tot l'indicador vinculat a la prioritització del medi

ambient, que com ja s'ha explicat presenta un grau de consens elevat, en aquest cas es troba gairebé 10 punts percentuals per sobre entre les persones joves amb estudis superiors.

Sembla que el tret diferenciador en el posicionament ideològic de les persones joves en funció del nivell formatiu és l'assoliment d'estudis superiors, ja que les que en disposen mostren un grau més elevat d'autoubicació en l'eix esquerra-dreta i una mitjana més propera a l'esquerra que no pas els altres dos grups. També presenten una vinculació identitària major amb Catalunya i assumeixen en més mesura valors postmaterialistes.

Ideologia, posicionament i transicions juvenils

Durant la joventut es produeixen canvis en els rols socials dels individus que tenen un fort impacte en els seus comportaments i actituds. El pas de l'etapa educativa al món laboral o l'emancipació canvien la forma de vida de les persones joves, els seus hàbits i potser també les seves orientacions polítiques. Una manera de copsar l'efecte d'aquests canvis és a través de l'edat, tal com s'ha fet a l'apartat 5.5.2, entenent que les persones joves de més edat solen haver superat aquestes transicions en més grau que les més joves. Tanmateix, i atès que aquesta associació cada cop és més feble perquè les transicions s'allarguen i es tornen reversibles (Miret *et al.*, 2007), és interessant disposar d'indicadors alternatius de transicions. Malgrat que l'EPP11 no és una eina pensada per realitzar una anàlisi de les transicions juvenils, permet destriar dues variables que ajuden a entendre el seu efecte sobre la ideologia política. D'una banda, la situació d'activitat, és a dir, el fet d'estar treballant, estudiant o a l'atur (taula 5.14), i, de l'altra, la situació d'emancipació domiciliar (taula 5.15).

TAULA 5.14. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la situació d'activitat. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Situació d'activitat			
	Treballant	Estudiant	A l'atur	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	84,9	79,8	72,4	81,4
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	2,91	3,06	3,13	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	44,6	51,2	29,8	45,8
Postmaterialisme (%)	40,2	39,2	38,3	39,6
Posicionament sobre medi ambient (%)	74,2	70,2	71,1	72,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Pel que fa a la situació d'activitat, les persones joves estudiants són les que mostren més grau de vinculació amb Catalunya: el 51,2% declara sentir-se "només català/ana" o "més català/ana que espanyol/a". Per contra, les que es troben a l'atur constitueixen el grup amb un percentatge més baix de vinculació amb Catalunya, de tan sols el 29,8%. Aquest darrer grup, la gent jove a l'atur, és també el que menys es posiciona en l'eix esquerra-dreta.

A banda d'aquests dos aspectes, la situació d'activitat no sembla ser un factor massa determinant dels posicionaments ideològics de les persones joves. Totes les mitjanes de posicionament en l'eix esquerra-dreta són properes al 3, i tan sols entre joves a l'atur s'observa una certa tendència al centre. La situació d'activitat tampoc no mostra cap associació amb la prioritització de valors postmaterialistes. En termes generals, totes tres situacions d'activitat registren percentatges similars, però en destaquen lleugerament les persones joves que treballen, que presenten un grau major d'acord amb la idea que cal preservar el medi ambient encara que això impliqui aturar el creixement econòmic. Les diferències són molt tímides: de tot just 3,1 punts percentuals respecte les persones joves que estan a l'atur, i de 4 respecte les que tenen els estudis com a activitat principal.

TAULA 5.15. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la situació d'emancipació. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Situació d'emancipació		
	No emancipat/ada	Emancipat/ada	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	80,9	82,5	81,3
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	2,99	3,02	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	46,1	43,8	45,5
Postmaterialisme (%)	39,4	36,9	38,8
Posicionament sobre medi ambient (%)	70,8	77,5	72,5

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La situació d'emancipació, d'entrada, tampoc no sembla un criteri determinant en la diferenciació del posicionament ideològic de les persones joves: ni en el fet de posicionar-se en l'eix esquerra-dreta, ni en les mitjanes de posicionament. Tant la gent jove emancipada com la que no ho està registren mitjanes de posicionament molt semblants. El grau d'identificació amb Catalunya tampoc no presenta diferències significatives segons la situació d'emancipació, si bé és cert que les persones joves no emancipades mostren un percentatge lleugerament superior.

Quant a la prioritització d'aspectes socials vinculats a valors postmaterialistes, és destacable que les persones joves no emancipades són les que mostren un percentatge més baix en la prioritització d'aquests valors. Ara bé, contràriament a aquesta tendència, és també el col·lectiu que mostra més grau d'acord amb la idea que el medi ambient ha de prioritzar-se al creixement econòmic.

En general, sembla que tant les variables de transicions com les d'edat no són massa determinants en la definició de les posicions ideològiques de les persones joves. Tot i que cal contrastar aquests resultats amb l'anàlisi multivariable, sembla que els valors i principis ideològics, un cop adoptats, es mantenen estables malgrat el pas del temps i els canvis transicionals.

Ideologia, posicionament i origen social

Les actituds polítiques estables, com les afinitats ideològiques, es formen durant el procés de socialització i es mantenen amb molt poques variacions al llarg de la vida (Alwin i Krosnick, 1991). En la socialització, la influència de la família d'origen és determinant, per això, per a les persones de totes les edats, l'origen social és un element determinant en la conformació dels valors i els principis socials i polítics. En el cas de la gent jove, que encara no ha definit la seva posició social, la influència de l'origen és encara més determinant. El posicionament ideològic que adopten les persones joves, així com els valors i imaginaris col·lectius, tenen a veure amb la posició que han heretat de la seva família, és a dir, amb el seu origen social.

Per aquest motiu és important, a l'hora d'aproximar-se a l'anàlisi de la realitat juvenil, tenir en compte variables d'extracció familiar que donin compte de la situació de partida dels i les joves. En aquest cas, l'EPP11 proporciona tres variables que resulten clau: el nivell educatiu del pare i de la mare, el fet d'haver nascut a un altre país i la llengua familiar d'origen. A continuació s'observa de quina manera aquests tres elements influeixen en la ideologia i el posicionament de les persones joves de Catalunya.

TAULA 5.16. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons el nivell educatiu del pare i de la mare. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Nivell educatiu del pare i de la mare		
	Pare i mare amb estudis primaris o inferiors	Pare o mare amb estudis secundaris o superiors	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	78,1	83,1	82,0
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	3,21	2,93	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	32,9	49,8	46,0
Postmaterialisme (%)	34,1	40,2	38,9
Posicionament sobre medi ambient (%)	72,5	72,5	72,5

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

El nivell educatiu familiar mostra una gran capacitat explicativa del posicionament ideològic que adopten les persones joves. En aquest sentit, els i les joves que provenen de llars on almenys un dels dos progenitors posseeix estudis superiors presenten un grau major d'autoposicionament en l'eix esquerra-dreta: el 83,1% es posiciona en aquesta escala. Pel que fa al punt on s'ubiquen en l'eix ideològic, els fills i filles de famílies amb estudis secundaris o superiors se situen més a l'esquerra (2,93%) que els de famílies amb un nivell d'instrucció inferior (3,21%).

En la resta d'indicadors les diferències també són significatives: les persones joves amb famílies amb un nivell d'instrucció elevat mostren una vinculació identitària major amb Catalunya (49,8%) i assumeixen en més mesura valors postmaterialistes. Tot i així, de nou, la

importància del medi ambient per sobre del creixement econòmic no està influïda pel nivell d'instrucció de la família, ja que ambdós grups analitzats registren percentatges idèntics al respecte.

Convé assenyalar que aquests resultats van en la mateixa direcció que els observats en l'anàlisi segons el nivell educatiu dels i les joves. Per tant, sembla que tant el nivell d'instrucció propi com el dels progenitors afavoreix un posicionament major, opcions més d'esquerres, un sentiment de catalanitat major i posicions més postmaterialistes i favorables a la conservació del medi ambient.

TAULA 5.17. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la llengua parlada durant la infància. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Llengua parlada durant la infància		
	Català	Castellà i altres	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	88,0	77,9	81,4
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	2,72	3,16	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	79,6	27,2	45,6
Postmaterialisme (%)	38,8	38,8	38,8
Posicionament sobre medi ambient (%)	74,7	71,1	72,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

A partir de la taula 5.17 s'observa, altra vegada, que la família d'origen té molta influència en el posicionament ideològic de les persones joves, si més no, amb relació al posicionament en els dos eixos ideològics que es tracten en aquest capítol: l'eix esquerra-dreta i l'eix nacional. La gent jove que té el català com a llengua d'origen presenta un percentatge significativament més elevat d'autoubicació en l'eix esquerra-dreta i una tendència major a adoptar posicions d'esquerres (de fet, registra la mitjana més baixa de totes les analitzades amb relació al col·lectiu juvenil). Cal subratllar especialment, tal com era d'esperar, l'indicador referit a la vinculació amb Catalunya, atès que el 79,6% de les persones joves que durant la infància han tingut el català com a llengua pròpia afirmen sentir-se només catalanes o més catalanes que espanyoles, front al 27,9% de les que han tingut com a llengua d'origen el castellà o alguna altra.

En l'indicador que no s'aprecien diferències destacables és en el de l'adopció de valors postmaterialistes, ja que tant la gent jove que ha tingut el català com a llengua d'origen com la que no mostra percentatges idèntics en la prioritització de valors postmaterialistes (38,8%). Els percentatges d'acord amb el fet que la preservació del medi ambient ha de prioritzar-se al creixement econòmic són molt semblants per a ambdós grups, amb una diferència lleu de 3,6 punts percentuals.

Haver nascut a l'Estat espanyol o a un país estranger és una altra variable, vinculada a l'origen de les persones joves, que presenta diferències importants en bona part dels indicadors escollits per analitzar el posicionament ideològic del col·lectiu jove a Catalunya.

En aquest sentit, el 82,5% de la gent jove nascuda a l'Estat es posiciona en l'eix esquerra-dreta, front al 71% de la nascuda a l'estranger. A més a més, la segona mostra una mitjana més propera al centre de l'eix (3,82), que es troba en el punt 4. De fet, les persones joves nascudes a l'estranger són les que registren la mitjana de posicionament en l'eix esquerra-dreta més elevada de tots els col·lectius que s'han analitzat al llarg d'aquest apartat.

TAULA 5.18. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons el lloc de naixement. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Lloc de naixement		
	A l'Estat espanyol	A l'estranger	Total
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	82,5	71,0	81,5
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	2,92	3,82	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	48,6	15,5	45,6
Postmaterialisme (%)	39,8	29,6	38,8
Posicionament sobre medi ambient (%)	71,9	76,5	72,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Tot i que d'entrada pot semblar evident, les persones joves entrevistades que han nascut a l'Estat espanyol –la immensa majoria, a Catalunya– presenten un percentatge molt superior d'identificació amb Catalunya que no pas les que han nascut a l'estranger. Això no obstant, resulta interessant constatar que el 29,9% de joves nascuts fora de l'Estat espanyol declara sentir-se “només català/ana” o “més català/ana que espanyol/a”.

Finalment, es torna a observar una certa contradicció en l'adopció de valors postmaterialistes. Les persones joves nascudes a l'Estat espanyol mostren un percentatge significativament superior en la prioritització d'aspectes i qüestions socials vinculats a valors i actituds postmaterialistes: el 39,8%, front al 29,6% de les que han nascut fora de l'Estat. Tot i així, les últimes mostren un grau d'acord major amb l'afirmació que cal preservar el medi ambient encara que això impliqui aturar el creixement econòmic.

Les variables relacionades amb l'origen social s'han revelat determinants per entendre els diferents posicionaments polítics de les persones joves. Caldrà veure, amb l'anàlisi multivariable, si se'n manté l'efecte.

Ideologia, posicionament i territori

El darrer apartat analitza les diferències en el posicionament ideològic de la joventut respecte la mida del municipi on resideix. El fet de viure en un municipi o un altre, en contextos més rurals o urbans, i amb diferències en l'estructura econòmica, en les xarxes socials o en l'accés als recursos pot tenir un impacte en les posicions polítiques dels i les joves.

TAULA 5.19. Posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons la grandària del municipi. Catalunya, 2011

Posicionament ideològic	Grandària del municipi				Total
	Menys de 10.000 hab.	De 10.001 a 50.000 hab.	Més de 50.000 hab.	Barcelona	
Posicionament/no-posicionament esquerra-dreta (%)	82,5	81,9	80,5	81,0	81,3
Autoubicació esquerra-dreta (escala 1-7)	2,99	3,05	3,06	2,82	2,99
Sentiment de pertinença català (%)	63,5	44,4	37,8	44,8	45,5
Postmaterialisme (%)	34,9	37,0	40,7	41,0	38,7
Posicionament sobre medi ambient (%)	71,7	72,8	70,2	76,2	72,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En la majoria d'indicadors, tal com passava en el capítol 4 sobre la implicació política de les persones joves, la grandària del municipi de residència no sembla un element massa diferenciador de la ideologia i el posicionament polític. Pel que fa als indicadors vinculats al posicionament en l'eix esquerra-dreta, tan sols en destaca que els i les joves que viuen a Barcelona presenten una tendència major a adoptar posicions d'esquerra.

No obstant això, quant al sentiment de pertinença sí que es produeix una diferència significativa. Els municipis de menys de 10.000 habitants són clarament els que aglutinen el percentatge més alt de vinculació amb Catalunya, de manera que viure en municipis petits augmenta sensiblement les probabilitats d'identificar Catalunya com el territori de referència identitària.

Finalment, l'assumpció de valors postmaterialistes és més habitual entre les persones joves que viuen en municipis grans, perquè tant les persones joves entrevistades que resideixen en municipis més grans de 50.000 habitants com les que resideixen a Barcelona mostren els percentatges d'acord més elevats amb qüestions socials i polítiques vinculades a aquests valors. En la mateixa línia, les persones joves de Barcelona són les que declaren un grau d'acord major amb la idea que cal preservar el medi ambient per sobre del creixement econòmic.

5.6. Factors explicatius del posicionament polític de les persones joves

En l'apartat anterior s'ha constatat que els posicionaments i els valors polítics no es distribueixen uniformement entre tot el col·lectiu jove. En concret, s'han posat de manifest diferències en el posicionament en funció de variables com ara el nivell instructiu o l'origen social i, en menys mesura, l'edat, les situacions de transició o el territori de residència. A continuació es presenten unes anàlisis de regressions que pretenen identificar quines d'aquestes variables són més determinants per explicar l'heterogeneïtat en els diversos posicionaments polítics de les persones joves.

A la taula 5.20 es recullen els resultats dels models de regressió logística per a les variables categòriques: en particular, per a la variable de posicionament en l'eix esquerra-dreta, de sentiment de pertinença, de valors postmaterialistes i de posicionament respecte el medi ambient.

TAULA 5.20. Model de regressió logística del posicionament ideològic de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2011

Variable	Posicionament ideològic			
	Posicionament eix esquerra-dreta	Sentiment pertinença català	Postmaterialisme	Qüestió mediambiental
Sexe (dona)	-0,261	0,259 *	0,150	0,085
Edat	0,032	-0,010	-0,027	0,021
Nivell d'estudis	0,147 ***	0,106 ***	0,085 **	-0,005
Situació ^a	Estudiant	-0,190	0,061	-0,027
	A l'atur	-0,493 *	-0,397	0,070
Emancipat/ada	0,009	-0,059	0,038	0,125
Nascut/uda a l'estranger	-0,599 **	-1,003 ***	-0,433 *	0,215
Llengua parlada a la infància (català)	0,546 ***	2,094 ***	-0,132	0,285 *
Pare o mare amb estudis secundaris		0,260	0,364 *	0,210
	Petit (0-10.000 hab.)	0,072	0,747 ***	-0,180
Grandària del municipi ^b	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	0,238	0,181	-0,083
	Barcelona	-0,111	0,127	0,018
Constant	-0,316	-1,943 ***	-0,579	0,329

^a Categoria de referència: Treballant (inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Respecte la identificació nacional de les persones joves, el nivell d'estudis i les variables vinculades a l'origen social tenen una influència forta sobre el seu sentiment de pertinença. El fet de disposar d'estudis superiors fa augmentar el sentiment de pertinença a Catalunya. A la vegada, un nivell educatiu alt dels progenitors i el fet que el català hagi estat la llengua parlada a la infància són variables que mostren una relació positiva amb la vinculació a Catalunya com a territori de referència identitària. Així mateix, i confirmant l'anàlisi bivariant, la gent jove que ha nascut fora de l'Estat espanyol té menys tendència a identificar-se com a més catalana que espanyola o només catalana.

Al mateix temps, i en coherència amb els resultats analitzats en l'apartat anterior, s'observa que les persones joves que resideixen en municipis petits augmenten significativament la seva identificació amb Catalunya en comparació amb les residents a municipis grans (de 50.001 a 300.000 habitants). També, tot i que de manera tímida, el sexe té influència en la

identificació nacional en el sentit que el fet de ser dona presenta una relació positiva amb el sentiment de pertinença a Catalunya.

La prioritització de valors postmaterialistes per part de les persones joves és un indicador que, d'entrada, rep menys influència de les variables independents escollides per dur a terme l'anàlisi. Tot i així, el nivell d'estudis assolit sembla tenir capacitat explicativa respecte l'adopció de valors postmaterialistes. D'altra banda, i encara que amb una significació baixa, el fet d'haver nascut a l'estranger mostra una relació negativa amb el postmaterialisme, és a dir, que els i les joves que han nascut fora de l'Estat tenen menys tendència a assumir aquest tipus de valors. Les persones que emigren per raons econòmiques solen deixar enrere situacions de molta inestabilitat en els seus països d'origen, i sovint viuen en condicions precàries en arribar a Catalunya. Per això és lògic que tendeixin a valorar més els valors relacionats amb la seguretat i l'estabilitat.

En l'anàlisi de l'indicador associat a la prioritització del medi ambient respecte el creixement econòmic, tan sols la llengua d'origen té una certa capacitat per explicar el grau d'acord en aquest sentit. L'anàlisi multivariant no descriu cap efecte de les variables independents respecte la prioritització del medi ambient. Convé recordar, però, que aquest indicador és el que ha presentat més consens en totes les anàlisis desenvolupades al llarg del capítol.

Pel que fa al posicionament en l'eix esquerra-dreta, el nivell d'estudis propi i la llengua parlada durant la infància són les dues variables que mostren tenir més influència. Aquest indicador mesura en quin grau els individus s'identifiquen, o són capaços de posicionar-se subjectivament, dins d'un espectre que classifica els posicionaments ideològics en funció de valors sociopolítics associats als dos extrems de l'eix. En aquest sentit, l'anàlisi multivariant mostra que, com més nivell d'estudis té la persona jove –si es controlen la resta de factors–, més probabilitats hi ha que s'identifiqui amb un punt concret de l'eix esquerra-dreta. Així mateix, el fet que el català sigui la llengua d'origen també té una influència positiva en la capacitat dels i les joves per identificar-se en aquest eix.

De manera significativa s'observa també que el lloc de naixement s'associa a la capacitat per assumir una posició concreta en l'eix, malgrat que en aquest cas la relació és negativa. Tal com s'ha constatat en l'anàlisi bivariant, les persones joves que han nascut a l'estranger mostren menys tendència a ubicar-se en l'eix esquerra-dreta que les nascudes a l'Estat espanyol. En relació amb les transicions, el fet d'estar a l'atur fa disminuir el grau de posicionament en aquest eix respecte les persones joves que estan treballant. Tanmateix, la relació és feble.

La informació precedent pretén explicar el posicionament o no en l'eix esquerra-dreta de les persones joves. Entre les que es posicionen, com ja s'ha vist al llarg del capítol, el més habitual és que assumeixin posicions més properes a l'esquerra que no pas a la dreta (la mitjana per al total de joves és de 2,99 en una escala d'1 a 7). Ara bé, quins factors influeixen en el fet que una persona jove s'identifiqui amb un punt concret de l'escala? La taula 5.21 presenta els resultats de la regressió lineal sobre l'eix de posicionament esquerra-dreta: els valors negatius indiquen una propensió major a situar-se més a l'esquerra de la mitjana, i els positius, més a la dreta.

TAULA 5.21. Model de regressió lineal del posicionament en l'eix esquerra-dreta de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2011

Variable	Posicionament eix equerra-dreta	
Sexe (dona)	-0,244 **	
Edat	0,012	
Nivell d'estudis	-0,072 ***	
Situació ^a	Estudiant	0,239 **
	A l'atur	0,098
Emancipat/ada	0,004	
Nascut/uda a l'estranger	0,694 ***	
Llengua parlada a la infància (català)	-0,308 ***	
Pare o mare amb estudis secundaris	-0,177	
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	0,033
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	0,016
	Barcelona	-0,206
Constant	3,510 ***	

^a Categoria de referència: Treballant (inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

De nou, el nivell d'estudis esdevé un factor explicatiu clau del posicionament ideològic de les persones joves: com més alt és el nivell d'estudis, més tendència s'observa a assumir posicions properes a l'esquerra. El fet de tenir el català com a llengua d'origen familiar també influeix en l'adopció de posicions d'esquerra entre el col·lectiu juvenil, atès que, com mostra la taula, té una significació forta i negativa dins el model d'anàlisi.

En canvi, el fet d'haver nascut a l'estranger manté una relació positiva en l'explicació del posicionament ideològic de la gent jove, és a dir, que afavoreix posicions més a la dreta de la mitjana. Cal recordar que l'anàlisi bivariant presenta una mitjana de 3,82 entre les persones joves estrangeres, de manera que aquestes expressen una posició ideològica gairebé al centre de l'eix. En la línia de seguir reforçant l'anàlisi bivariant de l'apartat anterior, el fet de ser dona mostra una influència significativa en l'adopció de posicions d'esquerra dins de l'eix ideològic, de manera que influeix en l'assumpció de posicions més d'esquerra.

Respecte a la situació d'activitat, l'anàlisi bivariant ja ha revelat que les persones joves que treballen se situen més a l'esquerra que les que estudien o estan a l'atur, les quals adopten posicions més centrades. Al model de regressió s'observa que, quan es controlen la resta de variables, la que manté l'efecte és la de tenir els estudis com a activitat principal.

El conjunt d'indicadors de posicionament ha posat de manifest que les variables més rellevants per definir els valors i la ideologia de la població jove són el nivell educatiu i l'origen social. D'una banda, el nivell d'estudis mostra una gran influència en tots els indicadors

escollits, a excepció la qüestió mediambiental. De l'altra, l'origen social, especialment la llengua parlada i l'origen territorial (lloc de naixement), té influència en gairebé totes les variables. En canvi, el nivell educatiu dels progenitors ha perdut la influència que es detectava en l'anàlisi bivariàble en tots els indicadors, excepte el sentiment de pertinença, probablement perquè recollia indirectament l'efecte del nivell educatiu propi. Per tant, el que sembla rellevant realment a l'hora de definir la ideologia de les persones joves és el seu nivell instructiu adquirit, i no tant el capital educatiu heretat de la família.

En referència a l'edat, no sembla que tingui cap paper en la definició ideològica de les persones joves. Les situacions de transició, al seu torn, tampoc no semblen gaire rellevants, ja que el fet d'haver-se emancipat o de viure en la llar d'origen no mostra una capacitat explicativa del posicionament ideològic en cap dels indicadors escollits per a l'anàlisi. La situació d'activitat sí que mostra una influència lleu en els posicionaments esquerra-dreta, però no sembla determinant. Això confirmaria la idea que els principis i valors ideològics són estables al llarg de les trajectòries vitals.

En darrer lloc, la grandària del municipi de residència tan sols explica el sentiment nacional, atès que és en els municipis petits on es registra més tendència a sentir-se "només català/ana" o "més català/ana que espanyol/a". Aquesta dada és interessant si es té en compte que està controlada per la variable de llengua familiar d'origen i, per tant, si s'elimina l'efecte que en els municipis més poblats hi ha més joves de famílies originàries d'altres indrets de l'Estat. Sembla, doncs, que als municipis petits es produeix un arrelament al territori major.

5.7. Conclusions

Tal com havia succeït en el capítol anterior sobre les actituds d'implicació política, l'anàlisi del posicionament polític per grups d'edat ha posat de manifest que el col·lectiu jove no és el que presenta un comportament més diferent. Tot i que amb algunes excepcions, els posicionaments polítics de les persones joves són força semblants a la mitjana de la població. Com a mínim ho són més que el grup de les persones de 65 anys i més, que, altre cop, és el que mostra una singularitat major en la seva ideologia i posicionaments polítics. Això passa, per exemple, en el fet de manifestar o no l'autoblocació en l'eix esquerra-dreta: el percentatge de joves que hi respon és molt similar a la mitjana, mentre que entre la població de 65 anys i més hi ha més reticències a fer-ho. De fet, si s'observen específicament les persones que no es posicionen perquè no volen fer-ho (no perquè no en sàpiguen), es constata que el jove és el grup d'edat amb menys reticències a mostrar la seva ideologia.

Pel que fa a l'orientació del seu posicionament, la gent jove es defineix majoritàriament d'esquerres i ho fa una mica més que la mitjana de la població. També sembla que el col·lectiu jove és el més propens a situar-se en posicions extremes, tot i que l'extremisme hi és molt minoritari. Quant al sentiment de pertinença, hi predominen les identitats compartides, encara que amb una prevalença clara del sentiment de catalanitat. Les opcions d'identificació nacional que inclouen el fet de sentir-se català/ana són més comunes entre la gent jove que entre el conjunt de la població.

En la prioritització de valors materialistes o postmaterialistes es manté el mateix patró: la població jove tendeix a prioritzar valors postmaterialistes, com ara la participació ciutadana i la llibertat d'expressió, i ho fa lleugerament per sobre de la mitjana de la població, sense diferenciar-se'n massa. El grup d'edat més discordant torna a ser el de les persones de 65 anys i més. En aquest cas, però, els resultats són més inesperats, ja que els valors postmaterialistes se solen associar a les generacions més joves i, en canvi, el grup que hi mostra més afinitat és el de les persones de 30 a 44 anys. Diez Nicolàs (2011) ja adverteix que la inestabilitat i vulnerabilitat creixent de la joventut en les democràcies occidentals pot suposar un retorn a la prioritització de valors com l'ordre i la seguretat econòmica. A Catalunya, la generació jove actual viu un període de crisi econòmica que se suma a la inestabilitat que ja caracteritzava la situació juvenil. En properes enquestes caldrà veure, per tant, com evoluciona aquesta prioritització de valors i si, efectivament, s'ha produït un canvi de tendència que marca un retorn a valors més materialistes.

Del creuament de diversos indicadors de posicionament convé destacar dos aspectes, perquè, aquí sí, dibuixen una singularitat en la manera que tenen les persones joves de definir el seu posicionament polític. Es tracta del seu posicionament pel que fa a la política de partits i de la seva llibertat major en la formulació de posicions sobre qüestions concretes respecte la seva adscripció ideològica.

Quant a la relació amb els partits polítics, el col·lectiu jove és clarament el grup d'edat amb un comportament més diferenciat, perquè és el que més busca opcions que signifiquin una alternativa als partits majoritaris. Quan es pregunta sobre la identificació partidista, el 18,3% de joves que manifesten proximitat a un partit ho fa en la categoria "altres partits". De fet, aquesta categoria és la tercera més important, darrere de CiU i el PSC. També en el vot, la gent jove busca més les opcions alternatives: si se sumen els vots a partits minoritaris amb els vots en blanc i els nuls, s'obté el 25% dels vots de la població menor de 30 anys. Aquest capítol també ha analitzat la correspondència entre la identificació partidista i l'orientació del vot, per tal veure el grau de fidelitat entre les persones que es declaren properes a un partit en concret. En aquest cas els resultats són rotunds, perquè les persones joves identificades amb un partit polític són molt menys fidels que les adultes, és a dir, que les persones joves tenen molta més llibertat per escollir el seu vot independentment de la seva identificació partidista.

La població jove també es mostra més flexible a l'hora de definir la seva posició en qüestions concretes respecte la seva definició ideològica. En l'anàlisi s'ha presentat la relació que s'estableix entre la ideologia i els posicionaments en aspectes com el medi ambient, la immigració, el dret a l'autodeterminació o la relació entre mercat i Estat. El resultat general és que hi ha força coherència entre la definició ideològica general i els aspectes concrets. Tot i així, la comparació entre el col·lectiu jove i l'adult ha posat de manifest que les persones joves tenen més autonomia per adoptar posicions que, *a priori*, no s'alineen amb la seva definició ideològica.

Tant la relació entre orientació partidista i vot com la relació entre ideologia i posicionament en qüestions concretes dibuixen una joventut que es posiciona políticament de manera més autònoma. Els lligams d'identitat (partidista o ideològica) són un punt de partida, però

el posicionament concret s'acaba definint en funció del context i d'interessos i principis més individuals. És probable que el nivell educatiu més elevat i l'accés a la informació major de les generacions joves els ofereixi capacitats cognitives i informació per posicionar-se més autònomament.

Els valors i principis ideològics s'han mostrat molt estables en funció de l'edat o les variables de transicions. Sembla, per tant, que aquest tipus d'orientacions es formen molt aviat i no canvien al llarg del cicle vital, ni per l'acumulació d'anys i experiència ni pels canvis vitals que suposa la fi dels estudis, l'entrada al mercat laboral o la formació d'una nova llar. El que sí que s'ha revelat com un factor clau per determinar la ideologia política són les variables relacionades amb l'origen social: el lloc de naixement, la llengua parlada a la infància o els estudis del pare o la mare expliquen en gran mesura les diferències ideològiques i de valors polítics de la gent jove. De fet, si, com s'ha dit, aquests principis es formen molt aviat en la trajectòria de l'individu, és d'esperar que els factors d'origen familiar hi tinguin una rellevància especial. Hi ha, però, un component que manté la seva influència fins i tot quan es controla per les variables familiars: el nivell educatiu.

Els posicionaments ideològics, doncs, es transmeten en el si de la família i es mantenen força estables al llarg de la trajectòria vital, influïts gairebé exclusivament pel nivell d'estudis. Malgrat tot, les persones joves són més autònomes que les adultes a l'hora de definir les seves posicions polítiques o les seves opcions electorals respecte les seves orientacions estables com la ideologia o la identificació partidista.

6. PARTICIPACIÓ EN ENTITATS I COL·LECTIUS

En els dos capítols anteriors s'han analitzat aspectes relacionats amb l'esfera subjectiva del vincle de la ciutadania amb la política: les actituds, els valors, les preferències i els posicionaments. En aquest capítol i el següent es passa a estudiar els comportaments que relacionen els individus amb la societat i la política; més en concret, la participació. La participació és un acte col·lectiu per naturalesa que només té sentit quan es produeix una interacció amb altres individus. Participar significa intervenir en algun procés, prendre-hi part. Per tant, en el cas de la participació social o política, significa prendre part en la societat. Fins i tot una de les formes de participació més individualitzada, el vot, no tindria sentit sense la concurrència en un mateix moment de molts altres vots, o sense l'existència d'organitzacions polítiques com els partits, que mobilitzen el vot i a les quals s'expressa el suport. Per una qüestió de necessitat analítica, en aquest capítol es tracta la participació en entitats i en el següent s'aborda la participació amb un component més individual, tot i que tant en un com altre s'anirà veient que són fenòmens entrellogats.

El fet que una persona participi o deixi de fer-ho depèn dels seus recursos, com ara el nivell formatiu o la disponibilitat de temps, així com de la seva disposició subjectiva envers l'esfera pública, de les seves actituds d'implicació política –com s'ha vist al capítol 4–. Segons Verba i els seus col·legues (1995), per tal que un individu participi cal, abans que res, que pugui, és a dir, que tingui capacitat de fer-ho. Aquesta capacitat està relacionada amb els recursos individuals (disponibilitat de temps, nivell formatiu, habilitats, etc.). Ara bé, amb els recursos no n'hi ha prou, ja que cal també que la persona vulgui participar, que tingui una actitud d'interès i implicació que faci que desitgi participar. Encara hi ha un tercer requisit per a la participació, que està relacionat amb l'entorn: una persona pot tenir capacitats i actituds favorables a la participació, però estar en un entorn molt poc mobilitzat on participar sigui molt costós. En aquest cas, l'existència d'organitzacions que facilitin la mobilització és clau. Així doncs, el fet que una persona participi o deixi de fer-ho no depèn exclusivament dels seus recursos i actituds personals, sinó de l'existència d'una xarxa de mobilització que el convidi a participar (Rosenstone i Hansen, 1993). Les organitzacions o els moviments socials desenvolupen aquesta funció de posar a l'abast de la ciutadania que pot i vol recursos per a la participació. Sense una certa organització col·lectiva que agrupi individus amb interessos similars, es fa difícil pensar que una sola persona pugui trobar sentit a la seva participació.

D'altra banda, és sabut que aquesta és una relació circular. L'existència d'organitzacions facilita la canalització de la voluntat de participació. Però, a més, les organitzacions, i especialment les que tenen una forta presència de joves, tenen un paper molt important per a la socialització política dels individus. L'experiència associativa genera ciutadans i ciutadanes

més participatius (McFarland i Thomas, 2006), i la socialització en entitats crea ciutadans i ciutadanes que més endavant demanaran més entitats en què col·laborar i que, al seu torn, contribuiran a posar a l'abast organitzacions i col·lectius que facilitaran la participació d'altres individus, tot generant un cercle virtuós de participació.

Per això, diversos pensadors de la democràcia han relacionat l'existència d'associacions fortes amb la fortalesa mateixa de la democràcia. Alexis de Tocqueville (1835) va comprendre que la base de la innovadora democràcia americana de la primera meitat del segle XIX raïa en la capacitat de la ciutadania d'organitzar-se per defensar els seus interessos davant els excessos eventuais de l'Estat. Més recentment, Putnam (Putnam *et al.*, 1993; Putnam, 2002) ha vinculat la salut de la democràcia a l'existència d'associacions que generen llaços de confiança entre la ciutadania. En aquest sentit, les organitzacions són un element indispensable del capital social d'una societat, ja que són l'instrument a través del qual els individus cooperen entre si, tot creant xarxes de confiança i reciprocitat.

En comparació amb altres països europeus, Catalunya presenta uns nivells d'associacionisme formal més aviat baixos (Liñeira i Pardos, 2008). Aquesta és una característica que comparteix amb els estats del sud d'Europa i que els diferencia dels nivells alts d'associacionisme, per exemple, dels països escandinaus.

En aquest capítol s'utilitzen els conceptes *entitat*, *col·lectiu* o *organització* per parlar genèricament de les agències de participació, és a dir, dels conjunts de persones que s'agrupen per a un fi comú de manera desinteressada. S'adopta, per tant, un concepte ampli que vol incloure des d'associacions molt institucionalitzades, com ara els partits o els sindicats, fins a col·lectius i moviments més horitzontals i flexibles en què el fet de ser-ne membre o no és sovint difícil de determinar.

L'ús d'un concepte ampli permet poder copsar algun dels canvis que sembla que s'estan produint en la manera de participar en col·lectius i que tenen un impacte especial en la gent jove. En els capítols precedents ja s'ha vist que la identificació de les persones joves amb organitzacions polítiques tradicionals, com són els partits polítics o els sindicats, s'està afeblint. En canvi, en els últims temps s'ha viscut el sorgiment de moviments amb una forta presència del col·lectiu jove: darrerament, per exemple, el moviment dels Indignats ha tingut molt d'impacte. En la darrera dècada també hi ha hagut mobilitzacions destacables amb una presència important de joves, com els moviments en contra de la guerra o les mobilitzacions estudiantils o en defensa de qüestions territorials i mediambientals.

Tanmateix, és important tenir present que les organitzacions més formals i els moviments espontanis no són equivalents, ja que no requereixen el mateix tipus de compromís per part de les persones que hi participen i tampoc no tenen la mateixa flexibilitat ni capacitat d'adaptació als canvis. A més a més, tenen una incidència diferent sobre la societat i les dinàmiques de relació entre l'Administració i la ciutadania. Per això, malgrat que s'hagin inclòs en l'anàlisi d'aquest capítol per tal de copsar els canvis en les formes de participació col·lectiva, cal tenir en compte les diferències entre aquests models d'implicació i les seves conseqüències.

En aquest capítol s'analitzen els diferents patrons de participació en entitats en funció dels grups d'edat, amb l'objectiu de detectar les particularitats de la implicació de les persones joves en les organitzacions. Amb aquesta finalitat s'estudien diferents dimensions de la relació que pot establir la ciutadania amb les associacions o col·lectius. És interessant detectar no només el volum de persones que col·laboren amb entitats, sinó també en quin tipus d'entitat i amb quina intensitat ho fan, entre d'altres. De la mateixa manera que s'ha fet en els altres capítols, també s'analitza quins són els factors individuals que afavoreixen o dificulten la participació de la gent jove en entitats i col·lectius.

El capítol s'inicia oferint una fotografia dels nivells de participació en entitats segons els diferents grups d'edat. L'apartat detalla la participació en cada tipus d'entitat i analitza especialment la participació en entitats esportives. Ara bé, atès que participar en organitzacions pot comportar nivells molt diferents d'implicació, el segon apartat del capítol estudia el grau d'implicació en associacions i col·lectius dels diferents grups d'edat. El punt següent proposa diferents tipologies d'entitats en funció de la seva naturalesa. A continuació, l'apartat 6.4 aborda el fenomen del voluntariat. I per acabar, tal com s'ha fet en els capítols anteriors, s'estudien amb més profunditat les desigualtats en la participació associativa de les persones joves en funció de variables sociodemogràfiques, d'origen social, de transicions juvenils i de territori.

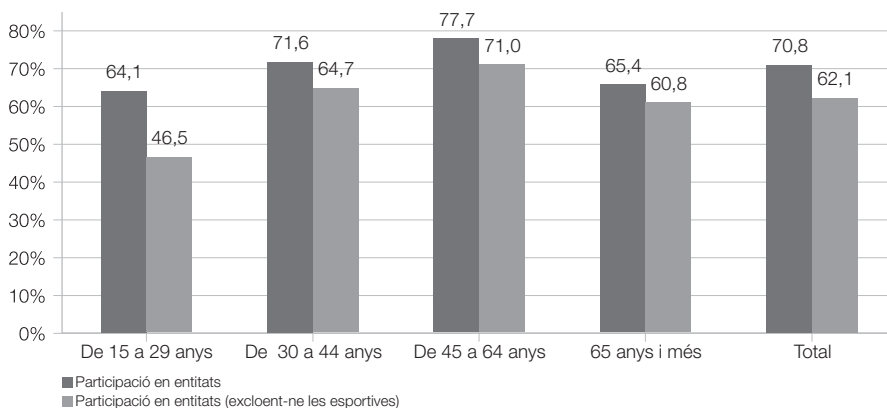
6.1. Participació en entitats

Per tal de mesurar la relació que manté la ciutadania amb les associacions i col·lectius, es poden considerar diferents nivells o intensitats de col·laboració. Més endavant s'analitzaran amb deteniment les diferents intensitats en la participació en entitats, ja que quan s'ofereixen dades sobre el nivell d'associacionisme cal saber quin és el grau d'implicació pel qual s'ha preguntat. Per tenir una primera imatge de quina és la presència de les organitzacions en la societat, s'ha optat per crear un indicador que té en compte tots els nivells de relació. En el cas de l'EPP, inclou les persones que responen tenir una col·laboració puntual, una col·laboració econòmica, ser-ne membres o bé tenir alguna mena de responsabilitat en una organització o col·lectiu. Així doncs, es tracta d'un indicador molt ampli que recull tots els tipus de col·laboració en qualsevol tipus d'entitat, i no només la pertinença formal a les associacions.

El gràfic 6.1 presenta dos indicadors diferents: el primer reflecteix el percentatge de persones enquestades que declaren col·laborar d'alguna manera amb qualsevol tipus d'entitats mentre que el segon exclou les entitats esportives. La participació en aquestes, en termes generals, sol tenir una naturalesa diferent de la resta d'entitats. La categoria "entitats esportives" inclou els gimnasos, que acostumen a tenir afany de lucre i no responen al que s'ha considerat definitori d'una entitat –treballar col·lectivament per a una finalitat compartida–. La finalitat dels gimnasos sol ser fer esport individualment, per la salut i el benestar propi. La categoria també inclou el fet de ser soci o sòcia d'un club o espectacle esportiu, ja que en aquest cas la participació s'apropa més a una activitat de consum d'oci que de participació social. Malgrat haver-hi altres tipus d'entitats que comparteixen les caracterís-

tiques fonamentals de l'associacionisme, tal com es veurà a la taula 6.2, el cert és que són les minoritàries. Per tal de fer l'indicador més clar s'ha optat per excloure'n totes les organitzacions esportives, encara que més endavant s'analitzarà detingudament la participació en aquest tipus d'entitats en funció de l'edat.

GRÀFIC 6.1. Participació en entitats segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades mostren que la participació en entitats a Catalunya, tot i no arribar als nivells d'altres països europeus, està força estesa entre la població: el 62,1% de la ciutadania participa en algun tipus d'entitat, excloent-ne les esportives, que fan pujar el percentatge en 8,7 punts percentuals, fins al 70,8%. De fet, en tots els grups, la distància entre un índex i l'altre es manté entre 5 i 7 punts percentuals, cosa que indica que, en general, les entitats esportives no aporten un pes decisiu al conjunt de l'anàlisi de la participació en entitats –sobretot si es té en compte que aquesta classificació, com s'observarà en l'anàlisi específic d'aquestes entitats, pot aglutinar tipus i models d'implicació diversos.

Amb tot, la distància en les dades globals d'ambdós indicadors augmenta a causa d'un comportament diferent de les persones joves de 15 a 29 anys. Aquesta és la franja en què es registra una distància major entre l'indicador genèric i l'indicador acotat que elimina les entitats esportives. Aquesta diferència és de gairebé 20 punts percentuals (17,7%). En conseqüència, tot i que per a la resta de la població l'indicador genèric pot servir per mesurar la participació en una entitat o associació, en el cas del col·lectiu juvenil és més acurat utilitzar l'indicador que exclou les entitats esportives, atès que tenen un pes important en el col·lectiu i poden esbiaixar l'anàlisi.

D'altra banda, cal destacar que el col·lectiu juvenil és el que registra el percentatge més baix de participació en entitats respecte la resta de grups d'edat, tant pel que fa a l'indicador de participació global (64,1%) com al que elimina les entitats esportives de l'anàlisi (46,5%). De fet, quan s'exclouen les entitats esportives, aquest és l'únic grup d'edat que

no supera el 50%. En canvi, el grup de persones de 45 a 64 anys és el que mostra un percentatge més alt de participació respecte ambdós indicadors: el 77,7% de la població ubicada en aquesta franja està implicada en un o altre tipus d'entitat o associació.

Així doncs, ambdós indicadors posen de manifest que l'edat és un factor diferenciador de la participació en entitats. A diferència de la majoria d'indicadors que s'han anat analitzant en altres capítols, la relació entre edat i associacionisme sembla que segueix el patró d'U invertida que alguns estudis clàssics atribueixen a la relació entre implicació sociopolítica i edat (Verba i Nie, 1972; Milbrath i Goel, 1977). Durant la joventut, la implicació i la participació és inferior perquè l'individu té menys lligams socials i li falta experiència i competències cíviques. El punt àlgid de participació es registra en la maduresa. Després, durant la vellesa, hi ha un cert procés de retraïment social que torna a fer disminuir l'activitat i l'interès per la participació. Les dades de l'EPP, com ja s'ha començat a percebre, no sempre confirmen aquesta relació, però sí que ho fan per al cas de la participació en entitats.

Tot i així, el més probable és que els resultats també reflecteixin l'impacte d'un fenomen de tipus generacional: en funció del context social i polític en què han viscut la socialització política, els diferents grups d'edat tenen una orientació diferent envers l'associacionisme. En el cas de Catalunya, a més, els contextos de socialització d'aquestes generacions han estat molt diferents. Per un costat, la generació que mostra més participació en entitats és justament la que va viure la joventut durant els anys de la Transició, quan el moviment associatiu va tenir un paper important en les lluites per la democratització d'espais socials molt diversos. Per l'altre, la generació més gran, socialitzada en la postguerra, encara pot mantenir una certa reticència a la participació fruit d'haver viscut episodis de molta repressió política, cosa que n'explicaria la propensió menor a col·laborar amb entitats.

A continuació s'analitza si l'efecte de l'edat es reproduïx també en la tipologia d'entitats en què participa la població. La taula 6.1 presenta la col·laboració en entitats en funció del tipus d'entitat.

Les organitzacions i clubs esportius són el tipus d'entitat amb el percentatge més alt de participació per al conjunt de la població: el 28,6% dels i les catalanes està vinculat a una entitat de tipus esportiu. Tanmateix, cal tenir en compte que la dada global es redueix fortament per la poca participació de les persones de 65 anys i més. De fet, per a la resta de grups d'edat la participació en entitats s'estén a un terç de la població. El segon tipus d'entitat que aglutina més participació a Catalunya són les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA), que es concentren entre els 30 i els 44 anys i, en menys mesura, entre els 45 i els 64 anys. En aquest cas, la relació entre l'edat i la col·laboració amb les AMPA respon, fonamentalment, al moment del cicle de vida en què se solen tenir fills i filles en edat d'escolarització.

TAULA 6.1. Participació en entitats segons tipus i grup d'edat, Catalunya 2011. Percentatge

Tipus d'entitat	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Organització o club esportiu	34,8	29,8	31,7	14,9	28,6
Grup de mares o pares d'alumnes (AMPA)	9,2	36,8	27,0	4,4	24,2
Organització cultural o d'oci	15,9	17,1	25,1	33,7	22,6
Organització de defensa dels drets humans, pacifista, etc.	11,8	17,3	27,9	23,3	20,7
Associació veïnal	4,4	10,0	19,0	11,9	12,1
Sindicat	4,3	12,8	20,1	4,7	11,8
Organització professional o empresarial	4,7	8,4	14,0	4,3	8,6
Organització d'educació en el lleure educatiu	11,9	6,8	9,8	4,1	8,3
Grup ecologista, de defensa del territori o de protecció dels animals	6,5	7,7	9,8	6,1	7,8
Organització religiosa	3,8	6,8	6,1	11,5	6,8
Associació d'estudiants	8,8	-	-	-	-
Grup o plataforma alternativa, altermundista, anticapitalista o casal ocupa	4,6	1,2	3,9	0,1	2,6
Partit polític	3,6	5,2	4,7	5,9	4,8

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Des del punt de vista del comportament dels grups d'edat, convé destacar alguns elements que poden exemplificar les diferents maneres de participar en funció de l'edat. La franja dels 45 als 64 anys és la que mostra un nivell més alt de participació en la majoria de tipus d'entitats. Quant a les persones de 30 a 44 anys, presenten una distribució de percentatges segons el tipus d'entitat molt semblant a la del total de la població. En canvi, les dues franges dels extrems (dels 15 als 29 anys i a partir dels 65 anys) són les que registren comportaments de participació en entitats més singulars i més diferents de la mitjana. D'una banda, la participació de les persones de 65 anys i més destaca especialment per la presència d'organitzacions culturals o d'oci –on s'inclouen els casals de gent gran–, ja que és el grup que més esmenta aquesta opció (33,7%). També és la franja d'edat que més participa en organitzacions de caire religiós. De l'altra, les persones més joves destaquen principalment pel percentatge elevat de participació en entitats esportives. També són el grup d'edat amb més pes en organitzacions d'educació en el lleure educatiu i en grups o plataformes de tipus altermundista, anticapitalista o casals ocupes. En canvi, mostren percentatges clarament més baixos de participació o col·laboració en sindicats i organitzacions professionals, associacions veïnals, de defensa dels drets humans, de tipus religiós o en partits polítics.

La taula anterior ha posat de manifest que les entitats esportives són les que registren una participació més alta, sobretot entre la població jove. De fet, la participació en entitats es-

portives entre les persones menors de 30 anys arriba al 34,8%, que suposa més del doble del percentatge de joves que participen en entitats culturals –el tipus d’organització que se situa immediatament després–. Com s’ha comentat, però, les entitats esportives poden tenir naturaleses molt diferents de la resta de tipus d’entitats que apareixen a la taula. El cas dels gimnasos és el més evident: anar a un gimnàs té unes connotacions amb relació a la participació i l’implicació en la societat molt diferents d’allò que generalment s’entén per associacionisme. L’impacte de les entitats esportives en termes de generar xarxes socials o d’enfortir la societat civil és molt menor a la d’altres tipus d’entitats (Putnam, 2002), tot i que dins el grup d’entitats esportives hi ha força diversitat. A la taula 6.2 es presenta el percentatge d’individus que participen a diferents entitats esportives.

TAULA 6.2. Participació en entitats esportives segons tipus i grup d’edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Tipus de participació en entitats esportives	Grup d’edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Fer esport en una organització sense afany de lucre	6,6	8,6	6,6	1,8	6,2
Fer esport en un club excursionista	1,6	2,9	2,1	0,2	1,8
Anar al gimnàs o a un club esportiu amb afany de lucre	15,6	11,4	9,7	6,1	10,7
Ser soci/a d’un club o espectacle esportiu	12,6	9,7	13,6	5,5	10,8
Grups informals d’amistat	2,2	2,5	2,8	0,8	2,2
Altres	0,6	1,6	0,9	1,5	1,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Seguint l’anàlisi de les persones menors de 30 anys, el grau d’implicació en entitats esportives se centra essencialment en la pràctica d’esport a través de diferents espais. En aquest sentit, el 15,6% de la gent jove manifesta practicar esport en algun club o gimnàs amb afany de lucre; el 6,6%, en alguna organització sense afany de lucre; l’1,6%, en un grup excursionista, i el 2,2%, entre amics i amigues. El 12,6% forma part d’un club esportiu en qualitat d’aficionat o espectador.

Més enllà del grup de joves, cal assenyalar que en la franja de 30 a 44 anys és on es registra un grau més elevat de vinculació amb entitats esportives de caire més comunitari o identitari. L’11,1% de la població ubicada en aquest tram d’edat fa esport en algun tipus d’entitat formal sense afany de lucre (8,6%) o entre un grup informal d’amics i amigues (2,5%). A partir de la franja d’edat de 45 a 64 anys, però, la pràctica d’esport decreix i l’activitat amb més presència passa a ser la de ser soci o sòcia d’algun club o espectacle esportiu. Les persones de 65 anys i més són les que mostren una propensió menor a participar en entitats esportives i presenten els percentatges més baixos en tots els tipus d’entitats.

És habitual que les persones que col·laboren en entitats ho facin en més d'una. D'entrada, hi ha individus que reuneixen certes característiques personals que, com es veurà més endavant, els fan més propensos a participar: disposen de recursos per poder fer-ho (com ara el nivell instructiu o la disponibilitat de temps) i tenen actituds d'interès i implicació social. Per a aquestes persones la propensió a participar pot ser que no quedi satisfeta col·laborant amb una sola entitat, per això la seva predisposició les fa implicar-se en diversos espais. És el que se sol anomenar *multiassociacionisme*. Un aspecte que afavoreix el fenomen del multiassociacionisme és el funcionament en xarxa de les entitats. Les organitzacions i col·lectius estableixen lligams per diversos motius: per afinitats d'objectius i interessos, perquè actuen en un mateix espai geogràfic, per coincidències estratègiques, perquè se serveixen de les mateixes infraestructures, etc. Això fa que una persona que ja col·labora amb una entitat tingui més contacte amb altres col·lectius que una persona que no té relació amb cap entitat. El fet de participar en una organització incrementa l'exposició a la xarxa d'organitzacions i col·lectius i, per tant, facilita que l'individu se senti atret per col·laborar amb altres causes o espais.

La taula 6.3 mostra la mitjana d'entitats en què participen les persones que afirmen tenir algun tipus de col·laboració amb entitats, de manera que no s'inclouen les que no han declarat col·laborar en un col·lectiu o organització. Per a aquesta anàlisi també s'exclouen les entitats esportives.

TAULA 6.3. Mitjana del nombre d'entitats en què participen les persones segons grup d'edat. Catalunya, 2011

	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Nombre d'entitats en què participa o col·labora	1,80	2,13	2,43	1,88	2,13

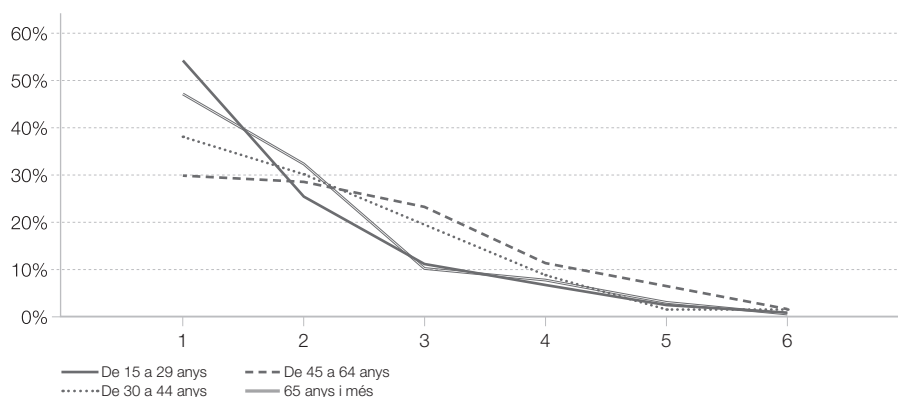
Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades revelen que, efectivament, el multiassociacionisme és un fenomen estès entre les persones que ja participen en alguna entitat. Cal tenir en compte, a més, que, tal com es formula la pregunta a l'EPP11, el multiassociacionisme només es registra si la persona participa en entitats de tipus diferent. Per exemple, en el cas d'una persona que participi en una colla castellera i també ho faci en un grup de teatre –però no col·labori en cap altre tipus d'entitat–, només apareix un sol registre perquè ambdues entitats són culturals. En aquest exemple, doncs, l'enquesta estaria infraestimant el multiassociacionisme, però, malgrat la infraestimació, la taula mostra que els individus que participen en entitats solen fer-ho en més de dues. Al primer gràfic del capítol s'ha observat que el 62,1% de les persones majors de 15 anys mantenen algun tipus de col·laboració amb un col·lectiu o entitat, i moltes participen en més d'una entitat –de fet, de mitjana participen en més de dues (2,13).

Segons els grups d'edat, les diferències tornen a indicar una relació d'U invertida entre l'edat i la participació en múltiples entitats. Les persones que tendeixen a participar en un nombre inferior d'entitats formen part dels dos grups dels extrems de la línia d'edat: les més joves que han manifestat participar en entitats ho fan de mitjana en 1,80, mentre que les de 65 anys i més ho fan en 1,88. En canvi, els grups d'edat centrals (30 a 44 i 45 a 64 anys) superen les dues entitats de mitjana.

El gràfic 6.2 proposa una altra forma de considerar el multiassociacionisme: per a cada tram d'edat, les línies assenyalen quin percentatge d'individus que col·laboren amb entitats ho fan en una, dues, tres o més.

GRÀFIC 6.2. Nombre d'entitats en què participen les persones segons grup d'edat. Catalunya 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

D'aquesta manera s'observa que, per exemple, en tots els trams d'edat, a excepció de la franja juvenil, la meitat de les persones que participen en entitats ho fan en més d'un tipus. Quant a la gent jove, el 54,1% de la que participa en associacions només ho fa en un tipus. Això significa, però, que el 45,9% restant ho fa en més d'una. Per a la resta de grups d'edat, les persones que participen en més d'una entitat són la majoria. Com s'ha anat veient en altres dades, la població adulta entre 30 i 64 anys (grups d'edat de 30 a 44 i de 45 a 64 anys) és la més activa en associacions. Pel que fa al multiassociacionisme, el 70,5% de les persones de 45 a 64 anys que participen en entitats ho fan en més d'una.

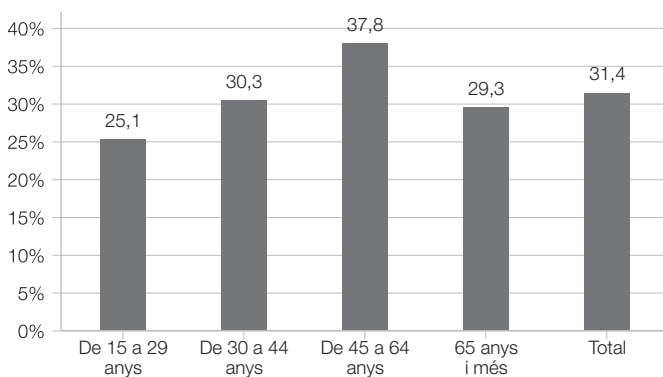
Amb tot, cal tenir present que el fet de tenir una vinculació a entitats o associacions, el tipus d'entitat en què es participa o el nombre mitjà de tipus d'entitat en què es fa, són indicadors que mostren només una part de la fotografia. Per tal d'obtenir una visió més completa s'ha de considerar també quin tipus de relació s'estableix amb l'organització en què es participa.

6.2. Intensitat de la participació en associacions

Participar o col·laborar en una entitat pot comportar graus d'implicació ben diferents: des d'assistir puntualment a alguna de les seves activitats fins a ser-ne membre actiu o assumir un rol de lideratge o tasques d'organització. Les conseqüències d'un tipus d'implicació o una altra també són diferents. D'una banda, allò que suposa per a la persona que participa és diferent si la seva col·laboració és testimonial o si hi dedica moltes hores a la setmana. De l'altra, també és diferent l'impacte social que pot tenir l'associacionisme en l'entorn segons el grau d'implicació de les persones que en formen part. En aquest sentit, una societat amb entitats molt jerarquitzaades, on les organitzacions tenen molts membres però on qui fa realment la feina és un grup molt reduït, gaudeix poc de l'efecte positiu d'una comunitat mobilitzada. El cercle virtuos de les entitats que genera confiança social i capacitat de reacció comunitària en situacions que ho requereixen és més gran com més intensa és la participació de les persones que col·laboren amb les organitzacions i col·lectius.

Fins aquí s'han inclòs al mateix sac de la "col·laboració amb entitats" totes les persones que manifestaven participar-hi o col·laborar-hi d'alguna manera. Tanmateix, el nivell d'associacionisme també es pot mesurar considerant només les persones que són membres d'entitats (excloent-ne les esportives). Per començar s'ha optat per un indicador que recull tots els tipus de col·laboració, i no el fet de ser membre, perquè la pertinença a una organització pot tenir significats diferents en funció del tipus d'entitat. Tot i així, segueix sent interessant constatar quin és el volum de ciutadans i ciutadanes que manifesten pertànyer a una entitat en qualitat de membres o responsables. És el que mostra el gràfic següent:

GRÀFIC 6.3. Pertinença a entitats segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els resultats en funció dels grups d'edat dibuixen una imatge molt similar a la que ha ofert l'indicador genèric de participació en entitats (gràfic 6.1).

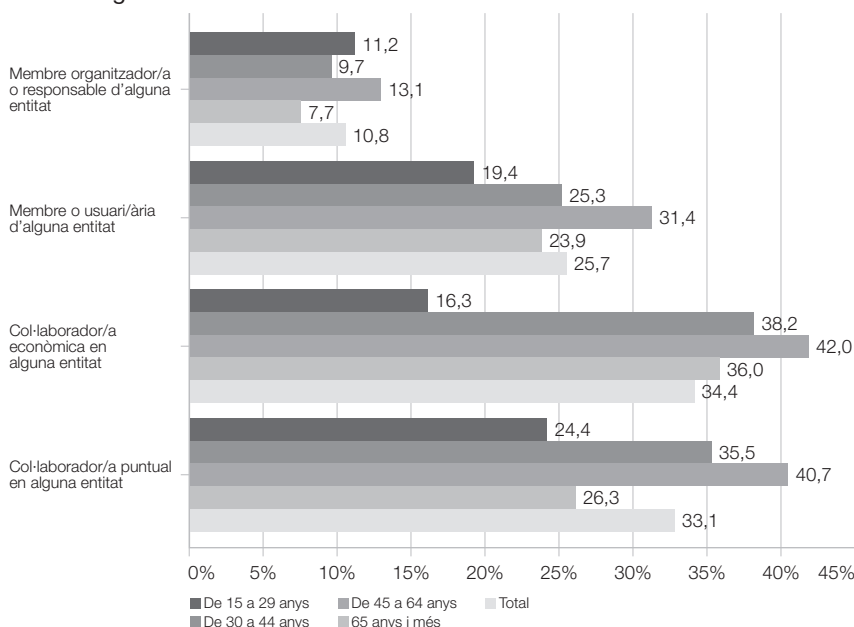
Primerament cal assenyalar que, quan s'analitza la pertinença a entitats o associacions, els percentatges, tant per al global de la població com per a cadascuna de les franges d'edat,

disminueixen considerablement. Aquesta disminució, però, és sensiblement diferent entre els diferents grups d'edat. Les persones adultes de 45 a 64 anys, que continuen registrant el percentatge de pertinença més elevat, mostren una davallada en la participació de gairebé dues terceres parts (és a dir, passen del 71% en l'indicador de participació de la taula 6.1, al 37,8% en l'indicador de pertinença). Per contra, en el cas de les franges d'edat que en l'indicador de qualsevol tipus de participació havien presentat percentatges més baixos (les persones joves i les de 65 anys i més), la davallada és inferior quan s'analitza la pertinença, el fet de formar part de l'organització. Per a les persones de 65 anys i més, la distància entre ambdós indicadors és del 50% aproximadament, i per a les joves es troba al voltant del 20%.

Es constata, doncs, que aquests dos grups d'edat, que d'entrada són els que menys participen en entitats i associacions, mostren més tendència a escurçar distàncies amb la resta de grups quan s'analitza la pertinença a les entitats en què participen, és a dir, quan el que s'observa és un grau d'implicació major.

L'enquesta permet afinar encara més el tipus d'implicació, ja que quan la persona entrevistada declara participar en algun tipus d'entitat se li demana pel tipus de col·laboració: si és puntual, econòmica, si és membre o usuària de l'entitat, o si n'és responsable o organitzadora.

GRÀFIC 6.4. Tipus de col·laboració en entitats segons grup d'edat. Catalunya, 2011.
Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

L'anàlisi del tipus de col·laboració revela que, per al conjunt de la població catalana, allò més habitual és mantenir una relació de col·laboració econòmica (34,4%) o puntual (33,1%) amb les entitats. Per la seva banda, les formes de participació que requereixen una implicació major registren percentatges més baixos: el 25,7% de les persones entrevistades estableix una relació d'usuàries o membres d'organitzacions, i tan sols el 10,8% assumeix tasques d'organització o de presa de decisions en el marc de l'entitat.

Malgrat tot, l'anàlisi del tipus d'implicació segons els diferents grups d'edat confirma la tendència que, de manera tímida, es deixava entreveure al gràfic anterior (gràfic 6.3). La gent jove de 15 a 29 anys, tot i participar menys en entitats, ho fa amb més implicació. De fet, després de la franja de 45 a 64 anys, que manté els percentatges més elevats en tots els tipus de col·laboració, el col·lectiu juvenil és el grup d'edat amb més grau d'implicació en les entitats en què col·labora: l'11,2% de les persones joves que participa en alguna entitat ho fa assumint tasques d'organització o responsabilitat. A més a més, cal tenir present que aquest és el primer indicador dels analitzats al llarg del capítol en què el grup de joves es posiciona amb un percentatge més elevat que el del conjunt de la població, de manera que trenca la constant de tot el capítol segons la qual la gent jove és menys activa en associacionisme.

Les dades donen una idea del per què de les diferències en la participació en entitats entre les persones joves i els altres grups d'edat. La forma d'implicació associativa que mostra més diferències és la col·laboració econòmica: la gent jove de 15 a 29 anys que col·labora econòmicament amb entitats és el 16,3%, una xifra per sota de la mitjana del total de la població (34,4%). La raó n'és que les persones joves, moltes de les quals no han iniciat la seva vida laboral, no tenen les mateixes possibilitats de col·laborar econòmicament amb organitzacions. En canvi, quan s'observa el nivell més alt d'intensitat en la participació en entitats –el fet de ser-ne organitzador/a o responsable–, la gent jove supera lleugerament la mitjana del conjunt de la població (11,2% front al 10,8%).

A la taula 6.4 es presenta amb més precisió (per a cada tipus d'organització) el nivell d'implicació dels diferents grups d'edat. Així, es posa de manifest de quina manera les diferents entitats o col·lectius demanen un tipus d'implicació o un altre, i de quina manera s'hi relacionen els individus de diferents edats.

Les organitzacions pacifistes o de defensa dels drets humans són el tipus d'entitat que concentra més col·laboració econòmica, ja que per a tots els grups d'edat és el tipus de col·laboració més freqüent en aquestes entitats. És justament la importància relativa d'aquest tipus de participació el que explica la propensió menor de les persones joves a col·laborar amb aquestes entitats, perquè en la resta d'indicadors de col·laboració mostren nivells molt propers a la mitjana.

TAULA 6.4. Tipus de col·laboració segons tipus d'entitat i grup d'edat. Catalunya, 2011.
Percentatge

Tipus d'entitat	Tipus de col·laboració	Grup d'edat				Total
		De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Organització cultural o d'oci	Col·laboració puntual	5,6	6,1	9,2	10,0	7,7
	Col·laboració econòmica	2,1	4,9	4,3	10,4	5,2
	Membre / usuari/ària	8,0	6,3	11,2	19,4	10,7
	Responsable / organitzador/a	4,4	2,6	6,2	3,7	4,4
Organització religiosa	Col·laboració puntual	2,3	3,8	1,8	5,3	3,1
	Col·laboració econòmica	0,3	2,0	3,3	4,3	2,5
	Membre / usuari/ària	0,9	1,6	1,9	2,7	1,8
	Responsable / organitzador/a	0,6	0,7	0,6	1,0	0,7
Organització d'educació en el lleure educatiu	Col·laboració puntual	4,0	3,9	4,4	2,6	3,8
	Col·laboració econòmica	1,3	1,1	2,5	0,0	1,4
	Membre / usuari/ària	3,2	1,5	4,0	0,5	2,5
	Responsable / organitzador/a	5,4	2,4	1,6	1,1	2,5
Sindicat	Col·laboració puntual	1,2	2,5	6,2	0,9	3,1
	Col·laboració econòmica	1,8	7,2	10,5	2,9	6,3
	Membre / usuari/ària	1,7	5,1	5,7	1,5	3,9
	Responsable / organitzador/a	0,0	0,3	0,9	0,0	0,4
Partit polític	Col·laboració puntual	2,4	3,6	2,2	2,9	2,8
	Col·laboració econòmica	0,6	1,9	1,3	2,6	1,6
	Membre / usuari/ària	1,0	1,8	1,7	1,6	1,6
	Responsable / organitzador/a	0,4	0,1	0,7	0,1	0,4
Organització professional o empresarial	Col·laboració puntual	0,7	2,3	4,1	1,8	2,4
	Col·laboració econòmica	1,9	3,7	5,1	3,1	3,6
	Membre / usuari/ària	2,2	3,4	7,3	0,1	3,8
	Responsable / organitzador/a	0,5	0,2	1,4	0,0	0,6
Associació veïnal	Col·laboració puntual	3,1	4,9	12,2	4,4	6,8
	Col·laboració econòmica	0,8	1,7	6,5	4,6	3,6
	Membre / usuari/ària	0,8	2,4	3,6	3,1	2,6
	Responsable / organitzador/a	0,3	1,7	2,5	1,7	1,7
Associació de mares o pares d'alumnes (AMPA)	Col·laboració puntual	4,6	17,5	14,3	3,9	12,3
	Col·laboració econòmica	2,7	14,3	8,4	0,0	8,3
	Membre / usuari/ària	2,0	11,1	6,0	0,0	6,3
	Responsable / organitzador/a	1,0	5,5	5,0	0,4	3,9
Associació d'estudiants	Col·laboració puntual	4,7	-	-	-	-
	Col·laboració econòmica	0,5	-	-	-	-
	Membre / usuari/ària	2,0	-	-	-	-
	Responsable / organitzador/a	2,0	-	-	-	-
Grup ecologista, de defensa del territori o de protecció dels animals	Col·laboració puntual	2,4	3,4	4,8	2,5	3,5
	Col·laboració econòmica	3,1	4,3	3,2	4,2	3,7
	Membre / usuari/ària	1,8	0,6	2,2	0,8	1,4
	Responsable / organitzador/a	0,2	0,0	0,3	0,0	0,1
Organització de defensa dels drets humans, pacifista, etc.	Col·laboració puntual	4,3	3,4	7,9	4,2	5,2
	Col·laboració econòmica	6,9	14,1	21,6	19,9	16,1
	Membre / usuari/ària	1,4	0,5	1,6	0,9	1,1
	Responsable / organitzador/a	0,6	0,6	0,1	1,7	0,7
Grup o plataforma alternativa, altermundista, anticapitalista o casal ocupa	Col·laboració puntual	3,0	0,8	3,0	0,0	1,8
	Col·laboració econòmica	0,3	0,3	0,4	0,0	0,3
	Membre / usuari/ària	1,5	0,1	0,9	0,1	0,7
	Responsable / organitzador/a	0,5	0,1	0,4	0,0	0,2

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les associacions de mares i pares d'alumnes destaquen especialment per ser el tipus d'organització que recull més varietat en les maneres en què les persones s'hi aproximen. Cal recordar que aquestes associacions agrupen, principalment, la participació de la població entre 30 a 44 anys, i en menys mesura la de 45 a 64 anys. La darrera franja d'edat limita pràcticament la seva participació a col·laboracions puntuals (14,3%), encara que aquesta mena de col·laboració també és la més freqüent en ambdues franges d'edat. La diferència es troba en el grup de 30 a 44 anys, que registra un percentatge significativament més elevat en qualitat de membres o usuaris/àries (11,1%). Tanmateix, la col·laboració econòmica també hi té un pes destacable, tot i que convé recordar que bona part d'aquestes organitzacions estableixen quotes econòmiques per tal de finançar les activitats extraescolars de l'alumnat. També crida l'atenció que, tot i que la franja de 30 a 44 té més presència en aquest tipus d'entitat, els percentatges de participació com a responsables són molt semblants en ambdós grups d'edat.

Les organitzacions sindicals són el tipus d'entitat que presenta una implicació més passiva, atès que la majoria de la participació, per a totes les franges d'edat, se centra en la col·laboració econòmica. Els percentatges de pertinença –el fet de ser-ne membres o usuari/àries–, malgrat ser baixos, es concentren en el tram d'edat entre 30 i 64 anys, que constitueixen etapes del cicle vital on l'esfera laboral té un paper preeminent. La participació en tasques d'organització o l'assumpció de responsabilitats hi és pràcticament nul·la en tots els grups d'edat (no assoleix en cap cas l'1%). En canvi, cal destacar les organitzacions d'educació en el lleure educatiu, on es troba el percentatge més alt de joves que hi participen assumint tasques de lideratge i organització. Això es desprèn de l'essència mateixa d'aquestes entitats, que són organitzacions molt horitzontals on les persones joves esdevenen les protagonistes de l'acció.

La població de 65 anys i més, a banda de ser la que més participa en entitats d'oci, és també la que ho fa de manera més diversa, ja que acumula els percentatges més alts en tots els tipus de col·laboració, a excepció de la realització de tasques organitzatives i de responsabilitat, que és assumida principalment pel grup d'edat entre 45 i 64 anys.

6.3. Tipologies d'associacions i col·lectius

El comportament diferenciat pel que fa a les formes de col·laboració en entitats posa de manifest que les organitzacions i col·lectius tenen naturaleses diverses. De fet, no és cap resultat sorprenent, perquè la definició d'entitat que s'utilitza és prou àmplia per incloure una gran gamma d'organitzacions. Allò interessant és conèixer tots els tipus de col·lectius que comparteixen un objectiu comú i que s'organitzen per dur-lo a terme: des d'un grup d'amics i amigues que s'agrupen per organitzar un acte a la festa major fins a un sindicat. Ara bé, tot i que totes les formes siguin interessants per a l'anàlisi i tinguin un impacte sobre la societat, cal diferenciar-les. Com s'ha vist en l'apartat anterior, la intensitat de la col·laboració en els diferents tipus d'entitats és diferent. També varia l'impacte sobre la societat que tenen les organitzacions en funció del seu propòsit. En aquest sentit, encara que un grup de teatre pot tenir un impacte sobre l'entorn social, en un partit polític la vocació d'incidir en el desenvolupament de la societat és més directa i explícita. De la mateixa manera, hi ha organitzacions que tenen la capacitat de crear identitat en les persones que hi

participen, mentre que n'hi ha d'altres que són més instrumentals. Finalment, hi ha entitats molt estables i d'altres que apareixen i desapareixen amb facilitat.

En conseqüència, existeixen nombroses maneres de classificar les organitzacions socials. A continuació es presenten tres anàlisis amb diferents classificacions d'entitats, que responen a criteris de selecció diversos segons la missió de les organitzacions (en funció de si tenen una vocació més pública o privada o si són polítiques o no) i segons la seva estructura formal o el seu grau d'institucionalització. L'anàlisi no pretén oferir una classificació exhaustiva, sinó revisar algunes fórmules concretes per veure com l'associacionisme pot tenir diferents naturaleses quant als seus objectius, estructura o funcionament intern. I com, d'acord amb aquesta naturalesa, hi participen perfils de persones diferents.

6.3.1. Entitats segons orientació pública o privada

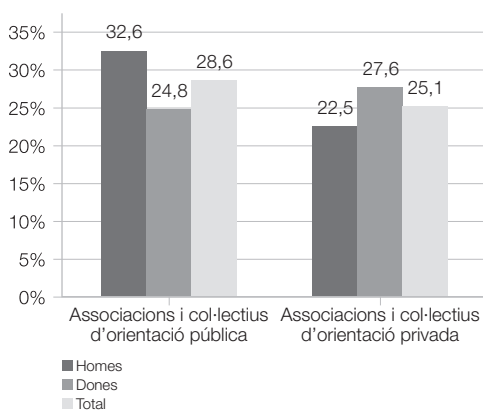
La distinció de les entitats segons si tenen una orientació pública o privada serveix per fer una anàlisi de la influència que té el gènere en els patrons d'associacionisme de la ciutadania a Catalunya. Les teories feministes han fet palesa la divisió social dels rols que tenen dones i homes. De fet, les desigualtats de gènere que s'observen en la relació de la ciutadania amb la política es basen en els rols que s'atribueixen (i que acaben sent adoptats) per homes i dones. A les dones se'ls ha atribuït un rol preeminent en l'esfera privada –com a cuidadores, mestresses de casa i esposes– que les allunya del sistema polític (Togeby, 1994), mentre que dels homes s'espera més presència pública, ja que tenen assignat un rol d'activitat en el mercat laboral o com a subjectes públics. Aquests rols socials fan que dones i homes desenvolupin activitats diferents, les quals afavoreixen un paper actiu de les dones en l'esfera privada i més passiu en l'esfera pública. El repartiment de papers respecte la presència pública no només és una conseqüència de les diferents activitats que desenvolupen homes i dones, sinó que també conté un fort component cultural. A través de la socialització, les persones aprenen, durant la infantesa i l'adolescència, que la política és quelcom més relacionat amb el gènere masculí i que el femení està més vinculat a la cura, la família i l'àmbit privat (Uriarte i Elizondo, 1997).

Malgrat que les desigualtats de gènere segueixen vigents i continuen explicant gran part de les actituds i comportaments socials, en les darreres dècades s'han produït alguns canvis significatius en les desigualtats entre dones i homes. En el camp de l'educació, per exemple, la situació d'homes i dones ha tendit a igualar-se fins al punt que les dones joves obtenen millors posicions en tots els indicadors (nivell educatiu, taxa d'escolarització, rendiment, etc.). Alhora, la incorporació de la dona al mercat de treball ha modificat la seva situació d'allunyament de l'esfera pública. Aquestes transformacions podrien estar provocant una reducció de les desigualtats, tot i que l'evolució envers una igualtat major en els rols socials de dones i homes no és neta –per exemple, les dones segueixen suportant molt més pes en les càrregues familiars i les tasques domèstiques.

La diversitat d'entitats incloses a l'enquesta permet classificar les organitzacions en funció de si els seus objectius o la seva missió es dirigeix més a l'esfera pública o la privada. D'aquesta manera es pot verificar si en el camp de la participació associativa les dones

reproduïen el patró i tendeixen a col·laborar més amb entitats orientades a l'esfera privada que no pas els homes. Atès que alguna de les categories d'entitats del qüestionari poden recollir col·lectius i organitzacions amb finalitats força diferents, s'ha optat per no incorporar-les totes a les tipologies. Així doncs, la variable de participació en "associacions i col·lectius d'orientació pública" inclou les persones que han respost tenir alguna mena de col·laboració amb partits polítics, sindicats, organitzacions professionals, grups ecologistes, de defensa del territori o de protecció d'animals, o grups i plataformes alternatives, altermundistes, anticapitalistes o casals ocupes. Totes aquestes entitats i col·lectius, a pesar de tenir naturaleses molt diferents, comparteixen el fet que la seva missió està orientada a l'àmbit públic. Les entitats incloses a la categoria "associacions i col·lectius d'orientació privada" són els grups de mares i pares d'alumnes, les organitzacions d'educació en el lleure i les entitats religioses. Es tracta d'entitats que tenen objectius relacionats amb aspectes de la vida privada com ara l'educació, la família o la religió.

GRÀFIC 6.5. Col·laboració amb entitats en funció de la seva orientació pública o privada segons sexe. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els resultats del gràfic 6.5 mostren que, efectivament, les dones tendeixen a col·laborar més en entitats d'orientació privada, mentre que els homes ho fan més en entitats d'orientació pública. El 27,6% de les dones participen en entitats d'orientació privada (2,8 punts percentuals més que en organitzacions d'orientació pública). En canvi, els homes, que tenen una forta presència en organitzacions d'orientació pública, presenten una diferència de 10,1 punts percentuals quan es tracta de col·laborar en associacions d'àmbit privat.

Els efectes de les desigualtats de gènere en la participació associativa poden registrar variacions rellevants en funció de l'edat. Aquestes variacions poden tenir dos orígens: la generació i el cicle vital. En el cas de la generació, ja s'ha explicat que, en alguns aspectes, les desigualtats entre dones i homes han experimentat una gran transformació en les últimes dècades. La incorporació de la dona al treball mercantil o l'equiparació dels nivells educatius entre homes i dones podria generar menys diferències en el comportament as-

sociatiu de la població més jove. L'efecte generacional hauria de fer que les generacions més joves mostressin menys diferències en el tipus d'entitat en què participen que les generacions més grans. Paral·lelament es produeix l'efecte dels canvis al llarg del cicle vital en la participació i l'associacionisme, que es barregen amb els efectes de les diferències generacionals. Al llarg de les trajectòries vitals, els individus desenvolupen diferents funcions. En aquest sentit, les tasques reproductives i de cura són molt més importants en el moment que s'ha format una família i es tenen fills o filles a la llar, que quan s'és jove o es viu a la tercera edat. Aquests rols i situacions diferents en funció del cicle vital també poden tenir efectes en la trajectòria associativa.

TAULA 6.5. Col·laboració amb entitats en funció de la seva orientació pública o privada segons sexe i grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Tipus d'associació	Grup d'edat												Total		
	De 15 a 29 anys			De 30 a 44 anys			De 45 a 64 anys			65 anys i més					
	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total
Associacions i col·lectius d'orientació pública	19,4	21,0	20,2	32,4	28,5	30,5	46,5	30,3	38,4	23,0	15,8	18,8	32,6	24,8	28,6
Associacions i col·lectius d'orientació privada	15,2	20,3	17,7	29,2	42,5	35,6	29,0	25,9	27,5	7,3	19,2	14,2	22,5	27,6	25,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Entre els 15 i els 29 anys s'observa una tendència major a participar en entitats d'orientació pública, ja que homes i dones mostren percentatges superiors en la participació en aquestes entitats front a les d'orientació privada, amb una diferència percentual de 2,5 punts. La distribució entre sexes és força semblant: tant les dones (21%) com els homes (19,4%) presenten percentatges de participació superiors en entitats d'orientació pública que no pas d'orientació privada. Tot i així, els homes joves registren un percentatge clarament inferior en la participació en entitats d'orientació privada, perquè tan sols el 14,1% hi participa, front al 20,3% de les dones.

Dels 30 als 44 anys s'inverteix la dinàmica i es tendeix a participar més en entitats d'orientació privada (35,6%) que d'orientació pública (30,5%). De fet, malgrat que la diferència entre aquests dos tipus d'entitat no sigui especialment elevada (5,1 punts percentuals), sí que cal destacar que és l'única franja d'edat en què les dones mostren una participació major en entitats d'orientació privada que pública. Amb tot, convé tenir en compte que, tal com s'ha observat a les taules 6.1 i 6.4, aquesta franja d'edat és la que registra el percentatge més elevat de participació en associacions de mares i pares d'alumnes –organitzacions que tenen una clara orientació privada–. Aquest canvi de tendència es pot explicar perquè es produeix en un moment del cicle vital en què fills i filles estan en edat escolar.

La introducció de la perspectiva del cicle de vida en l'anàlisi permet aproximar-se a les fortes diferències que s'observen entre homes i dones en el període comprès entre els 30 i els 44 anys. Les dades revelen clarament que el canvi de tendència en l'orientació públicoprivada de la participació entre els 30 i els 44 anys és assumida principalment per les dones. És significatiu que el 42,5% de les dones que participen en una entitat ho facin en una organització d'orientació privada, mentre que la presència dels homes en aquest tipus d'entitat es redueix al 29,2%. Tanmateix, els homes de 30 a 44 anys segueixen participant més en entitats d'orientació pública que no pas les dones (32,4% front al 28,5%). Sembla que en un moment de la seva vida les dones assumeixen més pes en el treball reproductiu i aquesta desigualtat es cristal·litza en l'orientació de la seva participació.

Es pot afirmar, doncs, que entre els 15 i els 44 anys, no és tant que les dones no entrin en l'esfera pública –sembla que en aquest sentit s'han reduït les distàncies, sobretot entre les generacions més joves–, sinó que les desigualtats es focalitzen en la manca de presència dels homes en entitats d'orientació privada.

A partir dels 45 i fins als 64 anys, tant els homes com les dones participen més en entitats d'orientació pública, encara que els homes presenten un percentatge significativament més elevat (46,5% davant el 30,3% de les dones). Sembla que en aquestes edats la participació general de les dones en entitats és clarament inferior. Això provoca, fins i tot, que els homes mostrin una participació major en entitats d'orientació privada respecte les dones: el 29,1% dels homes de 45 a 64 anys participa en una entitat d'orientació privada front al 25,9% de les dones.

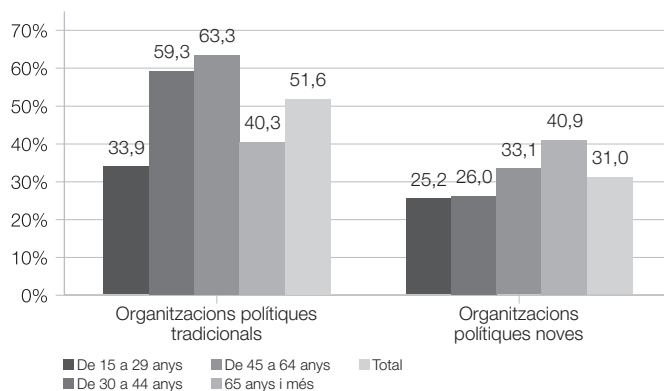
Finalment, a partir dels 65 anys, en les generacions més grans, l'orientació de les entitats en què es participa torna a reflectir una divisió de gènere evident: les dones es decanten més per les entitats d'orientació privada (27,6%), i els homes, per les d'orientació pública. Cal recordar, però, que aquest grup d'edat participa principalment en organitzacions culturals o d'oci i és, a més a més, el més nombrós en organitzacions de caire religiós.

6.3.2. Entitats polítiques i no polítiques

La frontera entre allò que es pot classificar com a polític i allò que no és sempre difícil de delimitar. Des d'un punt de vista restrictiu, es podria dir que els partits polítics són les organitzacions polítiques per excel·lència, però és innegable que els sindicats o les ONG també tenen vocació d'influir en l'esfera política. Les organitzacions polítiques es distingeixen de la resta perquè tenen l'objectiu més o menys explícit d'incidir en el procés de presa de decisions públiques. Això també fa que les motivacions que condueixen la ciutadania a participar-hi siguin diferents de les de la resta d'organitzacions. Quant a les organitzacions no polítiques, solen oferir més serveis, incentius o beneficis materials, i la participació hi està més basada en aquestes contraprestacions. Les persones que s'apropen a les organitzacions polítiques, com que estan més orientades a objectius socials, acostumen a fer-ho per interessos relacionats amb béns col·lectius (Morales, 2009).

El criteri que s'utilitza per distingir les entitats polítiques de les no polítiques és, igual que en l'indicador anterior, la seva finalitat. Les organitzacions amb objectius explícits d'incidir en el funcionament de la societat es consideren polítiques. Tot i que totes les organitzacions poden i solen tenir efectes sobre el seu entorn, hi ha entitats en què el fet d'exercir una influència forma part de la seva raó de ser. La definició de Morales (2009: 25) de les entitats polítiques pot ajudar a entendre'n la distinció respecte la resta d'organitzacions: les entitats polítiques són els grups organitzats que persegueixen béns col·lectius i que tenen com a objectiu primordial influir en el procés de presa de decisions polítiques. D'acord amb aquest criteri, s'han considerat *organitzacions polítiques* les entitats i col·lectius següents: els partits polítics, els sindicats, les organitzacions professionals, les associacions veïnals, els grups de mares i pares d'alumnes, les associacions d'estudiants, els grups ecologistes, de defensa del territori o de protecció dels animals, les organitzacions de defensa dels drets humans, pacifistes, d'ajuda a les persones desfavorides o al Tercer Món i els grups o plataformes alternatius, altermundistes, anticapitalistes o casals ocupes. Per contra, s'han definit com a *organitzacions no polítiques* les associacions culturals i d'oci, les entitats religioses i les organitzacions d'educació en el lleure. La distinció és problemàtica, ja que moltes d'aquestes entitats també tenen objectius d'incidir en l'esfera política (com en el cas de les entitats d'educació en el lleure), però per a aquesta anàlisi se les ha inclòs a la categoria d'entitats no polítiques perquè s'entén que l'activitat diària de la majoria de membres té a veure primordialment amb l'organització d'activitats i l'educació de les persones participants.

GRÀFIC 6.6. Col·laboració amb entitats polítiques i no polítiques segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En aquest cas, els números absoluts de participació en ambdós tipus d'entitats tenen poc sentit, atès que molt probablement les entitats seleccionades a cada categoria no recullen exhaustivament tota la participació associativa. Allò que interessa, doncs, és analitzar les diferències entre grups d'edat en les entitats polítiques i no polítiques.

Les persones adultes de 30 a 64 anys són les que més participen en organitzacions de caire polític, amb una participació al voltant del 60%. Les diferències amb el grup d'edat més jove i el més gran són destacables: només el 33,9% de la gent jove de 15 a 29 anys manifesta participar o col·laborar en organitzacions polítiques, mentre que per a les persones de 65 anys i més el percentatge és del 40,3%.

En el cas de les organitzacions no polítiques, les diferències no són tan acusades i el comportament per edats canvia, ja que les persones de 65 anys i més són les que més hi participen (40,9%). La relació entre participació en entitats no polítiques i edat és lineal, de manera que com més jove s'és, menys nivell de participació es mostra; per això les persones joves tornen a constituir la franja d'edat menys participativa, amb un 25,2%. Tanmateix, la diferència entre la participació de la gent jove i la mitjana és només del 5,8%, mentre que en les entitats polítiques era del 17,7%.

En general, per tant, sembla que l'edat és un factor més determinant en la participació en entitats polítiques, on és evident que les persones joves (i també les més grans) tendeixen a tenir menys presència. En canvi, la participació en entitats no polítiques, pel que fa als grups d'edat, és més homogènia, i només el grup de 65 anys i més presenta un comportament participatiu singular. Ara bé, cal tenir en compte que aquesta categoria inclou les entitats culturals i d'oci –en què s'incorporen els casals d'avis i centres cívics–, cosa que podria explicar, en bona part, la presència major de persones de 65 anys i més en organitzacions de caire no polític.

Amb tot, com s'ha vist al llarg del capítol, les conclusions que s'extreuen de la participació en entitats poden ser molt diferents en funció de la forma o intensitat de la col·laboració. El gràfic 6.4 mostrava, per al conjunt d'entitats, que el col·lectiu jove és força menys propens que altres grups d'edat a participar puntualment o econòmicament en associacions. En canvi, pel que fa als nivells de participació més intensa, quan les persones participen en qualitat de responsables o organitzadores de l'entitat, els percentatges s'igualen. És per aquest motiu que la taula 6.6 presenta la proporció de responsables i organitzadors/ores entre el total de persones enquestades que afirmen col·laborar en entitats polítiques i no polítiques.

TAULA 6.6. Participació com a responsables o organitzadors/ores en entitats polítiques i no polítiques segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Tipus d'associació	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Responsable en organitzacions polítiques	11,6	10,8	12,7	8,8	11,4
Responsable en organitzacions no polítiques	32,5	18,8	21,7	12,3	20,5

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades deixen entreveure que les organitzacions no polítiques demanen una participació més activa o compromesa que les polítiques, ja que entre les persones que hi participen, el 20,5% estableix una col·laboració com a responsables o desenvolupant tasques d'organització. En canvi, en les organitzacions polítiques el percentatge de persones col·laboradores que desenvolupen tasques de responsabilitat és de l'11,4%.

En el cas de les organitzacions polítiques, els diferents grups d'edat registren percentatges molt semblants. En aquest sentit, de la gent jove que declara participar en alguna organització política, l'11,6% afirma assumir-hi tasques de responsabilitat –un percentatge molt proper a la mitjana–. Per contra, en les organitzacions no polítiques, les diferències entre edats s'accentuen, atès que la gent jove que hi participa és clarament la que més assumeix responsabilitats en el marc de l'organització (32,5%). Cal recordar que en aquesta categoria s'inclouen les entitats d'educació en el lleure, que es caracteritzen per ser organitzacions amb una forta implicació de les persones membres. Les AMPA també poden explicar els percentatges elevats de responsabilitat en l'associacionisme no polític entre les franges d'edat de 30 a 44 anys (18,8%) i de 45 a 64 anys (21,7%). Finalment, la davallada de la implicació en tasques de responsabilitat entre les persones de 65 anys i més s'explica segurament pel pes de les organitzacions culturals i d'oci (entre les quals hi ha els casals d'avis), que sovint són entitats de serveis i activitats adreçades a la gent gran, on les tasques de coordinació i presa de decisions depenen d'un equip tècnic i de direcció professionalitzat.

6.3.3. Organitzacions polítiques noves i tradicionals

En les dues tipologies anteriors (entitats d'orientació pública o privada i entitats polítiques i no polítiques), el criteri de classificació ha estat la finalitat de l'organització. En el cas de les organitzacions polítiques noves i tradicionals, el criteri que les distingeix té a veure amb la seva estructura formal, el seu funcionament i les estratègies que utilitzen per aconseguir les seves finalitats. Les distincions basades en el que és nou i vell sempre resulten problemàtiques, perquè allò nou en el present deixa de ser-ho en el futur. Això no obstant, a dia d'avui és una distinció rellevant, ja que s'està produint un cert estancament de les organitzacions polítiques tradicionals de la democràcia, com els partits o els sindicats, a la vegada que d'altres formes d'organització política col·lectiva tenen cada cop més acceptació (organitzacions i moviments més flexibles que s'orienten a aspectes concrets).

Els atributs *noves* i *tradicionals* també suggereixen que unes són més antigues que les altres. Efectivament, les arrels de les organitzacions tradicionals, com els partits polítics o sindicats actuals, s'han d'anar a buscar al segle XIX i a principis del XX. Les organitzacions tradicionals es caracteritzen per ser associacions polítiques amb molts membres, amb estructures institucionalitzades, regularitzades, amb una organització burocràtica weberiana, professionalitzada i jerarquitzada, i amb una distinció molt clara entre qui pertany i qui no a l'organització (Norris, 2002). Les organitzacions o col·lectius nous, en canvi, comencen a expandir-se a partir dels anys seixanta, amb l'aparició dels nous moviments socials, i estan caracteritzades per ser estructures més inestables i flexibles, per tenir una

pertinença menys formal i una organització més descentralitzada. Els objectius polítics de les agències noves es dirigeixen més directament a la societat, a la transformació d'hàbits i conductes o a la pressió política directa, i no tant a la influència en el procés polític institucional (Tarrow, 1994). Per a Morales (2004 i 2009) això porta implícita una concepció diferent de la representació, que és el tret diferenciador fonamental entre agències polítiques velles i noves. Les organitzacions polítiques tradicionals són els actors principals de la política institucional i tenen la funció de representar els interessos i demandes de grups socials específics. Per fer-ho, competeixen políticament entre si, normalment a través de l'arena electoral, i estan encarregades del reclutament i la selecció dels representants polítics. Les agències noves, per la seva banda, no centren l'acció política en la representació de grups socials i no adopten el paper d'intermediàries polítiques, ja que no es basen en una relació de representativitat amb la societat, sinó de defensa d'uns objectius o causes concretes. Aquesta diferència en la concepció de la representació és el que provoca que les formes de vehicular les demandes, la relació amb el poder públic i la competència pel suport social siguin diferents en les organitzacions polítiques noves i velles (Morales, 2004).

Com en les tipologies anteriors, la intenció no és construir una classificació exhaustiva de les organitzacions, sinó analitzar els comportaments associatius de persones joves i adultes en funció de diferents formes d'entitats. És per això que en aquest cas tampoc no s'utilitzen totes les organitzacions i col·lectius inclosos al qüestionari, sinó només les entitats de naturalesa política que responen al concepte d'organitzacions polítiques tradicionals i noves. En concret, s'han considerat *organitzacions polítiques tradicionals* els partits polítics, els sindicats, les organitzacions professionals i les associacions veïnals. I *organitzacions polítiques noves*, els grups ecologistes, de defensa del territori o de protecció d'animals, les organitzacions de defensa dels drets humans, pacifistes, d'ajuda a les persones desfavorides i el Tercer Món, i els col·lectius alternatius, anticapitalistes, altermundistes o casals ocupes.

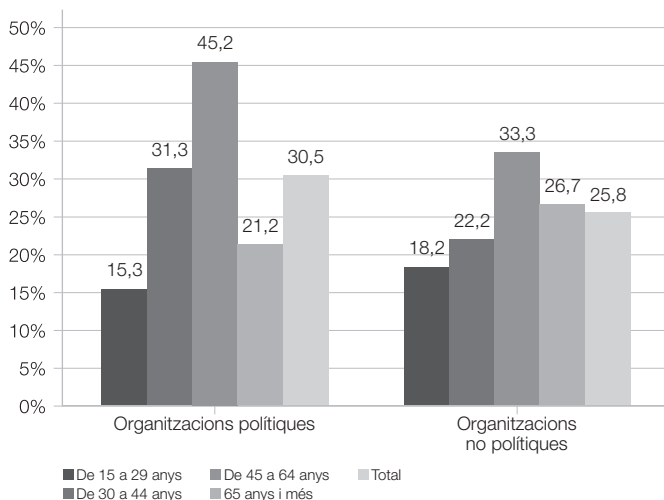
Les organitzacions polítiques noves, per tant, són entitats amb unes estructures més flexibles i horitzontals, que s'han adaptat millor a les noves condicions i als ritmes de vida de la població jove que les organitzacions tradicionals (Jiménez, 2003). A la vegada, no tenen els costos d'entrada i sortida en termes d'identificació de les estructures com ara els partits polítics, on el fet de ser-ne membre o deixar-ho de ser atorga una etiqueta social molt clara i exposada. A més, aquestes agències responen millor que les tradicionals a les característiques d'implicació política que s'han analitzat al capítol 4: no demanen una identificació més enllà de la temàtica per a la qual treballen, solen estar orientades a una causa o projecte concret, tenen estructures més horitzontals que permeten una relació més directa amb l'objecte de la participació, i acostumen a estar dedicades a qüestions molt vinculades a valors postmaterialistes –com en el cas de les organitzacions ecologistes, pacifistes, de solidaritat, de defensa dels drets humans, etc.

Diversos estudis han posat de manifest que les organitzacions polítiques tradicionals, en particular els partits i els sindicats, estan perdent suport a Catalunya i Espanya (Liñeira i Pardos, 2008; Garcia-Albacete, 2008) i en la majoria de democràcies avançades (Clarke i Stewart, 1998; Wattenberg i Dalton, 2001; Putnam, 2002). En canvi, sembla que els col·lectius i entitats de naturalesa política més flexibles i orientats a aspectes concrets s'ade-

qüien millor a la forma de veure i apropar-se a la política de la ciutadania d'avui i, sobretot, de les generacions més joves (Norris, 2004).

El gràfic 6.7 mostra el percentatge de col·laboració amb entitats polítiques tradicionals i noves en funció del grup d'edat.

GRÀFIC 6.7. Col·laboració amb organitzacions polítiques tradicionals i noves segons grup d'edat. Catalunya 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

L'anàlisi del comportament dels diferents grups d'edat presenta algunes similituds entre els dos tipus d'organització. El grup de 45 a 64 anys és el més actiu en ambdós casos, amb un 45,2% de participació en organitzacions polítiques tradicionals i un 33,3% en organitzacions polítiques noves. El grup jove és el menys participatiu, amb un 15,3% i un 18,2%, respectivament. No obstant aquestes similituds, hi ha també alguna diferència rellevant; en concret, en les magnituds de les diferències entre grups d'edat. Les diferències per a les organitzacions tradicionals són més accentuades, fins al punt que la participació del grup de 45 a 64 anys triplica la del grup més jove. En canvi, en les organitzacions polítiques noves les edats semblen estar més equilibrades.

Per tal de copsar millor les diferències entre edats, la taula següent exclou les persones que només fan una col·laboració econòmica. La raó n'és que la gent jove disposa de menys poder adquisitiu i, per tant, parteix amb desavantatge a l'hora de col·laborar amb entitats donant-hi suport econòmic. Un desavantatge que no és fruit de la seva voluntat de col·laborar sinó de la seva capacitat de despesa. De fet, la taula 6.4 ja ha mostrat que aquest tipus de col·laboració, entre les persones joves, és menor que per a la resta de grups d'edat.

TAULA 6.7. Col·laboració no econòmica amb organitzacions polítiques tradicionals i noves segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Tipus d'organitzacions	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Organitzacions polítiques tradicionals	12,5	23,8	36,5	15,3	23,9
Organitzacions polítiques noves	11,5	7,7	15,6	9,2	11,3

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

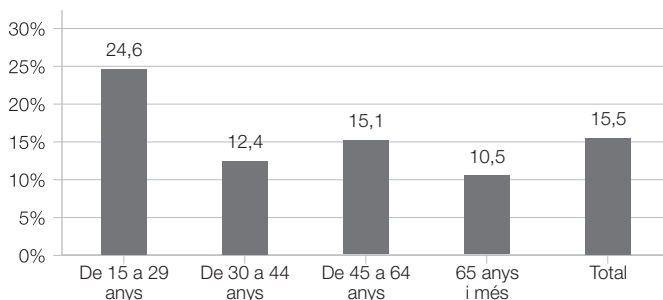
Tal com es pot comprovar, quan s'elimina la col·laboració econòmica de l'anàlisi de la participació en organitzacions noves i tradicionals, es veuen amb més claredat les diferències entre els grups d'edat. Mentre que en les organitzacions tradicionals es mantenen les diferències i el grup jove segueix sent el menys actiu, en les organitzacions polítiques noves canvia la relació entre els grups d'edat i les persones més joves deixen de ser les menys participatives per tenir una col·laboració lleugerament superior a la mitjana (11,5%).

Sembla, doncs, que la població jove, en relació amb els altres grups d'edat, té més propensió a apropar-se a les organitzacions polítiques noves que a les tradicionals, com poden ser els partits polítics, els sindicats, les organitzacions professionals o veïnals.

6.4. Voluntariat

En contra de la dinàmica observada en els indicadors vinculats a la participació en entitats que s'han analitzat a l'inici del capítol, pel que fa a les pràctiques de voluntariat de les persones joves, les que estan compreses entre els 15 i els 29 anys conformen el grup amb un percentatge més elevat en la pràctica d'activitats de voluntariat. El 24,6% de la gent jove de Catalunya realitza activitats voluntàries en el marc d'una organització, una xifra que se situa gairebé 10 punts percentuals per sobre del total de la població.

GRÀFIC 6.8. Participació en tasques de voluntariat segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Malgrat tot, aquest tipus d'implicació decau significativament en la franja d'edat següent, la que va dels 30 als 44 anys, que es posiciona en el 12,4%. En passar a la franja d'edat següent, dels 45 als 64 anys, l'indicador registra una certa recuperació –amb un augment molt feble de tan sols 2,7 punts percentuals–, i torna a disminuir decididament en la franja de 65 anys i més, en què aquest tipus d'implicació tot just supera el 10%.

El voluntariat facilita una relació directa entre l'individu i la causa per la qual ha decidit mobilitzar-se. En general, les tasques de voluntariat eviten feines rutinàries i burocràtiques en què no hi ha un contacte directe amb la problemàtica. Per contra, és una forma de participació força volàtil i molt associada a la disponibilitat de temps lliure, de manera que quan el temps escasseja, la disponibilitat per realitzar tasques de voluntariat se'n ressent. Això pot explicar la disminució en el percentatge de persones voluntàries en la franja de 30 a 44 anys. Aquest grup d'edat concentra un seguit de components o esdeveniments que requereixen temps, com ara la criança de fills i filles o el desenvolupament professional.

Resulta interessant subratllar que l'indicador sobre la pràctica de voluntariat mostra una tendència pràcticament inversa a la de l'indicador genèric sobre participació en entitats que s'ha analitzat a l'inici del capítol. En aquest cas, els grups d'edat que presenten un percentatge més elevat en l'indicador genèric són els que registren percentatges inferiors de voluntariat, i a la inversa.

6.5. Participació en entitats segons el perfil i la situació social de les persones joves

Fins a aquest apartat del capítol s'ha anat veient com s'articula la participació en el marc de l'associacionisme a Catalunya i com es distribueix en funció dels grans grups d'edat, tot posant èmfasi en les diferències entre el col·lectiu jove i la resta de grups. S'ha posat de manifest que les persones joves tenen unes dinàmiques i unes pautes associatives sovint diferents als altres grups. En el que resta de capítol s'observa amb deteniment de quina manera els diferents perfils de joves es posicionen davant el fet associatiu. S'analitzen les diferències internes en el grup de joves, tal com s'ha fet als altres capítols analítics, amb l'objectiu de fer palesa l'heterogeneïtat dels comportaments de la gent jove quant a l'associacionisme, i per constatar les desigualtats existents i els factors que hi influeixen.

Participació en entitats i gènere

Homes i dones assumeixen posicions i rols socials diferents que tenen un impacte sobre les actituds i els comportaments participatius. En els capítols anteriors s'ha estudiat la influència del gènere sobre les actituds polítiques, i en aquest capítol, la taula 6.5 ha mostrat que dones i homes tenen maneres diferents de canalitzar la seva participació segons la finalitat de l'entitat en què participen, i que les diferències entre sexes canvien en funció de l'edat. La taula, però, només s'ha centrat en la participació en un o altre tipus d'entitat segons si la seva finalitat és d'orientació pública o privada. Ara cal veure, per tant, si les tendències en les desigualtats d'homes i dones pel que fa a la participació en entitats tenen també una correspondència amb altres indicadors sobre participació.

La taula següent presenta l'anàlisi específica de la participació de les persones joves en entitats i associacions en funció del sexe i ofereix algunes dades que contribueixen a explicar el comportament diferent de nois i noies en el marc de l'associacionisme a Catalunya.

TAULA 6.8. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons sexe. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Sexe		
	Home	Dona	Total
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	42,2	50,8	46,4
Participació en entitats esportives	42,7	26,5	34,8
Associacionisme múltiple	17,6	23,8	20,6
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	9,5	12,9	11,2
Membre d'una entitat (intensitat)	23,5	27,0	25,2
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	12,7	12,4	12,5
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	9,3	13,9	11,5
Voluntariat	21,9	27,7	24,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En termes generals, les dones joves mostren una tendència major a la participació i col·laboració en associacions i organitzacions que no pas els homes joves, ja que en tots els indicadors –a excepció de la participació en entitats esportives– registren percentatges superiors.

És significatiu que les dones joves presentin els percentatges més alts tant en l'indicador genèric d'associacionisme (50,8% front al 42,2% dels homes) com en el d'associacionisme múltiple (23,8% front al 17,6%). Són, a més, les que mostren una intensitat major en la participació: el 27% de les que participen en una entitat ho fan com a membres, i el 12,9% assumeixen nivells de responsabilitat en el marc l'organització. Així mateix, les tasques de voluntariat són més habituals entre les dones (27,7%) que entre els homes joves (21,9%). Quant als homes, dediquen una part important de la participació en associacions i entitats al desenvolupament d'activitats esportives: el 42,7% dels que participen en una o més entitats ho fan vinculant la participació a la pràctica esportiva –un percentatge que baixa al 26,5% en el cas de les dones joves.

Respecte a la tipologia d'entitats segons la seva finalitat, les dones tenen més tendència a participar en les organitzacions polítiques noves. El percentatge de participació en organitzacions polítiques tradicionals és pràcticament igual per a homes i dones joves, però la participació en noves és significativament superior entre les dones (13,9% front al 9,3%).

Participació en entitats i edat

L'edat és una altra de les variables sociodemogràfiques bàsiques que tenen efectes sobre el comportament i les pautes associatives de la gent jove a Catalunya. A la primera part del capítol s'ha constatat que els grans grups d'edat presenten dinàmiques diferents en la seva vinculació amb entitats i associacions, i s'ha analitzat el grup jove com un col·lectiu específic. Ara bé, durant la joventut es produeixen un seguit d'esdeveniments i processos que poden tenir efecte sobre la participació associativa.

La taula 6.9 confirma aquest supòsit i mostra que les persones joves, segons la seva edat, presenten diferències pel que fa a l'associacionisme i la participació en associacions.

TAULA 6.9. Associacionisme de joves (de 15 a 29 anys) segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Grup d'edat			Total
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	48,9	42,0	48,1	46,4
Participació en entitats esportives	45,0	29,6	32,7	34,8
Associacionisme múltiple	16,1	21,0	22,9	20,6
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	7,1	10,5	14,1	11,2
Membre d'una entitat (intensitat)	25,0	22,4	26,9	25,0
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	8,6	10,2	16,6	12,5
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	10,4	11,6	12,2	11,5
Voluntariat	35,0	24,1	18,9	24,6

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En termes generals, la relació entre edat i associacionisme no és lineal, perquè la franja del mig, de 20 a 24 anys, és la que mostra un comportament més diferent. Aquest grup d'edat és el que registra el percentatge més baix d'associacionisme (42%) i també és el que mostra menys intensitat en la seva participació: el 22% es considera membre de l'entitat en què participa, front al 25% i el 26,9% de joves de 15 a 19 anys i de 25 a 29 anys, respectivament. En l'anàlisi de l'Enquesta de participació i política de 2005, González *et al.* (2007) ja van identificar que durant la joventut es produeix un procés doble que afecta inversament el grau d'associacionisme en funció de l'edat i que podria explicar aquestes dades. D'una banda, hi ha un fenomen d'"arrossegament" de la participació en entitats pròpies de l'adolescència o l'etapa escolar, com ara les entitats de lleure o les derivades d'activitats extraescolars: aquestes activitats encara són força presents en el grup d'edat més jove, encara que més endavant desapareixen. D'altra banda, hi ha altres entitats, per

exemple les de naturalesa més política, que estan més relacionades amb l'assumpció de responsabilitats i de rols adults, i en què la participació augmenta a mesura que avança l'edat. Així doncs, la manca de linealitat de la participació associativa respecte l'edat pot ser fruit del creuament de dos efectes lineals.

On sí que es detecta una linealitat entre participació i edat és en l'associacionisme múltiple i en l'assumpció de tasques d'organització i presa de decisions en el marc de l'entitat. En ambdós indicadors s'observa clarament que, a mesura que avança l'edat, la intensitat de l'associacionisme també va en augment. És lògic pensar que en els inicis de les trajectòries associatives es tendeix a assumir menys responsabilitats que quan ja es té un cert bagatge i coneixement de l'organització. Tot i així, en la realització de tasques de voluntariat, la relació s'inverteix i són les persones més joves, de 15 a 19 anys, les que més realitzen aquestes activitats (35%), per bé que el percentatge es va reduint amb l'edat. Les dades semblen indicar que el voluntariat és una de les primeres formes de participació col·lectiva que utilitzen moltes persones joves per col·laborar amb la comunitat.

Per acabar, respecte la participació en organitzacions polítiques tradicionals és significatiu constatar que, a mesura que avança l'edat, hi ha una tendència major a participar-hi. En canvi, tot i que hi ha lleugeres diferències, la participació en organitzacions polítiques noves es manté força estable en tots els grups d'edat.

Participació en entitats i nivell educatiu

En els capítols anteriors, l'educació –en aquest cas, el nivell d'instrucció– s'ha revelat com un dels factors més rellevants a l'hora d'explicar les desigualtats en la implicació i el posicionament polític. Un nivell formatiu major ofereix més capacitat a l'individu per entendre l'entorn, sentir-s'hi implicat i trobar la millor manera d'influir-hi. Per això la literatura sobre participació també ha identificat l'educació com un dels factors clau per explicar la pertinença a entitats (Morales, 2009).

És cert que quan es parla de nivell educatiu entre les persones joves cal fer-ho amb una certa cautela, atès que es fa referència a una etapa vital en què la trajectòria educativa es troba en ple desenvolupament i en què, per tant, la gent més jove té menys probabilitats d'haver completat l'etapa dels estudis. Malgrat aquesta consideració, les dades fan palès que es produeix un efecte clar del nivell d'instrucció en l'associacionisme. Com més elevat és el nivell educatiu, més alta és la participació, més intensa, amb més implicació i en més nombre d'entitats. Val a dir que els percentatges van de menys a més en funció del nivell d'instrucció assolit.

La població jove amb estudis superiors presenta percentatges més alts de participació en tots els indicadors, mentre que les persones que tan sols han assolit els estudis obligatoris mostren menys predisposició a participar en entitats: el 58,7% de les persones joves amb estudis superiors participen en alguna entitat, excloent-ne les esportives. A més a més, són les que participen en un nombre mitjà superior d'entitats (28,4%) i les que, quan parti-

cipen, ho fan amb més intensitat i implicació, ja que el 17,5% assumeix tasques d'organització i presa de decisions, i el 33,9% declara ser membre actiu de l'entitat o associació en què participa. Els titulats universitaris són, també, els que més desenvolupen tasques de voluntariat (30,7%), amb una diferència de gairebé 7 punts percentuals respecte els altres dos grups estudiats. De fet, tal com succeeix amb els indicadors d'implicació política, les diferències més notables es registren entre les persones joves amb titulacions superiors i la resta, més que no pas entre les que disposen d'estudis obligatoris i mitjans. Així doncs, l'efecte no és del tot lineal, perquè el fet de tenir estudis universitaris és el que fa la diferència en el comportament associatiu.

TAULA 6.10. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons nivell educatiu. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Nivell d'estudis finalitzats			Total
	Estudis obligatoris	Estudis mitjans	Estudis superiors	
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	43,1	43,3	58,7	46,5
Participació en entitats esportives	39,5	31,1	36,4	34,8
Associacionisme múltiple	16,4	20,1	28,4	20,7
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	6,9	11,3	17,5	11,2
Membre d'una entitat (intensitat)	21,0	23,9	33,9	25,1
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	9,8	10,5	21,3	12,5
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	10,3	11,1	14,3	11,5
Voluntariat	23,2	23,0	30,7	24,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les entitats esportives tornen a marcar una diferència evident amb la resta d'indicadors sobre participació, atès que és l'únic indicador que no registra el percentatge més elevat entre les persones amb estudis superiors, i és també l'únic que no presenta una relació lineal amb el nivell educatiu. En aquest cas, la gent jove que ha assolit els estudis obligatoris és la que té més predisposició a participar en entitats o clubs esportius (39,5%).

Finalment, quant a la participació en organitzacions polítiques noves o tradicionals, cal destacar que, malgrat que la gent jove amb estudis superiors és la que mostra un grau major de participació en ambdues tipologies d'entitat, la relació continua sent lineal en tots dos casos. En el cas de la participació en organitzacions polítiques tradicionals, la distància que s'estableix entre les persones joves amb estudis superiors (21,3%) i els altres grups és significativament més gran, de gairebé 10 punts percentuals.

Participació en entitats i transicions juvenils

El pas de l'etapa educativa al món laboral o l'emancipació de la llar familiar té un impacte en els hàbits, els entorns i les orientacions de la població jove. Aquests processos, coneguts com a *transicions juvenils*, són l'origen d'alguns dels canvis relacionats amb l'edat.

Si bé és difícil copsar la influència d'aquests fenòmens sobre la participació associativa, l'EPP11 inclou un seguit de variables que poden ajudar a aproximar-se a les transicions juvenils i discernir la força de la participació en entitats segons la situació i el moment de transició en què es troba la persona jove. En concret, l'EPP11 proporciona informació sobre la situació d'activitat i la situació d'emancipació, dues variables que poden donar una idea de la transició laboral i la transició domiciliar de la persona enquestada, respectivament.

TAULA 6.11. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons situació d'activitat. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Situació d'activitat			
	Treballant ¹	Estudiant	A l'atur	Total
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	49,1	44,9	41,7	46,5
Participació en entitats esportives	33,9	37,6	30,2	34,8
Associacionisme múltiple	23,9	17,8	19,0	20,8
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	14,3	8,4	10,4	11,3
Membre d'una entitat (intensitat)	26,6	23,8	24,3	25,2
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	15,3	9,0	13,9	12,4
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	13,5	9,4	12,2	11,6
Voluntariat	24,3	27,1	19,1	25,0

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les persones joves que estan treballant (que inclou també les que combinen feina i estudis) són les que registren el percentatge més alt de participació: el 49,1% manté algun tipus de col·laboració amb una entitat o associació. En canvi, les que es troben en una situació d'atur són les que menys participen en entitats, amb un percentatge del 41,7%. Pel que fa al grup de joves estudiants, és el que presenta el percentatge més elevat de participació en entitats esportives (37,6%).

¹ Inclou combinar feina i estudis.

Respecte al multiassociacionisme, la gent jove que treballa o que treballa i estudia és, altra vegada, la que presenta el percentatge més alt: el 23,9% participa en diverses associacions, respecte el 19% de la que està a l'atur o el 17,8% de la que estudia. També es tracta del grup que més s'implica en les entitats en què participa, ja que el 14,3% hi assumeix tasques d'organització i presa de decisions, i el 26,6% es defineix com a membre de l'entitat amb què col·labora. Contraposadament, les persones joves que només estudien, que constitueixen el grup amb els percentatges més baixos en els tres indicadors, són les que més realitzen tasques de voluntariat (27,1%).

Amb relació al tipus d'organització política en què participa el col·lectiu jove segons la situació d'activitat, les persones joves que treballen tornen a ser les que registren un percentatge més alt de participació en totes dues tipologies d'organitzacions.

A l'hora d'interpretar aquestes dades, cal tenir en compte que entre els joves treballadors s'inclouen també els que combinen feina amb estudis. En el capítol 8 s'inclou una anàlisi que mostra que justament aquest és –els que estudien i treballen a l'hora– el perfil de joves que més participa².

La situació d'emancipació és una altra variable que ajuda a conèixer la situació de les persones joves pel que fa a les transicions juvenils. En aquest cas, haver-se emancipat o no, viure a la llar d'origen o haver marxat a una llar pròpia incorpora un seguit de situacions vitals que poden afectar la manera com la gent jove es relaciona amb les entitats.

TAULA 6.12. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons situació d'emancipació. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Situació d'emancipació		
	No emancipat/ada	Emancipat/ada	Total
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	45,6	48,7	46,4
Participació en entitats esportives	36,3	30,6	34,8
Associacionisme múltiple	19,8	23,3	20,6
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	9,9	14,9	11,2
Membre d'una entitat (intensitat)	23,6	29,5	25,1
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	11,2	16,7	12,5
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	10,8	13,8	11,5
Voluntariat	26,3	19,6	24,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

² Veure, en especial, les taules 8.2 i 8.3 del capítol 8.

La taula 6.12 apunta que les persones joves emancipades són més actives en associacionisme i, en especial, tenen una implicació major. La població jove emancipada és la que més participa en entitats (48,7%), la que ho fa en més nombre d'entitats (23,3%) i la que participa amb més intensitat, ja que el 14,9% de les que han marxat de la llar d'origen assumeixen tasques d'organització i presa de decisions, i el 29,5% es considera membre o usuari/ària de l'entitat en què participa, és a dir, 5 i 6 punts percentuals per sobre de les persones joves no emancipades, respectivament. Per la seva banda, la gent jove no emancipada es vincula més a entitats esportives (36,3%) i realitza més tasques de voluntariat (26,3%).

Respecte el tipus d'entitat en què es participa, les persones joves emancipades registren percentatges més alts de participació, tant en organitzacions polítiques tradicionals (16,7%) com en agències de participació noves (13,8%), encara que destaca especialment la participació en les primeres.

Participació en entitats i origen social

Fins ara s'han tractat variables que tenen a veure amb la situació de la persona jove pròpiament dita. Tot i així, és sabuda la importància de l'origen familiar en la determinació de les oportunitats socials de la gent jove: la família, la situació social de partida, és cabdal per entendre per què i de quina manera les persones joves es posicionen davant el seu entorn. Així mateix, la família és la primera institució de socialització, perquè durant la infància es configuren bona part dels valors i hàbits, i de la família s'adquireixen models de comportament, s'hereta una manera determinada d'entendre el món i s'extreu el primer entorn i les xarxes socials de què disposa l'individu.

Per tal d'abordar les característiques familiars de la població jove, s'ha optat per utilitzar tres variables que proporciona l'EPP11: el nivell educatiu de la família d'origen, la llengua familiar i el lloc de naixement.

L'anàlisi bivariant de l'associacionisme juvenil en funció del nivell d'instrucció de la família d'origen posa en relleu l'efecte positiu del nivell educatiu dels progenitors respecte la participació i la implicació de la gent jove en entitats i associacions. Les persones joves amb, almenys, un dels dos progenitors amb estudis superiors mostren percentatges més elevats de participació en tots els indicadors. Cal tenir en compte, a més, que aquestes diferències en l'associacionisme juvenil, en la seva intensitat, la seva pràctica i la seva implicació són significatives estadísticament en tots els percentatges, a excepció de la participació en organitzacions polítiques tradicionals.

Pel que fa als indicadors referits a la participació en organitzacions polítiques noves o tradicionals, és interessant assenyalar el comportament diferent de la població jove respecte aquestes dues maneres de canalitzar la participació en organitzacions polítiques segons el nivell d'instrucció dels progenitors. Així, malgrat que la participació en organitzacions polítiques tradicionals és molt semblant en ambdós grups de joves, quan es parla de participació en organitzacions polítiques noves, la distància s'accentua i són les persones joves

amb progenitors amb estudis superiors les que destaquen en aquest nou tipus d'organització política. El capital educatiu familiar, per tant, sembla rellevant per a la participació en entitats noves, però no en les entitats polítiques tradicionals.

TAULA 6.13. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons nivell d'instrucció de la família d'origen. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Nivell d'instrucció de la família d'origen		
	Pare i mare amb estudis primaris o inferiors	Pare o mare amb estudis secundaris o superiors	Total
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	38,0	49,5	46,9
Participació en entitats esportives	23,9	38,4	34,8
Associacionisme múltiple	13,0	23,3	21,0
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	8,0	12,4	11,4
Membre d'una entitat (intensitat)	17,7	27,9	25,6
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	12,2	12,7	12,6
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	8,9	12,4	11,6
Voluntariat	14,7	28,4	25,3

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La llengua de socialització forma part del capital cultural dels individus i contribueix de manera decisiva a l'accés a uns o altres recursos i xarxes socials. Tenint en compte que el català sol ser la llengua vehicular de gran part de la xarxa associativa a Catalunya, les persones que se socialitzen en aquesta llengua són més properes a aquesta xarxa o, si més no, tenen menys barreres psicosocials per identificar-se amb les entitats i associacions del seu entorn. L'ús del català, en el context de l'associacionisme juvenil, té a veure amb els factors individuals –vinculats a l'estructura social– que incideixen en les oportunitats per participar i en la percepció que els individus generen de la participació i l'associacionisme.

L'anàlisi bivariant de la participació en entitats segons la llengua familiar d'origen posa de manifest que la gent jove que durant la infància s'ha socialitzat en català té percentatges més alts de participació en entitats i associacions, així com més implicació i intensitat associativa. Val a dir que és significatiu estadísticament que la meitat de les persones joves que tenen el català com a llengua familiar d'origen estiguin associades (52,3%), cosa que representa 9 punts percentuals per sobre de les que a la infància van tenir el castellà o una altra com a llengua familiar. És també rellevant que els i les joves amb el català com a llengua familiar d'origen participin en més d'una entitat (27,4%) i ho facin amb més intensitat: el 29,7% se'n declara membre i el 14,8% hi assumeix tasques de responsabilitat i organització, mentre que entre les persones joves amb una altra llengua familiar d'origen

el percentatge és de tan sols el 9,1%. En l'assumpció de tasques de voluntariat, el resultat torna a ser significativament superior entre la gent jove que té el català com a llengua familiar d'origen (31,2%) i la que té una altra llengua (21,2%).

TAULA 6.14. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons llengua familiar d'origen. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Llengua familiar d'origen		
	Castellà i altres	Català	Total
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	43,3	52,3	46,4
Participació en entitats esportives	32,1	40,2	34,8
Associacionisme múltiple	16,8	27,4	20,5
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	9,1	14,8	11,1
Membre d'una entitat (intensitat)	22,4	29,7	25,0
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	12,5	12,8	12,6
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	11,3	12,0	11,6
Voluntariat	21,2	31,2	24,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Malgrat les diferències en el grau i la intensitat de l'associacionisme juvenil, quan s'analiza la participació en organitzacions polítiques tradicionals o noves segons la llengua familiar d'origen, les distàncies entre ambdós grups de joves s'escurcen en 0,3 punts percentuals en la participació en organitzacions polítiques tradicionals i en 0,7 en les organitzacions polítiques noves. Així doncs, la llengua familiar d'origen no influeix en el fet de participar en un o altre tipus d'organització política.

El fet que la socialització en català sigui un component que afavoreix la participació associativa és segurament perquè els entorns catalanoparlants tenen una posició més central –de més influència social i arrelament– en la societat catalana. I és que la participació o no en entitats està molt vinculada al nivell d'exposició de l'individu a les xarxes i els agents mobilitzadors d'una societat (Rosenstone i Hansen, 1993). Com més integració i arrelament, més exposició a les xarxes existents i, per tant, més probabilitats de trobar una entitat on voler i poder participar. Per aquest mateix motiu, el fet d'haver nascut a l'Estat espanyol també pot ser un element facilitador de la participació associativa.

Les dades que es presenten a la taula 6.15 evidencien que les persones joves nascudes a l'Estat espanyol s'associen més (47,1%) que les persones joves residents a Catalunya i nascudes en un altre país (39%). També són les que més participen en entitats esportives (35,9% front al 25,7%); les que, quan participen, ho fan en més d'una entitat (20,9% front al 18,2%), i les que més realitzen voluntariat (26% front al 12,1%).

TAULA 6.15. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons lloc de naixement. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Lloc de naixement		
	A l'Estat espanyol	A l'estranger	Total
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	47,1	39,0	46,4
Participació en entitats esportives	35,9	25,7	34,8
Associacionisme múltiple	20,9	18,2	20,6
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	10,9	12,1	11,0
Membre d'una entitat (intensitat)	25,4	21,0	25,0
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	12,4	13,1	12,5
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	11,9	8,1	11,6
Voluntariat	26,0	12,1	24,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Tot i així, és interessant remarcar que quant a la intensitat de la participació no se segueix exactament el mateix patró: encara que les persones joves nascudes a l'Estat són les que més afirmen ser membres usuàries de les entitats en què participen (25,4%), és la gent jove nascuda en un altre país la que registra el percentatge més alt en l'assumpció de tasques de responsabilitat i organitzatives (12,1% front al 10,9%). En conseqüència, les persones joves que han immigrat, un cop estableixen col·laboració amb una entitat, hi participen amb la mateixa intensitat –o fins i tot, una mica més– que les que han nascut a l'Estat.

El col·lectiu jove nascut a l'Estat espanyol presenta una tendència major a participar en organitzacions polítiques noves (11,9%), mentre que el que ha nascut en un altre país participa majoritàriament en organitzacions polítiques tradicionals (13,1%).

Participació en entitats i mida del municipi

El darrer factor que s'analiza per valorar les diferències en la participació en associacions i col·lectius entre la gent jove és la mida del seu municipi de residència. En els contextos més rurals, amb municipis més petits, pot haver-hi més limitació en el nombre i la varietat d'organitzacions i entitats en què poden participar les persones joves, però es tracta d'entorns on els llaços socials solen ser més forts i on es fa més difícil viure al marge de la col·lectivitat. D'altra banda, sembla que a les ciutats i espais més urbans hi pot haver una penetració major de les noves formes de participació política.

A la taula 6.16 es creuen les variables analitzades sobre la participació en entitats amb quatre mides de municipi.

TAULA 6.16. Associacionisme de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons grandària del municipi. Catalunya, 2011. Percentatge

Formes d'associacionisme	Grandària del municipi			Barcelona	Total
	Menys de 10.000 hab.	De 10.001 a 50.000 hab.	Més de 50.000 hab.		
Participació en entitats (excloent entitats esportives)	48,7	45,1	47,9	44,0	46,4
Participació en entitats esportives	33,4	36,7	34,3	34,6	34,8
Associacionisme múltiple	21,2	17,8	23,2	19,8	20,6
Responsable o organitzador/a d'una entitat (intensitat)	10,1	11,8	12,8	9,1	11,3
Membre d'una entitat (intensitat)	28,0	25,3	26,7	19,8	25,1
Participació en organitzacions polítiques tradicionals (sense col·laboració econòmica)	14,8	12,2	13,4	9,5	12,5
Participació en organitzacions polítiques noves (sense col·laboració econòmica)	10,6	11,2	11,8	12,1	11,5
Voluntariat	27,0	26,4	22,5	23,8	24,6

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

El primer que cal assenyalar és que no es detecten diferències significatives en el comportament associatiu de la població jove en funció de la dimensió del seu municipi de residència. En aquest sentit, cap de les classificacions de municipi que s'analitzen no destaca especialment o, dit d'una altra manera, els diferents indicadors sobre participació mostren prou disparitat per no permetre afirmar que existeixi una tendència clara envers l'associacionisme juvenil en funció de la grandària del municipi.

Per bé que les diferències són mínimes, els municipis de menys de 10.000 habitants i els de més de 50.000 habitants són els que registren els percentatges més elevats d'associacionisme (48,7% i 47,9%, respectivament). Aquestes també són les dues tipologies de municipi on es detecta un grau d'implicació major de la gent jove en les entitats i associacions en què participa. En el cas dels municipis de menys de 10.000 habitants, és destacable el percentatge més alt d'implicació com a membres d'una entitat o associació (28%), així com de voluntariat (27%). En el cas dels municipis de més de 50.000 habitants, és remarcable el percentatge elevat de joves que assumeixen tasques de responsabilitat i organització (12,8%) i que participen en més nombre mitjà d'entitats (23,2%).

Les persones joves que resideixen a Barcelona ciutat presenten percentatges similars a la mitjana de la població en els indicadors que mesuren el volum de la col·laboració amb entitats. Ara bé, sí que es diferencien de la resta perquè són les que presenten menys intensitat en la seva participació. D'altra banda, si s'observa el tipus d'entitats, cal destacar que es tracta del col·lectiu jove que participa menys en organitzacions polítiques tradicionals

(9,5%), però que, en canvi, ho fa més en organitzacions polítiques noves (12,1%). Respecte aquest indicador, i encara que les diferències són mínimes, val la pena destacar que és l'únic que mostra una relació lineal i positiva respecte la grandària municipal: com més gran és el municipi, major és la probabilitat de vincular-se a aquests nous tipus d'organització.

6.6. Factors explicatius de la participació en entitats de les persones joves

Fins aquí s'ha vist, per una banda, de quina manera els diferents grups d'edat es relacionen amb les entitats i associacions del seu entorn, i, per l'altra, quines variables o factors dibuixen les diferències en el grau, el tipus i la intensitat de la participació associativa entre la gent jove a Catalunya. Aquest apartat vol aprofundir en aquest aspecte, tot mirant de determinar quins dels factors analitzats (a saber, gènere, edat, transicions, origen social o territori) són els causants de les diferències o desigualtats en la participació associativa de la població jove. Per tal de realitzar aquesta anàlisi s'utilitzen models de regressió per als mateixos indicadors de l'anàlisi bivariant, exceptuant-ne la participació en entitats esportives –perquè, com s'ha vist, tenen una naturalesa diferent de la resta d'entitats–. Tampoc no s'estudien les entitats per tipus perquè les diferències entre joves en l'anàlisi bivariant no s'han revelat gaire rellevants.

La taula 6.17 presenta els indicadors relacionats amb el nivell d'associacionisme i la intensitat de la participació en associacions: en concret, el fet participar, en el grau que sigui, en una entitat; l'associacionisme múltiple; el fet d'assumir tasques de responsabilitat; de ser membre d'una entitat, i la realització de tasques de voluntariat.

D'acord amb el que s'ha anat repetint al llarg del capítol, el fet de participar en un grau o altre en una entitat té a veure amb un seguit de factors individuals, però també amb l'exposició a un entorn mobilitzat i a l'existència d'un context institucional favorable. L'enquesta és una eina que permet, fonamentalment, analitzar amb deteniment els factors de tipus individual, però només intuir algun element d'entorn. Pel que fa als recursos individuals, l'educació esdevé un factor clau en l'anàlisi de l'associacionisme juvenil, tant el nivell d'estudis propi com el de la família d'origen. La taula 6.17 corrobora l'anàlisi bivariant i mostra que el nivell d'estudis de la persona jove augmenta les probabilitats que estigui vinculada a una entitat. Els estudis de la família també tenen un efecte positiu en l'associacionisme juvenil, fins i tot quan es controlen per als estudis propis, és a dir, que davant el mateix nivell d'estudis, les persones joves amb progenitors amb estudis secundaris tendeixen a participar menys que les que tenen progenitors amb un nivell d'estudis inferior. Continuament amb la importància de les variables d'extracció familiar per explicar l'associacionisme juvenil, cal assenyalar que el català com a llengua d'origen esdevé un factor explicatiu de la participació desigual en l'associacionisme, ja que el fet de tenir el català com a llengua d'origen fa que la gent jove tendeixi a participar o col·laborar en més mesura en entitats i col·lectius.

TAULA 6.17. Model de regressió logística de participació en entitats de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2011

Variable	Formes d'associacionisme					
	Participació en entitats	Associacionisme múltiple	Responsable o organitzador/a d'una entitat	Membre d'una entitat	Voluntariat	
Sexe (dona)	0,294**	0,371**	0,175	0,094	0,252*	
Edat	-0,015	0,022	0,009	-0,015	-0,153***	
Nivell d'estudis	0,097***	0,068*	0,155***	0,119***	0,177***	
Situació ^a	Estudiant	-0,244	-0,425**	-0,503**	-0,189	-0,415**
	A l'atur	-0,008	-0,045	-0,097	0,098	0,116
Emancipat/ada	0,064	-0,087	0,147	0,302*	0,082	
Nascut/uda a l'estranger	-0,341	-0,208	0,273	-0,254	-0,784**	
Llengua parlada a la infància (català)	0,273*	0,599***	0,531**	0,207	0,239	
Pare o mare amb estudis secundaris	0,441***	0,716**	0,426	0,587***	0,595***	
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,013	-0,237	-0,402	0,007	0,190
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,162	-0,452**	-0,228	-0,141	0,208
	Barcelona	-0,317*	-0,363*	-0,582	-0,532***	-0,020
Constant	-0,846	-2,910	-3,751	-2,068	0,435	

^a Categoria de referència: Treballant (inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La variable de sexe també té influència en la participació associativa. En aquest sentit, les dades de la taula 6.17 confirmen, tal com s'havia constatat en l'anàlisi bivariàble, que les dones joves tenen una propensió major a col·laborar amb associacions.

Amb relació als recursos per participar que ofereix l'entorn, l'anàlisi de regressió mostra que la població jove de Barcelona tendeix a vincular-se menys a entitats que la resta. Sembla, doncs, que la gran quantitat i diversitat d'entitats que hi ha a la ciutat de Barcelona no afavoreix que les persones joves hi trobin més oportunitats de col·laboració. En canvi, la proximitat i la relació major amb l'entorn que ofereixen els municipis més petits sembla que sí que són un element incentivador de la participació associativa entre la gent jove.

Les dades assenyalen que l'associacionisme múltiple (el fet de col·laborar amb més d'una entitat), s'explica, en general, a través de les mateixes variables que l'indicador anterior. De nou, el nivell d'estudis, propi i de la família, influeix a l'hora de participar en més d'una entitat. Les dades revelen que el nivell d'instrucció del col·lectiu jove, si s'aïlla l'efecte de la resta de variables, com per exemple l'edat, contribueix positivament a l'associacionisme múltiple. El fet que els progenitors hagin assolit almenys els estudis secundaris també té un efecte positiu en la participació de la gent jove en diferents entitats. De fet, com s'ha

vist en l'anàlisi bivariant, a mesura que augmenta el nivell educatiu de la família d'origen, augmenta també la vinculació amb entitats i associacions. La llengua d'origen és una altra variable d'extracció familiar que afecta l'associacionisme juvenil: les persones joves que han tingut el català com a llengua familiar d'origen tenen més probabilitat de participar en més d'una entitat. Per acabar, el fet de ser dona afavoreix no només la participació o no en una entitat, sinó fer-ho en més d'una.

Fins aquí, les variables que contribueixen al multiassociacionisme juvenil són les mateixes que ja s'ha vist que tenen un efecte sobre el fet d'estar o no associat/ada a una entitat. Hi ha, però, altres variables que influeixen en el fenomen concret de l'associacionisme múltiple: per exemple, el fet d'estar només estudiant, respecte estar treballant o combinar feina i estudis, influeix negativament en el multiassociacionisme juvenil. Alhora, les persones joves que viuen en municipis de 10.001 a 50.000 habitants i a Barcelona tenen menys probabilitat de participar en dues entitats o més.

Els dos indicadors referits a la intensitat de la participació permeten constatar que es repeteixen alguns patrons. Pel que fa a la població jove que participa amb una intensitat elevada —és a dir, com a membre responsable de l'entitat—, el nivell d'estudis propi i el de la família d'origen, així com el fet de tenir el català com a llengua familiar d'origen, tenen un efecte positiu. En el fet de ser membre, el nivell d'estudis també afecta positivament, tot i que en aquest cas el nivell educatiu familiar deixa de tenir efecte i és només la instrucció pròpia la que afavoreix aquest tipus de participació. Tal com succeïa en l'associacionisme múltiple, el fet d'estar exclusivament estudiant sembla ser un fre per a l'assumpció de responsabilitats i tasques organitzatives dins de l'entitat en què es participa. En el capítol 8 es mostra com les persones joves que estudien i treballen alhora són clarament el col·lectiu més actiu. Això explica per què apareix un efecte negatiu d'estar només estudiant en aquest i altres indicadors de participació associativa. D'altra banda, viure a Barcelona disminueix les probabilitats de ser membre o usuari/ària d'una entitat.

Quant al voluntariat, les variables de sexe, nivell d'estudis, estudis dels progenitors i situació d'activitat tenen la mateixa influència que s'ha observat en la resta de regressions de participació o intensitat associativa. En aquest cas apareix un efecte negatiu que indica que les persones nascudes a l'estranger tenen menys disponibilitat per a aquest tipus d'activitats. A la resta de models de regressió, la variable edat no havia resultat significativa, però aquí mostra un coeficient negatiu que assenyala, tal com s'ha vist anteriorment, que el voluntariat està molt lligat a les primeres etapes de la joventut.

L'anàlisi multivariable ha posat de manifest altra vegada la importància de l'origen social com a factor explicatiu de la implicació social i política, en aquest cas, a través de l'associacionisme. La variable d'estudis dels progenitors sempre és significativa, amb l'única excepció de la participació en qualitat de responsable, en què el nivell d'estudis propi recull l'efecte. També s'ha constatat que les persones joves socialitzades en famílies catalanoparlants tendeixen a participar més i a fer-ho amb una intensitat major. És interessant fer palès, però, que la variable de lloc de naixement perd l'efecte que s'havia observat en l'anàlisi bivariàble. Probablement, aquest efecte el recull justament la variable de llengua d'origen, que esdevé clau per explicar la participació associativa de les persones joves.

D'altra banda, es confirma la importància del nivell d'estudis propi com un dels recursos individuals més rellevants per explicar les diverses variables de participació en associacions i col·lectius. El fet de ser dona també s'ha revelat com un factor que incentiva la participació associativa. L'edat, en canvi, no apareix com a significativa en la majoria d'indicadors. Malgrat tot, i pel que s'ha explicat a l'anàlisi bivariàble, no sembla que això sigui perquè no té cap efecte, sinó perquè es creuen dues tendències contraposades: cau la participació en entitats pròpies de l'etapa escolar i l'adolescència, i augmenta la participació en entitats més pròpies de l'edat adulta.

6.7. Conclusions

Mesurar el volum de la participació de la ciutadania en associacions i col·lectius és, des del punt de vista metodològic, una tasca problemàtica. Al principi del capítol ja s'ha advertit d'aquesta dificultat, que confirmen els resultats. El problema té a veure amb la diversitat dels espais de participació col·lectius i les formes múltiples de col·laborar-hi. Per fer-hi front s'ha optat per, d'una banda, incloure al qüestionari un ventall ampli de col·lectius, amb la intenció d'incorporar a l'anàlisi entitats i col·lectius de naturalesa diversa. De l'altra, per tal de tenir en compte formes de participació diferents, el qüestionari preguntava per nivells diferents de col·laboració. Malgrat tot, esdevé impossible assegurar que l'enquesta hagi estat capaç de copsar amb precisió totes les formes d'entitats, col·lectius i grups, així com totes les formes de col·laboració. Amb l'objectiu d'oferir una fotografia més completa, aquest capítol ha proposat diversos indicadors del volum de participació en entitats (incloent-hi o no les associacions esportives, mesurant qualsevol tipus de col·laboració o incloent-hi només els membres formals), encara que els resultats absoluts s'han d'interpretar amb una certa cautela. Això no invalida, però, la solidesa dels resultats en la comparació de grups d'edat o en l'anàlisi dels perfils i els factors explicatius de les diverses formes de participació en entitats.

Precisament, un dels resultats més destacables que aporten les dades fa referència al comportament diferent dels grups d'edat. A diferència de la majoria d'indicadors analitzats a la resta de capítols, en la relació amb l'associacionisme el grup de persones més joves és el que mostra un comportament més diferent. En concret, en els diversos indicadors de volum d'associacionisme, el grup més jove apareix com el que menys participa. En aquest cas, la relació entre associacionisme i edat sí que presenta la forma d'U invertida, que indica que la propensió a col·laborar amb entitats augmenta a mesura que s'incrementa l'edat, arriba al punt culminant entre els 45 i els 64 anys, i a partir d'aleshores va disminuint. La gent jove, doncs, col·labora menys amb entitats que la més gran.

No obstant això, quan s'analitza el tipus i la intensitat de la col·laboració, els resultats es matisen. La diferència més notable entre la població jove i la resta de grups d'edat es troba en la col·laboració econòmica. En canvi, en la forma de col·laboració que demana més compromís –com ara ser responsable o organitzador/a d'una entitat o col·lectiu–, els percentatges de les persones joves s'anivellen a la mitjana i superen altres grups d'edat. Sembla clar que la gent jove, molta de la qual està estudiant o en situacions laborals precàries, disposa de menys capacitat de despesa i, per tant, de menys opcions per contribuir

econòmicament a una entitat. Per contra, quan s'implica en un col·lectiu, ho fa amb una intensitat alta. Ara bé, l'argument de la capacitat econòmica no és l'únic que pot explicar aquest fenomen. L'estudi *Participació, política i joves*, realitzat a partir de l'edició anterior de l'enquesta, ja apuntava que el col·lectiu jove és menys propens a delegar el sentit de la seva participació política i social (González, 2007). Les persones joves prefereixen les formes de participació que generen un vincle directe, sense massa mediacions, amb les raons o els objectius que motiven la seva participació. Contribuir econòmicament amb una entitat suposa delegar el suport als objectius de l'organització, i no una implicació directa. És per això que quan s'opta per participar en una entitat es fa amb un nivell d'intensitat més alt que la resta de grups d'edat.

Hi ha altres resultats que també apunten la preferència de la gent jove per una col·laboració amb entitats que doni un sentit immediat a la seva participació. El voluntariat, per exemple, constitueix una forma de col·laboració amb entitats que respon de manera molt directa a la motivació de la participació, i és el tipus de participació en què participen més clarament els i les joves en comparació amb els altres grups d'edat. Habitualment, les activitats de voluntariat estalvien a les persones participants les tasques internes de l'organització i se centren en accions concretes on el sentit de la participació es fa molt evident. D'altra banda, també s'han constatat els nivells baixos de participació en entitats de naturalesa representativa, com són els partits polítics o sindicats. Atès que es tracta dels agents mediadors per excel·lència, no responen a la voluntat de participació immediata i directa. De fet, tot i que els resultats no siguin concloents, sembla que la gent jove prefereix participar en organitzacions polítiques noves, que són més flexibles i s'orienten més directament a les causes que les organitzacions polítiques tradicionals, que funcionen amb criteris de representativitat.

Tanmateix, i tal com ha passat en la resta de capítols, s'ha posat de manifest que la participació del col·lectiu jove és heterogènia. En el cas de la participació en entitats, per exemple, l'edat té un paper important. Durant l'etapa de la joventut es produeix un procés doble que fa que disminueixi la participació en algunes entitats i que augmenti en altres. En particular, en el primer tram de la joventut moltes persones joves segueixen col·laborant amb entitats pròpies de l'etapa escolar i la primera joventut, com és el cas d'algunes entitats derivades d'activitats extraescolars, associacions estudiantils o d'educació en el lleure. En canvi, en aquests mateixos anys molts individus comencen a vincular-se a entitats més relacionades amb l'assumpció de responsabilitats i rols adults; un procés que s'observa, per exemple, en les entitats de naturalesa més política. Aquest procés doble fa que la relació entre edat i associacionisme durant la joventut no sigui lineal i que no es pugui descriure amb fórmules simples, que caurien en idees aparentment contradictòries.

Un element que encara fa més complexa la relació entre la participació associativa i l'edat és el paper de les transicions juvenils. Els resultats apunten que els canvis produïts per les transicions juvenils tenen un impacte sobre el comportament associatiu de les persones joves. Els i les joves que treballen i molt especialment aquells i aquelles que combinen feina i estudis, tendeixen a participar més i amb més intensitat en organitzacions. De fet, l'associacionisme és la forma d'implicació i participació que està més influïda per la situació en les transicions, ja que és una forma de participació que demana una certa estabilitat i dedicació. Pel que fa a les transicions domiciliàries, els resultats apunten, tot i que de manera

menys evident, que el fet d'haver-se emancipat afavoreix la participació associativa. Per contra, és interessant constatar que el fet d'estar estudiant apareix com una variable que afecta negativament algunes formes d'associacionisme. Com es veurà al capítol següent, és just el contrari del que succeeix amb algunes formes de participació individual.

Quant a les diferències entre homes i dones, els resultats mostren una tendència força sostinguda de les dones joves a participar més en entitats que els homes, encara que en l'anàlisi multivariable aquesta participació major desapareix en els indicadors de més intensitat i responsabilitat dins les organitzacions. Les dades de l'enquesta han permès dur a terme una anàlisi específica de la participació en entitats d'orientació pública i privada segons el sexe. En aquest sentit, les societats patriarcal atribueixen un rol més actiu en l'esfera privada a les dones, mentre que consideren l'espai públic com un context més masculinitzat, cosa que es pot veure reflectida en el tipus d'entitats en què participen dones i homes. L'anàlisi per grans grups d'edat indica que les diferències són més acusades entre els grups d'edat més grans, de manera que els homes i les dones joves tenen comportaments associatius més similars. Les dones joves participen també en entitats d'orientació pública, però les diferències es mantenen fonamentalment per la resistència dels homes a incorporar-se a entitats d'orientació més privada. Sembla que en el moment del cicle de vida en què augmenta clarament la participació en aquest tipus d'entitat (entre els 30 i els 44 anys), les dones participen en molt més grau que els homes. Les desigualtats es mantenen, doncs, no tant per la poca incorporació de les dones a les entitats públiques, sinó pel poc interès dels homes a participar en entitats educatives, de mares i pares d'alumnes o religioses.

Les variables de nivell educatiu i origen social es mostren novament imprescindibles per entendre la propensió a participar en entitats i fer-ho amb una intensitat elevada. Com més elevat és el nivell d'estudis, més probabilitats hi ha de participar. El fet d'haver nascut a Catalunya o a la resta de l'Estat espanyol, de tenir el català com a llengua familiar i, especialment, de tenir uns progenitors amb estudis postobligatoris, són factors que expliquen la tendència a col·laborar en associacions i col·lectius.

7. REPERTORIS INDIVIDUALS DE PARTICIPACIÓ POLÍTICA

Els repertoris de participació política, les diferents accions que les persones utilitzen per fer sentir la seva veu i influir en l'àmbit públic, s'han anat ampliant i diversificant en les darreres dècades. Fins als anys setanta, els estudis sobre participació estudiaven gairebé exclusivament el vot, ja que allò que centrava l'interès era el procés de selecció de la classe governant, més que no pas els mecanismes alternatius de la ciutadania per influir en les decisions públiques. A principis dels anys setanta, però, Verba i Nie (1972) van proposar una definició empírica de la participació política que anava més enllà de la participació electoral. Aquest nou tractament va aparèixer després de les mobilitzacions de finals dels seixanta, de la irrupció dels nous moviments socials, en el moment que començaven a sentir-se les primeres veus que demanaven un aprofundiment democràtic dels sistemes polítics del món occidental (Pateman, 1970).

Abans del treball de Verba i Nie, l'objecte d'estudi de la participació política estava limitat exclusivament a la participació electoral. Per primer cop, doncs, es formula una definició de participació política que inclou altres activitats diferents al vot: "La participació política designa aquelles activitats que duen a terme els ciutadans privats i que estan orientades, de manera més o menys directa, a influir en la selecció dels governants i/o les seves decisions" (Verba i Nie, 1972: 2)¹. Es considera que la participació política és una activitat que realitza la ciutadania "privada", no tan sols la classe política professional. I el tret que caracteritza la participació política és que té l'objectiu d'influir en la selecció de la classe governant i les accions que duu a terme, és a dir, que té la intenció o bé d'influir en l'elecció dels representants polítics, o bé de traslladar demandes a les classes governants perquè les tinguin en compte en l'acció de govern. Segons aquesta definició, la participació política queda restringida a les accions orientades a exercir influència sobre els governs.

Per tant, a principis dels anys setanta, els esdeveniments socials exigien als acadèmics obrir la definició de participació política més enllà del vot. Així mateix, en els últims anys, canvis socials i polítics han fet que diversos teòrics hagin vist la necessitat d'obrir encara més el concepte. La pèrdua de centralitat de l'Estat, el pes polític d'algunes multinacionals i dels mitjans de comunicació de masses, o la internacionalització de decisions polítiques, fan que "allò polític" hagi canviat substancialment. Així, és possible que un ciutadà o una ciutadana que vulgui influir en decisions polítiques determinades no s'adreci al govern o a l'Estat, sinó a institucions privades, lucratives o no, o en general a l'opinió pública.

¹ La traducció és de l'autor.

És per això que les accions que avui es consideren participació política són molt més nombroses que fa uns anys. Un exemple n'és la incorporació del consum polític als estudis de participació: el fet de comprar o deixar de comprar productes per motius polítics, ètics o mediambientals és una forma de pressió a empreses o estats que s'ha anat integrant als estudis de participació (Stolle, Hooghe i Micheletti, 2005).

L'ampliació del repertori de les accions de participació política no és un fenomen acadèmic. Els estudis han reaccionat a un fenomen social de normalització de determinades formes de participació que han passat de ser minoritàries a estar àmpliament esteses entre la població. A banda de l'aparició i consolidació del consum polític, a la majoria de democràcies occidentals s'ha produït una expansió evident de la protesta política, no només en nombre de manifestacions i accions de protesta sinó també en la diversificació del perfil d'individus que recorren a aquest tipus d'acció com a forma d'expressió i participació (Norris, 2002; Dalton, 2002). L'Estat espanyol i Catalunya són dels llocs on la protesta, i en especial l'assistència a manifestacions, està més estesa (Ferrer i Fraile, 2007; Jiménez, 2011). L'aparició d'Internet, a més de suposar una transformació de les formes de mobilització i participació existents, obre un nou ventall de maneres d'incidir en l'espai públic que no existien abans.

Un element comú d'aquesta diversificació de les formes de participació és el paper que hi té la població jove. Les generacions més joves han estat les més propenses a incorporar noves formes de participació (Norris, 2004; Zukin *et al.*, 2006; Dalton, 2007), per això normalment les recerques en participació juvenil són sensibles a la necessitat d'eixamplar el concepte de participació política. Molts autors defensen que el discurs general que assegura que la gent jove està poc interessada en els afers polítics i que registra una participació baixa es deu al fet que la participació s'entén i es mesura en uns termes tradicionals que exclouen les activitats de naturalesa política en què les persones joves són més actives (Manning, 2013; Benedicto i Morán, 2003; Henn *et al.*, 2002; O'Toole, 2003). O'Toole (2003) es proposa analitzar qualitativament quina és la concepció política de la població jove abans d'intentar mesurar-la. Des d'aquesta perspectiva, sosté que no es pot afirmar que la gent jove es desentengui de la política, ans al contrari; sembla que està molt implicada en els problemes polítics que l'afecten, tot i que es veu a si mateixa lluny de les formes polítiques tradicionals. El repte de l'obertura del concepte de participació política és, per tant, particularment important a l'hora d'estudiar el col·lectiu jove.

Així doncs, malgrat que la participació és per definició una acció social, el fet de disposar de dades a escala individual d'un ventall ampli d'accions de participació pot oferir la possibilitat d'analitzar les preferències en les formes de participar de la ciutadania i de copsar les diferències entre la gent jove i els altres grups d'edat. Aquesta informació pot proporcionar una imatge del tipus d'aproximació que té la ciutadania a la política. En l'edició anterior de l'Enquesta de participació i política es constatava, per exemple, que certes persones joves tendeixen a utilitzar formes de participació més institucionals, d'altres recorren a formes de participació més lúdiques o de caire expressiu, mentre que un tercer grup opta per formes amb un component més clar de ruptura i confrontació (González, 2007: 208-215).

Aquest capítol comença fent un repàs als indicadors de participació no electoral que ofereix l'EPP. A partir d'un repertori extens d'activitats, s'intenten identificar les diferències en el comportament participatiu no electoral dels diferents grups d'edat. També s'analitza l'evolució d'alguns d'aquests indicadors per a la gent jove respecte l'edició anterior de l'enquesta. Per tal de simplificar la gran diversitat d'accions participatives, el primer apartat es proposa configurar una tipologia de formes de participació que serveixi per a les anàlisis posteriors. I amb l'objectiu de fer més evident la dimensió col·lectiva de les accions que es poden dur a terme individualment, es conclou amb una anàlisi que posa de manifest que la participació se sol realitzar en grup. El segon apartat del capítol aborda la participació a través del vot: d'una banda, s'estudia la participació electoral en funció dels grans grups d'edat i les motivacions de l'abstencionisme; de l'altra, s'inclou una anàlisi breu de l'experiència de les consultes sobiranistes com una forma poc convencional de participació per mitjà del vot. El punt següent (7.3) tracta la participació a través d'Internet, amb la intenció d'observar si la gent jove utilitza la xarxa per vehicular la participació i si Internet ha servit per incorporar nous perfils de persones a la participació. També ofereix una anàlisi de la participació en processos i experiències de participació ciutadana organitzades per l'Administració. El capítol finalitza, com la resta de capítols analítics, analitzant l'heterogeneïtat del col·lectiu jove pel que fa a la participació individual (apartat 7.5) i examinant els factors més determinants d'aquesta heterogeneïtat (apartat 7.6).

7.1. Repertoris de participació no electoral

Amb l'objectiu de copsar la diversitat de formes de participació que utilitza la ciutadania, l'EPP11 pregunta a les persones enquestades quines accions de participació –d'una bateria força extensa– han dut a terme en els darrers mesos. La bateria de respostes no és exhaustiva, perquè es podrien trobar multitud d'accions amb components de participació política, però inclou accions de naturaleses molt diverses (des d'accions il·legals de protesta fins al contacte amb la política, passant per accions de consum polític o d'organització d'actes populars). D'aquesta manera es poden analitzar les preferències en les formes de participació segons el perfil social.

Aquest apartat analitza únicament les accions no electorals de participació política, ja que el vot es tracta específicament més endavant. Tot i així, a l'hora d'elaborar una tipologia de participació també es tindrà en compte la participació electoral.

A la pàgina següent, la taula 7.1 presenta totes les accions participatives que recull l'enquesta en funció del grup d'edat.

Quant als diferents repertoris de participació política individual de l'EPP11, i per al conjunt de la població, cal assenyalar que tots se situen per sobre del 10% –únicament el fet de participar en activitats il·legals de protesta, que tenen un component més rupturista, presenta un percentatge inferior–. Les accions de participació estan ordenades de la més a la menys estesa. Al principi de la taula, doncs, apareix la signatura de peticions: el 40,9% de la població catalana ha signat per una causa o petició en els dotze mesos anteriors a

la realització de l'enquesta. 1 de cada 3 individus ha comprat productes per raons socials, polítiques o mediambientals; ha assistit a un acte polític o reivindicatiu, i ha participat en una manifestació o concentració. I prop d'un quart de la població ha vehiculat la seva participació boicotejant productes o marques per raons socials, polítiques o mediambientals, o contactant directament amb la classe política per expressar opinions i/o queixes. Pel que fa a la resta d'accions, se situen entre el 20% i el 10%.

TAULA 7.1. Accions de participació no electoral segons grup d'edat. Catalunya, 2011.
Percentatge

Accions de participació	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Signar per una causa o petició	44,4	46,0	47,5	19,0	40,9
Comprar productes per raons socials, polítiques o mediambientals	37,8	45,2	42,7	18,9	37,8
Anar a un acte polític o reivindicatiu	36,1	29,6	36,3	18,9	31,1
Participar en una manifestació o concentració	43,8	28,2	35,9	12,6	31,0
Boicotejar productes o marques per raons socials, polítiques o mediambientals	24,7	29,4	26,9	11,3	24,2
Contactar amb la classe política	18,0	26,8	29,0	16,4	23,6
Col·laborar amb l'ajuntament en l'organització d'actes d'interès	17,4	17,6	16,6	14,8	16,7
Dur insígnies amb un missatge reivindicatiu o polític	23,4	16,6	18,5	4,6	16,4
Participar en un debat polític o social	21,6	12,4	13,8	6,3	13,7
Distribuir pamflets o recollir signatures	14,1	8,9	12,4	5,2	10,5
Organitzar actes d'interès a banda de l'ajuntament	14,4	9,9	10,5	6,8	10,4
Participar en activitats il·legals de protesta	12,6	2,7	3,2	0,2	4,5

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En relació amb les diferències entre grups d'edat, les dues franges d'edat compreses entre els 30 i els 64 anys són les que segueixen una distribució més semblant a la del total de la població, cosa que també significa, com es veurà, que les persones més joves i més grans mostren els comportaments més singulars. Alhora, són les que més realitzen accions participatives no electorals basades en el consum, com ara comprar i boicotejar productes o marques per raons socials, polítiques o mediambientals. Al capítol anterior s'ha posat de manifest que aquests mateixos grups són els que més col·laboren econòmicament amb entitats, ja que, en comparació amb la gent jove, les persones de mitjana edat tenen més capacitat de despesa i, per tant, més possibilitats d'utilitzar el consum com una forma d'activisme.

La gent de 65 anys i més és la que registra uns percentatges més diferents respecte la distribució global: presenta els índexs més baixos en totes les accions de participació no electoral analitzades. En canvi, el col·lectiu jove, que, junt amb el gran i en termes generals, havia aparegut com el menys propens a la participació associativa, és el més participatiu en moltes de les formes de participació individual no electoral analitzades. En aquest sentit, mostren percentatges significativament alts en algunes de les accions que són més minoritàries per al conjunt de població, com el fet de dur insígnies amb un missatge reivindicatiu o polític (23,4%), participar en un debat polític o social (21,6%), distribuir pamflets o recollir signatures (14,1%), organitzar actes d'interès a banda de l'ajuntament (14,4%) i participar en activitats il·legals de protesta (12,6%). Les persones joves també són les que participen més clarament en manifestacions: 43,8% front al 31% de mitjana.

No totes les formes de participació analitzades són iguals pel que fa a l'exigència, les conseqüències o la inversió de temps o esforços que requereixen. Aquestes diferències són rellevants pel que fa al compromís que comporten entre la ciutadania que les duu a terme. Hi ha formes de participació que requereixen una implicació baixa –és el cas del consum polític o la signatura de peticions–, però n'hi ha que demanen més costos de temps i dedicació –organitzar actes d'interès per al municipi o barri, recollir signatures o distribuir pamflets–. En general, els resultats indiquen que la gent jove té nivells alts de participació en les accions que requereixen més implicació en comparació amb altres grups d'edat (especialment, en l'organització d'actes a banda de l'ajuntament, la distribució de pamflets o la recollida de signatures). Un altre criteri per diferenciar els repertoris de participació consisteix a identificar si les accions estan orientades a la col·laboració o a la queixa. En aquest cas, les manifestacions o la protesta il·legal són activitats orientades clarament a la queixa, i les persones joves hi estan sobrerrepresentades. La gent jove tendeix a realitzar menys les activitats que impliquen una col·laboració amb les institucions (el contacte polític o la col·laboració amb l'ajuntament).

En termes generals, sembla que el grup jove és el que es mostra més actiu en les formes de participació no electoral. Els resultats no són iguals en totes les formes de participació, i caldrà veure per què, però en diverses accions la gent jove mostra una propensió clarament superior. Si s'analitza el nombre d'accions que les persones enquestades responen haver dut a terme en el darrer any, el col·lectiu jove segueix constituint el més participatiu.

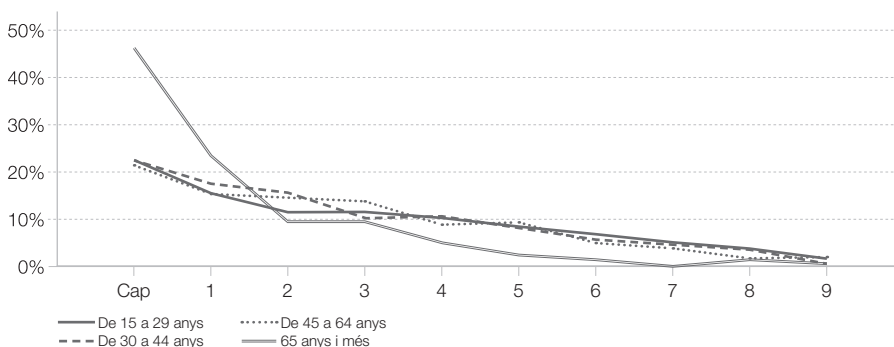
TAULA 7.2. Mitjana del nombre d'accions de participació no electoral segons grup d'edat. Catalunya, 2011

	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Nombre d'accions participatives realitzades en els últims 12 mesos	3,08	2,73	2,91	1,34	2,59

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Quan s'observa la mitjana d'accions participatives no electorals realitzades en els dotze mesos precedents a l'entrevista, es confirmen les tendències constatades a la taula anterior. Les persones joves són les que més participen i les que ho fan de manera més variada, amb una mitjana de 3,08 accions de participació política no electoral. Pel que fa a la resta de grups d'edat, les franges de 30 a 44 anys (2,73) i de 45 a 64 anys (2,91) registren una mitjana per sota de 3, i les persones de 65 anys i més tot just superen l'1 de mitjana.

GRÀFIC 7.1. Nombre d'accions de participació no electoral segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Una altra manera d'analitzar el grau de participació no convencional és segons el nombre d'accions portades a terme efectivament en funció dels grups d'edat (gràfic 7.1), tot complementant les mitjanes de la taula 7.2. Entre el 15% i el 17% de les persones que han realitzat alguna de les accions analitzades ho han fet només en una, però a partir d'aquí tots els grups d'edat disminueixen progressivament el nombre d'accions en què han participat en els darrers dotze mesos. Aquest comportament és pràcticament igual en totes les franges de edat, amb l'excepció del grup de 65 anys i més, en què el 46,2% de les persones entrevistades no han participat en cap tipus d'acció participativa no convencional –una dada que duplica la de la resta de franges, que se situen al voltant del 22%.

Cal assenyalar també que la gent jove es manté més activa al llarg de la sèrie, ja que el percentatge de participació en més d'una acció baixa un 10% a partir de la quarta acció i un 5% a partir de la setena. Així doncs, el 10,2% de les persones joves han realitzat fins a quatre accions de participació política no electoral al llarg de l'últim any, i el 5,1% ho han fet en set. Segons les dades, el grup jove tendeix a diversificar més el seu activisme: és el que més utilitza les formes de participació més minoritàries i el que combina més els seus repertoris de participació.

A la taula 7.3 es presenta el percentatge de joves de 15 a 29 anys que manifesten haver dut a terme alguna acció de participació en els últims mesos, així com la comparativa amb les dades de l'edició anterior de l'enquesta del 2005. Com s'ha anat repetint, el context

polític i social té molta influència en els comportaments individuals, i es dona el fet que tant l'any 2005 com el 2011 van ser períodes de grans mobilitzacions amb molta presència de joves. El 2011 coincideix amb el moment en què es produeixen les mobilitzacions més importants derivades de la situació de crisi econòmica i els ajustos en el sector públic, que viuen el punt àlgid amb el moviment dels Indignats. El 2005 també coincideix amb el moment final d'un període de mobilitzacions a Catalunya i Espanya concentrades sobretot en la darrera legislatura del govern Aznar a l'Estat espanyol. En aquest període conflueixen mobilitzacions en contra de la reforma laboral, una vaga general, manifestacions contra la nova llei d'universitats (LOU), el Pla Hidrològic Nacional, la gestió de l'accident del petrolier Prestige o la intervenció espanyola a la guerra de l'Iraq. Malgrat les diferències en el tipus de protesta, ambdues enquestes coincideixen en el temps amb moments d'agitació social i política. Això fa, de ben segur, que els percentatges d'acció política siguin més elevats que en altres períodes, i en fa especialment interessant la comparació.

TAULA 7.3. Participació política no electoral entre les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya 2005 i 2011. Percentatge

Accions de participació	Any	
	2005	2011
Signar per alguna causa, problema o petició	41,7	44,4
Participar en una manifestació o concentració de protesta	30,1	43,8
Contactar amb la classe política, formalment o informalment, per expressar-li les seves opinions	9,6	18,0
Dur pins, samarretes o adhesius amb un missatge reivindicatiu o polític	19,5	23,4
Participar en un debat sobre política o problemàtiques socials (assemblees, fòrums, etc.)	13,2	21,6
Col·laborar amb l'ajuntament en l'organització d'actes d'interès o diades especials	16,3	17,4
Organitzar actes d'interès o diades especials a banda de l'ajuntament	13,4	14,4

Font: Enquesta de participació i política 2005 i 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La taula mostra que, tot i estar analitzant dos períodes en què la reivindicació social i política ha estat central en l'agenda pública, els percentatges de participació en els repertoris de participació han augmentat des de la darrera edició de l'enquesta. Tots els tipus d'acció analitzats registren un augment respecte el 2005, encara que amb intensitats diferents. La participació en manifestacions o concentracions de protesta és l'acció que mostra un augment superior en els sis anys: gairebé 14 punts percentuals respecte 2005. "Contactar amb la classe política, formalment o informalment, per expressar-li les seves opinions" i "Participar en un debat sobre política o problemàtiques socials" són les altres dues tipologies d'acció que més s'incrementen respecte l'edició anterior (ambdues augmenten 8,4 punts percentuals). Sembla, doncs, que l'últim període de mobilitzacions ha estat més intens o, com a mínim, ha estat capaç de mobilitzar més sectors de la població juvenil.

Per contra, les accions de tipus comunitari vinculades al municipi de residència, ja siguin en col·laboració amb l'ajuntament o a banda d'aquest, malgrat haver augmentat respecte el 2005, es mostren bastant més estables en el temps: la diferència entre les edicions és de tot just un 1%.

7.1.1. Tipologia de formes de participació

A partir del moment en què s'utilitza una definició de la participació política que inclou un repertori extens d'activitats, apareix la necessitat d'establir diferents tipologies per tal de simplificar-ne l'anàlisi. De fet, encara que ja s'ha afirmat que no es tracta d'una llista exhaustiva, seria difícilment abastable realitzar una anàlisi detallada de cadascuna de les accions de participació de la taula 7.1. Ara bé, algunes d'aquestes accions comparteixen aspectes determinats que fan que es puguin identificar formes de participació subjacents.

Uns dels pioners a identificar els elements per distingir entre un ventall ampli de formes d'acció política són Barnes i Kaase (1979), que distingeixen entre formes de participació "convencional" i "no convencional". El criteri de distinció rau en si les accions de participació respecten o transgredeixen les normes socials i els valors dominants d'una societat. El vot, o l'activitat partidista, que formen part de la participació convencional, són accions ciutadanes previstes –i, fins i tot, promogudes– pel sistema polític. En canvi, hi ha altres activitats, com ara el boicot, l'ocupació o les manifestacions, que s'escapen dels mecanismes previstos per la democràcia representativa i poden implicar una transgressió de les normes socials.

Tanmateix, la distinció entre el que és o no convencional pot resultar poc precisa, ja que allò que es considera transgressor dels valors dominants varia al llarg del temps. Avui en dia, per exemple, es fa difícil sostenir que les manifestacions siguin una activitat no convencional, perquè, com ha fet palès la taula 7.1, més del 40% de la població ha assistit a una manifestació en l'últim any. Una activitat tan estesa no es pot qualificar de no convencional –de fet, la participació en una manifestació ja no té el component de transgressió que Barnes i Kaase hi van atribuir als anys setanta–. Tot i així, l'essència del criteri de classificació convencional/no convencional segueix sent molt habitual en les tipologies de participació política.

Torcal, Montero i Teorell (2006) utilitzen el criteri dels tipus de canals d'expressió política per on es vehicula la participació, i distingeixen la participació a través de canals representatius (que coincidiria amb les formes de participació convencional) i extrarepresentatius (no convencional). Un altre intent d'actualitzar la diferenciació convencional/no convencional és la que proposa Pippa Norris (2004), basant-se en el sentit de la participació, és a dir, a qui es dirigeix. Les activitats tradicionals o convencionals de participació política estan enfocades a exercir una influència ciutadana sobre les institucions genuïnes de la democràcia representativa. La diversificació de l'acció política ha incrementat el repertori de formes de participació, tot prioritzant les activitats orientades més directament a les causes polítiques i no necessàriament a les institucions. Així, Norris distingeix entre "accions d'orientació institucional" –el vot, la militància, l'activitat partidista i el contacte polític– i "accions d'ori-

entació a la causa” –la signatura de peticions, el consum polític, les manifestacions i la protesta il·legal².

Una altra classificació de l’acció política, que segueix un criteri diferent a tots els anteriors, distingeix entre activitats *de veu* i *de sortida*. La distinció que proposa Hirschman (1977) es basa en l’estratègia que pren la ciutadania per influir en el sistema polític. Si opta per la sortida, exerceix pressió a partir de l’amenaça de marxar (deixar de pertànyer a una associació, deixar de votar un partit o deixar de comprar un producte per raons polítiques). Hirschman explica que la sortida és una estratègia genuïna de mercat, perquè si una organització o empresa veu que les persones membres, compradores o votants l’abandonen, està obligada a modificar el factor causant d’aquesta sortida. La veu, en canvi, és un mecanisme més genuïnament polític que consisteix que la ciutadania o clientela expressa directament el seu acord o desacord amb les decisions d’una organització i intenta influir-hi des de dintre. El vot o el consum polític tenen un funcionament molt vinculat a la sortida, mentre que el contacte polític, la protesta o l’activitat associativa són formes de participació que utilitzen la veu com a estratègia.

Torcal, Montero i Teorell (2006) proposen una tipologia creada a partir de la combinació de les dues classificacions que s’acaben d’exposar. Els autors distingeixen entre canals d’expressió representatius i extrarepresentatius, i mecanismes d’influència “anònims d’autoregulació del sistema” (sortida) i “de participació personal activa” (veu). Aquesta opció té la virtut de generar una tipologia a través de la interacció de dos criteris diferents: el criteri més comú de distinció entre formes institucionals, representatives o convencionals i les que no ho són, i el criteri del mecanisme d’influència. A partir de l’ús de la tipologia de Torcal, Montero i Teorell (2006) com a referència per a l’anàlisi de les formes de participació, s’utilitzen les categories que apareixen a la figura 7.1.

FIGURA 7.1. Tipologia d’accions de participació política

		Orientació i canal d’expressió		
		Institucional	Extrainsitucional	
Mecanisme d’influència	Sortida	Vot	Consum polític	
	Veu	Contacte polític i col·laboració institucional	Protesta Convencional il·legal	Participació expressiva

Font: Elaboració pròpia a partir de la tipologia de Torcal, Montero i Teorell (2006: 19)

Segons la tipologia de Torcal, Montero i Teorell (2006), les formes de participació de sortida són les que es realitzen anònimament, i el seu impacte en el sistema polític consisteix en la seva capacitat per regular el sistema. En el cas de la participació electoral, per exemple, la persona votant espera que el seu vot tingui impacte sobre el mercat electoral, per tal que el sistema polític s’autoreguli tenint en compte els seus interessos. De la mateixa manera,

2 Els termes utilitzats per l’autora, en anglès, són *citizen-oriented actions* i *cause-oriented actions* (Norris, 2004: 3-6).

a l'hora de realitzar una acció de consum polític, el ciutadà o ciutadana espera que els productes que són coherents amb els seus principis polítics o ètics tinguin més èxit que no pas aquells a què s'oposa. La resta de formes de participació, però, no es basen en l'expectativa de condicionar el sistema a partir d'una petita acció anònima, sinó que totes les accions de veu tenen en comú que impliquen un acte de participació personal activa en el qual la persona manifesta explícitament la seva voluntat o preferència. El contacte polític o la col·laboració amb les institucions intenten influir políticament tot orientant l'acció cap a les institucions polítiques; en canvi, la protesta política (manifestar-se, signar peticions, tallar carreteres, etc.) i la participació expressiva (lluir emblemes polítics) no s'orienten directament a les institucions sinó que utilitzen canals d'expressió fora d'aquestes.

Aquesta és una classificació teòrica basada en la identificació de criteris que diferencien les formes de participació. Amb l'objectiu d'obtenir una primera idea empírica de la seva validesa, la taula 7.4 presenta una anàlisi de correspondències múltiples en què s'introdueixen diferents formes de participació. Per tal de confirmar la tipologia empíricament, les diferents dimensions resultants haurien de capturar les similituds subjacents en les accions de participació que comparteixen categoria en la tipologia, i haurien de diferenciar les que pertanyen a categories diferents.

TAULA 7.4. Anàlisi de correspondències múltiples d'accions de participació. Catalunya, 2011

Accions de participació	Dimensió				Mitjana
	1	2	3	4	
Signar per una causa o petició	0,436	0,000	0,027	0,000	0,116
Participar en una manifestació o concentració	0,481	0,102	0,007	0,002	0,148
Contactar amb la classe política	0,229	0,142	0,019	0,598	0,247
Participar en activitats il·legals de protesta	0,150	0,403	0,117	0,014	0,171
Dur insígnies amb un missatge reivindicatiu o polític	0,353	0,089	0,005	0,010	0,114
Comprar productes per raons socials, polítiques o mediambientals	0,403	0,140	0,069	0,025	0,159
Boicotejar productes o marques per raons socials, polítiques o mediambientals	0,413	0,035	0,098	0,064	0,152
Votar	0,051	0,219	0,622	0,105	0,249
Variància explicada (inèrcia)	0,315	0,141	0,120	0,102	0,678

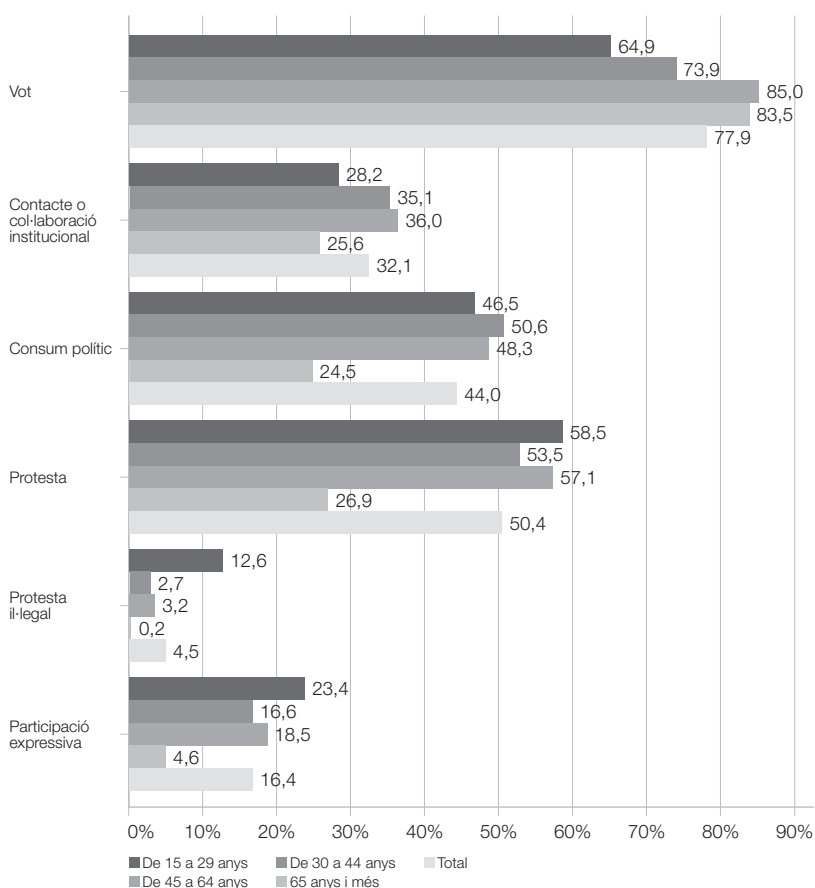
Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els resultats de l'anàlisi de correspondències múltiples aconsegueix reflectir parcialment la tipologia proposada. Ho aconsegueix perquè distingeix, per exemple, les accions institucionals de les no institucionals, i entre si, en funció de si es basen en la sortida (vot) o la veu (contacte polític), però ho fa parcialment perquè no distingeix internament les accions no institucionals: les diferents accions de protesta, les de consum polític i la participació ex-

pressiva carreguen totes a la primera dimensió de l'anàlisi. Sí que es diferencia la protesta il·legal en una dimensió a part.

Malgrat que l'anàlisi de correspondències múltiples no hagi diferenciat el consum polític i la protesta o la participació expressiva, segueix sent interessant analitzar-los per separat. Tot i que puguin ser variables relacionades estretament, són accions de naturalesa diferent. El gràfic següent mostra les diferents formes de participació de la tipologia en funció dels grups d'edat.

GRÀFIC 7.2. Tipus de participació segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En el gràfic 7.2. es constata que les persones de la franja de 45 a 64 anys destaquen per registrar els percentatges més alts en els dos tipus de participació institucional: el vot (85%) i el contacte o col·laboració institucional (36%). El grup d'edat de 30 a 44 anys, en

termes generals, segueix una distribució molt semblant a la del de 45 a 64 anys, però amb percentatges més baixos de participació. Tanmateix, tot i aquesta similitud, la franja de 30 a 44 anys té el percentatge més elevat de consum polític (50,6%). Les persones més grans, les de 65 anys i més, són les que presenten el comportament més diferent respecte la resta de grups d'edat: a excepció de la participació electoral (83,5%), registren els percentatges més baixos de participació en totes les accions.

Per acabar, les persones joves es posicionen com el grup d'edat que vehicula la seva participació individual a través de mecanismes no institucionals i de veu, ja que són les que més utilitzen la protesta com a mecanisme d'influència política, tant legal (58,5%) com il·legal (12,6%), la qual és pràcticament nul·la en la resta de grups d'edat. També destaquen en les formes de participació expressiva, amb un 23,4% davant el 16,4% de mitjana. En canvi –i aquest aspecte s'analitza amb profunditat més endavant–, les dades mostren que la gent jove és la que mostra menys predisposició a la participació electoral (64,9%).

7.1.2. La dimensió col·lectiva de la participació individual

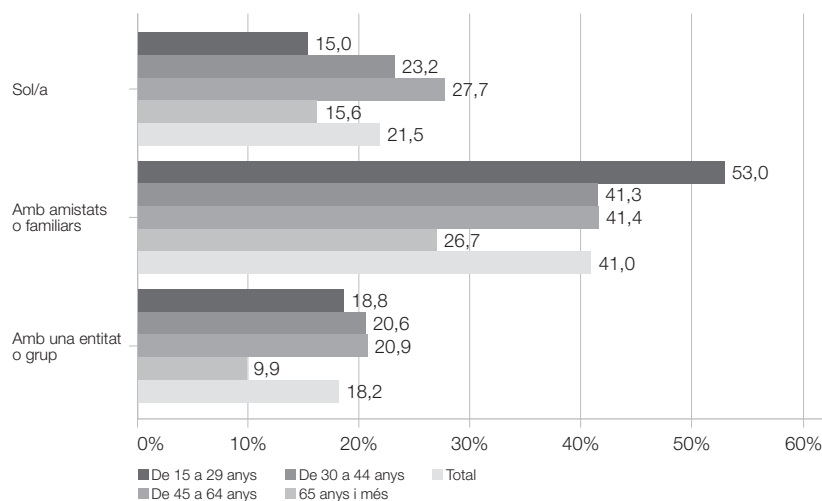
En el capítol anterior s'ha fet palès que la participació és una acció social que, malgrat poder-se dur a terme individualment, s'origina en processos socials i té conseqüències sobre la col·lectivitat. Tot i així, per qüestions analítiques, en aquest capítol s'estudia la participació com un fenomen individual. En realitat, en la majoria de casos, la decisió de participar és una qüestió col·lectiva, i l'acció en si també se sol dur a terme en grup. Aquest apartat tracta, precisament, la dimensió col·lectiva de les accions de participació que es poden realitzar individualment. Per fer-ho, s'ha preguntat a les persones enquestades si les accions de participació no electoral les han realitzat soles, amb amigats o familiars o bé a través d'alguna organització o grup informal. La pregunta s'ha formulat en totes les accions de participació que es poden portar a terme amb altres persones, de manera que no s'hi han inclòs accions com ara signar peticions, lluir missatges reivindicatius o amb contingut polític, i comprar o boicotejar productes per motius ètics, polítics o mediambientals.

El gràfic 7.3 presenta les xifres agregant-hi les diferents accions que les persones enquestades manifesten haver dut a terme en els dotze mesos anteriors a la realització de l'enquesta. Els resultats, per tant, fan referència al percentatge d'accions, no de persones. Les dades permeten apuntar que la participació no electoral s'articula de manera col·lectiva, principalment, a través de relacions personals, atès que el 41% de les accions de participació s'han realitzat conjuntament amb amigats o familiars, i el 18,2%, a través d'una entitat. Cal recordar que s'estan analitzant accions de participació que es poden portar a terme individualment, tot i que tan sols el 21,5% de les accions que les persones entrevistades han declarat haver fet en l'últim any les han fet soles.

En referència a l'edat, tots els grups concentren els percentatges més alts en la categoria "amb amigats o familiars", encara que la gent jove és la que més destaca, comparativament, en aquesta categoria (53%). En canvi, les persones adultes de 30 a 44 anys i, especialment, les de 45 a 64 anys, mostren percentatges superiors en la categoria "sol/a".

En el cas de les activitats realitzades a través d'una associació, els percentatges són molt similars en tots els grups d'edat, excepte en les persones de 65 anys i més. Així doncs, el col·lectiu jove és el que menys activitats duu a terme completament sol i tendeix a compartir l'activisme amb amistats i familiars.

GRÀFIC 7.3. Participació segons si s'ha dut a terme sense companyia, amb amistats o amb una entitat, per grup d'edat. Catalunya, 2011

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Si s'observen els resultats amb més deteniment, acció per acció, tal com mostra la taula 7.5, es perceben força diferències. En aquest sentit, hi ha activitats, per exemple, en què les organitzacions tenen un paper més important; d'altres que es duen a terme gairebé sempre amb amistats i familiars, i alguna en què predomina l'acció individual.

La taula presenta, per a cadascuna de les accions de participació no electoral, el percentatge de les que s'han dut a terme sense companyia, amb amistats o familiars, o a través d'un grup o entitat. La realització d'accions de participació amb amistats o familiars és l'opció majoritària en gairebé tots els casos, encara que existeixen dues excepcions: la distribució de pamflets o recollida de signatures, en què l'opció majoritària és "amb una entitat o grup" (46,2%), i el contacte amb la classe política, que es porta a terme majoritàriament de manera individual (57,9%). El primer cas resulta lògic perquè la recollida de signatures és un tipus d'activitat que sol estar organitzada per entitats, però és remarcable que més de la meitat de contactes amb la classe política es realitzin individualment.

TAULA 7.5. Accions de participació segons si s'han dut a terme sense companyia, amb amistats o amb una entitat, per grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Acció de participació		Grup d'edat				Total
		De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Participar en un debat polític o social	Sol/a	15,2	34,4	34,9	33,5	28,0
	Amb amistats o familiars	63,2	31,0	31,5	37,0	42,6
	Amb una entitat o grup	21,6	34,6	33,5	29,5	29,4
Anar a un acte polític o reivindicatiu	Sol/a	7,6	13,9	19,5	26,6	15,9
	Amb amistats o familiars	81,9	73,9	66,0	69,6	72,4
	Amb una entitat o grup	10,5	12,2	14,5	3,7	11,7
Distribuir pamflets o recollir signatures	Sol/a	10,3	5,4	18,9	21,3	13,5
	Amb amistats o familiars	57,1	34,4	28,0	52,8	40,3
	Amb una entitat o grup	32,6	60,2	53,0	25,8	46,2
Participar en una manifestació o concentració	Sol/a	5,8	6,9	15,6	8,7	10,0
	Amb amistats o familiars	84,1	82,7	69,8	86,1	78,6
	Amb una entitat o grup	10,1	10,4	14,6	5,2	11,5
Contactar amb la classe política	Sol/a	42,6	59,9	62,1	59,4	57,9
	Amb amistats o familiars	38,5	23,0	16,6	34,9	24,6
	Amb una entitat o grup	18,9	17,1	21,3	5,7	17,5
Participar en activitats il·legals de protesta	Sol/a	4,0	0,0	37,1	0,0	10,8
	Amb amistats o familiars	78,1	66,0	31,4	100,0	65,7
	Amb una entitat o grup	17,9	34,0	31,5	0,0	23,5
Col·laborar amb l'ajuntament en l'organització d'actes d'interès	Sol/a	9,5	6,4	7,8	15,3	9,0
	Amb amistats o familiars	45,5	42,7	47,4	47,6	45,7
	Amb una entitat o grup	44,9	50,9	44,8	37,1	45,3
Organitzar actes d'interès a banda de l'ajuntament	Sol/a	4,0	5,8	4,3	2,0	4,3
	Amb amistats o familiars	48,7	41,3	44,5	68,8	47,9
	Amb una entitat o grup	47,3	53,0	51,2	29,2	47,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dues accions vinculades explícitament a la participació en l'àmbit local –col·laborar en l'organització d'actes d'interès local amb o sense l'ajuntament– comparteixen la característica que els seus percentatges s'agrupen equitativament en les dues categories que impliquen relació (“amb amistats o familiars” i “amb una entitat o grup”), mentre que les xifres de realització sense companyia són inferiors al 10%. A l'hora de dur a terme actes no institucionals i de veu es detecta una preferència clara a fer-ho amb amistats i familiars: “participar en una manifestació o concentració” registra el 78,6%, “anar a un acte polític o reivindicatiu”, el 72,4%, i “participar en activitats il·legals de protesta”, el 65,7%.

El gràfic 7.3 ja ha revelat que el jove és el grup d'edat que té menys costum de realitzar les diferents accions polítiques sense companyia. Les dades de la taula 7.5 posen de manifest

que són justament les activitats que requereixen una implicació major o que tenen més costos les que se solen fer gairebé sempre en grup. Quan es tracta d'accions de participació no institucionals i de veu, com ara l'assistència a manifestacions i actes reivindicatius o la protesta il·legal, predomina clarament el fet de dur-les a terme amb amistats o familiars, ja que en els tres casos el percentatge se situa al voltant del 80%. L'altre grup d'activitats que requereixen una forta implicació són les que tenen a veure amb l'organització d'actes d'interès local, en col·laboració o no amb l'ajuntament. En aquest cas, del total de persones joves que manifesten haver realitzat aquestes activitats, menys del 10% afirmen haver-ho fet soles; el 90% restant es reparteix força equitativament entre les que hi han participat a través d'una entitat o amb amistats i familiars.

7.2. La participació electoral i les consultes

En aquest segon apartat s'aborda la participació política a través del vot, el mecanisme fonamental de les convocatòries electorals on s'escull la classe governant que ha d'ocupar càrrecs polítics en els sistemes democràtics. Aquesta forma de participació electoral s'analitza a la primera part. Ara bé, el vot també pot ser una forma de consulta sobre qüestions concretes: la forma més habitual d'aquest ús són els referèndums organitzats per les institucions mateixes. Entre els anys 2009 i 2011, un seguit de persones i entitats van organitzar consultes a diversos municipis de Catalunya, en les quals es preguntava, a través del vot, sobre la independència del país. A la segona part de l'apartat s'analitzen les preguntes que inclou el qüestionari respecte aquestes consultes.

7.2.1. Eleccions

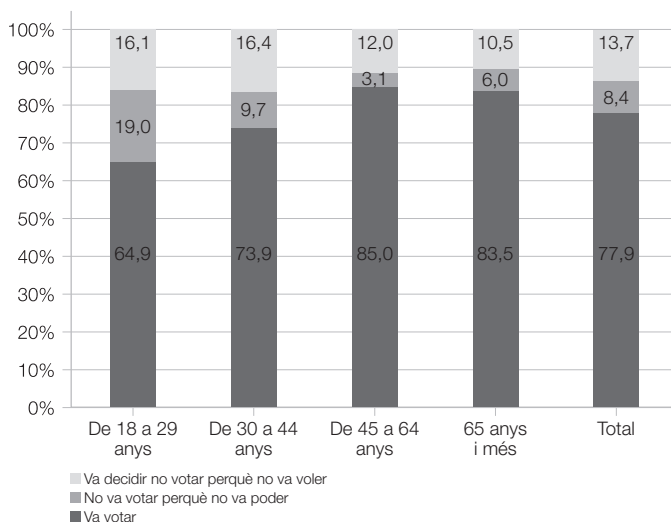
Les eleccions són la forma de participació política per excel·lència dels sistemes democràtics. Des d'un punt de vista formal, la participació electoral és indispensable per al funcionament institucional del sistema polític i és la que determina d'una manera més directa una qüestió fonamental: qui governa. A través del vot, la ciutadania expressa les seves preferències i decideix qui ha d'ocupar els càrrecs polítics de representació. La participació electoral, a banda de tenir una repercussió important sobre el sistema, és la forma de participació més estesa, és a dir, que més individus exerceixen amb regularitat. A la vegada, és una de les formes de participació més equitativa, ja que per a la ciutadania amb dret de vot tots els vots tenen exactament el mateix pes (Verba *et al.*, 1987). Tanmateix, també és cert que es tracta d'una forma de participació que conté una informació molt limitada: votar en unes eleccions representa donar el suport a un partit polític o a una persona candidata, però no permet transmetre missatges més complexos ni matisos a aquest suport.

En tot cas, la rellevància de la participació electoral en els sistemes democràtics ha fet que esdevingui la forma de participació més estudiada. La naturalesa multinivell del sistema polític a Catalunya fa que la ciutadania participi regularment en eleccions de diferents nivells de govern (municipal, autonòmic, estatal i europeu). Una de les característiques principals del comportament electoral a Catalunya és, justament, que l'electorat respon de manera diversa a les diferents convocatòries electorals. En els trenta-cinc anys d'eleccions

lliures des de la Transició, les eleccions que tradicionalment aconsegueixen mobilitzar més la ciutadania són els comicis a les Corts de l'Estat. En segon lloc se situen les eleccions autonòmiques i municipals, que solen registrar uns percentatges similars de participació. Per últim, les eleccions al Parlament Europeu són les que sempre presenten una abstenció més gran.

Malgrat que la regla “una persona, un vot” faci que la participació electoral sigui de les formes més equitatives de participació, el seu resultat no és del tot igualitari. És sabut que l'abstenció no es distribueix de manera equivalent entre els diferents perfils socials (Verba *et al.*, 1995; Anduiza, 1999). Dues de les variables que més influeixen a l'hora d'explicar la participació en les eleccions són l'edat i el nivell educatiu. Les persones joves i els individus amb un nivell educatiu baix tendeixen a participar menys en les eleccions. Ferrer (2008: 178-180), a més, ha identificat que en el cas de Catalunya el col·lectiu de joves amb un nivell d'estudis baix participa cada cop menys a les convocatòries electorals, cosa que fa augmentar les desigualtats en la participació electoral.

GRÀFIC 7.4. Participació a les eleccions al Parlament de Catalunya de 2010 segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les diferències en la participació segons l'edat es poden veure al gràfic 7.4. Val a dir que aquestes són dades extretes directament de l'enquesta i que, en tots els estudis, quan es pregunta per la participació electoral, els resultats són més alts que a la realitat. La participació real a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 2010 va ser del 59,9%, però el 77,9% de les persones enquestades va respondre que hi havia participat. Aquest desajust és degut al biaix de desitjabilitat social, a saber, a la tendència d'algunes persones enquestades a respondre allò que creuen que socialment està ben vist. Tenint

en compte aquest fenomen, cal interpretar amb precaució els resultats absoluts. El que sí que es pot prendre com un resultat consistent és la comparació entre grups (en aquest cas, persones joves i adultes), entenent que el problema de desitjabilitat és similar en els diferents perfils.

La distribució percentual del gràfic confirma que l'edat és una variable que té un paper important per entendre la participació electoral. En els tres primers grups d'edat s'observa que el percentatge de persones entrevistades que manifesten haver participat a les eleccions va augmentant i presenta una diferència de fins a 20 punts entre el grup més jove (64,9%) i el de 45 a 64 anys (85%). El grup de 65 anys i més (83,5%) registra un nivell de participació electoral més alt que la mitjana, tot i que es percep un cert descens de la participació respecte el grup anterior, que fa que el gràfic presenti una línia creixent fins al grup de 45 a 64 anys, que després decreix. Aquest és el patró de relació vot-edat que mostren pràcticament sempre les anàlisis de comportament electoral. El gràfic dibuixa una forma d'U invertida incompleta en què els extrems (les persones més joves i les més grans) mostren una propensió inferior a participar que les que es troben en l'etapa de l'edat adulta. L'explicació tradicional d'aquest comportament està associada al cicle de vida: a mesura que es van fent adultes, les persones adquireixen responsabilitats i lligams amb la comunitat més enllà de la família. Aquests vincles fan augmentar l'interès de l'individu per les qüestions socials i polítiques, alhora que el doten de recursos i competències cíviques. Tot plegat fa que amb els anys la ciutadania estigui més ben informada de l'actualitat política i les ofertes electorals, que tingui actituds de més interès cap a la política i més capacitat per entendre els processos electorals i actuar en coherència amb els seus interessos (Strate *et al.*, 1989; Rosenstone i Hansen, 1993). Durant la vellesa es produeix un procés de recolliment social que es veu reflectit en una propensió menor a anar a votar per part dels grups de més edat.

Per a alguns autors, l'explicació de les diferències en el cicle de vida no són suficients per explicar la poca participació electoral de la gent jove, que, tal com s'observa al gràfic 7.4, és força inferior a la de la població més gran. Al factor del cicle vital, doncs, cal afegir un efecte generacional: la generació de ciutadans i ciutadanes que avui són joves tendeixen a anar menys a les urnes que les generacions anteriors. Aquest fenomen s'atribueix a un cert distanciament de la política institucional –i, per tant, de les eleccions– i a la preferència per altres vies d'expressió política (Franklin, Lyons i Marsh, 2004; Norris, 2002; Pirie i Worcester, 1998). Les dades de l'EPP no permeten distingir quina part d'aquestes diferències és imputable al cicle vital o als canvis generacionals, ja que caldria disposar de dades longitudinals. Tot i així, els resultats estan en consonància amb altres que s'han anat veient fins ara respecte la distància major de les persones joves respecte la política de partits.

L'enquesta, però, sí que permet aprofundir en les raons que hi ha darrere el fet de no votar. Al gràfic precedent s'ha posat de manifest que algunes persones justifiquen no haver anat a votar perquè no van poder, i d'altres perquè no van voler. A la taula 7.6 es mostren les raons que van portar les persones abstencionistes per voluntat a no votar.

TAULA 7.6. Raons per no haver volgut votar a les eleccions segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Motius per a l'abstenció	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Va preferir fer una altra cosa	18,3	13,8	7,2	12,4	12,6
No hi havia cap opció que trobés satisfactòria, no se sent representat/ada	54,1	41,9	47,8	57,4	48,4
Com a forma de protesta contra la classe política i el sistema	18,8	26,1	41,1	30,3	29,6
Ja sabia qui guanyaria i el seu vot no hauria servit	8,9	18,2	3,9	0,0	9,4

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Si s'analitzen els resultats per al conjunt de la població es fa palès que la motivació principal per decidir no anar a votar –que aglutina gairebé la meitat de les persones abstencionistes (48,4%)– té a veure amb el fet de no trobar cap opció política que les representi. S'ha d'entendre, doncs, que aquestes persones haguessin votat si entre l'oferta electoral haguessin trobat una opció que les satisfés, és a dir, que la seva abstenció és circumstancial. El segon motiu amb més pes entre les persones que van decidir no anar a votar a les eleccions al Parlament de 2010 (29,6%) és l'abstenció com a acte de protesta contra el sistema i la classe política. Es tracta d'una abstenció amb un component més crític que l'anterior i que expressa una oposició major al funcionament del sistema polític i institucional. L'opció de resposta "ja sabia qui guanyaria i el seu vot no hauria servit" aporta una lectura estratègica de les eleccions: en aquest cas, la decisió de no anar a votar està relacionada amb el sentiment que el vot personal no alterarà substancialment els resultats. Tanmateix, aquesta és l'opció menys esmentada, amb només el 9,4% de les persones que van decidir no votar. Per últim, el percentatge de persones que manifesten haver preferit fer una altra cosa (12,6%) denota que s'atribueix poc interès a les eleccions.

Quant als resultats segons els grups d'edat, és destacable que les dues franges que conformen l'adulesa (dels 30 als 44 anys i dels 45 als 64 anys), que fins ara havien mostrat distribucions molt similars, es distancien considerablement quan s'analitzen els motius de l'abstenció. Per una banda, la franja de 30 a 44 anys destaca per ser la que menys confia en la utilitat del vot, atès que el 18,2% raona la seva abstenció amb aquest argument. De fet, aquesta raó és pràcticament exclusiva d'aquest grup d'edat, que en la resta de franges no arriba al 10%. Per altra banda, la franja següent, de 45 a 64 anys, centra el 41,1% de les raons vinculades a l'abstencionisme en la protesta envers el sistema de partits o la representació política. Alhora, mostra molt poc desinterès: tan sols el 7,2% al·ludeix que aquell dia va preferir fer una altra activitat. Les persones més grans registren el percentatge més elevat de resposta vinculada a la manca de satisfacció envers les opcions polítiques d'aquelles eleccions (57,4%), així com una xifra important d'abstencionisme associada a la protesta o el desacord amb el sistema polític (30,3%). En canvi, són les que presenten més confiança en la utilitat del vot, perquè cap de les persones de 65 anys i més entrevistades no ha esmentat que el seu vot no serviria per canviar els resultats electorals.

Pel que fa a la comparació del col·lectiu jove amb els altres grups d'edat, sembla que mostra més tendència a explicar el seu abstencionisme per la poca importància atorgada a les eleccions, que no pas com una forma de protesta contra el sistema. L'opció de no haver anat a votar perquè es va preferir fer una altra cosa és significativament més alta entre la gent jove que en qualsevol dels altres grups d'edat (18,3% front al 12,6% de mitjana). Per contra, l'abstencionisme com a forma de protesta contra el sistema representa només el 18,8% de les respostes de les persones que van decidir no votar (la mitjana és del 29,6%). Aquests resultats podrien indicar que la poca proximitat de la gent jove a la política electoral i de partits no sempre està motivada per una postura crítica militant, sinó perquè, en relació amb altres grups d'edat, s'hi atorga menys rellevància.

7.2.2. Consultes sobiranistes

Durant els anys 2009, 2010 i part del 2011, a diversos municipis de Catalunya es van celebrar consultes sobre la independència. Aprofitant que el treball de camp del l'enquesta es va dur a terme just després d'aquest període, s'hi va introduir una pregunta per conèixer l'impacte d'aquesta forma de mobilització innovadora a través del vot. L'element nou en aquesta mobilització és que es tractava de consultes organitzades per la ciutadania mateixa a través d'organitzacions, i no per institucions, i que la participació i els resultats no tenien cap efecte formal sobre el sistema polític. Tot i així, van tenir un fort ressò i un cert impacte que van fer situar en un lloc més visible de l'agenda política el debat sobre la sobirania de Catalunya. En aquest sentit, és probable que el moviment de les consultes sobiranistes tingui part de responsabilitat en l'èxit de la mobilització de la manifestació independentista de l'11 de setembre de 2012 i del procés sobiranista que va desencadenar.

En termes d'extensió de les consultes, l'impacte va ser molt important, ja que se'n van realitzar a més de 500 municipis, cosa que va oferir la possibilitat de participar a més de dos milions i mig de persones. Del total de persones enquestades a l'EPP, el 57,9% va respondre que al seu municipi es va celebrar una consulta, davant el 21,3% que va declarar saber que en el seu municipi no es va organitzar –el 20,4% va respondre que no sabia si s'havia organitzat o no la consulta sobiranista–. La taula 7.7 mostra el nivell de participació d'aquest gairebé 60% de persones enquestades que van manifestar que al seu municipi es va celebrar una consulta.

TAULA 7.7. Participació a les consultes sobiranistes segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Grup d'edat				
De 16 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	Total
45,3	48,8	45,6	49,4	47,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades fan palès que el moviment de les consultes sobiranistes té un caràcter força transversal des del punt de vista de l'edat, ja que les diferents franges mostren percentatges molt semblants, entre el 45% i el 49%. És important destacar aquesta uniformitat en els percentatges ateses les diferències que s'acaben d'observar en la participació electoral. Sembla, per tant, que si bé en el cas de les eleccions la gent jove té clarament menys predisposició a participar, en el moviment de les consultes, els nivells de participació són molt iguals per a tots els grups d'edat. Això significaria que l'abstencionisme juvenil a les eleccions no s'ha d'imputar a la participació a través del vot, sinó a l'objecte de la participació. No és que les persones joves participin menys perquè consideren que, formalment, el vot no és un bon sistema, sinó perquè els sembla menys rellevant que altres grups d'edat allò sobre el qual se'ls demana que s'expressin.

Els resultats de les consultes, amb percentatges a favor de la independència al voltant del 90%, demostren que hi van participar fonamentalment persones amb un perfil ideològic concret. De fet, la naturalesa mateixa de les consultes ha consistit a organitzar més aviat accions de mobilització ciutadana que no pas referèndums per conèixer l'opinió de tota la ciutadania, de manera que el fet de participar a les consultes tenia un component d'adhesió al projecte sobiranista. Per això, com es mostra a la taula 7.8, l'argument principal per no haver-hi participat és la manca d'acord amb la seva celebració, amb el 46%.

TAULA 7.8. Raons per no participar a les consultes sobiranistes segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Motius per no participar-hi	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
No està d'acord amb la celebració d'aquestes consultes	32,3	47,2	53,2	46,2	46,0
No se'n va assabentar	8,5	2,8	2,3	8,5	4,7
Volia anar a votar però no va poder	30,2	16,8	12,8	10,9	17,4
Altres	29,0	33,2	31,7	34,4	32,0

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La franja que va dels 45 als 64 anys és la que mostra més desacord amb les consultes sobiranistes: el 53,2% de les persones al·ludeixen com a raó per no haver-hi participat la manca d'acord amb la celebració de les consultes. En canvi, el grup d'edat que compon la franja juvenil registra el percentatge de desacord més baix (32,3%). D'altra banda, els dos extrems de la piràmide d'edats, la franja jove i la més gran, presenten percentatges molt semblants i superiors substancialment als altres dos grups d'edat en el fet de no haver participat a les consultes per falta d'informació sobre la celebració (8,5% per a ambdós grups). Amb tot, la dada destacable realment és que el col·lectiu juvenil gairebé dobla la resta de grups d'edat en la resposta que hagués participat en les consultes però no va poder fer-ho (30,2%).

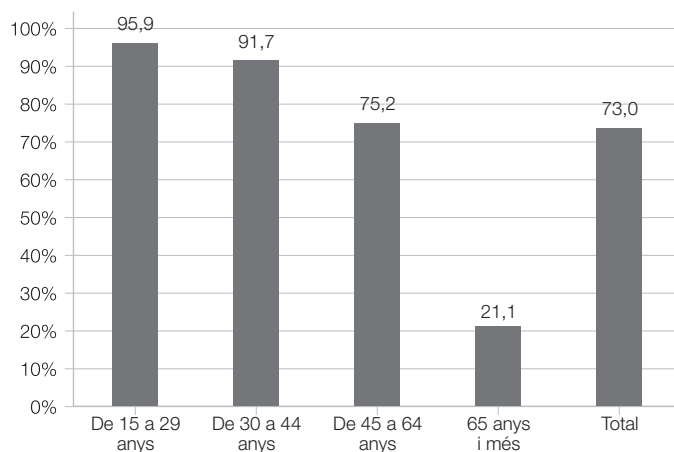
Així doncs, sembla que el col·lectiu jove és el que es mostra menys contrari a la celebració de les consultes. Per una banda, això es pot atribuir al fet que, com s'ha observat, les persones joves són el grup d'edat que té més vinculació a Catalunya com a territori de referència identitària. Per l'altra, es pot pensar que la gent jove és la que té menys reticències a expressar els seus posicionaments polítics. Aquest fenomen també s'ha observat al capítol 5, on s'ha constatat que les persones joves són les que menys es neguen a contestar respecte el seu posicionament ideològic.

7.3. La participació online

En els últims anys, les tecnologies de la informació i la comunicació s'han fet presents en molts espais de la vida de les persones. Internet ha introduït alguns canvis en la forma de relació entre la ciutadania i la política, en la manera d'informar-se, mobilitzar-se i actuar. A la vegada, ha modificat funcionaments interns i estratègies externes de les organitzacions i les institucions.

Ara bé, l'accés i l'ús d'Internet no és igual per a tota la població. La variable edat és una de les que explica millor la desigualtat en la utilització de la xarxa.

GRÀFIC 7.5. Utilització d'Internet en l'últim any segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

No és cap novetat afirmar que l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), en general, més enllà d'Internet, té un fort component generacional. Les generacions més joves s'han socialitzat ja amb la xarxa com a canal bàsic d'informació i comunicació, mentre que les altres generacions han hagut d'incorporar-la més "artificialment". Aquesta manera diferent d'incorporar la xarxa a la quotidianitat és, inevitablement, una font de

desigualtat que juga “a favor” de la població més jove. El gràfic 7.5 evidencia aquesta desigualtat en l'ús d'Internet, que té també efectes en l'accés a una informació determinada i a dinàmiques relacionals també diferents. Gairebé la totalitat de la gent jove de 15 a 29 anys (el 95,9%) declara haver utilitzat Internet en els darrers dotze mesos, però a mesura que augmenta l'edat l'ús de la xarxa disminueix, fins arribar al 21,1% entre les persones de 65 anys i més.

Centrant l'atenció en l'impacte d'Internet sobre la participació, la taula 7.9 recull algunes de les accions que la ciutadania pot dur a terme a través de la xarxa en relació amb l'esfera pública. S'hi inclouen tant accions de contacte amb l'Administració com de mobilització social i política.

TAULA 7.9. Accions de participació a través d'Internet segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Accions de participació <i>online</i>	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Buscar informació, emplenar o descarregar formularis de l'Administració	43,6	51,9	43,3	8,0	39,0
Rebre la convocatòria d'una manifestació, una concentració o d'actes de protesta política	62,0	44,3	31,1	5,9	36,4
Buscar informació sobre campanyes, esdeveniments polítics, partits, etc.	42,5	31,4	25,6	5,4	26,9
Comunicar-se via Internet amb alguna associació o organització	22,8	24,0	19,3	4,2	18,5
Escriure sobre qüestions d'actualitat política o social en algun fòrum, premsa en línia, etc.	30,9	21,7	14,4	1,7	17,5
Signar una petició o adherir-se a una campanya o manifest	20,9	21,3	18,3	3,0	16,7
Contactar amb alguna administració per queixar-se o protestar	12,9	17,6	14,5	2,4	12,7
Contactar amb algun/a polític/a o partit polític	8,9	11,1	8,1	0,8	7,7
Fer una donació per a una campanya o organització	6,1	10,3	8,4	0,7	7,0

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

El grup de 65 anys i més és l'únic que presenta uns percentatges significativament baixos en tots els ítems. De fet, en cap cas no supera el 10% de participació *online*.

Si, com s'ha vist, en la incorporació en l'ús d'Internet hi ha un component generacional, seria de suposar que els percentatges de les persones joves fossin molt més alts que els d'altres grups d'edat, però no és del tot així. Les dues franges d'edat intermèdies (i espe-

cialment la de 30 a 44 anys) registren un grau d'ús de la xarxa per raons de participació i contacte amb l'Administració notablement elevats. Aquesta dada revela que la utilització d'Internet no és un fenomen exclusivament juvenil.

Sí que s'observen diferències entre l'ús que en fa la gent jove i els altres grups d'edat, però no són en els nivells globals d'ús d'Internet com a vehicle de participació, sinó en la naturalesa de les diverses accions que s'hi poden realitzar. En aquest sentit, es constata que els grups adults presenten percentatges més alts en les accions que impliquen relació amb les administracions o institucions polítiques: per exemple, en la utilització de la xarxa per transmetre alguna queixa a l'Administració, els dos grups d'edat centrals tenen percentatges clarament superiors a la mitjana (17,6% el grup de 30 a 44 anys, i 14,5% el de 45 a 64 anys, respecte el 12,7% de mitjana). El col·lectiu de 30 a 44 anys és també el que més utilitza Internet per buscar informació i relacionar-se amb l'Administració, amb un 51,9% respecte el 39% de mitjana.

Les persones més joves són les que utilitzen més clarament la xarxa per a formes de participació amb un component menys institucional: el 62% reben convocatòries de mobilitzacions a través d'Internet, una dada que està molt per sobre de qualsevol altre grup d'edat. També són les que més utilitzen Internet per buscar informació sobre campanyes i esdeveniments polítics (el 43,5% ho ha fet en l'últim any). La gent jove també és la que més explota les possibilitats d'interacció i participació directa de la xarxa: és el grup d'edat que més utilitza Internet per escriure sobre qüestions polítiques o d'actualitat (gairebé 1 de cada 3 joves).

En conseqüència, les diferències entre població jove i adulta en la participació *online* (a excepció del grup de 65 anys i més) responen a la naturalesa de la participació política i segueixen els criteris observats en la participació *offline*, i no al fet que es faci per Internet o no. Sembla que les preferències en funció de l'edat en els tipus de participació que ofereix Internet responen a patrons de participació que van més enllà de la xarxa.

Del conjunt d'activitats analitzades, n'hi ha algunes que són molt pròpies de la xarxa i d'altres en què l'aparició d'Internet ha canviat de manera tan clara que difícilment tenen un equivalent *offline*, com ara les diverses activitats que comporten una cerca d'informació o l'escriptura en fòrums i blogs. També hi ha altres activitats de participació via Internet que tenen equivalents fora de la xarxa: els casos més clars per a la bateria d'accions del qüestionari són la signatura de peticions i el contacte polític. Una de les preguntes més habituals en parlar de l'impacte d'Internet sobre la participació política és si la xarxa fa incrementar el nombre de persones que participen. Es podria pensar que Internet facilita algunes formes de participació, ja que es poden dur a terme des de qualsevol lloc i en qualsevol moment, i aquestes facilitats podrien fer que gent que no participava habitualment ara ho faci *online*. Ara bé, hi ha qui creu que l'efecte d'Internet ha consistit a facilitar algunes formes de participació a les persones que ja ho feien, però que no ha incorporat nous perfils socials a la participació.

La comparació entre les formes de participació amb equivalents *online* i *offline* pot donar resposta a aquesta pregunta. La taula 7.10 mostra un creuament entre les persones que

afirmen haver signat una petició en els darrers dotze mesos via Internet i les que ho han fet presencialment. En el cas que hi hagués molts individus que no haguessin signat cap petició *offline*, però sí que ho haguessin fet a la xarxa, significaria que Internet està arribant a ciutadans i ciutadanes a qui no arribaven les vies tradicionals de participació. Aquest mateix exercici es fa per al cas del contacte polític.

TAULA. 7.10. Participació *offline* i *online* segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Grup d'edat		Signatura <i>offline</i>			Contacte <i>online</i>					
		Sí	No	Total	Sí	No	Total			
De 15 a 29 anys	Signatura <i>online</i>	Sí	16,3	4,5	20,8	Contacte <i>online</i>	Sí	7,0	1,8	8,8
		No	28,1	51,1	79,2		No	11,0	80,2	91,2
		Total	44,3	55,7	100,0		Total	18,0	82,0	100,0
De 30 a 44 anys	Signatura <i>online</i>	Sí	17,5	3,5	21,0	Contacte <i>online</i>	Sí	8,7	2,3	11,0
		No	28,6	50,4	79,0		No	18,1	70,9	89,0
		Total	46,0	54,0	100,0		Total	26,8	73,2	100,0
De 45 a 64 anys	Signatura <i>online</i>	Sí	15,5	3,0	18,6	Contacte <i>online</i>	Sí	7,0	1,2	8,2
		No	31,7	49,8	81,4		No	21,9	69,9	91,8
		Total	47,2	52,8	100,0		Total	29,0	71,0	100,0
65 anys i més	Signatura <i>online</i>	Sí	1,8	1,3	3,0	Contacte <i>online</i>	Sí	0,8	0,0	0,8
		No	17,5	79,5	97,0		No	15,7	83,6	99,2
		Total	19,2	80,8	100,0		Total	16,4	83,6	100,0

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les dades posen de manifest que la xarxa, més que incorporar perfils nous, ha facilitat que els perfils que ja participaven hagin diversificat els seus canals. Així doncs, les persones que participen a través d'Internet també ho fan fora de la xarxa.

Aquesta afirmació se sustenta en el fet que els percentatges de les persones que no participen per les vies convencionals però sí que ho fan via *online* són molt baixos. Des del punt de vista de l'edat, s'observen diferències entre les persones que participen exclusivament a través Internet, ja que per a la gent adulta els percentatges de participar *online* i no fer-ho *offline* són clarament inferiors que per a la gent jove. Només la signatura de peticions i l'adhesió a campanyes sembla tenir una certa facilitació via *online*, principalment entre joves (4,5%). Això és així perquè, certament, es tracta d'una acció molt estesa a Internet en els darrers anys i que redueix molt l'esforç que ha de fer l'individu per participar.

Així doncs, sembla que Internet ha tingut un efecte més aviat discret a l'hora d'incorporar persones noves que no participen fora de la xarxa. Tot i així, els volums de participació a través d'Internet de la taula 7.9 són força destacables en alguns casos, de manera que hi ha molts ciutadans i ciutadanes que alternen les dues vies de participació. A partir, altra

vegada, de la signatura de peticions i el contacte polític *offline* i *online*, la taula 7.11 mostra la relació entre la participació dins i fora de la xarxa segons grup d'edat, tot fent palès que la propensió a usar la xarxa com a via de participació varia segons el grup d'edat.

TAULA 7.11. Relació entre l'activisme *online* i *offline* segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Accions <i>online</i> i <i>offline</i>	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Signatura per causa o petició <i>online</i>	20,9	21,3	18,3	3,0	16,7
Signatura per causa o petició <i>offline</i>	44,4	46,0	47,5	19,0	40,9
Ràtio signatura <i>online/offline</i>	47,1	46,2	38,6	15,7	40,9
Contacte polític <i>online</i>	8,9	11,1	8,1	0,8	7,7
Contacte polític <i>offline</i>	18,0	26,8	29,0	16,4	23,6
Ràtio contacte <i>online/offline</i>	49,4	41,2	28,1	5,0	32,6

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La taula 7.11 presenta la ràtio de persones que, havent participat via *offline* en la signatura de peticions i el contacte polític, també ho han fet *online*. Aquesta ràtio mostra amb més detall com els diferents grups d'edat han incorporat Internet com a canal de participació.

Les dades confirmen, de nou, el que s'ha anat observant a les taules i gràfics anteriors: el canal de participació majoritari en tots els grups d'edat continua sent el presencial, encara que les generacions més joves són les que més utilitzen, també en termes relatius, la via *online* com a canal per articular el seu activisme polític. Entre les persones joves, de les que han signat alguna petició, la meitat ho ha fet via Internet (47,1%), en canvi, entre les de 65 anys i més aquesta ràtio es redueix al 15,7%. La diferència és encara més acusada per al contacte polític, en què gairebé la meitat de la gent jove que ha realitzat aquesta acció en els dotze mesos anteriors a l'enquesta ho ha fet via *online*, però la ràtio va disminuint fins al 5% de les persones de 65 anys i més.

En conclusió, malgrat que la població més jove està més familiaritzada amb l'ús d'Internet, tots els grups d'edat semblen haver integrat la xarxa per relacionar-se amb l'Administració i participar. L'excepció en són les persones de 65 anys i més, que registren percentatges sensiblement més baixos. Les diferències entre el col·lectiu jove i la resta de grups d'edat s'han de buscar, no tant en el volum de participació a través d'Internet, sinó en les formes que ofereix la xarxa. Tal com passa fora d'Internet, la gent jove tendeix a utilitzar més la xarxa per participar en formes més directes i menys institucionals. L'anàlisi també ha permès constatar que Internet no ha incorporat massivament noves persones participants, sinó que els perfils que ja participaven ara ho fan per diferents vies.

7.4. Processos de participació ciutadana

Des de fa uns anys, tant entre la ciutadania com entre les autoritats públiques, ha començat a arrelar la idea que la participació de la població a través de processos electorals que se celebren cada quatre anys és insuficient. Les societats cada cop són més complexes i diverses, i les administracions públiques cada vegada regulen i gestionen més àmbits de la vida social. Això evidencia la necessitat de mecanismes que apropin la ciutadania a les decisions públiques (Font, 2001). A finals dels anys noranta, a la ciutat de Porto Alegre, al Brasil, es va iniciar una experiència de participació directa dels i les habitants de la ciutat en l'elaboració dels pressupostos municipals.

La novetat i l'èxit relatiu d'aquesta i altres experiències van fer que també a Catalunya s'iniciessin processos i espais de participació directa de la ciutadania en les decisions públiques. Sens dubte, el món local és el que primerament i més clarament va iniciar processos d'incorporació de la ciutadania en les decisions importants del municipi. A principis dels anys 2000, molts municipis van obrir nous processos i espais de participació ciutadana. Després d'uns anys d'experiència, els resultats han estat molt diversos en funció del tipus d'experiència, el municipi i la convicció amb què els agents institucionals i socials han impulsat les experiències. Tot i així, sembla que en molts casos s'han consolidat espais i formes de treball més participatius en les administracions locals. Pel que fa al nivell nacional, les experiències de participació directa són molt més costoses i difícils d'implementar, ja que hi ha moltes més persones susceptibles de ser incorporades i una extensió territorial molt major. Malgrat tot, es pot destacar el procés participatiu previ a l'aprovació de l'Estatut d'autonomia del 2006 i, molt especialment per a la població juvenil, l'elaboració del Pla Nacional de la Joventut de Catalunya 2011-2020, que va obrir un procés de participació molt ambiciós dirigit a la joventut³.

TAULA 7.12. Participació en experiències de participació ciutadana segons grup d'edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Experiències de participació ciutadana	Grup d'edat				Total
	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	65 anys i més	
Procés participatiu organitzat per l'ajuntament	8,1	10,6	12,0	6,8	9,8
Procés participatiu organitzat per la Generalitat	2,7	2,1	1,6	2,5	2,2

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb Parlament)

La primera cosa que cal assenyalar és que, globalment, els percentatges de participació en processos ciutadans i comunitaris són baixos. De fet, són els més baixos de totes les accions de participació política que s'han analitzat al llarg del capítol. Per tant, sembla que

³ El desenvolupament i les conclusions del procés participatiu es poden consultar a la pàgina web www.gencat.cat/joventut/planacional/.

si es mesura l'impacte d'aquestes experiències en funció del volum de ciutadans i ciutadanes implicades, per al conjunt del país, aquest és baix. En el cas de les experiències a escala local, l'impacte pot ser molt diferent en funció del municipi, perquè són, justament, experiències molt localitzades. L'impuls i l'èxit dels processos de participació ciutadana tenen molt a veure amb factors locals com ara el compromís de l'ajuntament, la implicació del teixit associatiu o la grandària del municipi (Font i Galais, 2009). És per això que es fa difícil extreure conclusions més complexes de les dades globals de Catalunya.

En relació amb la influència de l'edat en la participació en processos participatius a nivell local, les dades presenten diferències: els dos extrems de la piràmide d'edats, les persones més joves (8,1%) i les més grans (6,8%), mostren percentatges de participació comparativament baixos respecte les dues franges centrals que conformen l'adulesa. Sembla que són, doncs, els col·lectius més difícils d'incorporar en aquest tipus de processos. En canvi, en la participació en processos de consulta i deliberació ciutadana organitzats des de la Generalitat de Catalunya, els percentatges dels grups d'edat s'equiparen, de manera que no hi ha diferències en la participació segons l'edat –fins i tot és una mica més alta en el cas de la gent jove–. En un informe realitzat per la Direcció General de Participació Ciutadana (2010) s'apunta que s'ha registrat un volum més gran d'espais destinats a la població jove, cosa que explicaria aquesta dada lleugerament superior. Tanmateix, cal tenir en compte que les bases de resposta en aquest indicador no són prou elevades per treure conclusions sòlides estadísticament.

7.5. Participació individual segons el perfil i la situació social de les persones joves

Tal com s'ha fet als altres capítols, en aquest apartat s'analitzen les diferències entre la població jove. Fins aquí s'ha observat que els grans grups d'edat es comporten de manera diferent pel que fa als repertoris individuals de participació, però en aquest punt s'analitza l'heterogeneïtat interna del col·lectiu jove, en concret, les diferències en funció del sexe, l'edat, el nivell educatiu, les situacions de transició, l'origen social i el territori.

Per a les variables dependents s'empra la tipologia de formes de participació descrita a l'apartat 7.2. Es distingeix, doncs, entre la participació electoral, les accions de protesta, el consum polític, el contacte i col·laboració institucional i la participació expressiva. La protesta il·legal queda fora de l'anàlisi perquè les freqüències hi són força baixes. En canvi, s'afegeixen dos indicadors a la tipologia: la participació a través d'Internet, que agrupa les accions *online* analitzades anteriorment, i un indicador d'absència de participació. Per tal d'obtenir el perfil de les persones joves menys participatives, s'ha generat aquest indicador que agrupa les que manifesten no haver dut a terme cap acció participativa en els últims dotze mesos.

Participació individual i gènere

En els capítols anteriors s'ha fet palès que entre homes i dones joves hi ha diferències, més o menys destacables, en les dinàmiques associatives o en les actituds i posicionaments

polítics. La socialització i els rols de gènere tenen un impacte en la manera com els homes i les dones joves afronten la seva relació amb l'esfera pública. Al llarg de la publicació s'han analitzat diverses conseqüències de la masculinització de l'esfera pública, i, tot i que moltes d'aquestes dinàmiques es mantenen, també s'ha constatat que les generacions més joves han superat algunes barreres de gènere i han reduït desigualtats respecte altres grups d'edat. De fet, en algunes formes d'implicació política i participació, les dones joves presenten nivells més alts de compromís. En els resultats analitzats fins ara sembla que les dones joves tinguin més propensió a implicar-se en formes menys formals i institucionals. L'anàlisi de les formes individuals de participació pot acabar d'aportar informació sobre les diferents formes d'implicació política dels homes i les dones joves.

La taula 7.13 mostra els nivells de participació en cadascun dels indicadors de participació individual per a homes i dones.

TAULA 7.13. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons sexe. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Sexe		
	Home	Dona	Total
No participatiu/iva (cap acció de participació)	17,5	14,4	16,0
Participació electoral	63,1	66,7	64,8
Protesta	54,5	62,9	58,5
Consum polític	44,7	48,2	46,4
Contacte o col·laboració institucional	31,0	25,1	28,2
Participació expressiva	24,5	22,4	23,5
Participació <i>online</i>	78,8	83,5	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els resultats posen de manifest que, en termes generals, les dones tendeixen a participar més que els homes, perquè en la majoria d'indicadors registren nivells més alts de participació. En aquesta línia, el primer indicador mostra el percentatge de joves que, durant els dotze mesos previs a l'entrevista, no van realitzar cap de les accions de participació individuals de l'EPP11: els homes joves presenten un percentatge superior de no participació (17,5%) en els diferents repertoris de participació política individual que les dones (14,4%). Aquesta participació major de les dones joves també es reflecteix en l'indicador de participació *online*, amb una diferència de 4,7 punts percentuals respecte els homes joves.

Les dues úniques formes de participació en què els homes registren percentatges superiors de participació són en el contacte o col·laboració institucional i la participació expressiva. En el cas de la participació expressiva –el fet de lluir símbols o emblemes amb contingut polític o reivindicatiu–, les diferències són poc significatives, però no en el contacte o col·laboració institucional (31%). Aquest tipus d'acció s'adreça directament a les administracions i institucions públiques i, junt amb la participació electoral, compon la classificació

“participació institucional”. Val a dir que en la participació electoral les diferències entre homes i dones són mínimes: el 66,7% de les dones joves declara haver anat a votar a les eleccions al Parlament de Catalunya 2010 –un percentatge que es troba només 1,9 punts percentuals per sobre de la mitjana de la població jove–.

En el capítol 4, sobre actituds d’implicació política, s’ha constatat que les dones tenen una aproximació a l’esfera política menys institucional que els homes, cosa que també s’hauria de veure reflectida en les seves formes de participació. I així és, ja que mostren nivells més baixos de contacte polític i col·laboració institucional i poques diferències en la participació electoral –les formes de participació institucional analitzades–. Per contra, registren percentatges superiors en la majoria de formes de participació extrainstitucional: les joves tenen un percentatge significativament superior en les accions de protesta política (62,9% davant el 54,5% dels homes) i consum polític (48,2% respecte 44,7%).

Participació individual i edat

Al llarg del capítol s’ha anat comprovant que els diferents grups d’edat tenen maneres diferents de participar i intentar incidir en l’esfera pública, és a dir, s’ha observat la importància de l’edat per explicar les formes i els canals de participació política individual. Ara bé, el col·lectiu juvenil està format per una franja d’edat (dels 15 als 29 anys) en què es produeixen un seguit de canvis vitals importants que tenen un impacte en la forma de relacionar-se amb l’esfera pública, per això l’edat és una variable molt utilitzada a l’hora d’explicar el comportament polític de les persones joves. La taula 7.14 mostra els indicadors de participació política individual segons les diferents franges d’edat que conformen el col·lectiu juvenil.

TAULA 7.14. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons grup d’edat. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Grup d’edat			Total
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
No participatiu/iva (cap acció de participació)	22,5	10,5	16,2	16,0
Participació electoral	71,3	69,4	60,6	64,8
Protesta	55,0	64,7	56,3	58,5
Consum polític	45,4	44,3	48,5	46,4
Contacte o col·laboració institucional	31,4	25,7	27,9	28,2
Participació expressiva	22,7	26,5	21,8	23,5
Participació <i>online</i>	80,4	82,8	80,1	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La primera dada que crida l’atenció de la taula 7.14 és que en cap dels indicadors, excepte la participació electoral, la relació entre edat i participació individual no és lineal. Aquest

és un resultat que convé tenir molt en compte perquè habitualment, tant des dels treballs acadèmics com des dels discursos que fomenten les polítiques públiques, s'atribueixen relacions més simples de les que apunten els resultats. La complexitat de la relació entre el transcurs de l'edat en la joventut i els comportaments participatius ja s'ha començat a copsar en l'anàlisi de l'associacionisme.

La relació no lineal s'observa clarament en l'indicador de no participació. La franja més jove, de 15 a 19 anys, registra el percentatge més elevat de no participació (22,5%), de manera que constitueix el grup d'edat que, en general, participa menys a través del repertori de participació política individual. En canvi, en la franja següent, de 20 a 24 anys, les persones joves que no han dut a terme cap acció participativa en l'últim any són només el 10,5%. En la majoria d'indicadors, de fet, aquest és el grup d'edat més participatiu, ja que en els grups més grans la no participació torna a augmentar fins al 16,2%.

La franja dels 20 als 24 anys també destaca per ser el grup d'edat que més participa en accions de participació extrainstitucional i de veu. I és, amb molta claredat, la que més participa en accions de protesta política (64,7%, gairebé 10 punts per sobre de la resta de grups d'edat) i participació expressiva (26,5%, 3 punts per sobre la mitjana). També és el grup jove que més participa a través d'Internet, encara que en aquest cas les diferències són menys remarcables.

Les persones joves més grans, les de 25 a 29 anys, presenten el percentatge més alt de consum polític (48,5%, 2 punts per sobre la mitjana), cosa que es deu probablement a la seva capacitat de despesa major. Entre la gent jove de més edat hi ha més persones emancipades amb feina i ingressos propis, que, per tant, tenen més control sobre el que consumeixen i, en conseqüència, més capacitat de decidir comprar o deixar de comprar productes determinats per motius polítics, socials o mediambientals.

Finalment, el grup d'edat de 15 a 19 anys registra els nivells més elevats de participació institucional (contacte i col·laboració institucional i participació electoral). El 31,4% de les persones joves d'aquesta edat manifesten haver dut a terme accions de contacte polític o col·laboració institucional, mentre que els altres grups d'edat no superen el 28%.

La participació electoral és l'únic indicador que manté una relació lineal amb els grups d'edat analitzats, encara que els resultats no corresponen a les teories clàssiques del comportament electoral i l'edat i indiquen una tendència complexa si es posen en relació amb les dades de la població adulta que s'han analitzat en aquest capítol. Segons la literatura, el vot augmenta durant la joventut, a mesura que l'individu s'integra en rols socials i adquireix competències per comprendre i actuar en la política partidista (Strate *et al.*, 1989), però els resultats de la taula 7.14 indiquen tot just el contrari: que la relació és lineal però decreixent, és a dir, que les persones joves de menys edat voten més que les joves més grans. Per acabar de complicar la relació entre vot i edat, en el gràfic 7.4 s'ha observat, efectivament, que la gent jove vota menys que la resta de grans grups d'edat. Per tant, semblaria que durant els primers anys de la joventut, quan s'obté el dret a votar, les persones joves exerceixen força el seu dret, però després es produeix una davallada en la propensió a votar que torna a créixer durant l'adulthood.

En general, doncs, els resultats presenten una relació complexa entre l'edat i la participació durant la joventut. Tal com succeïa en la col·laboració amb entitats i col·lectius, la relació no es pot explicar a partir d'un sol factor, sinó que cal tenir present que durant la joventut es produeixen diverses transformacions i processos que impacten de manera diferent en la participació. Durant els primers anys de la joventut, els individus tendeixen a respondre a una forma de participació més formal i pautaada. En l'etapa dels 20 als 24 anys hi ha, globalment, una activitat participativa major que es caracteritza per una certa ruptura; és l'etapa en què es registra un activisme especial en formes de protesta política i coincideix amb el moment que bona part de les persones joves estan finalitzant els estudis i en procés d'emancipació. Després d'aquesta etapa, i coincidint amb l'inici o estabilització laboral i els primers anys de la vida en parella, l'activitat es relaxa.

Participació individual i nivell educatiu

El nivell educatiu és un aspecte clau per entendre de quina manera la població jove assumeix unes o altres pautes de participació política. Els estudis que han tractat les desigualtats en la participació política han posat èmfasi en el paper determinant de l'educació (Verba *et al.*, 1978 i 1995). A Catalunya es produeix un fenomen de polarització dels nivells educatius entre la gent jove: d'una banda, els percentatges de joves amb titulacions superiors es troben per sobre de la mitjana europea, però, de l'altra, les taxes d'abandonament prematur dels estudis i de fracàs escolar són preocupadament elevades. Aquesta desigualtat en el sistema educatiu pot reproduir-se també en l'esfera de participació i incidència política.

La taula 7.15 mostra en quina mesura les persones joves realitzen accions de participació política individual en funció del seu nivell educatiu.

TAULA 7.15. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons nivell educatiu. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Nivell d'estudis finalitzats			Total
	Estudis obligatoris	Estudis mitjans	Estudis superiors	
No participatiu/iva (cap acció de participació)	26,8	13,4	5,7	16,0
Participació electoral	50,6	65,5	74,2	64,8
Protesta	48,4	60,5	69,4	58,5
Consum polític	39,7	44,8	59,8	46,4
Contacte o col·laboració institucional	28,8	28,0	27,1	28,2
Participació expressiva	19,0	25,3	26,2	23,5
Participació <i>online</i>	74,1	82,0	90,0	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En tots els indicadors sobre participació individual, a excepció del contacte o col·laboració institucional, que presenta un comportament una mica diferent, es detecta una forta influència del nivell educatiu. En aquest sentit, com més alt és el nivell d'estudis assolit, més elevats són els percentatges de participació individual.

El percentatge de persones joves que no realitzen cap de les accions de participació individual analitzades és del 26,8% entre les que tan sols han assolit els estudis obligatoris. Aquest percentatge baixa al 13,4% quan la persona assoleix els estudis secundaris no obligatoris, i esdevé gairebé nul un cop arribada als estudis superiors (5,7%). És a dir, que hi ha un salt de 21,1 punts percentuals entre els dos extrems de la variable estudis, de manera que s'estableix una relació lineal evident entre l'indicador i la variable edat.

La participació electoral mostra també una relació lineal amb el nivell d'instrucció. Malgrat que els percentatges de la gent jove que afirma haver anat a votar a les eleccions del 2010 són elevats en tots tres grups –se supera el 50% en els tres nivells educatius–, les dades revelen una relació clara que indica que com més alt és el nivell educatiu, més augmenta la probabilitat de participar en les eleccions a través del vot.

La influència de l'educació també és determinant en les formes de participació extrainstitucionals, com ara la protesta, el consum polític o la participació expressiva. En el cas del consum polític i la protesta, la diferència entre les persones que tenen només estudis obligatoris i les que tenen estudis superiors se situa al voltant del 20%.

El contacte o col·laboració institucional és una forma de participació política que segueix un patró diferent, ja que la gent jove amb estudis obligatoris (28,8%) i estudis mitjans (28%) apunten un percentatge molt semblant, però el percentatge és inferior entre la població jove amb estudis superiors (27,1%). Així doncs, es tracta de l'únic indicador en què el nivell educatiu no té influència.

Participació individual i transicions juvenils

Durant l'etapa de la joventut es produeixen un seguit de canvis vitals que representen el pas de la infantesa a la vida adulta. Aquests canvis tenen un impacte en el comportament i els hàbits sociopolítics de les persones joves. Passar dels estudis al món laboral o emancipar-se de la casa familiar són transicions importants que tenen lloc durant la joventut. Aquestes transicions van lligades a l'adquisició d'una sèrie d'actituds, hàbits i comportaments que tindran efectes sobre les dinàmiques participatives i les actituds polítiques de la gent jove.

L'EPP11 permet aproximar-se a aquestes transicions a partir de dues variables: la situació d'activitat i la situació d'emancipació.

Les dades indiquen que les persones joves ocupades són més actives en formes de participació extrainstitucional com el consum polític (48,1%), la participació expressiva (25,3%) o la protesta política (61,5%). Cal advertir, a l'hora d'interpretar aquestes dades, que entre

les persones joves treballadores s'hi inclouen també les que combinen feina amb estudis, i tal com es mostra al capítol següent, justament és aquest –els que estudien i treballen a l'hora– el perfil de joves que més participen⁴. Els i les estudiants són qui més diu haver anat a votar en les eleccions de 2010 (69%) i qui més participa via Internet (84,5%).

TAULA 7.16. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons situació d'activitat. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Situació d'activitat			
	Treballant	Estudiant	A l'atur	Total
No participatiu/iva (cap acció de participació)	11,9	18,5	27,0	16,0
Participació electoral	66,9	69,0	50,0	64,8
Protesta	61,5	57,3	49,1	58,5
Consum polític	48,1	44,9	41,7	46,4
Contacte o col·laboració institucional	27,8	26,4	35,3	28,2
Participació expressiva	25,3	22,2	22,6	23,5
Participació <i>online</i>	81,5	84,5	65,2	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les diferències més notables es troben en les persones joves en situació d'atur, ja que són les que semblen menys participatives: registren el percentatge més elevat de no-participació en cap de les accions testades (27%, 11 punts per sobre de la mitjana), així com els percentatges més baixos en quasi tota la resta d'indicadors. L'única excepció n'és la participació via contacte o col·laboració institucional, en què la gent jove aturada presenta un percentatge significativament elevat del 35,3%. La participació inferior de les persones joves aturades dona una idea de l'efecte depressor que té l'atur, atès que les persones que no treballen disposen de més temps –un recurs imprescindible per a la participació–, però és més fort l'efecte que té l'atur de desactivar l'activitat social de l'individu. En una recerca recent amb dades panel a l'Estat espanyol, Muñoz (2013) posa de manifest que els individus en situació d'atur van reduint el seu interès i implicació per la política. Aquest fenomen es fa especialment evident quan l'atur esdevé de llarga durada.

La situació d'emancipació és la segona variable que permet aproximar-se a un seguit de situacions convencionals que determinen les oportunitats i la disponibilitat envers les diferents maneres de participar. En els capítols anteriors s'ha observat que el fet de viure a la casa familiar o haver-se emancipat té efectes en l'associacionisme juvenil i el posicionament ideològic de la gent jove. A continuació s'analitza fins a quin punt aquesta situació pot contribuir o frenar que la persona jove dugui a terme accions participatives de tipus individual.

4 Vegeu, en especial, les taules 8.2 i 8.3 del capítol 8.

TAULA 7.17. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons situació d'emancipació. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Situació d'emancipació		
	No emancipat/ada	Emancipat/ada	Total
No participatiu/iva (cap acció de participació)	15,9	16,4	16,0
Participació electoral	67,8	58,2	64,8
Protesta	59,4	56,0	58,5
Consum polític	44,2	52,9	46,4
Contacte o col·laboració institucional	28,5	27,3	28,2
Participació expressiva	23,9	21,9	23,5
Participació <i>online</i>	82,2	77,8	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

El percentatge de no participació en cap de les accions plantejades és molt semblant entre la gent jove emancipada i no emancipada. Per tant, en principi, i segons aquest primer indicador, la situació d'emancipació no influeix massa en el volum de participació individual.

Pel que fa a la participació electoral, són les persones joves no emancipades les que presenten el percentatge més alt de vot –és l'indicador que mostra la diferència més gran segons la situació d'emancipació, amb una diferència de 9,6 punts percentuals–. La dada concorda amb la propensió major a votar dels grups d'edat més joves, que s'ha observat a la taula 7.14. L'anàlisi multivariant servirà per discernir quin és el factor que més influeix en la participació electoral.

En termes generals, les persones joves no emancipades també registren els percentatges més elevats de participació individual no convencional, però les diferències entre ambdues situacions són mínimes. On sí que es detecta una diferència destacable és en el consum polític: en aquest cas són les persones emancipades, amb més capacitat de consum, les que més es decanten per aquest tipus d'acció, en un 52,9% front al 44,2% de les no emancipades.

Un altre indicador en què es registra una certa diferència en les dinàmiques participatives de la gent jove segons la situació d'emancipació és la participació *online*. En aquest cas, les persones joves no emancipades són les més participatives: el 82,2% utilitzen Internet per canalitzar la seva participació, davant el 77,8% de les que estan emancipades.

Participació individual i origen social

L'origen familiar és un aspecte fonamental per entendre les oportunitats juvenils. De la família depenen bona part de les opcions de què la gent jove disposa per fer front a les diferents transicions que la portaran a la vida adulta. Així mateix, de la família s'aprenen valors i pautes de comportament. Això fa que en funció de l'origen social es detectin diferències notables en el volum i les formes de participació juvenil. Als capítols anteriors s'ha

observat que això succeeix tant en el posicionament polític com en l'associacionisme, i ara s'analitzarà com afecta a l'adopció i pràctica d'accions participatives de tipus individual. Com en els capítols precedents, per tal d'estudiar l'origen social s'utilitzen tres variables: el nivell d'instrucció de la família, la llengua parlada durant la infància i el lloc de naixement.

La primera variable que aporta informació en aquest sentit és el nivell d'instrucció dels pares i mares. S'acaba de veure que el nivell d'estudis propi és un dels factors que influeix més en el grau de participació. El nivell d'instrucció familiar dóna informació de la posició social de la família i dels estímuls per a la participació de l'entorn més immediat de les persones joves.

TAULA 7.18. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons nivell educatiu de la família d'origen. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Nivell d'instrucció de la família d'origen		
	Pare i mare amb estudis primaris o inferiors	Pare o mare amb estudis secundaris o superiors	Total
No participatiu/iva (cap acció de participació)	20,3	13,6	16,0
Participació electoral	60,1	67,2	64,8
Protesta	51,9	61,7	58,5
Consum polític	37,6	50,0	46,4
Contacte o col·laboració institucional	20,7	31,1	28,2
Participació expressiva	20,8	24,8	23,5
Participació <i>online</i>	71,3	85,2	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

L'anàlisi de la relació entre la participació individual juvenil i el nivell d'instrucció de la família d'origen fa palesa la gran importància d'aquesta variable per explicar el desenvolupament de la participació política individual de la joventut de Catalunya. La població jove amb el pare o la mare amb estudis secundaris o superiors registra els percentatges més elevats de participació en totes les fórmules, tant en les més institucionals com en les que tenen un caràcter més innovador.

Els indicadors que presenten les distàncies més notables, allà on se superen els 10 punts percentuals entre un col·lectiu i un altre de joves, són el consum polític, el contacte o col·laboració institucional i la participació *online*. En canvi, la forma de participació en què ambdós grups de joves mostren menys diferències és la participació expressiva –en aquest cas la distància és de 4 punts percentuals.

La llengua parlada durant la infància també s'ha revelat, al llarg d'aquesta publicació, com un dels factors amb impacte sobre el grau i el tipus d'implicació política i de participació.

TAULA 7.19. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons llengua familiar d'origen. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Llengua familiar d'origen		
	Castellà i altres	Català	Total
No participatiu/iva (cap acció de participació)	17,1	13,5	16,0
Participació electoral	58,7	77,4	64,8
Protesta	57,1	61,5	58,5
Consum polític	44,3	50,5	46,4
Contacte o col·laboració institucional	23,9	35,9	28,2
Participació expressiva	21,7	26,9	23,5
Participació <i>online</i>	79,3	84,6	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La llengua parlada a la infància és una altra variable que presenta diferències en la participació individual, tot i que menys que el nivell educatiu familiar. Les persones joves que quan eren petites parlaven català a casa mostren més propensió a participar en tots els indicadors analitzats.

Són remarcables especialment els dos indicadors referits a la participació institucional: el vot, amb una diferència de 18 punts percentuals, i la col·laboració o contacte institucional, amb una diferència de 12 punts. En canvi, en les accions de protesta política les distàncies s'escurcen i la diferència en la participació és de 4,4 punts percentuals. Així doncs, les diferències pel que fa a la llengua familiar d'origen semblen tenir més pes en les formes de participació que tenen un component major d'integració en el sistema polític institucional.

El lloc de naixement és també una característica que repercuteix en la participació política de les persones joves. El fet d'haver nascut a un país estranger fa que la gent jove se senti més allunyada de les institucions i les dinàmiques polítiques que la població jove autòctona, que ha estat socialitzada i educada amb els criteris i llenguatges de les institucions i els espais polítics propis.

Les dades de la taula 7.20 posen de manifest que el lloc de naixement és la variable que mostra més influència en la participació juvenil individual, almenys des del punt de vista de l'anàlisi bivariant realitzada en aquest apartat. En aquest cas, les persones joves que han nascut a l'Estat espanyol registren uns percentatges de participació substancialment elevats en comparació amb les nascudes a l'estranger.

El vot és l'indicador que presenta un comportament més diferent segons el lloc de naixement. Cal tenir en compte, però, que en aquest cas no es pot considerar una dada explicativa del comportament juvenil envers la participació individual, atès que està subjecta a un seguit de condicionaments legals. Les persones joves que no disposen de nacionalitat espanyola no poden votar a les eleccions al Parlament de Catalunya malgrat tenir l'edat

per fer-ho. Per tant, l'11,4% de la gent jove nascuda a l'estranger que declara haver votat a les eleccions de l'any 2010 correspon a joves que, tot i haver nascut fora de l'Estat, disposen de nacionalitat espanyola.

TAULA 7.20. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons lloc de naixement. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Lloc de naixement		Total
	A l'Estat espanyol	A l'estranger	
No participatiu/iva (cap acció de participació)	13,3	42,0	16,0
Participació electoral	70,8	11,4	64,8
Protesta	61,1	33,3	58,5
Consum polític	47,3	38,4	46,4
Contacte o col·laboració institucional	28,7	23,2	28,2
Participació expressiva	24,8	11,0	23,5
Participació <i>online</i>	82,8	64,0	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

A banda de la participació electoral, la resta de formes de participació política individual mostren diferències clares en funció del lloc de naixement. Per a tots els indicadors, els percentatges de participació són significativament superiors entre les persones joves nascudes a l'Estat. L'indicador de no participació presenta una diferència de 28,7 punts percentuals, cosa que significa que el lloc de naixement hi té una influència forta: de fet, el 42% de la gent jove de 15 a 29 anys nascuda a l'estranger ha manifestat no haver dut a terme cap de les accions de participació incloses al qüestionari.

Des del punt de vista de l'acció concreta, les accions de protesta, la participació *online* i la participació expressiva són els indicadors en què la població jove d'origen estranger presenta més diferències, mentre que el contacte o col·laboració institucional és el tipus de participació en què la diferència és més curta.

Participació individual i territori

Per finalitzar l'anàlisi bivariant, la grandària municipal és una variable que dona compte del tipus de municipi on resideixen les persones joves, ja que el nombre d'habitants es relaciona directament amb un seguit de característiques dels municipis, com ara la ruralitat, l'estructura administrativa, la diversitat associativa, l'accés a recursos públics, la proximitat i la confiança social, les competències i el tipus de gestió municipal, etc. Tots aquests elements poden influir en l'entorn en què es produeix la participació i actuar com a facilitadors o com a entrebancs. La taula 7.21 mostra la participació política individual de les persones joves en funció del nombre d'habitants del seu municipi de residència.

TAULA 7.21. Participació individual de les persones joves (de 15 a 29 anys) segons grandària del municipi. Catalunya, 2011. Percentatge

Participació individual	Grandària del municipi				Total
	Menys de 10.000 hab.	De 10.001 a 50.000 hab.	Més de 50.000 hab.	Barcelona	
No participatiu/iva (cap acció de participació)	11,1	19,7	15,5	15,9	16,0
Participació electoral	71,1	59,2	63,6	69,0	64,8
Protesta	57,7	53,0	62,9	59,1	58,5
Consum polític	50,0	42,4	49,7	43,3	46,4
Contacte o col·laboració institucional	35,4	33,8	25,6	19,0	28,2
Participació expressiva	29,8	22,7	22,8	20,3	23,5
Participació <i>online</i>	81,0	78,3	82,4	82,8	81,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Una mirada global als resultats revela que la relació entre el grau de participació individual i la mida del municipi no és lineal. De fet, en general, les persones joves més participatives són dels municipis petits, menors de 10.000 habitants, i les menys participatives són dels municipis immediatament més grans, de 10.001 a 50.000 habitants. La taula 7.21 mostra que en els municipis entre 10.001 i 50.000 habitants és on es troben més joves que no han realitzat cap acció participativa en l'últim any: el 19,7% (un 4% per sobre del percentatge de no participació del conjunt del col·lectiu juvenil). Aquesta població jove també és la que menys va votar a les eleccions al Parlament de Catalunya celebrades l'any 2010 (59,2%), la que menys participa en actes de protesta (53%) i la que menys realitza consum polític (42,4%) respecte la resta.

Les persones joves que resideixen en municipis petits són les que registren percentatges més elevats, especialment en les formes de participació de caire institucional: presenten el percentatge més alt de vot a les eleccions (71,1%) i de participació a través del contacte o col·laboració amb les institucions (35,4%). Això té a veure amb el fet que als pobles petits la xarxa relacional és més densa i compacta, cosa que facilita que les institucions i administracions que actuen en el territori siguin més properes a la ciutadania. De fet, amb relació al contacte i col·laboració institucional s'observa una relació lineal en funció de la grandària municipal: a mesura que augmenta la mida del municipi, disminueix aquesta forma de vehicular les demandes a l'Administració (19% a Barcelona).

7.6. Factors explicatius de la participació individual de les persones joves

A l'apartat anterior s'han posat de manifest les diferències en els repertoris de participació individual en funció de perfils i situacions socials diverses. Per tal d'afinar l'anàlisi i detectar quines són les variables que expliquen aquestes desigualtats en la participació política individual, a continuació es presenten diferents models de regressió per a cadascun dels indicadors de participació individual (taula 7.22).

TAULA 7.22. Model de regressió logística de la participació política individual de les persones joves (de 15 a 29 anys). Catalunya, 2011

Variable	Participació individual							
	No-participació	Participació electoral	Protesta	Consum polític	Contacte institucional	Participació expressiva	Participació online	
Sexe (dona)	-0,073	0,027	0,265**	0,005	-0,305**	-0,214	0,205	
Edat	0,001	-0,050*	-0,044*	-0,016	-0,023	-0,078***	0,029	
Nivell d'estudis	-0,248***	0,186***	0,172***	0,128***	-0,004	0,147***	0,183***	
Situació ^a	Estudiant	0,664***	-0,311	-0,387**	-0,119	-0,346*	-0,434**	0,248
	A l'atur	0,781***	-0,484*	-0,196	-0,039	0,508**	-0,012	-0,543**
Emancipat/ada	-0,016	-0,113	-0,006	0,416**	0,003	0,030	-0,083	
Nascut/uda a l'estranger	1,831***	-2,826***	-1,189***	-0,462**	-0,174	-0,869**	-1,085***	
Llengua parlada a la infància (català)	0,287	0,354*	-0,065	0,040	0,507***	0,087	-0,077	
Pare o mare amb estudis secundaris	-0,577	0,110	0,332**	0,523***	0,618***	0,089	0,740***	
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,608	0,368	-0,210	-0,004	0,311	0,361*	-0,041
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	0,188	-0,203	-0,346**	-0,281*	0,335*	-0,020	-0,063
	Barcelona	0,050	0,241	-0,241	-0,376**	-0,428**	-0,188	-0,196
Constant	-0,264	0,624	0,242	-0,981	-0,876	-0,278	-0,846	

^a Categoria de referència: Treballant (inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La població jove no participativa, és a dir, la que no participa en cap de les accions de participació política individual analitzades, constitueix el 16% del total. L'indicador de no-participació fa referència a la gent jove que queda exclosa de qualsevol tipus de participació. Per això els factors que influeixen en aquesta situació (el nivell d'estudis, el lloc de naixement i la situació d'activitat) són determinants per explicar les desigualtats en la participació política. En primer lloc, el nivell educatiu mostra una influència negativa en aquest indicador, ja que com més alt és el nivell d'estudis, més es redueixen les probabilitats de no participar en cap acció participativa individual. En segon lloc, el fet d'haver nascut a l'estranger és una característica que augmenta clarament les probabilitats que la persona jove no participi. En tercer i darrer lloc, les persones joves estudiants i les que es troben en situació d'atur són més propenses a no dur a terme cap acció participativa de tipus individual. A l'anàlisi bivariànt ja s'ha fet palès que el fet d'estar treballant té un impacte positiu en la participació.

Els estudis, el lloc de naixement i la situació d'activitat també tenen influència sobre la participació electoral, a més de l'edat i la llengua d'origen. La gent jove amb estudis superiors i la que té el català com a llengua familiar d'origen mostren una propensió major a la participació mitjançant el vot. En canvi, el fet d'estar a l'atur i haver nascut a l'estranger són aspectes que intervenen negativament en la participació electoral. Com s'ha apuntat a l'anàlisi bivariante, es confirma que l'edat té un efecte negatiu en el vot durant la joventut.

L'anàlisi bivariante ha constatat que les dones participen més en formes de protesta, i la regressió confirma aquesta tendència. Alhora, el nivell d'estudis propi i dels progenitors afavoreixen la protesta política. En canvi, les variables que tenen un efecte negatiu en la participació en actes de protesta són l'edat –a més edat, menys participació en aquest tipus d'acció– i el fet d'haver nascut a l'estranger i estar estudiant en relació amb estar treballant o, especialment, amb combinar feina i estudis⁵. Finalment, les persones joves que resideixen en municipis mitjans també tenen menys tendència a participar en accions de protesta que les de municipis grans.

El consum polític, és a dir, el fet de comprar o deixar de comprar productes per motius polítics, ètics o mediambientals, està condicionat pel nivell educatiu propi i familiar i pel lloc de naixement. Al llarg del capítol s'ha anat advertint que la capacitat de despesa i, en conseqüència, de consum influeix en els nivells de consum polític de diferents grups. És per aquesta raó que la població jove de més edat i la que està treballant tendeix a utilitzar més aquesta forma de participació. Els resultats de la regressió apunten que el factor més determinant és la situació d'emancipació: quan la persona jove viu pel seu compte es fa responsable del que consumeix i és aleshores quan té més possibilitats d'introduir criteris polítics, ètics i mediambientals en la seva compra.

El contacte o col·laboració institucional, com ja s'ha observat a l'anàlisi bivariante, és un tipus d'acció participativa individual força influenciada per l'origen de la gent jove. Les persones joves que tenen el català com a llengua familiar d'origen i les estrangeres tenen més probabilitats de dur a terme col·laboracions institucionals o contacte amb la classe política. És destacable també que el nivell d'estudis familiar manté una influència forta, mentre que desapareix l'efecte dels estudis propis. Des del punt de vista de les transicions, la gent jove a l'atur mostra una propensió major a la participació o contacte institucional. En canvi, el fet d'estar estudiant i ser dona són factors que dificulten que les persones mantinguin aquest tipus de contacte directe amb les institucions públiques. A la vegada, la mida del municipi té efectes sobre la participació activa en el marc institucional del col·lectiu jove: als municipis mitjans la gent jove té més probabilitats d'establir contacte o col·laboració institucional, però a Barcelona les oportunitats es redueixen en aquest tipus de participació –en què la proximitat de la ciutadania als representants polítics i les institucions té un paper clau.

Quant a la participació expressiva, les variables que afavoreixen la participació de les persones joves en aquest tipus d'acció són el nivell d'estudis i el fet de residir en municipis de menys de 10.000 habitants. En canvi, les variables que frenen aquest tipus de participació

5 Com s'ha explicat, en el capítol 8 es posa de manifest que la diferència és especialment amb les persones que estudien i treballen alhora. Vegeu taules 8.2 i 8.3.

política individual són l'edat –a més edat, menys participació expressiva– i el fet d'estar estudiant respecte estar treballant o combinar feina i estudis i haver nascut a l'estranger.

El darrer indicador sobre participació individual, referit a la participació *online*, està influenciat positivament pel nivell d'estudis, tant de la família d'origen com propi. Així doncs, l'educació afavoreix que la població jove utilitzi les xarxes socials com a canal de participació. Per la seva banda, el fet d'haver nascut a l'estranger i estar en situació d'atur té un efecte negatiu sobre aquest tipus de participació.

Fins aquí s'ha comentat l'anàlisi de regressió des del punt de vista dels indicadors de participació. Tot seguit, i a mode de síntesi d'aquest apartat, és interessant analitzar de quina manera cadascuna de les variables independents influeix en el conjunt d'indicadors testats.

En l'anàlisi per sexe de l'apartat anterior ja s'apuntava que les dones tendeixen a participar més que els homes en formes extrainstitucionals, i menys en formes més institucionalitzades. Els resultats de les regressions confirmen una relació positiva entre el fet de ser dona i la protesta política, i una relació negativa amb el contacte i col·laboració institucional. Per tant, sembla que, efectivament, les dones joves incorporen en més mesura els canvis en les formes de participació detectades en el conjunt de la joventut.

Els resultats de la variable edat s'han d'interpretar amb cautela. L'anàlisi bivariàble ha fet palès que la relació entre la participació individual i l'edat durant la joventut no és lineal. De fet, en la majoria d'indicadors, el grup d'edat més participatiu és el de 20 a 24 anys. L'anàlisi de regressió, tal com està definida la variable edat, cospa tendències en una sola direcció, i això fa que els efectes en diferents sentits quedin contrarestats i la significació de la variable edat quedi infraestimada a la taula 7.22.

El nivell d'estudis és una de les variables amb un pes més important sobre les dinàmiques de participació política individual del col·lectiu jove. L'augment del nivell educatiu afavoreix que la gent jove participi més de manera individual, com passa en l'associacionisme o les actituds d'implicació política. De fet, a excepció del contacte o col·laboració institucional, en la resta d'accions participatives analitzades el nivell educatiu té una influència positiva.

Respecte la situació d'activitat, es confirma l'efecte positiu del fet d'estar treballant en diversos indicadors. Tal com s'ha advertit en l'anàlisi bivariàble, la relació negativa entre estar estudiant i la protesta política s'ha d'imputar, sobretot, al fet que la variable "treballant" inclou als i les joves que combinen feina i estudis que són, clarament, els més actius. D'altra banda, les persones joves en situació d'atur mostren menys predisposició a la participació tal com indiquen les variables de no participació, vot i participació *online*.

El fet d'haver-se emancipat tan sols influeix en el consum polític, com ja s'ha afirmat, un cop formada la llar pròpia. És en aquest moment que la presa de decisions sobre el consum recau sobre la persona jove, i això propicia que la població jove emancipada augmenti les seves opcions de realitzar aquest tipus d'acció d'influència respecte les persones joves no emancipades.

Pel que fa al paper de les variables d'origen, el fet d'haver nascut a l'estranger presenta una significació positiva amb les persones no participatives i negativa amb la resta. És a dir, que aquesta variable té un fort component explicatiu de la participació política individual de la gent jove. Només hi ha l'excepció del contacte o col·laboració institucional, l'únic indicador sobre participació individual que no està afectat pel fet de ser estranger. Així doncs, les persones joves nascudes fora de l'Estat tenen menys probabilitats de dur a terme pràctiques participatives d'incidència política de tipus individual. La llengua catalana com a llengua familiar d'origen és una altra característica que afavoreix la participació política del col·lectiu jove. Aquesta variable mostra una influència positiva en la participació electoral i el contacte institucional, és a dir, en els tipus de participació que s'orienten al sistema polític més formal. El nivell d'estudis dels progenitors és un altre indicador d'extracció familiar que contribueix a la participació de la gent jove. Les persones joves amb progenitors que han superat almenys els estudis secundaris augmenten les possibilitats de participar políticament de manera individual en alguna de les accions testades. El nivell educatiu familiar afavoreix la participació en accions o actes de protesta, el consum polític, el contacte o col·laboració institucional i la participació *online*.

Finalment, el fet de residir en municipis petits afavoreix la participació expressiva. Pel que fa als municipis mitjans, hi ha més contacte institucional però menys protesta i consum polític. Per la seva banda, la residència a Barcelona té un efecte negatiu sobre el consum polític i el contacte o col·laboració institucional.

7.7. Conclusions

En aquest capítol s'ha analitzat una gran diversitat d'accions, formes i vies de participació incloses a l'EPP. Aquest volum d'accions participatives permet obtenir una perspectiva àmplia de la participació política, que és imprescindible per analitzar les diferències en els comportaments participatius de les persones joves respecte altres grups d'edat. I és que, tal com s'ha observat al llarg de la publicació, la singularitat de la participació i la implicació política de la gent jove no té tant a veure amb el grau de participació, és a dir, amb el fet de si participa més o menys, sinó amb el tipus de participació, a saber, quines formes i vies utilitza. El fet de disposar d'un repertori ampli de formes de participació permet analitzar amb més precisió els diferents tipus d'acció política.

Pel que fa a les qüestions de volum, i des d'una mirada global, les dades han mostrat que el jove és el grup d'edat que més utilitza formes individuals de participació no electoral a Catalunya. Això contrasta amb els resultats del capítol anterior, on la població jove apareixia com el grup d'edat amb menys tendència a participar en entitats. Si s'afina una mica més, es constata que les accions en què la gent jove participa amb uns nivells més elevats són la participació en manifestacions, l'assistència a actes reivindicatius, el fet de lluir misatges i símbols polítics o reivindicatius, la participació en debats, la distribució de pamflets o recollida de signatures i la participació en actes il·legals de protesta. Totes aquestes accions tenen en comú que no usen canals del sistema polític institucional i que tenen un component expressiu important. En la tipologia de formes de participació presentada al capítol, de fet, és en la protesta política (legal i il·legal) i la participació expressiva on les per-

sones joves mostren nivells de participació superiors. Es tracta de formes de participació extrainstitucionals i de veu.

Les persones joves són també les que presenten un repertori més divers d'accions de participació, les que més recorren a les formes de participació més minoritàries i les que més combinen els seus repertoris. Aquest fenomen està relacionat amb l'expansió de l'objecte polític de les accions de participació: la mobilització no va dirigida únicament a exercir una influència en la classe governant i, encara que sigui així, no es fa exclusivament a través dels canals previstos per les institucions. Sembla que el col·lectiu més jove és el que ha incorporat millor aquesta obertura de l'objecte polític, tot usant formes de participació i expressió política més diverses. En aquest sentit, alguns estudis qualitius apunten que cada cop més la població jove s'implica socialment i políticament en qüestions més properes i quotidianes que comporten una innovació en les formes de participació (Manning, 2013; Bang, 2005).

Tanmateix, els resultats del capítol també assenyalen que la població jove tendeix a participar en menys grau en formes institucionals. Les persones joves participen menys que la mitjana a través del contacte polític i la col·laboració institucional, però allà on s'evidencia més la davallada és en la participació electoral. Els estudis de comportament electoral atribueixen l'abstencionisme juvenil a efectes de cicle vital (la gent més jove encara no ha adquirit totes les competències cíviques) o de generació (les generacions més joves estan menys interessades per la política de partits). Ara bé, l'anàlisi de la relació entre l'edat i el vot en el col·lectiu de joves ha donat uns resultats inesperats: la participació electoral de les persones més joves és més elevada que la de les de més edat (de 25 a 29 anys). La relació entre l'efecte de cicle de vida i el vot a Catalunya, doncs, sembla que no segueix un patró lineal simple i que no es pot explicar en termes d'una història d'incorporació successiva a la participació electoral.

L'EPP pregunta a les persones abstencionistes els motius pels quals van decidir no votar. En aquest sentit, és interessant destacar que la gent jove, comparativament amb altres grups d'edat, mostra una tendència major a explicar el seu abstencionisme pel fet que atorga menys importància a les eleccions que no pas com una forma de protesta contra el sistema. D'això es desprèn que la distància del col·lectiu jove amb la política electoral i de partits no es pot atribuir sempre a una postura crítica militant, sinó al fet que dona menys importància a la política institucional. L'anàlisi de la participació en les consultes sobiranistes també demostra que l'abstencionisme tampoc no es pot associar a una identificació menor amb el vot com a forma de participació, ja que els nivells de participació a les consultes són molt similars en tots els grups d'edat. En definitiva, sembla que allò que produeix desinterès és la política institucional i no la forma de participació.

Quant a la participació *online* s'ha posat de manifest que no constitueix un fenomen exclusivament juvenil, atès que tots els grups d'edat, excepte el de les persones més grans, utilitzen habitualment Internet, i molts ho fan també per participar o relacionar-se amb l'Administració. És cert que la població de 65 anys i més registra percentatges molt més baixos en l'ús d'Internet en general i per participar en concret. Per a la resta de grups d'edat, en canvi, els nivells de participació a través de la xarxa són força similars. La participació

online de la gent jove es diferencia de la dels altres grups d'edat, no pel volum sinó pel tipus, és a dir, per la manera d'utilitzar la xarxa per participar. El criteri de distinció segueix els mateixos patrons que la participació *offline*: les persones joves utilitzen més la xarxa per a formes de mobilització més directes i menys institucionals, mentre que les adultes solen usar-la en més grau per relacionar-se amb l'Administració.

En les desigualtats internes del col·lectiu jove a l'hora de participar, el nivell educatiu i l'origen social tornen a ser els factors que tenen més influència en la majoria d'accions analitzades. La gent jove amb un nivell educatiu més alt tendeix a participar més en totes les formes de participació, tant en les més institucionals (el vot) com en les que ho són menys (la protesta o la participació expressiva). Els estudis dels progenitors i la llengua parlada durant la infància també expliquen moltes d'aquestes diferències. D'altra banda, és especialment destacable l'impacte negatiu del fet d'haver nascut a l'estranger sobre la majoria d'indicadors: l'efecte del lloc de naixement en la participació individual és molt més important que en qualsevol dels altres aspectes estudiats a la publicació.

La situació d'activitat de les persones joves també afecta la participació individual. En el proper capítol s'aprofundeix en l'impacte específic del fet d'estar treballant i estudiant alhora. Aquest és un grup especialment actiu i això explica per què les anàlisis d'aquest capítol han mostrat, en termes generals, una influència negativa del fet d'estar estudiant exclusivament. L'anàlisi segons la situació d'activitat deixa molt clar l'efecte negatiu de l'atur sobre la participació, ja que les persones que es troben en situació d'atur presenten uns nivells de participació molt més baixos en gairebé tots els indicadors. Aquest fenomen és més evident en les accions de participació individual que en els altres aspectes de la relació amb l'esfera pública analitzats en aquesta publicació. L'atur, i sobretot el de llarga durada, té un efecte depressor sobre els individus que fa que redueixin la intensitat dels seus vincles socials, així com del seu activisme polític. Convé tenir en compte aquest aspecte en el moment actual, en què la meitat de la població activa de 16 a 24 anys es troba en situació d'atur.

Finalment, i com ja s'ha començat a veure en el cas del vot, els resultats del capítol apunten que la relació entre l'edat i la participació durant la joventut és complexa. De la mateixa manera que la participació en entitats no manté una relació lineal amb l'edat, tampoc no ho fa la participació individual. Durant la joventut es produeixen canvis i processos que tenen un impacte en sentits diferents en la participació. Durant els primers anys, els individus tendeixen a utilitzar formes de participació més formals i pautades, potser perquè la seva forma de participar encara està força condicionada per allò que la família i l'etapa escolar transmeten com a convenient. El grup d'edat de 20 a 24 anys és el que es mobilitza més intensament, i ho fa amb formes més rupturistes de protesta política. Després d'aquesta etapa, però, es produeix un cert retraïment en l'activisme, que es podria associar al fet que les persones joves comencen a disposar de menys temps a causa de la seva consolidació en les trajectòries laborals i la vida en parella.

8. PERFILS PARTICIPATIUS I INFLUÈNCIA DE LES ACTITUDS POLÍTIQUES I LA SOCIALITZACIÓ. UNA ANÀLISI TRANSVERSAL

Al llarg de la publicació s'ha analitzat la relació de la ciutadania amb l'esfera pública tot separant-ne diversos aspectes o dimensions: les actituds d'implicació política, els posicionaments i la ideologia, la participació en associacions i col·lectius, i les accions individuals de participació. El fet de separar els fenòmens socials en dimensions és un exercici analític necessari per tal d'ordenar l'estudi, però no respon a la realitat, ja que aquests aspectes de la relació de les persones amb l'àmbit públic mantenen un vincle estret. Les diverses característiques que expliquen la relació de la ciutadania amb l'esfera pública no es distribueixen aleatòriament entre els individus. Hi ha perfils de persones que tenen una forta implicació política subjectiva i que són més actius en entitats i mobilitzacions, mentre que n'hi ha de menys actius. De la mateixa manera, hi ha certes persones amb actituds determinades que tendeixen a participar a través d'unes formes que d'altres no solen utilitzar. En aquest capítol s'analitzen conjuntament les variables d'actituds, posicionament, associacionisme i participació individual per obtenir una imatge més global de les diferents formes de relació de la ciutadania amb l'esfera pública.

La relació entre aquestes diverses dimensions, que fins aquí s'han analitzat per separat, són extremadament complexes. Les actituds d'implicació poden explicar les motivacions dels individus per col·laborar amb entitats, assistir a manifestacions o anar a votar; el posicionament també té influències sobre la propensió a participar o a fer-ho d'una certa manera, però és que el fet de participar també pot despertar actituds polítiques determinades. Un altre element de complexitat dels vincles entre aquestes dimensions és la relació entre l'associacionisme i la participació individual. El fet de col·laborar amb entitats, col·lectius o moviments és un factor que afavoreix la implicació en mobilitzacions més enllà d'una entitat, però l'efecte també pot anar en l'altra direcció: una persona que comenci a participar molt activament en accions de tipus individual és molt probable que acabi trobant un espai de participació més estable.

La literatura sobre participació política ha dedicat molts esforços a desgranar aquesta complexitat. En aquest capítol no es pretén realitzar una anàlisi exhaustiva de la relació entre les actituds i els comportaments participatius o entre l'associacionisme i l'activisme individual que permeti determinar amb precisió els mecanismes causals d'aquestes relacions. L'EPP facilita aquest tipus d'anàlisi i forma part de l'agenda de recerca que deixa oberta la publicació. El que es fa en aquest capítol és posar de manifest el vincle entre les diferents dimensions de la relació de les persones joves amb l'esfera pública.

Aquest exercici permet donar un cop d'ull a algunes preguntes o debats als quals només es pot respondre empíricament amb anàlisis que relacionin diverses dimensions de les actituds i els comportaments participatius. Per exemple, quin és l'impacte de la implicació política en les diferents formes de participació? Hi ha diferències en funció de si les actituds s'orienten més o menys a la política institucional? La gent jove d'ideologies diferents participa de la mateixa manera? Quina relació s'estableix entre les formes de participació individual i l'associacionisme?

Per tal d'abordar aquests debats, el capítol comença elaborant una tipologia de participació a partir dels comportaments participatius i associatius de les persones joves enquestades. La tipologia permet constatar que els diversos indicadors de participació que s'han analitzat en els capítols 6 i 7 per separat es relacionen entre si. El procediment consisteix a configurar grups de joves en funció d'aquestes variables, que donen una imatge de les diferents aproximacions a l'esfera pública. L'elaboració d'una tipologia de participació és també el punt de partida per analitzar l'impacte de les actituds d'implicació i el posicionament quant a la participació. En aquest cas, a través de diversos models de regressió, s'estudia com les actituds polítiques afavoreixen la pertinença a un o un altre grup de participació. Finalment, el capítol incorpora una anàlisi breu de la influència de l'etapa educativa i la família, com a agents de socialització, sobre els hàbits participatius que adopta la població jove.

8.1. Tipus de joves en funció de la participació i l'associacionisme

Una primera manera d'obtenir una imatge de la interacció dels indicadors de participació i associacionisme que s'han analitzat per separat és crear grups de joves en funció de tots els indicadors. En aquest apartat es presenta una tipologia de joves d'acord amb la seva participació en entitats i col·lectius i els seus repertoris individuals de participació, elaborada a partir d'una anàlisi de conglomerats que agrupa els individus segons les similituds i diferències respecte un conjunt de variables.

Per construir aquests grups, en primer lloc s'han introduït dues variables relatives a la participació associativa:

- Participació o col·laboració en alguna entitat o col·lectiu
- Responsable o organitzador/a d'una entitat o col·lectiu

En segon lloc, s'han incorporat les variables de la tipologia de participació individual del capítol anterior:

- Participació a les eleccions al Parlament de 2010
- Contacte polític i col·laboració institucional (inclou el contacte amb la classe política i l'organització d'alguna activitat d'interès local amb l'ajuntament)
- Consum polític (inclou la compra o boicot de productes per raons polítiques, ètiques o mediambientals)
- Protesta política (inclou l'assistència a manifestacions i la signatura de peticions)
- Protesta il·legal (per exemple, tallar el trànsit, ocupar un edifici, fer pintades, encadenar-se, etc.)
- Participació expressiva (lluir insígnies o missatges amb contingut polític o reivindicatiu)

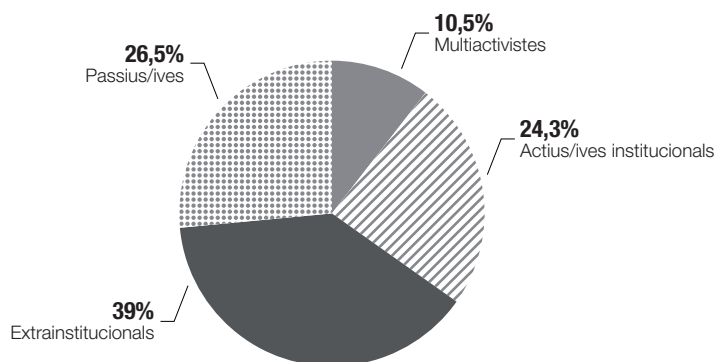
Per últim, s'han afegit dues variables relatives a la participació a través d'Internet i en experiències de participació ciutadana:

- Participació *online*
- Participació ciutadana

Totes les variables introduïdes són dicotòmiques, i el que mostren els resultats és el fet d'haver dut a terme aquestes accions. L'única excepció n'és la participació electoral, que té tres valors: haver votat, haver-se abstingut o no haver pogut votar per no tenir l'edat mínima o ser de nacionalitat estrangera.

L'anàlisi de conglomerats, per tant, agrupa els individus que tenen comportaments similars en totes aquestes variables, tot creant grups al màxim d'homogenis internament amb l'objectiu de diferenciar-los de la resta. Com que l'anàlisi de conglomerats permet seleccionar el nombre de grups resultants, s'ha optat per una tipologia reduïda, atès que en aquest capítol els grups s'utilitzen per analitzar la influència de diferents variables sobre el comportament polític, i una tipologia més àmplia hauria complicat massa els resultats. El gràfic 8.1 mostra els resultats en quatre grups que, per les característiques que es descriuen més endavant, s'han anomenat *multiactivistes*, *actius/ives institucionals*, *extrainstitucionals* i *passius/ives*.

GRÀFIC 8.1. Tipus de joves (de 15 a 29 anys) en funció de la participació. Catalunya, 2011. Percentatge

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Fins i tot abans de conèixer la descripció dels diferents grups, els noms atribuïts ja aporten informació sobre com es distribueix la participació entre les persones joves catalanes. El grup menys nombrós correspon a un perfil de gent jove molt activa en les diverses formes de participació, el que lidera mobilitzacions i entitats. A l'altre extrem se situa el grup de les persones joves passives, que mostren una apatia considerable en els seus comportaments participatius (representen 1 de cada 4 joves).

A continuació es descriu cadascun dels grups de l'anàlisi i se'n desgrana la composició. Per fer-ho s'utilitzen dos tipus de resultats: d'una banda, per a cada grup es presenten els valors i el pes de les variables incloses a l'anàlisi; de l'altra, a la taula 8.2 es mostra la composició dels grups creuant-los en les variables principals de perfil i situació social. D'aquesta manera, a part de veure les característiques del grup pel que fa a la participació, s'hi afegeix també la composició social.

1. Multiactivistes. Es tracta del grup més reduït (10,5% de la població jove), però el que es mostra clarament més actiu en gairebé totes les variables de participació de l'anàlisi. A les taules que descriuen les característiques de cada grup, les variables estan ordenades en funció de la importància a l'hora de definir el grup: en el cas de les persones multiactivistes, l'element més rellevant és que són responsables o organitzadores d'entitats o col·lectius (el 99,1% dels individus del grup). De fet, pràcticament tota la gent jove amb responsabilitats dins d'entitats forma part d'aquest grup de joves molt actius/ives. La variable següent més determinant és la col·laboració amb entitats: totes les persones joves d'aquest grup col·laboren amb associacions o col·lectius.

TAULA 8.1a. Característiques de participació del grup de joves multiactivistes. Catalunya, 2011

Multiactivistes 10,5% (N=112)	N	% de la variable ¹	% del grup ²	Pes ³	Sig ⁴
Responsable / organitzador/a entitat	111	94,9	99,1	9,05	*
Participació en entitats	112	23,1	100,0	2,20	*
Contacte polític i col·laboració institucional	78	24,8	69,6	2,36	*
Participació ciutadana	35	32,7	31,3	3,12	*
Protesta política	98	16,3	87,5	1,55	*
Consum polític	86	17,2	76,8	1,64	*
Participació expressiva	51	21,0	45,5	2,00	*
Va votar	86	15,1	76,8	1,44	
Vot					*
Es va abstenir	14	5,2	12,5	0,50	
No podia votar	12	5,2	10,7	0,49	
Participació <i>online</i>	107	12,5	95,5	1,19	*
Protesta il·legal	25	21,0	22,3	2,00	

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

1 Percentatge d'individus amb l'atribut de la variable en aquest grup respecte el total d'individus amb l'atribut.

2 Percentatge d'individus amb l'atribut de la variable respecte el total del grup.

3 Ràtio del percentatge d'individus amb l'atribut al conglomerat respecte el percentatge total d'individus amb l'atribut. Quan la ràtio és igual a 1 significa que el pes de la variable al conglomerat és el mateix que al total de la població; quan està per sota d'1 significa que és menor, i quan està per sobre d'1, major.

4 * Significa que la variable és significativa per a un nivell de confiança del 95% (amb una prova de Chi-quadrat).

Ara bé, a banda de ser el grup més implicat en entitats, també és el que registra els nivells més alts d'activisme en gairebé totes les altres formes de participació. Aquest primer resultat assenyala el vincle que s'estableix entre les estructures de participació col·lectiva i la mobilització més individual. De les variables de participació més individual, les que diferencien aquest grup de la resta són les de naturalesa més institucional, com ara el contacte i col·laboració institucional o la participació en experiències de participació ciutadana. Malgrat això, la gent jove multiactivista també és molt activa en formes de protesta, de consum polític o de participació expressiva. Pel que fa a la participació electoral, és el grup que més va anar a votar a les eleccions al Parlament: ho va fer el 76,8%.

La taula 8.2, que es presenta més endavant, aporta informació addicional sobre el perfil de la població jove que compon el grup de multiactivistes: en concret, sembla que entre les persones més actives hi ha una sobrerrepresentació de les dones joves, ja que el 57,7% del grup ho són. Les variables d'edat i transició (situació d'activitat i emancipació) dibuixen una situació de cicle vital determinada: per una banda, és el grup amb una presència major de joves més grans (la franja de 25 a 29 anys constitueix el 54,2%); per l'altra, és el grup en què hi ha més gent jove emancipada (el 32,8% front al 25% de mitjana). Sembla, doncs, que es tracta de les persones joves més grans i que es troben en una situació més avançada quant a les transicions juvenils.

En els dos darrers capítols, els resultats segons la situació d'activitat mostraven una influència positiva del fet d'estar treballant sobre diversos indicadors de participació. Com ja s'ha advertit, a la població jove que es considera que està treballant s'ha inclòs també la que treballa i estudia simultàniament, i podria ser que aquesta tingués un comportament específic pel que fa a la participació. És per això que en aquest capítol transversal s'ha volgut distingir entre les persones joves que només treballen i les que combinen feina i estudis. Els resultats per a les persones joves multiactivistes indiquen clarament que el grup més actiu és el de les que estudien i treballen, amb una representació del 28,4% front al 19,7% de mitjana. La gent jove que combina feina i estudis és, habitualment, la que es troba en l'última fase de l'etapa educativa, de manera que en aquest grup hi ha moltes persones que estudien a la universitat –un espai facilitador de la mobilització (Caínzos, 2006)–. Per contra, les persones joves que només estudien són les més infrarepresentades en el grup.

Al llarg de l'informe s'ha constatat la importància de les variables de nivell educatiu a l'hora d'afavorir la participació. En aquest grup, que és el que presenta els nivells més elevats d'activisme, es confirma la relació positiva amb el nivell d'instrucció, ja que és el col·lectiu amb més joves amb estudis superiors (34,4%). Tanmateix, la dada està influenciada pel fet que hi ha més joves grans que han tingut temps de completar estudis de més nivell. Els estudis dels progenitors de les persones d'aquest grup també són superiors a la mitjana. I pel que fa a la llengua d'origen, és el grup en què hi ha més joves que tenen el català com a llengua familiar (el 48,1%, mentre que la mitjana és del 35,3%).

2. Actius/ives institucionals. La gent jove que forma part d'aquest grup (el 24,3% del total) es caracteritza per ser activa, sobretot, en les formes de participació que impliquen una relació amb les institucions. La taula 8.1b mostra que els dos aspectes que més

diferencien aquest col·lectiu són el seu nivell alt de contacte amb la classe política i col·laboració institucional (el 91,2% de joves del grup manifesta haver dut a terme alguna d'aquestes accions en l'últim any), i la seva predisposició a intervenir en experiències de participació ciutadana (el 61,7% d'individus analitzats que han participat en aquest tipus de processos forma part del grup). En canvi, i a diferència del grup de multiactivistes, les persones actives institucionals no tenen responsabilitats en entitats i col·lectius, tot i que moltes (el 56,9%) hi tenen algun tipus de col·laboració associativa. Malgrat que no és allò que més el defineix, aquest grup de gent jove també registra nivells més alts que la mitjana de participació en accions no institucionals, com ara la protesta política o el consum polític. Quant a la participació electoral, és el grup amb un percentatge més elevat d'individus que no van poder votar a les eleccions al Parlament de 2010 (26,9%), encara que el nivell de participació electoral es manté lleugerament per sobre de la mitjana i el nivell d'absentacionisme és baix. Aquestes dades apunten que, tal com es veurà, es tracta d'un grup especialment jove, en què hi ha molts individus que no tenien l'edat mínima de vot però que tenen vocació de participar a les eleccions.

TAULA 8.1b. Característiques de participació del grup de joves actius/ives institucionals. Catalunya, 2011

Actius/ives institucionals 24,3% (N=260)	N	% de la variable	% del grup	Pes	Sig
Contacte polític i col·laboració institucional	237	75,2	91,2	3,09	*
Participació ciutadana	66	61,7	25,4	2,53	*
Responsable / organitzador/a entitat	0	0,0	0,0	0,00	*
Consum polític	160	32,0	61,5	1,31	*
Protesta política	183	30,4	70,4	1,25	*
Participació <i>online</i>	234	27,3	90,0	1,12	*
Participació en entitats	148	30,5	56,9	1,25	*
Va votar	148	26,1	56,9	1,07	
Vot					*
Es va abstenir	42	15,7	16,2	0,65	
No podia votar	70	30,0	26,9	1,23	
Participació expressiva	70	28,8	26,9	1,18	
Protesta il·legal	34	28,6	13,1	1,17	

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En aquest cas s'observa més presència d'homes que de dones (57,8% per 42,2%). També, a diferència del grup de multiactivistes, registra una presència major de persones de la franja d'edat més jove (el 32% tenen entre 15 i 29 anys). Això fa que sigui el grup amb més presència de persones estudiants, tant de les que només estudien (43,4%) com de les que combinen estudis i feina (23%). El fet que els individus del grup siguin més joves també afavoreix que hi hagi més presència de joves no emancipats (el 78,3% viu a la casa familiar). Tot i que l'anàlisi multivariable acabarà de confirmar-ho, l'edat sembla el motiu pel qual les persones joves d'aquest grup presenten un nivell educatiu més baix de la mitjana

de la població, ja que el 37,2% de les persones actives institucionals només han completat l'educació obligatòria. Ara bé, és molt probable que moltes estiguin encara estudiant, perquè ja s'ha vist que gairebé la meitat dels individus del grup està cursant estudis.

TAULA 8.2. Perfil i situació social dels grups de joves en funció de la participació. Catalunya, 2011. Percentatge

Variable	Categoria	Perfil de joves				Total
		Multiacti- vistes	Actius/ ives insti- tucionals	Extrainsti- tucionals	Passius/ ives	
Sexe	Home	42,3	57,8	46,4	60,4	52,2
	Dona	57,7	42,2	53,6	39,6	47,8
Grup d'edat	De 15 a 19 anys	14,3	32,0	23,0	27,5	25,3
	De 20 a 24 anys	31,5	29,3	33,2	29,6	31,2
	De 25 a 29 anys	54,2	38,7	43,8	42,8	43,5
Nivell d'estudis	Estudis obligatoris	18,1	37,2	26,0	40,9	31,5
	Estudis mitjans	47,5	47,0	47,3	47,4	47,3
	Estudis superiors	34,4	15,8	26,7	11,7	21,2
Situació d'activitat	Estudiant	28,0	43,4	39,2	43,7	40,1
	Estudiant i treballant	28,4	23,0	21,2	10,8	19,7
	Treballant	32,8	21,6	31,7	31,8	29,5
Emancipació	A l'atur	10,8	12,0	7,9	13,8	10,7
	No emancipat/ada	67,2	78,3	74,4	76,2	75,0
	Emancipat/ada	32,8	21,7	25,6	23,8	25,0
Nivell d'estudis del pare i la mare	Primaris o inferiors	17,0	16,4	22,1	29,2	22,0
	Secundaris o superiors	83,0	83,6	77,9	70,8	78,0
Llengua familiar	Castellà i altres	51,9	55,7	70,2	69,5	64,7
	Català	48,1	44,3	29,8	30,5	35,3
Lloc de naixement	A l'Estat	93,6	92,5	94,5	84,4	91,3
	A l'estranger	6,4	7,5	5,5	15,6	8,7
Grandària del municipi	Menys de 10.000 hab.	17,1	24,2	14,4	16,1	17,4
	De 10.001 a 50.000 hab.	28,3	34,3	21,1	30,6	27,3
	Més de 50.000 hab.	40,2	27,7	39,1	31,2	34,6
	Barcelona	14,4	13,8	25,4	22,2	20,7

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

En relació amb les variables d'origen social, cal destacar que es tracta del grup de joves que té progenitors amb un nivell educatiu més alt: el 83,6% han assolit l'educació secundària o superior. Tal com succeïa en el grup anterior, hi està sobrerrepresentada la gent jove que té el català com a llengua familiar d'origen. Finalment, és interessant subratllar que en aquest cas es detecten diferències significatives pel que fa a la grandària del municipi,

atès que les persones actives institucionals tendeixen a viure en municipis petits, de fins a 50.000 habitants. Els municipis de dimensions reduïdes semblen afavorir un tipus de participació que es caracteritza per un contacte major amb les administracions més properes a la ciutadania.

3. Extrainstitucionals. El grup anomenat *extrainstitucional* és el que aglutina el nombre més alt de joves (38,7%) i es caracteritza per una combinació d'absència de participació en algunes formes i un ús elevat d'altres formes de participació. En concret, les persones extrainstitucionals no utilitzen accions de participació de tipus institucional, ja que, per exemple, cap dels individus inclosos al grup no ha contactat amb la classe política ni ha col·laborat amb institucions per organitzar actes d'interès. El nivell de col·laboració en experiències de participació ciutadana també hi és gairebé inexistent. En canvi, registra un dels nivells més alts de protesta política, fins al punt que el 77,7% de la gent jove del grup manifesta haver participat en alguna acció de protesta el darrer any. També són persones significativament actives en el consum polític, la participació a través d'Internet o la participació expressiva. Pel que fa a la participació en entitats, no hi ha cap persona responsable o organitzadora en aquest grup, i, tot i que en un grau no destacable, la col·laboració en entitats i col·lectius està lleugerament per sota de la mitjana (el 39,2% manifesta col·laborar amb alguna entitat). En aquest cas, la participació electoral no presenta diferències respecte la mitjana de la població.

TAULA 8.1c. Característiques de participació del grup de joves extrainstitucionals. Catalunya, 2011

Extraintitucionals 38,7% (N=413)	N	% de la variable	% del grup	Pes	Sig
Contacte polític i col·laboració institucional	0	0,0	0,0	0,00	*
Protesta política	321	53,3	77,7	1,38	*
Responsable / organitzador/a entitat	0	0,0	0,0	0,00	*
Participació ciutadana	1	0,9	0,2	0,02	*
Consum polític	245	49,0	59,3	1,27	*
Participació <i>online</i>	365	42,6	88,4	1,10	*
Participació expressiva	122	50,2	29,5	1,30	*
Participació en entitats	162	33,4	39,2	0,86	
Protesta il·legal	59	49,6	14,3	1,28	
Va votar	228	40,1	55,2	1,04	
Vot					
Es va abstenir	109	40,8	26,4	1,06	
No podia votar	76	32,6	18,4	0,84	

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Així doncs, el grup de persones joves més nombrós es caracteritza per no mostrar gaire interès per les formes de participació més institucionals (com ara el contacte i la col·laboració institucional o la participació ciutadana). Malgrat observar-s'hi un cert nivell de col·laboració en entitats, tampoc no sembla que sigui una de les formes preferides per

canalitzar la participació. En canvi, és un grup que es mostra molt actiu en les formes de participació extrainstitucionals i més individuals.

El fet de constituir el grup més nombrós fa que les característiques de perfil i situació de les persones joves extrainstitucionals siguin força semblants, en general, a la mitjana de la població. Ara bé, s'hi registra una presència lleugerament superior de dones que d'homes (53,6% front al 46,4%). Quant a l'estructura d'edats, tot i que el grup segueix força la del conjunt de la població, hi ha una certa sobrerrepresentació de la franja intermèdia de 20 a 24 anys. La dada, de fet, coincideix amb els resultats del capítol 7, on s'ha posat de manifest que aquest grup d'edat és especialment actiu en formes de participació no institucionals. En referència als estudis, el nivell educatiu de la gent jove que forma part d'aquest grup és una mica superior a la mitjana de la població, però no hi ha diferències en el nivell d'estudis dels progenitors.

El que sí que és destacable és que constitueix el grup en què hi ha menys presència de joves amb el català com a llengua familiar (29,8%) i menys persones joves nascudes a l'estranger (5,5%). Aquestes dades fan pensar que hi ha una presència elevada de joves amb famílies d'origen castellanoparlants. Finalment, i a la inversa que en el grup de persones actives institucionals, aquest col·lectiu registra una presència major de joves que viuen en municipis grans.

4. Passius/ives. Es tracta del grup que es mostra menys actiu en totes les formes de participació incloses a l'anàlisi i agrupa el 26,5% de les persones joves. De fet, es pot afirmar que són joves que no tenen cap comportament participatiu: cap dels individus manifesta haver dut a terme accions de protesta, contacte polític o col·laboració institucional ni participació expressiva. I pràcticament cap tampoc no ha realitzat accions de protesta il·legal, consum polític ni participació ciutadana. Pel que fa a la participació en entitats, el nombre de joves del grup que té una responsabilitat en associacions o col·lectius també és molt baix: 2,1%. Sí que hi ha, però, un 22,3% d'individus que declaren tenir algun tipus de col·laboració amb alguna entitat –tanmateix, val a dir que és el percentatge més baix de tots els grups i representa menys de la meitat de la mitjana de la població jove–. L'indicador que presenta un nivell més elevat és el de la participació *online*, ja que més de la meitat de les persones del grup ha fet una acció a través d'Internet de relació amb l'esfera pública. Tanmateix, cal recordar que l'indicador inclou accions d'intensitat molt baixa, com pot ser rebre una convocatòria de mobilització via Internet o buscar informació a la xarxa relacionada amb l'Administració. Per acabar, és el grup amb una participació electoral més baixa: gairebé hi ha el mateix nombre de joves que manifesten haver votat com haver-se abstingut (37,5% i 36%, respectivament). També es detecta un volum important de joves que no tenien dret a votar a les eleccions de 2010.

La taula 8.2 mostra el perfil social de la població jove més passiva. En destaca, d'entrada, que es tracta del grup en què les diferències entre sexes són més notables, atès que els homes joves hi són presents en més de 20 punts que les dones (60,4% front al 39,6%). El resultat coincideix amb el que s'ha anat apuntant als capítols transversals, és a dir, que les dones joves registren nivells de participació més elevats que els homes. Pel que fa a l'edat, no hi ha cap grup amb una sobrerrepresentació clara, de manera que sembla que

la passivitat participativa no s'associa a cap etapa de la joventut en especial. És cert que quan en altres capítols s'han analitzat diferents comportaments participatius per separat han aparegut diferències significatives quant a l'edat, però, d'acord amb la tipologia, les diferències corresponien més aviat al tipus de participació, perquè quan es té en compte el conjunt de formes de participació, aquestes desapareixen.

TAULA 8.1d. Característiques de participació del grup de joves passius/ives. Catalunya, 2011

Passius/ives 26,5% (N=283)	N	% de la variable	% del grup	Pes	Sig
Protesta política	0	0,0	0,0	0,00	*
Consum polític	9	1,8	3,2	0,07	*
Participació <i>online</i>	151	17,6	53,4	0,66	*
Contacte polític i col·laboració institucional	0	0,0	0,0	0,00	*
Participació expressiva	0	0,0	0,0	0,00	*
Participació en entitats	63	13,0	22,3	0,49	*
Protesta il·legal	1	0,8	0,4	0,03	*
Va votar	106	18,7	37,5	0,70	
Vot					
Es va abstenir	102	38,2	36,0	1,44	*
No podia votar	75	32,2	26,5	1,21	
Responsable / organitzador/a entitat	6	5,1	2,1	0,19	*
Participació ciutadana	5	4,7	1,8	0,18	*

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Els resultats segons la situació d'activitat semblen assenyalar, tal com s'ha vist per a les persones multiactivistes, que la gent jove que combina feina i estudis és també la que més participa. En aquest cas s'observa que en el grup de persones passives, la gent jove que està estudiant i treballant està infrarepresentada.

Els resultats tornen a apuntar els factors que, al llarg de l'estudi, han aparegut com més rellevants a l'hora d'explicar quin és el perfil de joves que menys participa. En aquest sentit, les persones joves amb un nivell d'estudis inferior o que tenen progenitors amb un nivell d'instrucció més baix estan sobrerrepresentades en el grup de persones passives. També és destacable la presència, superior a la mitjana, de persones en situació d'atur, que té un efecte depressor sobre la participació. Pel que fa a l'origen, la gent que té el castellà o altres llengües com a llengua familiar d'origen també és més nombrosa en aquest grup que, a la vegada, és el que registra una presència major de joves que han nascut a l'estranger.

L'anàlisi de conglomerats serveix per detectar aspectes generals de la relació de les persones joves amb l'esfera pública. Alguns ja han anat apareixent en els capítols sectorials i d'altres només es poden observar amb la interacció de les variables introduïdes.

Entre els aspectes que són fruit de la relació entre indicadors diferents hi ha els vincles entre la participació associativa i les formes de participació individual. La construcció de la tipologia de joves en funció de la seva participació a través de l'anàlisi de conglomerats ha fet palesa la relació estreta que s'estableix entre la participació en entitats i les formes de participació de naturalesa més individual. La gent jove que presenta una participació més intensa en entitats i col·lectius és també la més activa en formes de participació individual. El grup de multiactivistes, format per joves que tenen un grau alt d'implicació en alguna entitat, és el que registra els nivells més elevats de participació en pràcticament tots els indicadors. Sembla, per tant, que les persones joves més mobilitzades utilitzen indistintament formes més estables –com la pertinença activa a una entitat– i formes més esporàdiques i espontànies de participació. Així doncs, en certa manera, la participació associativa i la participació individual funcionen com vasos comunicants. D'una banda, una persona activa en un col·lectiu o entitat sol estar més informada i en contacte amb mobilitzacions que comporten accions de participació individual, tant si es duen a terme amb l'entitat com sense. De l'altra, una persona que participa a títol individual molt intensament en mobilitzacions té molts números per acabar vehiculant aquesta participació a través d'un col·lectiu o entitat que aglutina persones amb interessos similars.

La relació entre la participació individual i la participació a través d'entitats es posa de manifest de manera especial en el grup de les persones multiactivistes, però també en els altres grups de joves. Les persones activistes institucionals, que en termes de volum de participació constitueixen el segon grup més actiu, tendeixen a participar més en entitats que la mitjana de la població. En canvi, la gent jove del grup passiu mostra un nivell de col·laboració amb entitats molt més baix (menys de la meitat) que la mitjana de joves.

Malgrat que el vincle entre associacionisme i activisme individual es produeix en totes les formes de participació, els resultats de l'anàlisi de conglomerats constaten que és més intens en les formes de participació institucional. La participació extrainstitucional està força estesa entre els tres primers grups de joves, però les formes de participació institucional registren nivells superior a la mitjana en els grups en què l'associacionisme també és més present (en el grup de les persones multiactivistes i les actives institucionals). La gent jove d'aquests grups –que es caracteritza per uns nivells elevats d'associacionisme– és la que més participa en contacte polític i col·laboració institucional, o en processos de participació ciutadana. De fet, la participació en aquestes formes per part de les persones dels altres grups (extrainstitucionals i passives) és gairebé nul·la. En aquest sentit, l'estabilitat en la participació que comporta l'associacionisme facilita la relació amb les institucions, que habitualment busquen interlocutors permanents i coneguts.

Els resultats també revelen que la participació extrainstitucional, de caràcter més puntual i espontani, és la que està més estesa entre els diversos grups de joves que surten de l'anàlisi de conglomerats. Entre les persones multiactivistes, les formes extrainstitucionals de participació registren nivells molt alts, així com en la resta d'accions. En el cas de les actives institucionals, la participació extrainstitucional no hi és tan present però té uns nivells superiors a la mitjana de la població en la protesta i el consum polític. El tercer grup, que s'ha anomenat justament dels i les extrainstitucionals, té la peculiaritat de registrar uns

nivells nuls de participació institucional, però elevats en les accions extrainstitucionals. Per tant, aquestes formes de participació estan presents en tres dels quatre grups que formen la tipologia. Fins i tot hi ha joves que, malgrat presentar nivells d'associacionisme i participació institucional baixos, són actius en formes extrainstitucionals. Aquests resultats van en la línia del que s'ha denominat *normalització de la protesta* (Dalton, 2002; Ferrer i Fraile, 2007; Jiménez, 2011): les formes extrainstitucionals de participació estan tan esteses entre diferents perfils de població que ja no es poden considerar –com feien els estudis clàssics dels anys setanta– formes no convencionals o no ortodoxes de participació (Marsh, 1977; Barnes i Kaase, 1979).

Una altra mena de conclusions que es poden extreure de l'anàlisi fan referència a les variables introduïdes que han tingut menys pes en la configuració dels grups de joves en funció de la participació, entre les quals destaca la participació electoral. Si bé és cert que la variable del vot presenta diferències en funció del grup de joves (es comptabilitzen més abstencionistes entre les persones passives i menys entre les multiactivistes), en cap cas no és una variable massa rellevant en la formació dels grups. El vot és una de les formes de participació més estesa i menys costosa, de manera que té menys capacitat de discriminar grups de persones. Succeeix el mateix amb la participació *online*, que, tal com està formulada, inclou moltes pràctiques diferents de participació i relació amb l'Administració a través d'Internet. Com s'ha vist al capítol 7, la participació *online* repeteix força els patrons de la participació *offline* i per això no contribueix massa a diferenciar grups de joves que ja estan caracteritzats per altres variables.

La taula 8.2 mostra el perfil social de cadascun dels grups i comença a donar pistes sobre la relació d'algunes variables amb el fet de pertànyer a un grup o un altre. A la taula següent es presenta una anàlisi de regressió per a cada grup de la tipologia amb les variables independents analitzades al llarg de l'estudi.

Els resultats dels capítols anteriors han anat assenyalant que les dones joves tendeixen a ser més actives que els homes, especialment en les formes de participació extrainstitucional. Les dades de la taula 8.3 confirmen aquesta dada, ja que el fet de ser dona influeix positivament en la pertinença al grup d'extrainstitucionals, però ho fa negativament en el grup de persones passives i el d'actives institucionals.

La descripció dels grups ha revelat que presenten diferències en funció de l'edat, tot i que a les anàlisis de regressió la variable edat no apareix com a significativa en cap dels grups. Ara bé, la situació d'activitat –que està molt vinculada a l'edat– sí que apareix com una variable influent en diversos grups. Sembla, doncs, que allò que realment influeix en el fet de pertànyer a un grup o un altre no és tant l'edat *per se* com el fet d'estar en un o un altre moment de la transició escola-treball.

Cal destacar els resultats de les anàlisis de regressió que apareixen a la taula 8.3 respecte la influència de la situació d'activitat sobre la participació política, atès que matisen les dades que s'han apuntat als capítols sobre associacionisme i participació individual. En aquests capítols, la variable "treballant" presentava un cert efecte positiu sobre la participació, però s'hi incloïen tant les persones joves que només treballen com les que combinen

la feina amb els estudis. Així doncs, per tal d'observar amb més precisió quin és l'efecte real de les diferents situacions, s'ha incorporat una variable específica per a la gent jove que combina estudis i feina. I, precisament, és la que presenta un efecte més clar sobre els perfils de participació: en concret, el fet d'estudiar i treballar alhora incrementa les probabilitats de formar part del grup de persones multiactivistes, mentre que redueix les de fer-ho al grup de passives, és a dir, que té un efecte positiu sobre l'activisme. Les persones joves que estudien i treballen simultàniament són les que, habitualment, es troben en l'última fase de la seva etapa d'estudis –moltes són a la universitat–. Aquests resultats, per tant, van en la línia de diversos estudis que indiquen l'efecte mobilitzador de l'entorn universitari (Caínzos, 2006; González, 2007).

TAULA 8.3. Models de regressió logística dels grups de joves (de 15 a 29 anys) en funció de la participació. Catalunya, 2011

Variable	Perfil de joves				
	Multiactivistes	Actius/ives institucionals	Extrainstitucionals	Passius/ives	
Sexe (dona)	0,298	-0,282 *	0,299 **	-0,286 *	
Edat	0,038	0,003	-0,016	0,003	
Nivell d'estudis	0,152 ***	-0,095 **	0,103 ***	-0,137 ***	
Situació ^a	Estudiant i treballant	0,620 **	0,345	-0,023	-0,761 ***
	Treballant	0,257	-0,353	0,164	-0,077
	A l'atur	0,394	0,331	-0,404	-0,088
Emancipat/ada	0,153	-0,044	0,106	-0,203	
Nascut/uda a l'estranger	-0,200	-0,475	-0,817 ***	1,274 ***	
Llengua parlada a la infància (català)	0,503 **	0,401 **	-0,587 ***	0,030	
Pare o mare amb estudis secundaris	0,314	0,499 **	-0,038	-0,510 ***	
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,349	0,611 ***	-0,393 *	0,076
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,171	0,553 ***	-0,584 ***	0,277
	Barcelona	-0,795 **	-0,362	0,181	0,429 **
Constant	-4,821 ***	-1,184 **	-0,491	0,241	
<i>R² Nagelkerke</i>	0,091	0,094	0,087	0,107	

^a Categoria de referència: Estudiant

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

D'altra banda, es confirma que el nivell d'estudis és una de les variables amb més pes per explicar els comportaments participatius. Tanmateix, els resultats de la taula 8.3 presenten una sorpresa: la influència dels estudis és l'esperada en el grup de les persones multiactivistes i extrainstitucionals (com més estudis es tenen, més són les probabilitats de

formar-ne part) i les passives (com menys estudis es tenen, més són les probabilitats de formar-ne part), però les dades assenyalen que té una influència negativa sobre la pertinença al grup de persones actives institucionals. Podria ser que aquest resultat estigués influït per l'estructura d'edats, ja que en les persones actives institucionals predominen les més joves, que tenen menys estudis completats perquè no han tingut temps d'acabar-los. Però també es pot trobar una raó substantiva, ja que les persones actives institucionals tenen moltes similituds de perfil i origen social amb les multiactivistes, i les úniques variables que les diferencien clarament són l'edat i el nivell educatiu. Així doncs, podria considerar-se que la gent jove amb una posició social d'origen més avantatjosa o de centralitat tendeix a situar-se en un d'aquests dos grups— les persones amb més nivell d'estudis tendiran a ser multiactivistes, i les més joves amb menys nivell educatiu, actives institucionals.

Les variables relatives a l'origen familiar també contribueixen a dibuixar millor el perfil de la població jove que integra cada grup. Els resultats de les variables de nivell d'estudis dels progenitors, lloc de naixement i llengua familiar responen força a les tendències que s'han anat observant a la resta de capítols. Convé destacar, però, els resultats de la regressió per al grup de les persones extrainstitucionals i les actives institucionals. En aquest cas es produeix una influència negativa del fet d'haver nascut a l'estranger i tenir el català com a llengua familiar d'origen, és a dir que, tal com mostra la taula 8.2 de composició dels grups, en aquest col·lectiu hi ha una presència destacable de joves que tenen les arrels familiars a la resta de l'Estat i un alt nivell d'estudis. Per contra, en el cas de les persones actives institucionals, el fet de tenir el català com a llengua d'origen augmenta les probabilitats de formar part del grup –i, com s'ha vist, són un col·lectiu amb un nivell educatiu inferior.

Sembla que les persones joves procedents de famílies amb una posició de més centralitat social (catalanoparlants, amb progenitors amb estudis secundaris) solen incorporar-se als dos primers grups. Si assoleixen un nivell educatiu alt, tendiran a integrar el grup de multiactivistes, i si encara són joves i/o tenen un nivell educatiu baix, tendiran a integrar el de persones actives institucionals. En canvi, les persones joves de famílies castellanoparlants, quan assoleixen un nivell educatiu alt, adopten majoritàriament un comportament participatiu extrainstitucional. Tot i que les dades no mostren que aquestes trajectòries estiguin determinades, assenyalen tendències diferents en funció de l'origen social.

Finalment, l'anàlisi també confirma la influència del context territorial. En aquest sentit, la gent jove de municipis petits té més probabilitats de formar part del grup de persones actives institucionals i menys de les extrainstitucionals. Als municipis petits és on les institucions i els càrrecs públics són més propers a la ciutadania, cosa que facilita un tipus de participació més institucional. En canvi, als municipis grans és on es concentra més l'activitat de protesta a part de les institucions.

8.2. Influència de les actituds polítiques sobre la participació

La influència que exerceixen les actituds polítiques sobre la participació ha format part dels interessos dels estudis d'enquesta sobre comportament polític des dels seus inicis

(Lazarsfeld *et al.*, 1944; Almond i Verba, 1963). Les actituds polítiques indiquen la predisposició a interessar-se pels problemes públics, el sentiment de competència per participar o el tipus d'implicacions i motivacions que porten a la participació. Per això les actituds acostumen a incloure's als models explicatius de la participació política. En la seva formulació del *voluntarisme cívic*, Verba i col·legues (1995) assenyalen que les actituds polítiques són les que determinen si l'individu està disposat a i té la motivació per actuar políticament. Mentre que els recursos de temps, diners o cognitius expliquen qui pot i qui no pot participar, les actituds expliquen qui vol fer-ho.

Aquest estudi ha dedicat dos capítols (“Actituds d'implicació política” i “Posicionament i ideologia”) a analitzar les actituds polítiques a Catalunya, i dos més (“Participació en entitats i col·lectius” i “Repertoris individuals de participació política”) a abordar els comportaments. Tanmateix, encara no s'ha tractat la relació que tenen les actituds amb la participació. En aquest apartat es dóna resposta aquesta mancança estudiant la relació d'alguns dels indicadors d'actituds polítiques més destacats amb els grups de joves resultants de l'anàlisi de conglomerats. En concret, es presenten diverses regressions que incorporen variables de perfils i situació socials i variables d'actituds polítiques, amb l'objectiu de fer palès l'efecte de les actituds tot controlant factors de tipus més material.

A la taula 8.4 es mostra la influència de les actituds d'implicació política. L'estratègia que s'hi segueix és la d'incorporar algunes variables d'actituds d'implicació política com a variables independents en els mateixos models de regressió presentats a la taula 8.3: en particular, s'inclouen les variables d'interès per la política, implicació política directa, identificació partidista i satisfacció amb el funcionament de la democràcia. D'aquesta manera, d'una banda s'analitza l'efecte net (tenint en compte la influència d'altres factors) d'aquestes variables per a cadascun dels grups de la tipologia, i de l'altra es posa de manifest de quina manera la introducció d'aquestes variables al model en millora la capacitat explicativa. És per aquest motiu que a les taules s'ha introduït una mesura de bondat de l'ajust (R^2 de Nagelkerke).

La influència de les actituds d'implicació política es constata fonamentalment en els grups de les persones multiactivistes i les passives. De fet, són els dos grups amb un comportament més diferent a la mitjana, per això és normal que s'hi detecti un efecte major d'aquestes variables. L'interès per la política i la implicació directa tenen un efecte molt similar: la gent jove amb nivells alts d'interès per la política i amb una forta implicació política directa tendeix a participar més i, per tant, a formar part del grup de multiactivistes. Succeeix tot just el contrari amb les persones passives, que tenen nivells baixos d'interès i implicació política directa. L'indicador d'implicació política directa, que s'ha definit al capítol 4, reflecteix la implicació en qüestions concretes d'interès social i polític sense passar per la mediació dels agents polítics convencionals, com ara les institucions o els partits. La implicació política directa té un efecte molt similar a l'indicador més tradicional d'interès per la política, però en la regressió els seus efectes no s'anul·len, la qual cosa significa que recullen actituds amb efectes diferenciats sobre la participació.

Taula 8.4. Models de regressió logística dels grups de joves (de 15 a 29 anys) en funció de la participació segons perfil social i actituds d'implicació política. Catalunya, 2011

Variable	Perfil de joves				
	Multiactivistes	Actius/ives institucionals	Extrainstitucionals	Passius/ives	
Sexe (dona)	0,301	-0,266 *	0,279 **	-0,246	
Edat	0,028	-0,017	-0,024	0,039	
Nivell d'estudis	0,096 *	-0,111 **	0,111 ***		
Situació ^a	Estudiant	-0,590 **	0,092	-0,119	0,491 **
	A l'atur	-0,140	0,392	-0,433 *	0,248
Emancipat/ada	0,038	-0,026	0,130	-0,178	
Nascut/uda a l'estranger	-0,317	-0,042	-0,903 ***	1,129 ***	
Llengua parlada a la infància (català)	0,601 **	0,378 **	-0,578 ***	-0,023	
Pare o mare amb estudis secundaris	0,126	0,422 *	-0,055	-0,406 **	
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,417	0,624 ***	-0,432 **	0,129
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,152	0,566 ***	-0,604 ***	0,280
	Barcelona	-0,803 **	-0,173	0,171	0,273
Interès per la política	0,190 ***	0,029	0,032	-0,156 ***	
Implicació directa	0,239 ***	0,089	0,015	-0,211 ***	
Identificació partidista	-0,444 **	0,517 ***	0,045	-0,383 **	
Satisfacció democràcia	-0,090	-0,106	-0,106	0,394	
Constant	-7,387 ***	-0,843	-0,597	0,995	
<i>R</i> ² Nagelkerke	0,152	0,103	0,097	0,185	

^a Categoria de referència: Treballant (Inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

La identificació partidista esdevé significativa en tres dels quatre grups de joves, tot i que cal subratllar que el coeficient és negatiu en les persones multiactivistes, és a dir, que el fet de manifestar proximitat a un partit polític concret té un efecte negatiu sobre el multiactivisme. I és que aquest resultat expressa que la gent jove més participativa, la que lidera entitats i participa sovint en mobilitzacions, tendeix a sentir-se més allunyada dels partits polítics que el conjunt de la joventut. La seva implicació, per tant, acostuma a passar per unes vies alternatives a les dels partits polítics. La proximitat als partits també té una relació negativa en les persones joves passives, però en aquest cas sembla assenyalar, en coherència amb els resultats sobre l'interès polític i la implicació directa, que es tracta d'un col·lectiu allunyat especialment de la política. Per contra, la identificació partidista afavoreix patrons de participació com els que corresponen al grup de les persones actives institucionals.

L'últim indicador d'actituds inclòs a l'anàlisi és el de satisfacció amb el funcionament de la democràcia, que, a diferència de la resta de variables actitudinals, no recull un sentiment de proximitat o llunyania respecte l'esfera política sinó que és una actitud avaluativa del sistema. El resultat confirma una de les conclusions del capítol sobre actituds d'implicació: que la ciutadania que es declara més satisfeta amb el sistema és la que s'hi sent menys implicada. En aquest cas, les persones joves passives mantenen una relació positiva amb la satisfacció amb el funcionament de la democràcia. Atesa la situació de crisi econòmica i política actual, la causalitat va en la direcció oposada: la ciutadania informada, activa i participativa és la que es declara més decebuda amb el funcionament del sistema polític.

Les actituds d'implicació, com ara l'interès per la política, l'eficàcia o la identificació partidista, són les que estableixen un vincle més directe amb la participació i, per tant, és de les que s'espera una capacitat explicativa major (Verba *et al.*, 1995). De fet, si es comparen els valors de l' R^2 de la taula 8.3 (amb models de regressió que no incorporen les actituds d'implicació) amb els de la 8.4 (que sí que les incorporen), s'evidencia que els models han incrementat la seva capacitat explicativa. Com és lògic, les regressions que més incrementen el valor de l' R^2 són aquelles en què la influència de les actituds ha estat més significativa (grup de persones multiactivistes i passives). En canvi, en el grup d'extrainstitucionals, en què no s'ha pogut comprovar cap efecte significatiu de les variables actitudinals, l' R^2 es manté gairebé sense canvis.

Les altres actituds polítiques analitzades, la ideologia i els posicionaments polítics, tenen un efecte menys directe sobre la participació que les actituds d'implicació. Tot i així, la ciutadania amb una ideologia o uns valors polítics determinats pot tendir a utilitzar patrons de participació diferenciats. És el que s'intenta analitzar a la taula 8.5. En aquest cas, seguint la mateixa estratègia d'anàlisi, s'han incorporat diverses variables de posicionament polític: l'autoubicació ideològica en l'eix esquerra-dreta, el sentiment nacional de pertinença i la prioritització de valors postmaterialistes. Per tal d'observar la progressió del model a mesura que s'hi afegixen variables, s'han mantingut les variables d'implicació política.

Els resultats indiquen que, fins i tot quan es controlen per actituds d'implicació política i la resta de variables, la ideologia i el posicionament polític tenen una certa influència en els comportaments participatius. El fet de situar-se a l'esquerra ideològica afavoreix una activitat participativa major; en concret, té un efecte positiu sobre la pertinença al grup de persones multiparticipatives. En canvi, el coeficient positiu de l'indicador d'autoubicació en l'eix esquerra-dreta per al grup de persones passives indica que el fet de situar-se més a la dreta de la mitjana augmenta les probabilitats de formar part d'aquest col·lectiu.

El sentiment de pertinença també influeix en la definició del comportament. En aquest sentit, el fet de sentir-se català manté una relació negativa amb el fet de pertànyer al grup de persones passives, però augmenta les possibilitats de situar-se al grup d'extrainstitucionals. Aquesta dada contrasta amb el fet que, com s'ha vist, els membres d'aquest grup tendeixen a provenir de famílies castellanoparlants. Allò que fa la regressió és controlar aquest efecte i, quan es controla, resulta que la influència del sentiment de pertinença a Catalunya afavoreix l'activisme extrainstitucional.

TAULA 8.5. Models de regressió logística dels grups de joves (de 15 a 29 anys) en funció de la participació segons perfil social, actituds d'implicació i posicionament polític. Catalunya, 2011

Variable	Perfil de joves				
	Multiactivistes	Actius/ives institucionals	Extrainstitucionals	Passius/ives	
Sexe (dona)	0,243	-0,356 **	0,257 *	-0,127	
Edat	0,034	-0,035	-0,020	0,060 *	
Nivell d'estudis	0,034	-0,089 *	0,101 **	-0,070	
Situació ^a	Estudiant	-0,523 *	-0,004	-0,180	0,824 ***
	A l'atur	-0,365	0,313	-0,276	0,290
Emancipat/ada	0,120	-0,028	0,026	-0,171	
Nascut/uda a l'estranger	-0,319	-0,094	-0,653 **	1,031 ***	
Llengua parlada a la infància (català)	0,483 *	0,337 *	-0,697 ***	0,309	
Pare o mare amb estudis secundaris	0,034	0,309	-0,188	-0,108	
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,444	0,668 ***	-0,607 ***	0,401
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,142	0,482 **	-0,546 ***	0,401
	Barcelona	-0,806 *	-0,058	0,068	0,434
Interès per la política	0,150 ***	0,057	0,039	-0,220 ***	
Implicació directa	0,248 ***	0,061	-0,028	-0,133 **	
Identificació partidista	-0,462 *	0,492 ***	0,059	-0,415 **	
Satisfacció democràcia	0,122	-0,090	-0,090	0,313	
Ideologia esquerra-dreta	-0,207 *	-0,007	-0,016	0,125 *	
Sentiment pertinença (català)	-0,013	-0,007	0,407 **	-0,643 ***	
Postmaterialisme	0,486 **	-0,038	0,093	-0,607 ***	
Constant	-6,026 ***	-0,342	-0,199	-0,531	
<i>R² Nagelkerke</i>	<i>0,157</i>	<i>0,099</i>	<i>0,095</i>	<i>0,241</i>	

^a Categoria de referència: Treballant (Inclou combinar feina i estudis)

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Per acabar, els valors postmaterialistes presenten una relació positiva amb el multiactivisme i negativa amb la passivitat participativa. Sembla lògic pensar que el fet de prioritzar la participació o la llibertat d'expressió com a valors socials per sobre de la seguretat i l'estabilitat econòmica indica una certa predisposició a ser una persona activa políticament i socialment.

En aquest cas, la introducció de les variables de posicionament no ha millorat massa el model respecte la taula 8.4. Malgrat que en força casos les variables s'han mostrat significatives, això no ha contribuït a millorar la capacitat explicativa de la variància, i els valors de

L'R² s'han mantingut força similars o fins i tot inferiors a la taula 8.4 –amb l'única excepció del grup de les persones passives-.

8.3. Influència de la socialització sobre la participació

La socialització és el procés pel qual l'individu adquireix elements culturals i socials, relacionats amb comportaments, hàbits, valors i idees, que integra a la personalitat i li permeten adaptar-se a la societat. El procés de socialització, que es produeix durant la infància i la primera joventut, té un gran impacte en la manera com la persona es posiciona socialment en l'edat adulta, en els seus comportaments i actituds al llarg de tota la seva trajectòria vital. És per aquest motiu que la socialització també pot tenir molta influència en les actituds polítiques i la participació.

La socialització política fa referència, al procés pel qual s'integren valors, idees i hàbits de comportament que esdevindran rellevants per a les actituds i els comportaments polítics que l'individu adoptarà en el futur. Dos dels agents més influents en la socialització són la família i l'escola. L'EPP incorpora preguntes sobre l'activitat participativa dels progenitors de la persona entrevistada i sobre la participació durant l'etapa educativa. Les dimensions de l'estudi no han permès dur a terme una anàlisi més aprofundida d'aquests elements en un capítol específic, encara que les experiències viscudes durant la socialització tenen un paper molt determinant en els hàbits participatius que adopta la ciutadania. Aquest apartat té l'objectiu de posar de manifest la importància dels agents socialitzadors en la participació política. Per fer-ho presenta una anàlisi molt sintètica de la relació entre les vivències de la participació dels pares i mares, la participació a l'escola i la universitat i els comportaments participatius adoptats. L'enquesta permet realitzar anàlisis més detallades, que queden pendents, per tant, en l'agenda d'investigació que deixa oberta l'estudi.

Per tal d'obtenir un indicador únic, d'una banda, de la participació dels progenitors durant la infantesa de la persona entrevistada i, de l'altra, de la seva experiència de participació a l'escola, l'institut i la universitat, s'han elaborat dues variables sintètiques. Aquestes constitueixen un índex construït a partir de preguntes de l'enquesta.

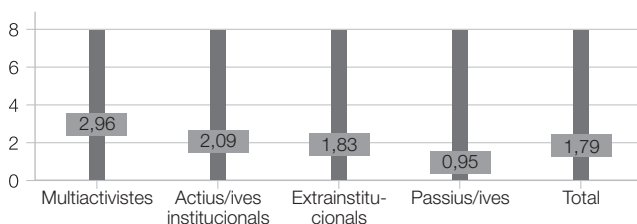
En concret, pel que fa a la participació durant l'etapa educativa, l'EPP ofereix una bateria de quatre accions de participació que es poden haver dut a terme o bé durant l'etapa de l'escola i l'institut o bé durant la universitat. Són les següents:

- Votar pels òrgans de representació d'estudiants (consell escolar, claustre, etc.)
- Ser escollit/ida com a delegat/ada o en els òrgans de representació d'estudiants
- Assistir a assemblees d'estudiants per debatre qüestions diverses
- Participar en una vaga d'estudiants

L'índex de participació durant l'etapa educativa es construeix a partir de la suma de les opcions de resposta. D'aquesta manera sorgeix un índex amb valors del 0 al 8: el valor de la variable és 0 quan la persona entrevistada respon que no ha realitzat cap de les accions ni en l'etapa de l'escola/institut ni a la universitat, i és 8 en el cas que manifesti haver dut a terme les quatre accions tant a l'escola/institut com a la universitat (si hi ha anat).

Tal com mostra el gràfic 8.2, la població jove catalana registra una puntuació mitjana d'1,79 en l'índex de participació durant l'etapa educativa, és a dir que, de mitjana, la gent jove enquestada declara haver realitzat gairebé dues de les accions de participació plantejades. Ara bé, el gràfic també mostra les diferències segons els grups de joves en funció del seu perfil de participació actual, cosa que permet obtenir una primera dada sobre la relació entre la participació a l'escola i la universitat i els patrons participatius actuals.

GRÀFIC 8.2. Índex de participació durant l'etapa educativa (0-8) segons grups de joves en funció de la participació. Catalunya, 2011

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

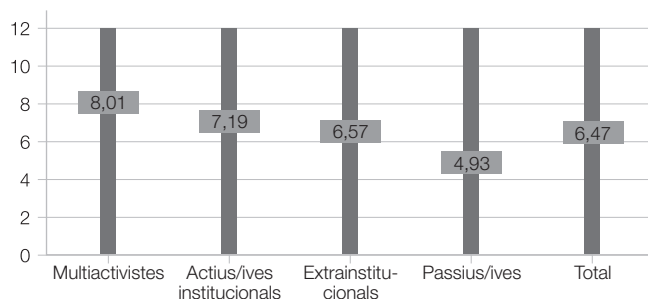
Els resultats dibuixen una relació força lineal entre les experiències de participació durant l'etapa educativa i el perfil participatiu actual de les persones joves. El grup de joves més participatiu clarament, el de multiactivistes, registra la puntuació més alta de l'índex amb un 2,96. Això significa que la gent jove que avui és més activa és justament la que durant la seva trajectòria educativa va estar més en contacte amb espais de participació. Per contra, la gent jove que forma part del grup de les persones passives presenta l'índex més baix: 0,95, tres cops per sota del de les multiactivistes. Els grups de les persones actives institucionals i les multiactivistes presenten una puntuació més propera a la mitjana, tot i que lleugerament superior (2,09 i 1,83, respectivament).

Al llarg de l'estudi s'ha constatat la importància de l'origen familiar a l'hora d'explicar actituds i comportaments participatius a través de variables com els estudis dels progenitors, la llengua familiar o el lloc de naixement. En aquest cas s'estudia un element familiar vinculat més directament a l'experiència participativa: l'efecte que pot tenir el fet d'haver viscut els primers anys de la vida en una família activa socialment i políticament. Per fer-ho també s'ha construït un índex a partir d'una bateria de preguntes. L'enquesta demana que la persona enquestada respongui amb quina freqüència ("sovint", "de vegades", "gairebé mai" i "mai") recorda que els seus progenitors duguessin a terme les activitats següents:

- Votar a les eleccions
- Participar en manifestacions o actes de protesta
- Participar en reunions o actes d'associacions cíviques
- Debatre sobre política

L'índex presenta un rang del 0 al 12⁵: el valor 0 significa que la persona enquestada ha respost que el seu pare o mare mai no duien a terme cap de les accions, i el valor 12 significa que les duien a terme totes quatre sovint. Com mostra el gràfic 8.3, la puntuació mitjana de l'índex de participació dels progenitors durant la infantesa per al conjunt de joves de 15 a 29 anys és de 6,47.

GRÀFIC 8.3. Índex de participació del pare i la mare durant la infància (0-12) segons grups de joves en funció de la participació. Catalunya, 2011

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Com en el cas de la participació durant l'etapa educativa, l'índex de participació del progenitors i de la mare durant la infància manté una relació lineal amb la participació en l'actualitat. La gent jove que tenia uns progenitors més actius quan era petita conforma el grup de persones multiactivistes, amb un índex de 8,01, que se situa un punt i mig per sobre de la mitjana. En canvi, les persones joves passives se situen aproximadament un punt i mig per sota de la mitjana, amb un 4,93. Les persones actives institucionals tenen una puntuació en l'índex de 7,19, i les extrainstitucionals, de 6,57. Per tant, la població jove més participativa és la que tenia els pares i mares més actius durant la infantesa, i la més passiva és precisament la que durant la infància veia menys els seus progenitors participar socialment i políticament.

Fins aquí, els resultats mostren que s'estableix una relació força clara dels índexs de participació durant l'etapa educativa i de participació dels progenitors durant la infantesa amb els patrons de comportament participatiu que adopten les persones joves posteriorment. Així doncs, sembla que, pel que fa la participació, els agents de socialització educatius i familiars tenen un efecte sobre els hàbits de participació. A la taula 8.6 es completa l'anàlisi afegint aquests índexs als models de regressió que s'han presentat al llarg del capítol. D'aquesta manera s'observa l'efecte de les experiències socialitzadores controlant la resta de factors que s'han considerat rellevants per explicar el perfil participatiu del col·lectiu jove a Catalunya.

5 L'índex de participació dels progenitors durant la infantesa es construeix donant valor 0 a la resposta "mai", 1 a "gairebé mai", 2 a "de vegades" i 3 a "sovint", i sumant el valor de cada resposta.

TAULA 8.6. Models de regressió logística dels grups de joves (de 15 a 29 anys) en funció de la participació segons perfil social, actituds d'implicació i variables de socialització. Catalunya, 2011

Variable	Perfil de joves			
	Multiactivistes	Actius/ives institucionals	Extrainstitucionals	Passius/ives
Sexe (dona)	0,159	-0,372 **	0,277 *	-0,243
Edat	0,038	-0,007	-0,027	0,018
Nivell d'estudis	0,002	-0,143 ***	0,115 ***	-0,025
Situació ^a	Estudiant	-0,531 *	0,234	-0,098
	A l'atur	0,255	0,677 **	-0,430
Emancipat/ada	0,009	-0,078	0,122	-0,127
Nascut/uda a l'estranger	-0,332	0,158	-0,975 ***	1,007 ***
Llengua parlada a la infància (català)	0,432 *	0,314 *	-0,558 ***	0,070
Pare o mare amb estudis secundaris	-0,075	0,167	0,038	-0,270
Grandària del municipi ^b	Petit (0-10.000 hab.)	-0,304	0,475 **	-0,347
	Mitjà (10.001-50.000 hab.)	-0,109	0,565 ***	-0,579 ***
	Barcelona	-0,783 **	-0,140	0,145
Interès per la política	0,089	-0,010	0,034	-0,084 **
Implicació directa	0,213 **	0,029	0,051	-0,172 ***
Identificació partidista	-0,461 **	0,523 ***	0,062	-0,393 **
Satisfacció democràcia	0,068	-0,149	-0,057	0,360 *
Participació etapa educativa	0,386 ***	0,158 **	-0,053	-0,497 ***
Participació del pare o la mare durant la infància	0,133 ***	0,138 ***	-0,026	-0,187 ***
Constant	-6,599 ***	-1,999 **	-0,578	2,017 **
<i>R</i> ² Nagelkerke	0,225	0,134	0,090	0,308

^a Categoria de referència: Treballant

^b Categoria de referència: Municipi gran (50.001-300.000 hab.)

sig. ***<0,01 **<0,05 *<0,1

Font: Enquesta de participació i política 2011 (Direcció General de Joventut i Direcció General de Relacions Institucionals i amb el Parlament)

Les variables de les experiències de socialització (“participació etapa educativa” i “participació del pare o la mare durant la infància”) apareixen com a significatives per a tots els grups, excepte per al de les persones extrainstitucionals. Això no significa que no tinguin cap efecte en aquest grup de joves, sinó que, com s’ha vist, les puntuacions hi són les més similars a la mitjana de la població. Els models de regressió confirmen, doncs, la gran influència d’aquestes experiències a l’hora de modelar els hàbits de participació de la població jove: en concret, s’observa que les experiències de participació durant l’escola, l’institut i la universitat influeixen molt especialment en el grup de multiactivistes. També tenen un efecte positiu en les persones actives institucionals. En canvi, les passives estan influïdes

per l'efecte contrari, de manera que el fet d'haver tingut una intensitat baixa d'experiències participatives durant l'etapa educativa afavoreix l'adopció d'una actitud passiva quant a la participació i l'associacionisme.

L'índex de participació dels pares i mares durant la infantesa té un efecte paral·lel al de la participació a l'escola, l'institut i la universitat. En aquest sentit, el fet d'haver crescut en un entorn familiar actiu socialment i políticament fa que la gent jove adopti hàbits participatius, mentre que créixer en un entorn familiar passiu afavoreix l'adopció de comportaments de passivitat pel que fa a la participació. Això s'observa en els coeficients positius dels grups de persones multiactivistes i actives institucionals i en els negatius de les passives.

Un altre exemple de la importància d'aquestes variables de socialització es troba en l'indicador de la bondat de l'ajust del model, ja que, si es comparen amb els altres models de regressió d'aquest capítol (taules 8.3, 8.4 i 8.5), els valors de l' R^2 han millorat substancialment. Això significa que quan s'hi afegixen les variables de participació durant l'etapa educativa i de participació dels progenitors durant la infància, la capacitat explicativa del model millora de manera evident. Per tant, es tracta de variables especialment rellevants per explicar el perfil participatiu de la població jove.

De cara al paper de les institucions i les polítiques públiques, els resultats revelen l'existència d'un espai privilegiat per treballar el foment de la participació. Les polítiques públiques difícilment poden influir en els comportaments participatius dels progenitors, però sí que poden incidir en el funcionament de les institucions educatives. Les dades confirmen una idea que els professionals de l'educació i el foment de la participació reivindiquen sovint: els espais de participació a l'escola, l'institut i la universitat són un element fonamental per promoure una ciutadania més participativa. Quan s'analitza l'efecte d'aquestes experiències, controlant-les per perfil social, origen i actituds polítiques, el fet d'haver passat l'etapa educativa en un entorn participatiu afavoreix clarament l'adopció d'hàbits de participació i associacionisme.

8.4. Conclusions

Aquest capítol ha permès posar en relació els diversos aspectes del vincle de la ciutadania amb l'esfera pública que, al llarg de l'estudi, s'havien analitzat de manera sectorial. Com s'ha advertit, les dades permeten anàlisis ulteriors més detallades d'aquestes relacions, però la mirada ràpida que s'ha fet ja posa de manifest alguns resultats interessants.

D'entrada, l'anàlisi de conglomerats amb variables de participació i associacionisme ofereix una fotografia general dels diferents perfils participatius de la població jove catalana. La fotografia mostra un grup minoritari (10,5%) de joves molt actiu. Es tracta del perfil de persona jove molt implicada tant en entitats i col·lectius com en tota mena de mobilitzacions, amb repertoris de participació que inclouen una gran diversitat d'accions, i constitueix el grup de joves més mobilitzat i mobilitzador. A l'altre extrem, 1 de cada 4 persones joves ha estat classificada com a passiva: la majoria no participen a través de cap mecanisme i només algunes manifesten haver votat i haver col·laborat amb alguna entitat. Si bé no

representen un volum menyspreable, no es pot afirmar que aquesta sigui la tònica general entre la gent jove. Entre la més activa i la que ho és menys, l'anàlisi ha identificat dos grups: un amb un perfil actiu especialment en formes institucionals de participació, i un altre, el més nombrós (38,7% de les persones joves), que participa fonamentalment a través d'accions extrainstitucionals.

Precisament, l'extensió de les formes de participació extrainstitucionals és un altre dels resultats que confirma l'anàlisi de conglomerats. L'activisme que no es dirigeix directament a les institucions no és un repertori exclusiu del grup de les persones més actives. De fet, les formes com ara la protesta o el consum polític són molt presents en tots els grups de joves, excepte en el de les persones passives. En canvi, les formes més institucionals, com el contacte polític i la col·laboració institucional o la participació en experiències de participació ciutadana impulsades per l'Administració, només es registren en els grups amb un perfil més proper a les institucions.

També s'ha fet palès el vincle que s'estableix entre la participació en entitats i col·lectius i altres formes de participació. Les persones més actives en l'associacionisme formal i no formal són justament les més actives en totes les formes de participació que es poden dur a terme a títol individual. Són, per tant, maneres de vehicular la implicació social que es retroalimenten. Malgrat que aquest fenomen es produeix en totes les accions de participació, és particularment intens en la participació més institucional. La participació estructurada i estable en el temps de les entitats s'apropa més als ritmes de l'Administració que no pas l'espontaneïtat i horitzontalitat de certes formes de participació extrainstitucional.

Els creuaments dels grups de perfil participatiu amb les variables socials i d'origen han confirmat les tendències observades al llarg de tota la recerca. Un dels efectes més clars és el del nivell educatiu i la posició de la família d'origen. L'anàlisi dels efectes de cadascun d'aquests factors sobre la pertinença a un o altre grup de participació deixa entreveure una hipòtesi sobre la qual caldria treballar amb més profunditat: sembla que les variables d'origen familiar, i molt especialment la llengua parlada a la família d'origen, tenen una influència sobre la proximitat a l'esfera més institucional. La gent jove que ha nascut en famílies catalanoparlants té més probabilitats d'adoptar comportaments participatius que inclouen accions de tipus institucional. A Catalunya, les famílies catalanoparlants tenen una posició de més centralitat social, cosa que fa que les persones joves d'aquestes famílies creixin en un entorn amb més riquesa de relacions i una xarxa social que després pot esdevenir un recurs per a la participació. Si bé aquest fenomen ja s'havia observat amb les dades de l'edició anterior de *Enquesta de participació i política* (González, 2007), les anàlisis d'aquest capítol apunten que la influència de l'origen social marca una primera posició en la relació de la gent jove amb la participació, que posteriorment es complementa amb el nivell d'estudis. Així, les persones joves amb un origen familiar de més centralitat (progenitors amb estudis secundaris i, sobretot, catalanoparlants), quan tenen un nivell d'estudis, tendeixen a desenvolupar una activitat participativa molt alta i diversificada, i quan no assoleixen un nivell d'instrucció alt segueixen sent força actives, fonamentalment en accions de tipus més institucional. En canvi, la gent jove de famílies amb menys centralitat social i amb un nivell d'estudis baix tendeix a ser passiva, a no participar, i la que ha estudiat sol optar sovint exclusivament per formes de participació extrainstitucional.

El capítol també ha permès analitzar la influència de les actituds polítiques sobre els comportaments participatius. D'aquesta manera s'han posat en relació fenòmens que s'havien considerat per separat en els capítols sectorials de l'estudi. Les anàlisis de regressió han demostrat que les actituds polítiques, en especial les que indiquen el nivell d'implicació, són determinants a l'hora d'entendre la participació. També s'han observat diferències en funció del tipus d'actitud. Com era d'esperar, la identificació partidista afecta positivament la participació més institucional, però no té efecte –o fins i tot és negativa– sobre la resta. A la vegada, s'ha confirmat, tal com s'apuntava al capítol 4, que en l'època de crisi actual els perfils de joves més actius són precisament els que es mostren més crítics amb el funcionament del sistema.

Finalment, l'anàlisi de la influència de les experiències de socialització política sobre els perfils de participació aporta una informació molt valuosa per a les polítiques públiques de foment de la participació. L'activisme dels pares i mares i les experiències de participació a l'escola, l'institut i la universitat tenen un efecte molt important a l'hora de determinar els patrons de participació i associacionisme que adopten les persones joves. El paper que poden tenir les polítiques públiques sobre la participació dels progenitors és molt limitat, i sempre dependrà d'altres factors que influeixen la participació de la família, però l'etapa educativa és un espai crucial per introduir hàbits i habilitats enfocats a la participació amb un gran impacte sobre el comportament futur. A més, les experiències de participació als centres educatius constitueixen un instrument ideal per combatre les desigualtats en la participació, atès que són una experiència que viuen tots els individus independentment del seu origen social.

9. CONCLUSIONS

Els estudis sobre la joventut, sobre la seva situació, les condicions socials o les transicions juvenils, mostren una realitat diversa, complexa i que canvia constantment. Els canvis estan determinats per la situació global de la societat; només cal veure l'impacte que la crisi econòmica està tenint sobre la població jove a Catalunya, sobre les seves possibilitats laborals, les trajectòries educatives o les expectatives d'emancipació. Les actituds polítiques i els comportaments participatius també s'han d'entendre en aquest context. No es pot esperar, per tant, que la relació de les persones joves amb la democràcia es pugui descriure de manera simple, homogènia i estàtica. Els resultats que s'han presentat en aquest informe dibuixen una relació de la joventut amb l'esfera pública marcada per l'heterogeneïtat, la complexitat i les transformacions constants.

Algunes de les conclusions més sòlides de l'informe tenen a veure amb aspectes metodològics que cal tenir en compte tant a l'hora d'analitzar les actituds polítiques i la participació com d'orientar polítiques o projectes de foment de la participació i la implicació amb la democràcia. En concret se'n poden destacar tres. En primer lloc, cal subratllar la importància del context. La gent jove és permeable als processos socials i les transformacions de la democràcia, de manera que els seus comportaments sempre tenen un component de reacció a allò que succeeix a l'entorn. En segon lloc, i en coherència amb això, convé posar en relació els comportaments del col·lectiu jove amb la resta de grups d'edat. Les persones joves no són necessàriament el grup d'edat més excepcional, i el fet de posar èmfasi únicament en la joventut pot fer que es perdin de vista problemes o oportunitats que afecten tota la ciutadania. Per últim, cal tenir present la diversitat interna del col·lectiu, atès que la participació i les orientacions polítiques estan marcades per les desigualtats socials –que poden constituir un fre a processos de mobilitat social.

Pel que fa als resultats substantius, els capítols analítics han abordat diversos aspectes de la relació de la ciutadania amb la democràcia: les actituds d'implicació, els posicionaments polítics, l'associacionisme i la participació individual. Cadascun dels capítols s'ha construït amb una certa autonomia i ha ofert respostes sobre la singularitat o l'equivalència de les actituds i els comportaments de la població jove amb altres grups d'edat o les desigualtats internes del col·lectiu. Aquest últim capítol de conclusions elabora un recull dels resultats més rellevants en funció dels objectius d'anàlisi transversals plantejats a l'inici de l'informe sobre les actituds polítiques i la participació de les persones joves; en concret, sobre les diferències amb la gent adulta, sobre els trets i les tendències que les caracteritzen, sobre les desigualtats internes i sobre els canvis que es produeixen en el transcurs del període de la joventut.

9.1. Singularitat en la participació i les actituds polítiques de les persones joves

La comparació de les actituds i els comportaments del col·lectiu juvenil amb la resta de la població és imprescindible per identificar les especificitats de la relació de la ciutadania jove amb la democràcia. De fet, constitueix un molt bon punt de partida per comprendre les orientacions polítiques de la gent jove i la seva participació, ja que mostra com n'és d'igual o diferent de la resta de la societat i, per tant, contribueix a discernir si es tracta de fenòmens específicament juvenils o fenòmens socials més globals. Al llarg de l'estudi s'ha seguit l'estratègia de comparar la joventut, no només amb un sol grup de persones adultes sinó amb diferents grups d'edat. D'aquesta manera s'ha volgut evitar la idea que el grup jove és, per definició, el que presenta un comportament més diferenciat de la resta. I els resultats han demostrat que no és sempre així, atès que el grup de les persones adultes més grans (65 anys i més) sol ser el grup d'edat amb unes actituds i uns hàbits més específics.

La relació de la ciutadania amb l'esfera pública canvia al llarg de tots els trams d'edat, no només entre la línia imaginària que separa els 29 dels 30 anys. Si bé és cert que les franges d'edat que presenten més diferències són les dels extrems –la de les persones més joves i la de les més grans–, en diversos indicadors analitzats han aparegut sovint diferències significatives en tots els grups. És un error, doncs, creure que la participació i les orientacions polítiques s'estabilitzen després de la joventut i ja no introdueixen variacions en el gran grup de les persones adultes. Amb freqüència, l'atenció que es presta al col·lectiu jove fa pensar que és especialment diferent a la resta, però quan s'estudia el conjunt de la població les diferències es detecten al llarg de tot el cicle vital.

Malgrat que, seguint els objectius de l'estudi, la majoria d'anàlisis de l'informe –i, per tant, també els resultats– s'han centrat particularment en el col·lectiu juvenil, cal tenir en compte que es detecten especificitats en tots els grups d'edat, i que aquestes poden ser també objecte d'anàlisis específiques.

En aquest sentit, atenent a la comparació entre grups d'edat, s'han identificat similituds i diferències entre les persones joves i la resta de la població. Pel que fa a les similituds, són destacables, per exemple, els nivells d'actituds d'implicació política, ja que, tant en els indicadors més clàssics d'afecció (l'interès per la política o l'eficàcia política) com en la proposta d'indicadors més nous (la implicació política directa), les diferències entre la gent jove i la mitjana de la població són gairebé inexistents. Així doncs, la desafecció política no és un fenomen específicament juvenil, perquè l'esfera política interessa o desinteressa el col·lectiu jove en la mateixa mesura que la resta de la població. Hi ha, però, una excepció en la identificació partidista: les persones joves registren nivells de proximitat als partits polítics clarament inferiors. Aquest és el primer indicatiu que, malgrat que la gent jove s'interessi i se senti implicada en els afers públics, se sent més allunyada de la política partidista i institucional que el col·lectiu més gran.

Quant als posicionaments polítics (ideologia, sentiment de pertinença, valors polítics, etc.), la tònica general és també la similitud entre la població jove i la resta. De nou, les persones que presenten un posicionament més diferenciat són les de 65 anys i més. En el cas de la

gent jove es registra alguna diferència –de mitjana, se situa lleugerament més a l'esquerra i té un sentiment de catalanitat major–, però no és massa destacable.

Les diferències més rellevants en les actituds polítiques i els comportaments participatius del col·lectiu jove i la resta de la població estan relacionades amb l'orientació de la seva implicació política. A grans trets, es podria afirmar que les persones joves se senten més allunyades de la política institucional i partidista que la resta i, per tant, orienten més la seva participació a objectes polítics extrainstitucionals. Al llarg de la publicació s'ha constatat que els nivells d'afecció i participació, per exemple, en indicadors relatius a la política partidista (vot, identificació partidista, col·laboració amb partits polítics, etc.) són inferiors entre la gent jove. En canvi, l'anàlisi de diferents formes de participació ha posat de manifest que les persones joves constitueixen el grup d'edat més propens a utilitzar formes que no recorren a canals del sistema institucional i que tenen un component expressiu important (com ara assistir a manifestacions i actes reivindicatius, lluir missatges i eslògans polítics, participar en debats o accions de protesta, etc.). De fet, la població jove presenta un repertori d'accions de participació més ampli que l'adulta; utilitza una diversitat major de formes de participació.

Una altra particularitat de la participació de les persones joves fa referència a la seva relació amb les associacions i col·lectius. Les dades de l'enquesta assenyalen que la gent jove participa en menys mesura en entitats que la població adulta. A nivell quantitatiu, el percentatge de joves que manifesta col·laborar amb organitzacions és clarament inferior a la resta de grups d'edat analitzats. Ara bé, si es va una mica més enllà i s'analitza el tipus de col·laboració que s'estableix amb l'entitat, es constata que entre les persones que col·laboren amb entitats, les joves són les que ho fan amb més intensitat. Es podria dir, doncs, que el col·lectiu jove tendeix a col·laborar menys amb entitats, però que, quan ho fa, té una implicació major que la gent adulta. Tal com s'ha observat en diverses anàlisis de la recerca, i com s'explica més endavant, sembla que la població més jove entén la implicació d'una manera més directa i és menys propensa a la intermediació o la delegació de la participació. En l'àmbit de l'associacionisme, això fa que li costi més implicar-se en una organització, però quan ho fa mostra una implicació més intensa.

9.2. Trets i tendències de la relació de les persones joves amb l'esfera pública

La comparació amb altres grups d'edat deixa entreveure alguns dels aspectes que caracteritzen la participació i les actituds polítiques de les persones joves. Al llarg de la recerca s'han fet palesos alguns trets i tendències que responen a algunes de les transformacions socials de més abast exposades a l'estudi. A efectes de simplificació, es poden destacar tres aspectes.

En primer lloc, pel que fa a les actituds polítiques de la gent jove i els seus comportaments participatius, es constata un eixamplament de l'esfera política. Allò que és susceptible de generar participació social i política no es limita als espais i mecanismes d'incidència que ofereix el sistema institucional. Les opinions polítiques, el compromís de la ciutadania i les accions de participació no es dirigeixen només a les institucions tradicionals de l'Estat, sinó

que s'orienten també a institucions o organitzacions transnacionals, a entitats privades o a l'opinió pública mateixa.

Les preguntes de l'enquesta han permès proposar, al capítol sobre actituds d'implicació política, indicadors d'implicació alternatius als habituals, amb l'objectiu, precisament, d'analitzar cap a on s'orienta l'interès per l'esfera pública o com s'entén la ciutadania. En aquest sentit, l'indicador "implicació política directa" recull l'afecció envers la política menys institucional. Al darrer capítol s'ha posat de manifest que es tracta d'un indicador molt rellevant a l'hora d'entendre l'activisme polític de la joventut, és a dir, que l'interès i l'afecció cap a objectes polítics no institucionals contribueix a explicar la participació política de les persones joves, fins i tot quan es controla pels indicadors d'afecció més institucionals. En la mateixa línia, s'ha identificat que, tant en la gent jove com en l'adults, coexisteix una concepció de la ciutadania vinculada al compromís amb la comunitat (ajudar qui més ho necessita, participar en entitats, ser tolerant, etc.) i un concepte més clàssic basat en els deures i les normes que es deriven de l'estatus polític de la ciutadania (votar, pagar impostos, obeir les lleis, etc.). Així doncs, ser ciutadà o ciutadana no és només complir amb les institucions: per a moltes persones és també un compromís amb la comunitat més enllà dels deures de naturalesa política i institucional. Aquestes formes d'implicació política i de concepció de la ciutadania estan presents en el col·lectiu jove i ajuden a entendre com concep l'esfera pública més enllà de la política institucional.

L'anàlisi de les raons que esgrimeixen els individus que han decidit no votar a les eleccions indica que l'eixamplament de l'esfera pública no prové necessàriament d'un rebuig directe al sistema institucional, sinó del fet que se li atribueix menys rellevància, probablement perquè existeixen altres espais on es pot dirigir el compromís social i polític. Entre les persones abstencionistes, la gent jove és la que mostra una tendència major a justificar-ho pel fet de donar menys importància a les eleccions, i no pas com una forma de protesta contra el sistema.

En segon lloc, l'altre aspecte que contribueix a caracteritzar la participació del col·lectiu jove es pot considerar la conseqüència –en termes de comportament– de l'obertura de l'esfera política: es tracta de la normalització de l'acció política extrainstitucional. Atès que les orientacions polítiques ja no es dirigeixen únicament al sistema institucional, l'acció de la ciutadania tampoc no es vehicula només a través dels mecanismes que preveuen les institucions democràtiques. Això es fa molt evident, per exemple, en la incidència de formes de participació orientades clarament a actors no institucionals (com ara el consum polític o la participació expressiva) o en la importància de formes de protesta política (com ara la manifestació o la signatura de peticions), que poden anar –o no– dirigides a institucions, però que utilitzen vies de participació alternatives a les que ofereix el sistema.

En el capítol 7, sobre els repertoris de participació individual, s'ha fet palès que la ciutadania, i la gent jove de manera molt especial, recorre a un ventall ampli d'accions per expressar les seves posicions polítiques i intentar influir en la societat. Moltes d'aquestes accions no usen els mecanismes que la democràcia institucional preveu per vehicular la participació política, ja que gairebé el 60% de joves manifesta haver dut a terme alguna acció de protesta política en els darrers dotze mesos. Es tracta d'una xifra alta que denota

que accions com ara la signatura de peticions o la participació en manifestacions constitueixen accions polítiques que la ciutadania jove ha incorporat amb normalitat. Aquest fenomen afecta tota la població, però, com ja s'ha apuntat, és més accentuat en el col·lectiu jove, que, d'una banda, utilitza més les formes extrainstitucionals i, de l'altra, utilitza menys les que comporten una relació directa amb les institucions o partits. La normalització de la protesta com a forma de participació i el protagonisme de la joventut en aquesta normalització són tendències que ja s'havien observat en altres contextos (Dalton, 2002; Ferrer i Fraile, 2007; Jiménez, 2011). Les dades de l'Enquesta de participació i política revelen uns nivells de participació extrainstitucional de les persones joves a Catalunya molt alts en comparació amb altres països.

La construcció d'una tipologia de joves en funció dels seus hàbits de participació (capítol 8) ha aportat informació, no tan sols sobre el volum de participació extrainstitucional, sinó sobre els perfils de joves que utilitzen aquestes formes de participació. A diferència de la col·laboració institucional i el contacte polític o la participació en experiències de participació ciutadana, la protesta i el consum polític són formes de participació presents en gairebé tots els perfils participatius. La participació extrainstitucional està estesa entre joves amb patrons de participació molt diferents. Això significa que, tant la gent jove més activista com la que participa només esporàdicament sol assistir a manifestacions o consumir productes en funció de criteris polítics o ètics.

En tercer lloc, el darrer tret destacable que permet entendre la participació i la implicació política de la població jove fa referència a la voluntat de control o de compromís directe amb allò en què es participa. Les persones joves prefereixen les formes de participació que impliquen un vincle directe amb allò que les fa participar, de manera que minimitzen l'acció d'intermediaris que vehiculin el seu compromís. Pippa Norris (2004) parla de la preferència de la gent jove per formes de participació "orientades a les causes", en oposició a les "orientades a la ciutadania". De fet, en l'anàlisi de l'edició anterior de l'EPP, a Catalunya ja es destacava que el col·lectiu jove més participatiu prefereix un "activisme d'impacte" a un "activisme de militància" (González, 2007). Alguns dels resultats que s'han presentat al llarg de la publicació confirmen aquesta tendència. Pel que fa als repertoris de participació, per exemple, s'ha constatat que les persones joves tendeixen a utilitzar més mecanismes d'influència de veu –que comporten l'expressió directa de les preferències personals– que no pas de sortida –que suposen formes de pressió més anònimes.

Les característiques observades de la participació en associacions i col·lectius també deixen entreveure la voluntat de contacte directe amb l'objecte de la participació de la gent jove. En general, totes les organitzacions polítiques, i especialment les més tradicionals (partits o sindicats), actuen com a agents d'intermediació de la voluntat política de la ciutadania, és a dir, que els ciutadans i les ciutadanes deleguen en les organitzacions el sentit últim de la seva participació, de manera que en donar suport a una entitat li fan confiança perquè representi la seva voluntat. D'acord amb això, les organitzacions polítiques exerceixen d'intermediàries entre la ciutadania i el poder. En el nivell menor de col·laboració amb associacions, les dades han posat de manifest una participació baixa del col·lectiu jove en organitzacions polítiques, sobretot en partits i sindicats. Sembla, doncs, que com major és el component de delegació, menor és el nivell de participació de la població jove.

En canvi, les persones joves que col·laboren amb entitats ho fan amb un nivell d'intensitat superior al de les adultes, atès que com més implicació es té en una organització, es disposa de més capacitat per mantenir el contacte directe amb els objectius personals que es persegueixen.

El capítol cinquè, sobre posicionaments polítics, ha analitzat la relació entre l'autoubicació ideològica i la identificació partidista, i els posicionaments sobre qüestions concretes. L'objectiu de l'anàlisi d'aquesta relació era observar fins a quin punt la ciutadania de diferents grups d'edat forma la seva opinió sobre qüestions concretes en funció d'identitats ideològiques més globals. Els resultats assenyalen que les persones joves mostren posicionaments més divergents que les adultes en relació amb la ideologia o identificació partidista que han declarat, és a dir, que la gent jove forma la seva opinió de manera més lliure i menys condicionada per la seva identitat política i ideològica prèvia. De fet, aquest és un altre indicador del vincle directe que manté el col·lectiu jove amb l'esfera pública, i del poc pes de la mediació d'aquest vincle per part de la ideologia o les afinitats partidistes.

En el marc teòric s'han apuntat algunes transformacions –en la joventut, en el conjunt de la societat o en l'evolució de la democràcia– que ajuden a entendre el context dels trets i tendències de la relació de les persones joves amb l'esfera pública. D'una banda, les trajectòries juvenils han esdevingut més inestables i vulnerables, cosa que està debilitant les formes tradicionals de generar identitats col·lectives. Aquest procés fa que la relació amb l'esfera pública s'estableixi de manera més individual. De l'altra, la generació jove actual ha incrementat els seus nivells de formació i ha millorat i diversificat enormement les seves fonts d'informació, de manera que està més ben formada i informada i, en conseqüència, té més capacitat per afrontar directament –sense necessitat de mediació– les seves actituds i comportaments polítics.

9.3. Desigualtats en les actituds i els comportaments participatius de les persones joves

Per tal de no caure en l'error d'homogeneïtzar el col·lectiu jove, els diferents capítols de l'estudi han creuat sistemàticament els indicadors més rellevants amb diferents variables de perfil i situació social de les persones joves. El resultat d'aquest exercici i de la tipologia de perfils participatius presentada al capítol 8 dibuixa una població jove especialment heterogènia quant a les seves disposicions polítiques i comportaments participatius. Això serveix d'apunt a les conclusions recollides en l'apartat anterior: els trets i tendències de la relació de la gent jove amb l'esfera pública són aspectes generals globals, però la realitat juvenil és molt diversa.

En el plantejament de l'anàlisi s'ha posat èmfasi en la voluntat d'identificar els factors que expliquen les desigualtats que s'amaguen darrere les diferències en la implicació, les orientacions polítiques i la participació de la gent jove. En aquestes conclusions es destaquen tres d'aquests factors: el gènere, els recursos propis adquirits (fonamentalment, el nivell educatiu) i l'origen social.

El gènere no és el factor que determina les diferències més importants en les actituds i la participació de les persones joves, però constitueix un aspecte rellevant de l'anàlisi de desigualtats que ha canviat substancialment en els darrers temps. Darrere les desigualtats entre homes i dones s'amaguen elements relacionats amb la socialització, el context i l'atribució de rols socials, que en molts casos han evolucionat envers una igualtat major. En els indicadors educatius, per exemple, les dones joves ja registren nivells més alts que no pas els homes. Els canvis que s'han produït en el món laboral i en la presència femenina en l'àmbit polític també podrien estar afavorint una integració major de les dones a l'esfera pública, de manera que s'estaria superant la norma de les societats patriarcals segons la qual es reserva als homes el protagonisme en tot allò vinculat a l'àmbit públic.

Si es comparen les diferències entre homes i dones en funció del grup d'edat, els resultats mostren que les desigualtats entre la població jove són menors que entre l'adulta. En molts casos, fins i tot, desapareixen. Pel que fa als indicadors d'actituds d'implicació política, les dades són clares: a mesura que augmenta l'edat, s'incrementen les diferències en l'afecció política d'homes i dones. El capítol sobre associacionisme ha inclòs una anàlisi específica per determinar si les dones i els homes participen en entitats de caire diferent. Les dades han revelat que les dones de totes les edats tendeixen a participar més en entitats orientades als àmbits associats tradicionalment a l'esfera privada (com ara l'educació o la religió), mentre que els homes ho fan amb més intensitat en les d'orientació pública (entitats polítiques, laborals i professionals). Així doncs, la distribució de rols socials es reproduïx en la participació associativa. És cert, però, que les diferències són substancialment inferiors entre el col·lectiu més jove, que participa de manera més igual en ambdós tipus d'entitats. De fet, tant en els indicadors d'implicació com en la participació associativa, el grup jove és el que mostra un comportament més similar entre homes i dones.

Aquests resultats poden tenir una lectura positiva si les diferències s'atribueixen a una qüestió generacional. Segons aquesta hipòtesi, la igualtat major en els trams d'edat més joves indicaria que les generacions més joves, socialitzades en un context de més igualtat entre homes i dones, estan superant les desigualtats de gènere. Si això fos així, suposaria que, amb el pas del temps i per substitució generacional, el conjunt de la societat esdevindria més igualitària. Ara bé, si les diferències s'atribueixen a un component de cicle de vida, les conclusions són absolutament diferents. En aquest cas podria ser que les desigualtats entre homes i dones apareguessin en el moment del cicle vital en què les responsabilitats familiars (especialment, la cura de fills i filles) són més importants, ja que les dones segueixen sent les que assumeixen aquestes càrregues. Això explicaria que, en un moment determinat, les dones comencessin a dedicar menys temps i atenció a l'actualitat política o la participació. Amb les dades que ofereix l'enquesta, ambdues interpretacions són possibles. Per tant, caldrà seguir analitzant el fenomen amb dades longitudinals per esbrinar si la igualtat major de les persones joves és una qüestió generacional o només una circumstància de la seva etapa del cicle vital –cosa que significa que les desigualtats s'accentuen amb el pas dels anys–. També és probable que es produeixi una combinació dels dos fenòmens. De moment, el que confirmen les dades és que les desigualtats entre homes i dones són molt inferiors en el col·lectiu jove que en els altres grups d'edat.

Malgrat tot, i encara que en el cas de la gent jove no es pugui afirmar que els homes s'impliquen més o són més participatius, es detecten algunes diferències en el compromís i l'activisme d'homes i dones. Al llarg dels diferents capítols s'ha observat una certa tendència de les dones joves a mostrar actituds i comportaments més innovadors –per exemple, registren nivells superiors d'implicació política directa i utilitzen més les formes de participació extrainstitucional que els homes joves–. En aquest sentit, podria ser que la masculinització de la política més institucional estigués provocant que les dones joves siguin més actives en la cerca de formes alternatives d'implicació política.

De tots els factors explicatius de les desigualtats en les actituds polítiques i la participació analitzats, els més determinants han estat el nivell educatiu i les variables d'origen social. La literatura sobre actituds i comportaments polítics ja ha identificat la importància de l'educació a l'hora de dotar l'individu de recursos que esdevenen fonamentals per a la participació. El nivell d'instrucció dels individus dóna una idea de la seva capacitat per comprendre la realitat social i política, per formar-se'n una opinió i per sentir la capacitat de poder intervenir-hi. És per aquest motiu que al llarg de l'estudi la variable del nivell educatiu ha aparegut com un dels factors amb més pes per explicar el grau d'implicació i participació de la gent jove.

Tanmateix, al costat del nivell d'estudis propi hi ha un grup de variables que també s'han revelat determinants. Són les variables que aporten informació sobre l'origen social i familiar de la persona jove: en concret, el nivell d'estudis del pare i la mare, el lloc de naixement i la llengua parlada durant la infància. La població jove provinent de famílies amb un nivell d'estudis alt, que té el català com a llengua familiar i que ha nascut a l'Estat espanyol tendeix a mostrar més implicació i participació.

L'anàlisi transversal del capítol 8 ha posat de manifest el paper diferenciat que pot tenir el nivell educatiu i l'origen familiar a l'hora d'explicar les desigualtats en la participació. Les variables d'origen familiar, i sobretot la llengua parlada durant la infància, tenen una influència especial en les formes de participació més institucionals. Les persones joves de famílies catalanoparlants tenen més facilitat per adoptar pautes de participació que inclouen mecanismes més institucionals. En el context de Catalunya, la llengua parlada durant la infància indica, indirectament, la riquesa de la xarxa i la centralitat social de la família. Els recursos que ofereix una família més ben connectada socialment afavoreixen la participació de tipus més institucional. Així, l'origen familiar marca una primera posició en la relació dels individus amb l'esfera pública, que després es completa amb el nivell d'estudis propi. Els resultats de la tipologia de perfils participatius semblen indicar que la gent jove procedent de famílies ben situades i que assoleix un nivell alt d'estudis té moltes possibilitats de presentar una activitat participativa rica i diversificada. Quan les persones joves d'aquestes mateixes famílies tenen nivells d'estudis baixos, són menys actives però segueixen tenint una certa facilitat per participar en accions de tipus institucional. En canvi, quan el col·lectiu jove de famílies amb menys recursos de xarxa ha adquirit un bon nivell educatiu, és especialment participatiu en formes extrainstitucionals, i quan no ha aconseguit un nivell educatiu elevat, participa molt poc. Els indicis que ofereix aquesta anàlisi de l'enquesta són encara superficials, per tant, cal que anàlisis posteriors aprofundeixin en aquests aspectes clau per desentrellar els mecanismes de les desigualtats en la participació.

9.4. Canvis en les actituds polítiques i la participació durant les trajectòries juvenils

L'edat és un altre dels elements que s'ha analitzat sistemàticament per copsar la diversitat interna del col·lectiu jove en relació amb les seves actituds polítiques i hàbits de participació. Al llarg de l'informe s'ha seguit el criteri de considerar joves els individus de 15 a 29 anys, tot i que, com s'ha anat advertint, es tracta d'un període vital en què l'individu experimenta canvis importants que condicionen la seva manera de relacionar-se amb l'esfera pública. Per aquesta raó, si es volen entendre les actituds polítiques i la participació de la població jove, convé analitzar-ne les diferències internes en funció de l'edat, ja que poden aportar informació sobre les transformacions que es produeixen en el pas per la joventut.

Els resultats dels diferents capítols indiquen que l'evolució de les actituds i els comportaments durant el període de la joventut és complexa: varia en funció del tipus d'actituds o les formes de participació, i no és sempre lineal. Aquesta primera conclusió serveix per matisar el model clàssic del cycle vital sobre la implicació política i la participació, segons el qual, a mesura que passen els anys de joventut, l'individu es va integrant en espais i rols adults que li fan adquirir més implicació social i política, de manera que també augmenta el seu interès per intervenir en els afers socials i polítics (Verba i Nie, 1972; Milbrath i Goel, 1977; Strate *et al.*, 1989). Per tant, segons aquest model, en el període de la joventut s'hauria d'observar un procés lineal d'incorporació d'actituds d'implicació política i increment de la participació. A nivell internacional ha aparegut algun estudi que comença a qüestionar la vigència d'aquest model, atès que els canvis en les transicions juvenils, el seu allargament i el trencament de la linealitat fan que el procés clàssic d'incorporació a la vida pública també s'alteri (Garcia-Albacete, 2011; Smetts, 2008). En el cas de Catalunya, les dades de l'EPP assenyalen que es tracta d'un procés molt més complex, especialment quan s'analitzen els comportaments participatius, en què la diversitat de situacions vinculades a les transicions juvenils té un paper molt important.

En les actituds polítiques, els resultats en funció de l'edat mostren uns patrons força estables. De fet, en els posicionaments polítics –com ara la ideologia, el sentiment nacional o els valors polítics– no s'observen variacions segons l'edat. Aquestes són orientacions molt estables al llarg del cycle vital, que s'adopten fins i tot abans de la joventut i no varien substancialment. Ara bé, s'ha registrat alguna diferència en les actituds d'implicació que podria anar en la línia del model clàssic de cycle vital. Les persones joves de menys edat, el grup de 15 a 19 anys, presenten nivells lleugerament inferiors en la majoria d'indicadors d'implicació, cosa que sembla indicar que el procés d'adopció i integració d'actituds d'interès i proximitat respecte l'esfera política es produeix fonamentalment en el primer tram de la joventut. A partir dels 20 anys no s'observen variacions destacables, és a dir que les actituds d'implicació es mantenen estables. Així doncs, si existeix un procés més o menys lineal d'adopció de la implicació política, aquest es produeix en l'àmbit de les orientacions subjectives i molt aviat en el temps.

En el camp dels comportaments, les trajectòries semblen més complexes, ja que, tant en la col·laboració amb entitats com en les formes de participació individual, les dades generals mostren un comportament no lineal entre participació i edat. En el cas de l'associacionisme, el grup d'edat que menys col·labora amb entitats és clarament el de 20 a 24

anys, mentre que les franges dels extrems són més actives. En canvi, en la participació individual, el mateix grup (de 20 a 24 anys) és justament el més participatiu. Pel que fa a la participació en organitzacions, l'anàlisi detallada de les dades apunta el creuament d'un procés doble amb sentits inversos que fa que al llarg de la joventut disminueixi la participació en un tipus determinat d'entitats i augmenti en un altre. Durant els primers anys de la joventut, una part important de les persones joves que participen en organitzacions ho fan continuant un vincle generat en l'etapa escolar o de l'adolescència: participen sobretot en entitats que tenen un lligam amb activitats extraescolars, associacions estudiantils o d'educació en el lleure. La col·laboració amb aquest tipus d'organitzacions disminueix a mesura que avancen els anys de joventut. En aquest període molts individus comencen a vincular-se a entitats més relacionades amb l'assumpció de responsabilitats i rols adults, sobretot entitats de naturalesa més política. Per tant, tot i que no es pugui afirmar que durant la joventut s'incrementi o disminueixi clarament la participació associativa, sí que es detecta un canvi en el tipus d'entitat en què tendeix a participar la gent jove.

En el cas de l'activisme individual, l'evolució també mostra pautes diferents en funció de les formes de participació analitzades. Inesperadament, el grup de persones més joves (de 15 a 19 anys) apareix com un dels més actius en les formes de participació més institucionals, com ara el vot, la col·laboració institucional o el contacte polític. És possible que les formes de participació de la gent més jove estiguin influïdes per les pautes que es transmeten des de l'entorn educatiu i familiar, i que aquesta influència vagi perdent importància. De fet, el grup d'edat següent (de 20 a 24 anys) és el que més es mobilitza i el que més ho fa a través de formes més rupturistes de protesta política. En l'última etapa de la joventut es registra un cert retraïment de l'activisme que es pot associar a una disponibilitat menor de temps, ja que els anys dels 25 als 29 solen estar molt marcats per la consolidació de les trajectòries laborals i la vida en parella, que poden restar temps que es podria destinar a la mobilització.

Un altre element que intervé en els canvis en les orientacions i les pràctiques polítiques durant la trajectòria de la joventut són les transicions juvenils. De manera també sistemàtica s'ha analitzat l'impacte de diverses situacions derivades de la transició escola-treball i del procés d'emancipació. Els resultats no han mostrat una gran influència de l'emancipació sobre la relació de les persones joves amb l'esfera pública. En alguns casos s'ha observat un efecte, per exemple, en el consum polític, que augmenta entre les persones emancipades, ja que tenen més marge de decisió sobre allò que consumeixen, però l'efecte de deixar la llar familiar no sembla molt determinant, sobretot quan es controla per altres variables amb més pes. El que sí que ha presentat un efecte significatiu al llarg de tot l'estudi són les diferents situacions relacionades amb la transició escola-treball. En el capítol 8 s'ha posat de manifest que la gent jove que més es mobilitza és la que es troba en plena transició, la que combina feina i estudis. Aquesta situació es produeix especialment entre persones estudiants universitàries, atès que l'entorn de la universitat és un espai amb molta activitat de mobilització que posa oportunitats per participar a l'abast del col·lectiu jove. Quant als resultats en funció de l'edat, s'observa que, un cop completada la transició laboral, quan l'individu treballa de manera exclusiva, la intensitat participativa disminueix.

9.5. Reflexions finals: participar des dels marges

Si bé no es pot considerar que la divisió entre població jove i adulta sigui la més determinant a l'hora de fixar posicions en l'estructura social, és cert que hi ha molts espais on les societats modernes reserven les posicions més perifèriques al col·lectiu juvenil. El mercat laboral a Catalunya, per exemple, ja abans de la crisi econòmica es caracteritzava per un dualisme que divideix les persones treballadores en *insiders* –amb contractacions fixes i uns certs nivells de cobertura social– i *outsiders* –afectades per l'atur, la precarietat i la inestabilitat laboral–, entre les quals hi ha una sobrerrepresentació clara de joves. Giménez (2003: 161-162) explica que aquesta tendència centrípeta també influeix en la configuració de les ciutats, atès que cada cop més les noves famílies joves s'han de traslladar a la perifèria perquè l'habitatge al centre ha esdevingut inassequible. A la vegada, també es desplacen cap a la perifèria els espais d'oci nocturn, eminentment juvenil. Aquests fenòmens constitueixen representacions diferents que indiquen que la gent jove se situa en una posició –estructural i simbòlica– allunyada del centre social.

La crisi econòmica, sens dubte, ha suposat una intensificació –en alguns casos, dramàtica– dels aspectes que dificulten que la població jove, com a col·lectiu, trobi una certa acomodació en posicions de més centralitat i rellevància social. En l'anàlisi de la darrera edició de l'enquesta a la joventut de Catalunya es posa de manifest que en el període actual s'ha produït un allargament de les transicions juvenils –en especial, l'educativa i la laboral–, així com un increment de la reversibilitat en les trajectòries, és a dir, de joves que reprenen els estudis, que interrompen la carrera laboral o que, havent-se emancipat, tornen a casa dels progenitors (Serracant i Fabra, 2013). D'una banda, aquestes situacions de reversibilitat afavoreixen la vivència d'una incertesa i vulnerabilitat creixents i impedeixen que la gent jove trobi un lloc sòlid des d'on construir la seva posició social. De l'altra, l'allargament de les transicions fa que la condició juvenil es prolongui i, en conseqüència, que la posició d'una certa perifèria cada vegada es consideri més una situació consolidada i menys una etapa vital. La crisi, que ha comportat un empitjorament de les condicions de vida de tota la població, ha afectat més intensament el col·lectiu juvenil. L'atur, les dificultats creixents per emancipar-se o els problemes derivats de l'endeutament per l'habitatge són factors que contribueixen que l'individu se senti cada cop més al marge de la societat. Així doncs, si abans d'aquest període la condició juvenil ja estava vinculada a una posició més perifèrica respecte els espais de seguretat, rellevància social i poder de decisió, la crisi ha comportat una precarització estructural addicional de la joventut que l'empeny encara més cap als marges.

Tal com s'ha subratllat al llarg de la publicació, les actituds polítiques i les pràctiques participatives de les persones joves només es poden entendre en relació amb el seu context social. Per això aquests elements són clau per entendre des d'on es relaciona la gent jove amb l'esfera pública. A més, en els últims anys, i també com a conseqüència de la crisi, s'han evidenciat alguns dels límits de la democràcia en el context de la globalització econòmica. La crisi del deute ha fet palesa la supeditació dels estats i les institucions democràtiques a interessos econòmics i financers globals que sovint són difícils d'identificar i, per tant, també de controlar democràticament. Aquests interessos tenen una gran capacitat de condicionar les polítiques macroeconòmiques que aproven les organitzacions internacionals i els estats. Això implica que les institucions democràtiques ja no ostenten el centre

del poder de decisió. Aquest fenomen, que abans de la crisi podia semblar que passava de manera inadvertida, s'ha fet cada vegada més evident, fins al punt de constituir un dels arguments del moviment dels Indignats, que reivindicava justament una recuperació del centre de decisió per part de la ciutadania. En aquest sentit, les dades de l'EPP mostren uns nivells molt baixos d'eficàcia política externa, vinculats a la desconfiança de la gent jove respecte els interessos que guien les decisions de la classe política. En definitiva, cada cop està més estesa la impressió que les decisions que es prenen estan menys relacionades amb els mecanismes democràtics de representació ciutadana, és a dir, que aquest centre no tan sols està més allunyat sinó que esdevé impermeable a la voluntat ciutadana. Així doncs, les dades de l'enquesta semblen indicar que els mecanismes institucionals de participació democràtica cada vegada es consideren menys rellevants.

L'anàlisi de l'enquesta també ha posat de manifest que, malgrat la seva posició perifèrica, les persones joves són ciutadanes actives i implicades políticament, com a mínim a nivells similars a la resta de la població. Els marges tenen moviment. I és que els resultats han demostrat que hi ha elements que contribueixen a dinamitzar la participació des dels marges. En primer lloc, el col·lectiu jove no dirigeix només la seva implicació política als agents i organismes institucionals, ja que hi ha un component de l'afecció política que s'adreça directament a les qüestions socials. Aquesta implicació directa –com s'ha vist al capítol 8– té una gran capacitat explicativa de l'activisme. Al llarg de l'informe s'han constatat els efectes de la mobilització cognitiva: la generació jove actual és la més formada de la història i té a la seva disposició una gran quantitat d'informació sobre els fenòmens socials i polítics. L'educació i la informació li ofereixen més i millors capacitats per entendre l'entorn social, distingir aspectes i espais que li interessin, i activar una gran quantitat de repertoris de participació social i política. Es tracta de recursos fonamentals per entendre la diversitat i creativitat creixents que caracteritzen la participació de les persones joves, i per entendre que aquests elements són especialment valuosos a l'hora de participar amb una distància –que cada cop es percep més gran– respecte els centres de poder. Internet i les tecnologies de la comunicació contribueixen a facilitar, encara més, noves vies de mobilització entre la gent jove.

Tots aquests recursos, com s'ha observat, afavoreixen una relació amb la democràcia més individualitzada, més autònoma, sense necessitat de la mediació dels agents i les institucions polítiques tradicionals –que, en conseqüència, cada vegada tenen menys rellevància per a la implicació política i la participació de la població jove–. L'enquesta ha revelat que el jove és el col·lectiu que menys recorre als posicionaments ideològics o la identificació partidista per fixar les seves posicions polítiques. També és el grup d'edat que menys participa en organitzacions polítiques tradicionals o que registra menys tendència a votar a les eleccions. La relació de la joventut amb l'esfera pública, doncs, passa cada cop menys per aquests mecanismes, institucions o agents de mediació, que en les democràcies tenen la funció d'apropar la ciutadania a la presa de decisions.

I és que una altra de les característiques de la participació des dels marges és que cada vegada més s'orienta a l'expressió col·lectiva de les posicions i motivacions pròpies, de manera que no té necessàriament (o únicament) l'objectiu d'influir en la presa de decisions

polítiques. Una constant en la participació de les persones joves és la seva preferència pels mecanismes de veu, a saber, per formes de participació que permeten l'expressió més o menys complexa de les seves preferències concretes. Atès que la distància respecte la centralitat del poder fa que disminueixi el sentiment d'eficàcia política interna –la capacitat d'un mateix per influir en les decisions públiques–, el component expressiu de la participació social i política guanya rellevància.

Ara bé, tal com s'ha revelat al llarg de la recerca, entre la gent jove existeix una gran diversitat de formes de participació i orientacions polítiques. S'ha constatat que en funció dels diferents factors analitzats (nivell d'estudis, origen familiar, sexe, edat, situació d'activitat, etc.) les persones joves prenen diferents posicions en l'espai imaginari dels marges, i que, a partir d'aquesta posició i de l'estructura d'oportunitats que els ofereix el context, adopten diverses estratègies de participació. Primerament hi ha l'estratègia de la passivitat –en el darrer capítol s'ha observat que 1 de cada 4 joves presenta un perfil més aviat passiu–. És obvi que el fet de situar-se als marges pot esdevenir un fre a la participació: s'està més lluny dels espais d'influència, i l'esforç que es requereix per rendibilitzar la participació és major. A més, la precarietat de les condicions de vida que caracteritzen la perifèria fan més difícil disposar de recursos i xarxes per participar.

La segona estratègia de participació des dels marges és l'aproximació al centre. Aquesta és l'estratègia de la població jove més activa en formes institucionals de participació, i consisteix a implicar-se en els espais que l'aproximen més als centres de decisió, tot participant en organitzacions polítiques o col·laborant amb institucions. Habitualment, les persones que opten per aquesta estratègia són les joves que disposen de recursos de xarxa, els quals faciliten que el moviment cap al centre sigui més fructuós.

Per últim, hi ha l'estratègia més genuïna de la perifèria: la protesta política. Les formes de participació extrainstitucionals, i sobretot la protesta, són el recurs de les persones que volen participar però que es troben lluny dels mecanismes que ofereix el sistema –és a dir, les persones que estan als marges–. L'EPP ha posat de manifest la gran presència d'estratègies de participació extrainstitucional entre la gent jove a Catalunya. De fet, el fenomen de normalització de la protesta entre el col·lectiu juvenil probablement té a veure amb la precarietat estructural de les seves condicions de vida i amb el desplaçament simbòlic del centre social. Tot i així, cal tenir en compte que el treball de camp de l'enquesta s'ha dut a terme en un moment d'especial mobilització. Aquesta mobilització ha comportat que els marges, que a vegades poden ser menys actius, tinguin més moviment i que es multipliquin les ofertes que les persones joves tenen a l'abast per participar a través d'accions extrainstitucionals.

Sembla que la participació i la implicació política de la població jove es mogui en un espai de tensions contraposades. Per un costat, la precarització de les condicions de vida, la sensació creixent de vulnerabilitat, la manca d'expectatives i el debilitament d'alguns elements d'identitat col·lectiva allunyen el col·lectiu jove dels espais de rellevància social i en dificulten la identificació amb alguns dels agents i institucions bàsiques de la democràcia. Malgrat l'heterogeneïtat del col·lectiu, es pot afirmar que el fet de ser jove (la condició

juvenil) comporta, en termes generals, un distanciament dels espais centrals i de més rellevància. Per l'altre, en canvi, els resultats mostren una joventut que –encara que se sent allunyada dels espais més institucionals– té una implicació notable amb l'entorn i registra uns nivells de participació i una diversitat de repertoris que fa pensar que segueix buscant formes creatives per esdevenir un subjecte polític actiu.

BIBLIOGRAFIA

ALBAIGÉS, B. (2003). *Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral en els joves*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

ALMOND, G. i VERBA, S. (1963). *The civic culture. Political attitudes and democracy in five nations*. Newbury Parke: Sage.

ALWIN, D. i KROSNICK, J. (1991). "Aging, cohorts and the stability of sociopolitical orientations over the life span". A: *The American Journal of Sociology*, vol. 97, núm. 1, p. 169-195.

ANDUIZA, E. (1999). *¿Individuos o sistemas? Las razones de la abstención en Europa Occidental*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

ANDUIZA, E. i BOSCH, A. (2004). *Comportamiento político y electoral*. Barcelona: Ariel.

ANDUIZA, E. et al. (2010). *Internet y participación política en Espanya*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

BANG, H. (2005). "Among Everyday-Makers and Expert Citizens". A: NEWMAN, J. (ed.). *Remaking Governance. Peoples, Politics and the Public Sphere*. Bristol: The Policy Press.

BARBER, B. (1984). *Strong democracy. Participatory politics for a new age*. Los Ángeles: University of California Press.

BARNES, S. i KAASE, M. (1979). *Political Action: Mass Participation in five Democracies*. Beverly Hills: Sage Publications

BAXTER, S. i LANSING, M. (1983). *Women and Politics: The Visible Majority*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

BECK, U. (1998). *La sociedad del riesgo*. Barcelona: Paidós.

BELL, D. (1964). *El fin de las ideologías*. Madrid: Tecnos.

BENEDICTO, J. i MORÁN, M. L. (2003). *Aprendiendo a ser ciudadanos. Experiencias sociales y construcción de la ciudadanía entre los jóvenes*. Madrid: Injuve, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

BOIS-REYMOND, M. i LÓPEZ BLASCO, A. (2003). "Yo-yo transitions and misleading trajectories: towards integrated transition policies for young adults y Europe". A: LÓPEZ BLASCO, A.; MCNEISH, W. i WATHER, A. (ed.). *Young people and contradictions of inclusión*. Bristol: The Policy Press.

CAÍNZOS, M. (2006). Participación de los jóvenes españoles en manifestaciones. Comparación con los jóvenes europeos y análisis de sus determinantes. *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 75, p. 121-153.

CAMPBELL, A. *et al.* (1960). *The American Voter*. Nova York: Wiley.

CASAL, J. *et al.* (2004). *Enquesta a la joventut de Catalunya*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

CHELA, X. i SOLER, R. (2011). "El *gender gap* en las actitudes políticas en Cataluña (1991-2000). Una estrategia longitudinal para el estudio de los factores explicativos de la desigualdad de género en la implicación política". Paper presentat al *X Congreso de la AECPA*, Universidad de Múrcia.

CLARKE, H. i STEWART, M. (1998). "The decline of Parties in the Minds of Citizens". A: *Annual Review of Political Science*, núm. 1, p. 357-378.

COLOMBO, C. (2006). "Innovació democràtica i TIC, cap a una democràcia participativa?". A: *Revista d'Internet, dret i política*, núm. 3, p. 1-13.

CROUCH, C. (2004) *Posdemocràcia*. Madrid, Taurus.

DAHL, R. (1961). *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New Haven: Yale University Press.

DALTON, R. (2002). *Citizen Politics. Public opinion and political parties in advanced industrial democracies*. Londres: Chatham House Publishers.

DALTON, R. (2007). *The Good Citizen. How a Younger Generation is Reshaping American Politics*. Washington: CQ Press.

DALTON, R. (2008). "Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation". A: *Political Studies*, núm. 56 (1), p. 76-98.

DIEZ NICOLAS, J. (2011). "¿Regreso a los valores materialistas? El dilema entre seguridad y libertad en los países desarrollados". A: *Revista Española de Sociología*, núm. 15, p. 9-46.

DIRECCIÓ GENERAL DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA (2010). *Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2007-2010: Memòria i avaluació*. Barcelona: Departament d'Interior i Relacions Institucionals, Generalitat de Catalunya.

ECKSTEIN, H. (1966). *A Theory of Stable Democracy*. Princeton: Princeton University Press.

FERRER, M. (2006). "Jóvenes, participación y actitudes políticas en España, ¿son realmente tan diferentes?". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 75, p. 195-206.

FERRER, M. (2008). "Ciudadanía: drets, participació i valors democràtica". A: ANDUIZA, E. (ed.). *Informe sobre l'estat de la democràcia 2007*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

FERRER, M. i FRAILE, M. (2007). "¿Es la protesta un fenómeno 'normalizado'? Una exploración de los determinantes de la protesta en distintos contextos autonómicos". A: GRAU, E. i IBARRA, P. (ed.). *Anuario de movimientos sociales*. Barcelona: Icaria.

FESTINGER, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford: Stanford University Press.

FIORINA, M. (2002). "Parties and Partisanship: A forty year retrospective". A: *Political Behavior*, núm. 24, p. 93-115.

FONT, J. (coord.) (2001). *Ciudadanos y decisiones públicas*. Barcelona: Ariel.

FONT, J. i GALAIS, C. (2009). *Experiències de democràcia participativa local a Catalunya. Un mapa analític*. Barcelona: Direcció General de Participació Ciutadana, Generalitat de Catalunya.

FRANKLIN, M.; LYONS, P. i MARSH, M. (2004). "Generational Basis of Turnout Decline in Established Democracies". A: *Acta Politica*, vol. 39, núm. 2, p. 115-151.

FUKUYAMA, F. (1992). *El Fin de la Historia y el Último Hombre*. Barcelona: Planeta.

FURLONG, A. i CARTMEL, F. (1997). *Young people and social change. Individualisation and risk in late modernity*. Buckingham: Open University Press.

GARCIA-ALBACETE, G. (2008). "¿Apatía política? Evolución de la implicación política de la juventud española desde los años 80". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 81, p. 133-160.

GARCIA-ALBACETE, G. (2011). *Continuity or generational change? A longitudinal study of young people's political participation in Western Europe* (Tesi doctoral). Universitat de Mannheim.

GASTIL, J. i XENOS, M. (2010). "Of Attitudes and Engagement: Clarifying the Reciprocal Relationship Between Civic Attitudes and Political Participation" A: *Journal of Communication*, núm. 60, p. 318-343.

GIL CALVO, E. (2005). "El envejecimiento de la juventud". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 71, p. 9-18.

GIMÉNEZ, L. (2003). "Las políticas de juventud: Hacia unas políticas emancipatorias". A: BENEDICTO, J. i MORAN, M. L. *Aprendiendo a ser ciudadanos. Experiencias sociales y construcción de la ciudadanía entre los jóvenes*. Madrid: Injuve, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

GLENN, N. D. (2005). *Cohort analysis*. Thousand Oaks: Sage Publications.

GOMÀ, R. i BRUGUÉ, Q. (1994). "Nous models de gestió i d'organització pública". A: *Revista catalana de dret públic*, núm. 18, p. 199-220.

GONZÀLEZ, I. (coord.) (2007). *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

GONZALO, E. i REQUEJO, F. (1998). "Les Democràcies". A: CAMINAL, M. *Manual de Ciència Política*. Barcelona: Tecnos.

HENN, M.; WEINSTEIN, M. i WRING, D. (2002). "A Generation Apart? Youth and Political Participation in Britain". A: *The British Journal of Politics & International Relations*, núm. 4 (2), p. 167-192.

HIRSCHMAN, A. (1977). *Salida, voz y lealtad*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

HUNTINGTON, S. (1975). "The United States". A: CROZIER, M. J.; HUNTINGTON, S. P. i WATANUKI, J. *The Crisis of Democracy. Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*. New York: Nova York University Press.

HUNTINGTON, S. (1997). *El Choque de Civilizaciones y la Reconfiguración del Orden Mundial*. Barcelona: Paidós.

IARD (2001). *Study on the State of Young people and Youth Policy in Europe*. Brussel·les: Comissió Europea / Milà, IARD.

INGLEHART, R. (1977). *The Silent Revolution*. Princeton: Princeton University Press.

INGLEHART, R. i CATTERBERG, G. (2002). "Trends in Political Action: The Developmental Trend and the Post-Honeymoon Decline". A: *International Journal of Comparative Sociology*, núm. 43 (3-5), p. 300-316.

INGLEHART, R. i WELZEL, C. (2006). *Modernización, cambio cultural y democracia: la secuencia del desarrollo humano*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

JENNINGS, R. (2007). "Political Socialization". A: RUSSELL, D. i KLINGERMAN, H-D. (ed.). *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.

JIMÉNEZ, B. et al. (2008). *La emancipación precaria. El modelo español de transición a la vida adulta*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

JIMÉNEZ SÁNCHEZ, M. (2011). *La normalización de la protesta. El caso de las manifestaciones en España (1980-2008)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

JORBA, L. (2006). "Ciudadanos y espera pública: Una revisión de los modelos de implementación de la democracia deliberativa". A: *Revista Española de Ciencia Política*, núm. 14, p. 47-69.

KOPP, K. D. (2001). "Why Do People Vote? The Cognitive-Illusion Proposition and Its Test". A: *Kyklos*, núm. 54, p. 355-378.

LAZARSFELD, P.; BERELSON, B. i GAUDET, H. (1944). *The Peoples Choice*. Nova York: Columbia University Press.

LIÑEIRA, R. i PARDOS, S. (2008). "Actors col·lectius: associacions, partits i mitjans de comunicació". A: ANDUIZA, E. (ed.). *Informe sobre l'estat de la democràcia 2007*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

LÓPEZ MARTÍN, S. (2007). "Jóvenes, Internet y Movimiento Antiglobalización: usos activistas de las Nuevas Tecnologías". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 76, p. 183-200.

MANNING, N. (2010). "Tensions in Young People's Conceptualisation and Practice of Politics". A: *Sociological Research Online*, vol. 15, issue 4.

MANNING, N. (2013). "'I mainly look at things on an issue by issue basis': Reflexivity and *phronêsis* in young people's political engagements". A: *Journal of Youth Studies*, vol. 16 (1), p. 17-33.

MARSH, A. (1977). *Protest and Political Consciousness*. Beverly Hills: Sage.

MARTÍN HERNÁNDEZ, Á. (2006). *Participación socio-política de los jóvenes españoles: Medios y trayectorias*. Documentos de Trabajo Unidad de Políticas Comparadas UPC 06-13. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

MARTÍNEZ CELORRIO, X. i MARÍN, A. (2011). *Educació i mobilitat social a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

MEGIAS VALENZUELA, E. (coord.) (2006). *Jóvenes y política. El compromiso con lo colectivo*. Madrid: Fundación de Ayuda Contra la Drogadicción i Injuve, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

MEILÁN, X. (2010). *Causas i conseqüencies del consum de informació política en Espanya (2000-2009)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

MIRET, P. et al. (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*. Barcelona: Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

MILBRATH, L. i GOEL, M. (1977). *Political Participation. How and Why Do People Get Involved in Politics*. Lanham: University Press of America.

MONTERO, J. R.; GUNTHER, R. i TORCAL, M. (1998). "Actitudes políticas de los españoles hacia la democracia: descontento, legitimidad y desafección". A: *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 83, p. 9-49.

MORALES, L. (2004). *Institutions, mobilization and political participation: Political membership in western countries*. Madrid: CEACS - Instituto Juan March.

MORALES, L. (2009). *Joining Political Organizations: Institutions, Mobilization and Participation in Western Democracies*. Colchester: ECPR Press.

MOUFFE, C. (2003). *La Paradoja Democrática*. Barcelona: Gedisa Punto Crítico.

MUÑOZ, J. (2013). "Desempleo y apatía política. Evidencia de una encuesta panel" (Manuscrit inèdit).

MUÑOZ, J. i TORMOS, R. (2012). *Identitat o càlculs instrumentals? Anàlisi dels factors explicatius del suport a la independència*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió, Col·lecció Papers de Treball.

NORRIS, P. (2000). *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Democracies*. Nova York: Cambridge University Press.

NORRIS, P. (2002). *The democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.

NORRIS, P. (2004). "Young People and political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice" A: Simposi del Consell d'Europa *Young People and Democratic Institutions: From Disillusionment to Participation*, Estrasburg.

O'TOOLE, T. (2003). "Engaging with Young People's Conceptions of the Political". A: *Children's Geographies*, núm. 1 (1), p. 71-90.

O'TOOLE, T. *et al.* (2004). "Tuning out or left out? Participation and non-participation among young people". A: *Contemporary Politics*, núm. 9 (1), p. 45-61.

PARÍS, P. *et al.* (2006). "La recerca sobre joventut a Catalunya". A: *Papers*, núm.79, p. 285-317.

PATEMAN, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

PATÓN, J. M. (2005). *Joves adults i polítiques de joventut a Europa. Marc conceptual, punts de partida i criteris per a l'anàlisi transnacional comparada de les polítiques de joventut a Europa*. Barcelona: Secretaria General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

PETTIT, P. (2004). "Liberalismo y Republicanismo". A: OVEJERO, F.; MARTÍ, J. L. i GARGADELLA, R. *Nuevas ideas republicanas. Autogobierno y libertad*. Barcelona: Paidós.

PIRIE, M. i WORCESTERN, R. (1998). *The Millennial Generation*. Londres: MORI / Adam Smith Institute.

PUTNAM, R.; LEONARDI, R. i NANETTI, R. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

PUTNAM, R. (2002). *Sólo en la bolera. Colapso y resurgimiento de la comunidad norteamericana*. Barcelona: Ed. Galaxia Gutenberg / Circulo de Lectores.

ROBERTS, K., CLARK, S. C. i WALLACE, C. (1994). "Flexibility and individualisation. A comparison of transitions into employment in England and Germany". A: *Sociology*, núm. 28, p. 31-54.

ROBLES, J. M. (2006). "Los jóvenes y las nuevas formas de participación política a través de internet". A: *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 75, p. 155-170.

RHODES, R. (1996). "The new governance: governing without government". A: *Political Studies*, vol. 44, p. 652-667.

ROSENSTONE, S. i HANSEN, J. (1993). *Mobilization, participation, and democracy in America*. Nova York: Macmillan Publishing Company.

SARTORI, G. (1965). *Democratic Theory*. London: Frederick A. Praeger.

SARTORI, G. (1987). *The Theory of Democracy Revisited*. Chatham, N. J.: Chatham House Publishers.

SCHUMPETER, J. (1966). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Londres: Unwin University Books.

SENNETT, R. (2000). *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Anagrama.

SERRACANT, P. (2012). “Generació ni-ni”, estigmatització i exclusió social. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

SERRACANT, P. i FABRA, S. (*pendent de publicació*). “Una mirada global a la joventut de Catalunya”. A: SERRACANT, P. (coord.). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2012*. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

SIGEL, R. i HOSKIN, M. (1981). *The Political Involvement of Adolescents*. New Jersey: Rutgers University Press.

SMETS, K. (2008) “In Need of an Update or Overdue? Re-evaluating the Political Life-Cycle Model”. A: *66th Annual Meeting of the Midwest Political Science Association*, Chicago.

STOLLE, D.; HOOGHE, M. i MICHELETTI, M. (2005). “Politics in the Supermarket: Political Consumerism as a Form of Political Participation”. A: *International Political Science Review*, vol. 26, núm. 3, p. 245-269.

STRATE, J. *et al.* (1989). “Life Span, Civic Development and Voting Participation”. A: *American Political Science Review*, vol. 83, núm. 2, p. 443-464.

TARROW, S. (1971). “The Urban-Rural Cleavage in Political Involvement: The Case of France”. A: *The American Political Science Review*, vol. 65, núm. 2, p. 341-357.

TARROW, S. (1994). *Power in Movement*. Cambridge: Cambridge University Press.

TOGEBY, L. (1994). “Political Implications of Increasing Numbers of Women in the Labor Force”. A: *Comparative Political Studies*, vol. 27, núm. 2, p. 211-240.

TOCQUEVILLE, A. (2005 [1835]). *La democràcia en Amèrica*. Ciutat de Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

TORGAL, M.; MONTERO, J. R. i TEORELL, J. (2006). “La participación política en España: modos y niveles en perspectiva comparada”. A: *Revista de Estudios Políticos*, núm. 132, p. 7-41.

TORMOS, R. (2012). “Postmaterialist Values and Adult Political Learning. Changing Intra-cohort Values in Western Europe”. A: *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, vol. 140, p. 201-228.

URIARTE, E. i ELIZONDO, A. (1997). *Mujeres en política: Anàlisis y pràctica*. Barcelona: Ariel.

VERBA, S. i NIE, N. (1972). *Participation in America. Political democracy and social equality*. Nova York: Harper & Row.

VERBA, S.; NIE, N. i KIM, J. O. (1987 [1978]). *Participation and Political Equality: A Seven Nation Comparison*. Chicago: The University of Chicago Press.

VERBA, S.; SCHLOZMAN, K. L. i BRADY, H. (1995). *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: The Harvard University Press.

WARD, S. i GIBSON, R. (2008). "European Political Organisations and the Internet". A: CHADWICK, A. i HOWARD, P. (eds.). *Handbook of Internet Politics*. Oxford: Routledge.

WATTENBERG, M. i DALTON, R. (eds.) (2001). *Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. New York: Oxford University Press.

ZUKIN, C. *et al.* (2006). *A New Engagement? Political Participation, Civic Life, and the Changing American Citizen*. Nova York: Oxford University Press.